VINDICIÆ CONTRA TYRANNOS:

SIVE,

DE PRINCIPIS IN Populum, Populiq́ in Principem, legitima potestate,

STEPHANO IVNIO Bruto Celta, Auctore.

M. D. LXXXIX.

HOC LIBRO INFRA scripta Quaestiones explicantur.

I. An subditi teneantur, aut debeant Principibus obedire, si quid contra legem Dei imperent.

II. An liceat resistere Principi, legem Dei abrogare volenti, Ecclesiámve vastanti. Item, quibus, quomodo, & quatenus.

III. An, & quatenus Principi Rempublicam aut opprimenti, aut perdenti, resistere liceat. Item, quibus id quomodo, & quo iure, permissum sit.

IIII. An iure posint, aut debeant vicini Principes auxilium ferre aliorum Principum subditis, Religionis puræ causa afflictis, aut manifesta Tyrannide oppresis.

IMP. THEOD. ET VAlentin. Cæs. ad Volusianum Præfectum Prætorio.

DIGNA vox est maiestate regnantis, legibus ad ligatum se Principem profiteri. Adeò de auctoritate iuris nostra pendet auctoritas, & re vera maius imperio est, submittere legibus Principatum. Et oraculo præsentis Edicti, quod nobis licere non patimur, aliis indicamus. Dat. III. Id. Iun. Rauennæ, Florentio & Dionysio Coss.

IVSTINVS LIB. II. DE Lycurgo Legislatore.

Non habentibus Spartanis leges instituit, non inuentione earum magis, quàm exemplo, clarior. Siquidem nihil lege vlla in alios sanxit, cuius non ipse primus in se documenta daret. Populum in obsequia Principum, principes ad iustitiam imperiorum firmauit.

L. SCRIBONIVS SPINter, Belga, Lectori.

CONTEMPTOR Superûm Maculosi nomine notus (quax,
VELLERIS, Etruscus scurra, Sophista lo-
Arte mala, Populi Harpyas sæuosq; Tyrannos
Instituit, Pestis maxima Christiadûm.
Iunius hoc Reges veros, Proceresq;, libello
Efformat, Populos & sua iure docet.
Nempe caput magno Ciuili in corpore Reges,
Corporis & Populum cætera membra, facit.
Membra sed vt languent, capiti adversantia: Sanum,
Tusce, erit an ne caput, quod sua membra premit?
Sint igitur Reges Populis re, vt fœdere, Leges,
Nomine req; Patres, Iustitiæq; duces.
Totus ad exemplum Regis componitur Orbis,
Rex quoq; sic Populi se sciat esse caput.
Hunc veteri Reges referant de more triumphum,
Quod Patriæ Patres, quod Populo socij.

CONO

CONO SVPERANTIVS VASCO PRINCIpibus Reipublicæ, Piis, Fidelibus.

ON eram nescius, ô viri Principes, cum has Stephani Iunij Bruti, de vero Principis in Populum, & Populi in Principem, iure & potestate, Quæstiones in vulgus emitterem: fore nonnullos, qui me reprehenderent. Pugnant enim ex diametro cum Nicolai Machiauelli Florentini, quem in gubernãda Repub. ducem illi habent, malis artibus, prauis consiliis, & falsa pestiferaq; doctrina. Mihi igitur, vt audaci, vitio vertẽt, opinor, quò aliquid ad calumniam rapiant, quòd ego nulla vobis nominis fama cognitus, hisce tantis de rebus ad vos, hoc tempore maximè, scribere non vereor. Sed constans in Rempublicam meus amor, & animus, quem in eam perpetuò defixum gero, hunc mihi metum excusserunt. Deinde iudicaui, has disputa-

tiones vobis sanè praecipuè deberi. Nec enim de leuibus rebus habentur, sed longè grauissimis, & in tot Reip. perturbationib. cognitu necessariis. Itaq. disserunt de vera Principis & regum, à quibus antiquum ducitis genus, tuenda Maiestate, & de eo Populi conseruando iure, quod optimae leges, ac gentium probati mores vno omnium consensu constituerũt. Ac certè vestrorum quidam, quo haec Regis Maiestas, & vetusta Populorum iura in Gallis restituantur in integrum, Imperatores eò exercitum duxerũt, aduersus eam gentem, quae caelitum & hominum cõtemptrix, calliditatis & perfidiae viribus artibusq. subnixa, eo ingenium omne contulit, potentiam & robur, vt Gallos natura liberos, & omnis antiquitatis moribus, legibus & institutis penitus ingenuos, in barbarae crudelitatis seruitutem redigat. In his autem Quaestionum decursibus veterem illam Regna gubernãdi, nimirum perfectam effigiem, tanquam matronam legitimam, castam, integram, néc vllis comptam calamistris, intuebimur, pro qua nobis Machiauelliani illi spuriam fucatam, impudicam & improbam, substituere non dubitant. Quae vetus Prouincias, Regna & imperia

imperia administrandi ratio Maiorum ve-strorum fuit, eamq́; Principes omni Regia-rum virtutum genere cumulatißimi, veluti per manus traditam, quandiu vixerunt, diligenter obseruarunt. Meritò ergo has à vobis Quæstiones oportuit cognosci. Postremò mihi iure persuasi, si vobis has dissertationes inscriberem, fore, vt à multis diligenter ob nominis ac gẽtis vestræ celebritatem legerentur: quas alioqui tamen non pauci cupidè propter inuidiam & motus discutient, omnes peramanter ob elegantiam doctrinæ, æquitatemq́; causæ, etiã obuiis vlnis excipient. Et quidem ea re studiosius, quòd nulla quemquàm insectãdi cupiditate, aut vllarum partium gratia scriptæ sunt, sed solo veritatis ob oculos ponendæ desiderio, ex Gallicarum calamitatum necessitate, ac ruinis: quo promptum aliquod firmumq́; rei mediũ, perpetuumq́; posteritati quæratur, fuerũt diffusius explicatæ. Id quod, qui eas attentè legent, etiam quocunq; tempore legent, cuiuscunq; partis ij quoq; sint, aut nationis, conditionisúe, modò tamen Christianam Religionem, vel quam Pontificiam, vel quam Reformatam appellant, profiteantur, facilè certoq́; perspicient.

II. *Itaq; cum de Galliæ calamitatibus mihi multus cum Bruto, erudito, prudente, nobiliq; viro, sermo esset circiter abhinc biennium. & vltro citroq; non pauca de earum originibus caussis, initiis & progressib. percurrissemus: eò tandem ventum est, vt, inter cætera, studio librorum Machiauelli, maximè crederemus acui quorūdam ingenia, quo artes perturbandi Remp. ex eorum auctoritate, qui eam regunt, amplecterentur. Quarum artium fundamenta, cum in iis libris, sparsim pessimis ea de re præceptionibus editis iecisse, satis vtriq; constitit Remedium nullum certius propiusq; fore, quàm si Principum imperium, ac ius populorum, qui eis subsunt, ad sua legitima certaq; prima principia referretur, intra certos fines, vtrorumq; potestatem, ea ratione cōclusum iri, quos vltra citraq; recta Reip. administratio planè non possit consistere: neq; tradita à Machiauello disciplina, nempe ab iis principiis prorsus euersa recipi. Mihi deinde harum Quæstionum librum, in quibus hæc principia continentur, atq; probātur & exponuntur, misit, quo eas ipse legerem, & sententiam de iis meam significarem. Præclarè equidem Iunius Stephanus, qui nihil*

antiquius habuit, quàm vt has Quæstiones, publici commodi gratia, Christianæq; Religionis sartà tecta tuendi caussa, magnis laboribus studiisq; perficeret. Eas ego ô Principes viri, Machiauellianis & hominibus, & libris, quorum sceleratis consiliis Respublica in tot ciuiles dissensiones, partes, motusq; dissecta est, opponi posse censeo, tanquam Principia, quæ vocãt firmissima, vel columnas, aut Regulas, eius, hoc præsertim tempore, rectè reformandæ & collapsæ, legitima gubernandi ratione denuò sursum erigendæ, certè piis prudentiaq; præstantibus viris summè placituras esse confido.

Tametsi autem Machiauellianos quosdam, vel Tyrãnorum mancipia, in lunium insurrecturos, non abs re suspicor: quia tamen id hoc nomine facturi sunt, quod per harum Quæstionum Principes rationes, si vos eas audietis, metuunt malas suas artes in ordinem quasi redactum iri, & se à vobis Regibus Principibusq; Populoq; detegẽdos: quid eorum iras Brutus, vir magnanimus, aut clandestinos susurros curet? Lætetur ille, eorum iniustitiam, scelera, rapinas, fraudes, tandem aliquando ad certissimam Regum Populorumq; salutem, in quam vnam III

rem omnibus viribus incumbendum est, diligentia, curaq; sua patefieri. Quod si falsa doceri dicunt, id ostendant, necesse est. Sed id quomodo, quæso, præstabunt? Nam quæcunq; in his Quæstionibus adferuntur, ea claris equidem, nō verò detortis Sacrarum literarum testimoniis esse certa, demonstrantur, ex Morali, Politicesq; scientiæ doctrina, & Naturæ, ac legum iussis, Iurisconsultorum responsis, Imperatorumq; rescriptis confirmantur, diuersarum Gentium moribus & institutis adstruuntur: in illustribus ac variis variorum Historicorum exemplis, tanquam in speculo spectanda proponūtur. Ad docendi rationem quod pertinet (Philosophos, ac disputatores alloquor) ille, quo planius & certius rem ostendat, ex effectu & consequentibus caussas & Maximas illas propositiones, siue regulas, colligit, ob oculosq; ponit, & cognoscendas exhibet, veluti gradibus quibusdam ad summa conscendens: vt Geometrarum more, quos hac in re imitari videtur voluisse, ex puncto lineam ducat, ex linea superficiem, ex superficie corpus constituāt, quo genere quidquam ostendenda, vel probandi, quid clarius, aut breuius, quid deniq; certius firmiusq; esse potest?

test? In quibus expẽdendis summam quandam animi moderationem adtulit, inquirendæ diligenterq́ perscrutandæ rei veritati, tanquam in puteum demersæ, deditus. Quam erutam ex profundo, & omnium oculis expositam, si qui nolint intueri, planè sunt improbi: si qui, quam vniuersi vident, eam conspicere nequeunt, planè cæci. Ad hūc ergo modum discussis illis nostris Quæstionibus dilucidè necessarioq́ consequitur: quódnam Principis in Populum sit munus, & quod Populi in Principem ius & officiū, & hæc munera inter se distincta esse, mutua tamen & reciproca. Porrò vtriusq́ certos esse termines à Deo & natura, Gentiumq́ moribus constitutos: qui transibit suos, eum grauiter in Deum ac leges, iusq́ Gentium peccare, his meritis transgressis, manere in Repub. rerum confusionem: ab ea ciuilis humaniq́ fœderis dissolutionem: inde Tyrannidem: ex Tyrannide immanem seditionē: ex ea, ciuile bellum radices agere. Constituto autem vinculo illo humanæ societatis firmo, atq́ metis illis ac finibus positis, vt Quæstiones ostendunt: & eos veris iustisq́ principiis decernunt atq́ stabiliunt, anne Machiauelli doctrina funditus, nulloq́ negotio, planè

planè corruit? &, vti futilis, impia, & humano generi perniciosissima, radicitus euelliitur? Neq; fulcra ei sic ruituræ quisquam potest subiicere, quæ illam vllo omnino modo munire queant. Veruntamen esto liberum Machiauellianis in hãc arenam descendere: prodeant. Illis, quæ diximus, Scripturæ Sacræ, Philosophiæ de moribus ac Reip. legum, Morum, Gentiũ, & Exemplorum veris ac legitimis armis vtemur, pedeq; cum iis audacter conferemus. Si se congressuros negant, iam metum suum prodent: seq; eo victos testabuntur. Si singulare certamen propter arma, cum iusta sint tamen, detrectant: quid nos cum iis porrò pugnemus? Confitemur, neq; palam confiteri pudet, nos esse Christianos, nec nobis cum ea gẽte, quæ hæc arma repudiet, cõmercium vllum, tanquã cum iis, quibus sit aqua & igni interdictum, esse velle. Iam verò, quoniam, æquitate causæ destituti, nihil equidem sunt, quod obiiciãt, habituri, seditiosas esse Quæstiones, fortassis exclamabunt, atq; falsa esse earum Principia dissertabunt: rationibus non gladiis, agant. Sin autem vera, cur seditiosas appellent? cur Principum manipulos in illas arment? An Princeps id quod

verum

verum est, ignoret? in re maximè, quæ & sua tanti, & Reip. quidem, interest? Veritas solis sane tyrannis, qui omnia non ex vtilitate publica, sed ex propria libidine metiuntur, quos adeò operosè illi instituunt, seditio esse potest: Sapienti autem, Pioq; ac Fideli Principi, quem Quæstiones istæ docent & erudiunt, summa tantùm virtus.

Sed, vt hæc Quæstionum Principia, & IIII.
decreta esse scitis, ô Principes Pij, Fideles, multò iustissima: sic etiam, ea vos, re ipsa probare, tot illustres vestræ actiones, perpetuumq; vestrum Pacis conciliãdæ studium, & tot vestræ demum expeditiones, clarè testantur. Itaq; par est, vt, indicato ex his decretis pharmaco & vero remedio, coniunctis vnà omnes virib. certè tandem aliquando medicandis huius temporis dissidiis, & natis inde malis, salutares manus adhibeatis. Vos equidem Deus Opt. Max. iis animis & consiliis erexit, & Imperatoribus armauit, atq; tot gentium fauoribus eo vsq; beauit, vt & vestram constantiam nostri temporis adulationibus, & vestram fortitudinem nostrorum Gygantum audaciæ, & huius deniq; seculi socordiæ, virtutem inclytæ vestræ familiæ, ac gentis, in tot Gallicis per-

turbatis negotiis, rebus, prouinciis, Proceribusq́; viris opposuerit. Vos igitur harum Quæstionum principia secuti, iustitiam in Gallia defendendam suscepistis, eo exercitū conscripsistis, collegistis, duxistis. Demonstrant verò illa, vos non solùm id iure potuisse, posseq́; facere, verùm etiam debere. Nos igitur pro vestra salute vota libenter concipimus, atq; speramus, vos piis victoriis & rebus illustres tandem aliquando composita firma pace, contra crudelem illum immanissimum Tyrannum Turcam, diuino beneficio ex communi omnium ordinum (vos omnes compello Christiani Principes) decreto, animum, copias, militarem scientiam, virtutem, auctoritatem, atq; fortunam esse conuersuros: quo vobis ducibus, Respublica Christiana de hoste potentissimo, longeq́; superbissimo ad summam Christi gloriam, Ecclesiæ salutem, & Reip. quietem triumphet. Id quod Deus Opt. Max. faxit, obtestamur vniuersi, supplicesq́; poscimus. Valete, Kalend. Ian. M. D. LXXVII.

Soloduro.

PRIMA

PRIMA QVAESTIO.

AN SVBDITI TEneantur, aut debeant Principibus obedire, si quid contra legem Dei imperent?

VIDEBITVR fortasse prima fronte hæc quęstio planè otiosa & inutilis, qua nempe Christianorum axioma certissimum, tot Scripturę sacræ testimoniis, tot seculorum exemplis, tot piorum Martyrum rogis comprobatum, quasi etiamnum cõtrouersum in dubium vocari videatur. Vnde etenim, dices, tot tantæq; piorum ærumnæ, si ex vna hac causa, quòd Deo simpliciter & absolutè, Regibus verò, quatenus aduersus legem Dei nil imperēt, obtemperandum esse, perpetuò iudicarint? Quorsum verò alioqui Apostolorum respõsum, Deo

magis, quàm hominibus parendum esse? Deinde, cùm sola vnius Dei voluntas perpetuò iusta sit, cæterorum iniusta subinde esse posit: quis ambigat, quin illi vni absq; vlla exceptione, his cum aliqua semper exceptione parendum sit? At certè cum hodie multi Principes existát, etsi Christi nomen ij iactitant, qui immensam potétiam ne ab ipso quidem Deo pendentem sibi audacter arrogent, multi adulatores, qui quasi Deos terrenos eos adorent, multi etiam, qui seu metu occupati, seu alia vi coacti, nulla in re denegandum esse Principibus obsequium aut censeant, aut censere videri velint: & vitium præterea nostrorum temporum hoc esse videatur, vt nil tam firmũ sit, quod non conuellatur: nil tam certum, quod non controuertatur: nil tam sanctum, quod non violetur: vereor sanè, ne cuiuis rem accuratè perpendenti, non modò non inutilis hæc quæstio, sed planè necessaria, nostro præsertim seculo, videatur. Mihi certè causam tot tantarumq; calamitatum, quib. abhinc annis aliquot orbis Christianus diuexatur, exminanti, succurrit illud Oseæ Prophetæ: *Osea c.5. v.10.* Principes Iudæi iis similes fuerunt, qui terminum mouent. Itaque iram meam aquæ instar in eos effundam. Ephraim verò conteritur in iudicio, quia impia mandata sequutus est. Peccatum & principum, & populi,

puli, vno verbo hic habes. Terminos verò mouent ij Principes, qui illa iurisdictione non contenti, quam ipsis tribuit Deus Opt. Maximus, eam quam sibi supremam in omnes retinuit, vi inuadere conatur, quibus, inquam, non sat est, bonis corporibusq́ue subditorum pro arbitrio & libidine vti, ni etiam miserorum animas, quod Christi merum peculium est, sibi vendicent, qui solo non contēti, cœlum etiam ipsum audacter aggrediuntur, admotisq; scalis inuadere conantur: nimirum, vt ait Poeta Ouidius.

Quà licet, affectant cœlum isti. Templa Quirinus,
Liber & Alcides, & modò Cæsar habent.

Populus verò impia mandata sequitur, qui aduersus legem Dei quicquam iubentibus aut assentitur, aut assentatur, qui tanquam diis thura quodammodo adolet, qui solium Dei affectantibus, cùm posit, non repugnat: qui quæ propriè Dei sunt, Cæsari tribuere non veretur. Nemo verò est, qui hæc non videat. Si quis principi impia iubenti non obtemperat, continuò rebellis, perduellis, Maiestatis reus habetur lis calumniis petebatur Christus, iisdē Apostoli & primi omnes Christiani. Si quis, Esdr. 4. aut Nehemiæ. 5. ver. 7. exemplo, templum Domini extruere parat, regnū affectat, res nouas molitur, in remp. cuniculos agit Obstrepere verò Regib. continuò adulatores

innumeros audias, si semel restauratū fuerit Templum istud, actum est de regno: nō est, quòd vlla amplius tributa, aut vectigalia ab istis hominibus expectes. Quæ verò isthæc insania est? Eæ demum Respublicæ firmæ censendę sunt, quarum in medio Templum Dei collocatum est, quæ ipsæ Templum Dei sunt. Ii Principes verè regnant, qui cum Deo regnant. At contrà quę cacozelia hominum est, nec Rempublicam bene constitutam, nisi euerso templo, nec Regnum, nisi expulso, si fieri posSit, Deo Opt. Max. tutum firmumq; putarit? Hinc verò tot Gigantæi ausus, & Gigantæorum consimiles exitus, tot Principū exitia, tot Gentium excidia. Quod si nossent ij, quid inter Deum & Cæsarem intersit, inter Regem regum & Regem, inter Dominum & vasallum, quid sibi ille à subditis tributi nomine poscat, quid ipsis in subditos permittat: proculdubio neque tot Principes Regnum Dei turbare conarentur, neq; etiam in ipso conatu, iusta Dei iudicis & vindicis ira, proprio regno deturbarentur. Neq; verò præterea tot calamitates, direptiones, vastationes Populus pateretur. Interest ergo Principum, scire, quatenus imperare debeant: subditorum, quatenus parere, ne aut illi alienam iurisdictionem inuadēdo, aut hi extra iurisdictionem ius dicenti parendo, in pœnam

Sapien. 7.

pœnam incidant. Hic verò est Quæstionis propositæ scopus, cuius Sacram præcipuè scripturam iudicem faciemus.

Quęritur, An subditi teneantur Regibus obedire, si quid aduersus legem Dei imperent? id est, vtri potius, Deo an Regi obediendum sit. De Rege, cuius amplissima censetur potestas, si constiterit, de cæteris magistratibus eadem via constabit. Primùm docent Sacræ literę, Deum suapte auctoritate regnare. Reges quasi precariò: Deum per se, Reges per Deum: Deum iurisdictione sua vti, Reges delegata tantùm. Sequitur itaque, Sap.6.Prouerb.8.Iob 12.&c. Dei immensam esse iurisdictionem, Regum dimensam: Dei infinitam potentiam, Regum præfinitam: Dei Regnum nullis limitibus circumscriptum esse, Regum contrà certis regionibus regi, certis cancellis terminari. Deinde Deus ex nihilo creauit cœlum & terram. Itaq; is iure cœli & terræ dominus est, & verè proprietarius. Quicunque verò terram inhabitant, eius tanquã coloni sunt & emphyteutæ: quicunque in terra ius dicunt, & aliqua ratione cęteris præsunt, Dei beneficiarij & clientes sunt, ab eoq; inuestituram capere & agnoscere tenẽtur. Deus deniq; solus proprietarius est, solus dominus: homines omninò omnes, quo gradu tandem ij sint, coloni, villici, ministri, vasal-

li,qui quò ampliores fructus percipiunt,eò maiorem censum debent: quo maiori authoritate potiuntur, eò seuerius rationem reddere tenentur:quò clariorem honorem consequuti sunt, eò grauiori oneri sunt obnoxij. quod & Scriptura sacra passim docet,& pij omnes, imò præstantissimi quiq; Ethnici semper agnouere. Domini, ait Dauid Rex, est terra, & plenitudo eius: ac ne homines suis vomeribus sacrificent, nil terra ipsa absque cœli pinguedine proferre solet. Ideò verò Deus sibi à suis omnium frugum primitias consecrari poscit:& Ethnici ipsi vltrò dicauere,quibus sese colonos, ipsum verè Dominum profiterentur. Cœlum Domini solium est, ait rex Salomon, terra subsellium. Itaq; cum reges omnes eius pedibus subiecti sint,non mirum,si Deus Rex regum,& Dominus dominantium: Reges verò omnes,ministri regni eius,iuri dicundo constituti,vocitetur. Per me,inquit Dei sapientia, reges regnant, & Principes iudicant terram. At ni faxint,soluo ego baltheũ regum, & cingo renes eorum cingulo ac si diceret: Meum est, stabilire reges in solio, aut deturbare pro meo arbitratu. Hinc solium Regum, solium Dei dicitur. Benedictus,ait Regina Sabę Salomoni,Deus tuus, qui te posuit super solium suum, vt regem loco domini Dei tui, vt facias iudicium & iusti-

Psal 24. Esa c 66. ver. 1. 1. Reg. c. 8. Sap. 6. v. 1. Prou 8. v 15. Iob. 12. v. 16. Dan. 2. v. 21. 1. Chron. c. 9. vers. 8. 2. Chron. c. 9. ver. 8. 1. Chron. c. 29. v. 23.

iustitiam. Sic & Salomonem alibi in throno Domini, aut in throno regni Domini collocatũm legimus. Eadem ratione Populus ipse, Dei Populus & hęreditas perpetuò dicitur: Rex verò administrator eius hæreditatis, & dux populi Dei. quo titulo Dauid, Salomon, Ezechias & cæteri pij Principes nominatim afficiũtur. Cùm verò sancitur fœdus inter Deum & Regem, ea conditione sancitur, vt Populus sit, & perpetuò maneat Populus Dei, nempe vt ostendatur, Deum sua se proprietate & possessione non exuere, cùm Populum regibus tradit: sed regendum, curandum, pascendũ tradere, non secus ac is, qui gregi pastorem eligit, gregis nihilominus dominus manet.

1. Sam c 9. v 16. c. 10. ver. 1. 2 Sam. c 6. ver 21. 2. Reg c. 20. ver. 5. 2 Chron c. 1. v 9 &c. 2 Reg c. 11. 2. Chron. c. 33. v. 16.

Hoc perspicuè agnouerunt pij reges, Dauid, Salomon, Iosaphat & cæteri: qui etsi Deum Regnorum & Gentium Dominum agnoscebant, nihilo tamen minus regnabant: imò eò magis, quò alacrius Deo seruiebant. Hoc idem Nabuchodonozor ipse, quantumuis Ethnicus & potens Monarcha, tandem profitetur: quem cùm Daniel Regem regum vocaret, cui Deus cœlorum, regum potentiã, & gloriam dedisset Quinimò, ait, ô Daniel, verè Deus tuus est Deus Deorum, & dominus Regum, qui regna tradit quibuscunq; vult, vel omnium hominum vilissimis. Propterea verò & Xeno-

2. Chron. c. 20. v. 6. 1 Chron. c. 29. v. 11. Dan c. 2. v. 37. c. 4. v 14.

phon ipse, in inaugurando Cyro, Deo imprimis litatum dicit: & passim Ethnici etiam authores Deum Optimum Maximũ regem summum prædicant. Hodie verò in Christianorum Principum inauguratione, ij perpetuò Dei famuli, Populo suo regundo destinati nuncupātur. Cùm itaq; reges, Dei vicarij tantùm sint, in Dei solio ipso authore constituti, Populusque sit Dei Populus: nec verò vicariis, nisi eorum, quorum personam gerunt, causa honos deferatur: sequitur proculdubio, regibus propter Deum, non aduersus Deum: Deo seruiẽtibus, non aduersantibus: Dei iura tuẽtibus, non inuadentibus, obtemperandum.

Hîc obiiciant fortè nobis Assentatores aulici, Deum suam omnem in reges authoritatem cõtulisse, cœlum sibi retinuisse, terram agendam ferendamq; pro libito regibus tradidisse: Cæsarẽ deniq; diuisum cum Ioue imperium habere. Digna sanè vox Cleone aliquo impurissimo Alexandri adulatore, aut Martiale, qui Domitiani edicta, Domini deique edicta vocare non veretur. Digna & nefandissimo Principe Domitiano, quem Dominum deumq; etiam vocari voluisse, Suetonius narrat. At certè & pij Principis auribus & piorum subditorum ore prorsus indigna. Manet semper illa Dei omnipotentis sententia: Non dabo nomen meum

Esa. 42. v. 11.

meum alteri, non transferã gloriam meam in alium, id est, non eam cuiquã potentiam tradam, quin summum ius mihi perpetuò recipiam. Deus sua se potentia & authoritate nunquam exuit. Sceptrum in manu tenet, quo fremẽtes reges compescat, & contumaces cõterat. Libram in altera, quã ius iniquè distribuentes examinet. Supremi verò imperij nulla certiora signa dari possunt. Quòd si aut Imperator, cum Regem aliquẽ creat, saluo semper summo imperio id facit, aut rex, puta, Franciæ, cum extraneo, vel etiam fratri filióue ditionem regendam possidẽdámue tradit: casus regios animaduersionem Regiam & supremum dominatum perpetuò recipit. quin & si minus in formula inuestiturę fiduciæúe expresserint, ipso iure excepisse putãtur. Quantò verius Deus in omnes Reges, in seruos, inquam, & ministros, eam sibi authoritatẽ retinet, à quibus & rationem eum reposciturum, & pœnas de iis sumpturum, si suo officio malè fungantur, toties legimus? Reges itaque regis regum vasalli sunt, per gladium regiæ authoritatis insigne, inuestiti. vt eo gladio legem diuinam tueantur, bonos protegãt, malos perdant, non secus ac per ensem, scutum, vexillum, vasallos à Domino superiori feudo inuestiri videmus, ea lege, vt ei iisdem armis, quandocunq; opus fuerit, mili-

Psal. 2. Sapien. 6.

tent. Vt verò vasallos eos definiamus, ita & quæcunq; vasallis, regibus, apprimè etiam conueniunt. Vasallus feudum à domino superiore accipit, cum munere iuris dicendi & onere militiæ coniunctum. Rex regum à Deo, vt iudicet Populum suum, & aduersus hostes tueatur. Vasallus legem & conditionē à Domino superiori accipit. Rex à Deo iubente, vt legem suam perpetuò obseruet, & ante oculos habeat. Si fecerit, tū ipsum, tum posteros regnum diu possessuros: sin contrà, cōtrarium experturos. Vasallus sese domino superiori iureiurando deuincit, fidemq; & obsequium promittit. Rex pariter ex legis diuinæ præscripto sese imperaturum iurat. Vasallus deniq; ni iusiurādum seruet, feudum committit; ipsoq; iure sese omni prærogatiua priuat. Rex quoque, si Deum negligat, si ad eius hostes trāsfugiat, si feloniam aduersus Deum committat, & ipso iure regnum committit, & ex facto plerunq; amittit. Hæc ex fœdere inter Deum & regem fieri solito (cōfœderatorum enim nomine seruos suos dignatur Deus) perspicua erunt. Duplex autem fœdus in Regum inauguratione legimus. primū, inter Deum & Regem & Populū, vt esset Populus, Dei Populus. Secundum verò, inter Regem & Populum, vt bene imperanti bene obtemperaretur. De secundo postea videbimus:

1.Sam.c.8. & c 9.v.20.

Deut.17.

de

de primo hîc nobis agendum est.

In Ioæ inauguratione legimus sanctum fuisse fœdus inter Deum & Regem & Populum, aut, vt alibi dicitur, inter Ioradam summum sacerdotem, & vniuersum Populum & Regem, vt esset populus Dei. Similiter Iosiam & vniuersum Populum fœdus iniisse cum Deo. Vnde intelligimus in hoc fœdere faciũdo stipulatum fuisse summum sacerdotem Dei nomine, à Rege & Populo, tanquam verbis conceptis, An non curaturi essent, vt Deus purè & ritè in Regno Iudaico coleretur. An non scilicet ita regnaturus esset Rex, vt populum Deo seruire sineret, inq; Dei lege contineret. Deinde an non ita populus Regi obtemperare vellet, vt nihilo secius Deo in primis obsequeretur. Regem verò & Populum tãquam reos promittendi, in legem Dei iurasse, seséque solenni sacramento Deo colẽdo imprimis obligasse. Vnde ex facto, cum primum istud fœdus sancitum est, Iosias & Ioas destruũt idololatriam Baal, & cultum Dei restituũt. Capita verò fœderis hæc erant in summa: Vti tum Rex ipse, tum etiam Populus vniuersus, Deum ex legis suę præscripto, & singuli colerent, & vniuersi colendum curarent: si facerent, Deum ipsis affuturum, reique publicæ illorum præfuturum. Sin minus, missos facturum & disperditurũ: quod

Fœdus inter Deum & Regem.

2. Reg c. 11.
2. Chron. c. 23. ver. 16.
2. Reg. c. 23.

2. Chron. c. 23. ver. 16. & 17.

ex multorum ſcripturæ locorum collatio-
Deut.29.30. ne apparet. Moſes moriturus, eas conditio-
31.cap. Deu.31.v.26. nes fœderis vniuerſo Populo recẽſet, mox-
Ioſue c.1. que legem, id eſt, ipſa pacta conuenta Do-
mini, in Arca fœderis aſſeruari pręcipit. Mo
ſe vita functo, Ioſue conſtituitur dux Popu-
li Dei. Dominus itaq; ipſe eum admonet, ſi
res ſuas proſperè gerere velit, ne à lege latũ
Deut.c.37. vnguem recedat. Is verò cum primum Iſrae
v.vlt. litę terram Chanaan ingreſsi ſunt, vt palam
Ioſ.c.5. Ioſ.c.24. eis faciat, qua conditione in eam poſſeſsio-
nem à Deo mittãtur ſacrificiis ritè peractis,
legem coram vniuerſo Populo legit, mox-
que mira, ſi iis pactis ſtarent, pollicitus: di-
ra, ſi negligerent, minatus. In ſumma, ſi le-
gem ſeruarent, proſperè rem geſturos: ſin
ſecus, diſiectum ac peſſundatum iri obteſta-
tur. Idem quoq; moriturus, & euidentius
quidem. Quotieſcunq; verò eam deſerunt,
in manus Chananæorum traduntur, & Ty
rannis mancipantur. Iam idem omnino fœ
dus, quod inter Deum & Populum ſub iu-
dicibus fuit, ſub Regibus & cum regibus
obtinuit. Poſtquam Saul vnctus, electus &
planè conſtitutus eſt, Samuel his verbis Po
1.Sam.c.12. pulum affatur: En Regem, quem elegiſtis,
& petiiſtis. Ecce Deus poſuit eum Regem
ſuper vos. Obedite & ſeruite Deo tam vos,
quàm Rex veſter, qui eſt ſuper vos. Alioqui
& vos, & Rex veſter peribitis. Quaſi dicat:
Volui-

Voluiſtis Regem, Deus hunc vobis Regem dedit. Ne tamen putetis Deum quidquam de ſuo iure imminui velle, velim intelligatis, Regem non ſecus ac vos, huic legi custodiendæ deuinctum eſſe, ac, ni fecerit, eandem pœnam paſſurum: deniq;, Saulem eſſe Regem quidem vobis datum, qui in bellum, vt cupiiſtis, vobis præeat, at ea lege, vt legem Dei interim ſequatur.

Eiecto Saule, quòd pacto nõ ſtetiſſet, Dauid eadem lege Rex conſtituitur, vt & Salomõ quoq; Dauidis filius. Si legem meam obſeruaris, ait Dominus, ego confirmabo tecum pactum, quod pepigi cum Dauide. Quódnam verò eſt hoc pactum? Extat in lib. Paralip. his verbis: Nunquam auelletur à facie mea ſucceſſor ex tua ſtirpe in ſolio Iſraelis, modò filij tui obſeruent legẽ meam tuo exemplo. Sin verò idolis ſeruiant, expellam vos è terra, quam vobis poſsidendam dedi, &c. Hinc liber Legis tempore Ioſiæ repertus, vocatur liber fœderis Domini (quem Deus Sacerdotes Regi tradere iubet, proindeq; Samuel Sauli tradit) ex cuius præſcripto Ioſias ipſe init fœdus coram Domino. Hinc etiam Lex, quæ in Arca ſeruabatur, vocatur Pactio Domini cum filiis Iſrael. Deniq; Populus ſeruitute Babylonica liberatus, fœdus cum Deo renouat, & quòd Pactum Domini violaſſet, tot ſe cala-

1 Reg. c. 15. ver. 4.
1 Reg. c. 6. ver. 12.
1. Chron. c. 6. v. 16. c. 7. ver. 17.
2. Reg. c. 23. ver. 2.
Deu. 17. v. 18.
1. Sam. c. 10. v. 25.
2. Chron. 6. ver. 11.

mitates meritò passum agnoscit. Perspicuũ ergo est, Reges, tanquam vasallos in legem Dei tanquam superioris omnium Domini, iurare. At verò, quod antea attigimus, si fidem non seruant, si legem violant, vt illos feudum propter feloniam, sic hos regnum committere legimus.

Nehem. 9.

Diximus idem esse fœdus inter Deum & Reges Iudæorum, quod antè inter Deum & populum sub Iosue & Iudicibus. Videmus verò passim populum, si quádo legem neglexit, aut fœdus pepigit cum Baal, mancipatum fuisse seruituti Regum Chanaan, Iabini, Eglonis & cæterorum. Vt autem idem fœdus est, ita eadem est fœdifragorum pœnà. Saul contra quàm lege Dei sancitum erat, sacrificia tractare audet, mox etiá contra disertum Domini mandatum Agagum Regem Amalecitarum seruat. Propterea & rebellis vocatur à Samuele, & rebellionis demum pœnas luit. Sacrificasti tu, ait. At præstitisset te obsequutum esse Deo. Obsequium enim præstat sacrificio. Reiecisti Dominum Deũ tuum, at ipse te reiicit, ne amplius regnes super Israelem. Adeò verò hoc iuris obtinet, vt non secus ac propter Maiestatis, affectatiue propriè regni crimen filij paterno feudo priuantur, non ipsi modò Reges, sed ipsorum adeò liberi easdem ob causas regno spolientur. Salomon à vero

Iudic. 9. v. 13. Iudic. c. 2. v. 14. c. 4. v. 2. &c.

1. Sam. c. 13. ver. 13. 1 Sam. c. 15. v. 26.

3. Reg. c. 11. v. 33.

Deo

Deo ad idola deficit. Ahias Propheta, Regnum Iſraeliticum cõtinuò ſub Roboamo filio diuiſum iri prædicit. Complectitur deniq; verbum Domini ac decem tribus, pars regni potiſsima, à Roboamo, ad Ieroboamum eius ſeruũ deficit. Cur ita verò? Quia, ait Dominus, defecerunt à me ad Aſtaroth Deum Sidoniorũ, & Chamos Deum Moabitarum, &c. diſrumpam ego viciſsim regnum eorum. Ac ſi diceret: Pactum violarunt; conditionem non impleuerunt: neq; ego, itaq; amplius teneor. Maieſtatem meam imminuere volunt: ego regnum ipſorũ verè imminuam. Cum ſerui mei ſint, me à meo regno eiicere ſtudent At ego per Ieroboamum, per ſeruũm, inquam, eos regno eiiciam. Quid verò, cum hic idem ſeruus veritus, ne Populus Dei colẽdi deſiderio, Hieruſalem reuertatur, vitulos in Bethel erigit, & occaſionem peccãdi Iſraeli offert? cum, inquam, Populum Dei à Deo, ſeruum ab hero abalienat & abducit? quænam tãdem eſt tam ingrati clientis in patronum, tam nefãdi plagiarij pœna? Moritur ei primum filius, deinde vniuerſa eius gens per Baaſæ facinus extirpatur ad vltimum maſculum vſque, Propheta illa idcirco fieri proteſtante, quòd à domino ſuo defeciſſet. Eſt igitur cauſa hæc & frequens, & idonea, propter quam Rex feudo à Deo accepto priuetur,

si legem Dei oppugnet, & à Deo, ad ipsius hostes, ad deos, inquam, gentium transfugiat. Et vt paria crimina pares pœnæ decét, consimilem omnium Regum Israelis & Iudæ, qui talia patrarunt, exitum, summum, in Sacris literis legimus. Tametsi mutata est & Ecclesiæ Iudaicæ, & Regni quoque ipsius forma, cum quæ prius Iudæa terminabantur, per totum orbem diffusa esse possint: de Regibus tamen Christianis idem prorsus dicendum est. Euangelium successit legi, Reges Christiani Iudaicorum locò sunt. Idem pactum est, eędem conditiones, eædem pœnæ, ni impleantur, idem vindex perfidiæ Deus omnipotens. Vt illi denique legi, sic hi Euangelio obseruãdo, tenentur: cuius propagationem singuli in primis & ante omnia se curaturos spondent, cum inaugurantur. Herodes Christi Domini Regnum, quod prouehere debuisset, reformidans, Christum ipsum, quasi regni affectati damnat. En verò & miserè perit, & regnum ipse suum perdit. Iulianus à Christo ad Gentiles transfugit. At paulò pòst idem Galilæi (ita enim Christum probrosè vocabat) vindicem dexteram experitur. Plenę verò sunt superiorum seculorum historiæ consimilibus exemplis, quæ nec nostro etiam seculo nobis desunt. Aliquot abhinc lustris plerique Reges Babylonicis poculis inebriati,
Christi

Christi hosti aduersus Christum, Lupo aduersus agnum militarunt, vt etiamnum plerique militant. Vidimus verò nonnullos, in flagranti crimine, in ipsoque adeò, quod agitabant, scelere periisse: quosdam etiam à triumpho in tumulum elatos fuisse. Nec cæteros melior manet exitus. Stat nempe perpetuò hæc sententia: Coniurent licet omnes reges terræ aduersus Christum, & Agnum nostrum diripere conentur, necesse est tandem illos manum cedere, pedibus Christi subiici, & Agnum Regem Regum, & Dominum Dominátium, velint nolint, confiteri. Quid verò de Regibus Ethnicis statuemus? Proculdubio & si ij extrinsecus non vnguntur à Deo, sunt tamen eius vasalli, & ab eo vno potétiam suam acceperunt seu sorte, seu alia quauis forma eligantur. Si suffragio: Deus regit corda hominum, & dirigit quo ipse vult. Si vel sorte: sors coniicitur in sinum, inquit Salomon, & iudicium eius à Domino. Is perpetuò vnus est, qui pro suo arbitrio Reges tollit, & statuit, firmat & euertit. Hac ratione Cyrum vnctum Domini vocat Esaias. Daniel verò Nabuchodonozor & cæteros à Deo potentiam accepisse ait, vt & Paulus, omnes omnino magistratus. Etsi enim Deus legem suam non ita disertè his atque illis commendarit: est tamen quod agnoscát, se, quod regnant,

Psalm. 2. Psalm. 110. Apoc. c. 19. Prou. 16. Dan. 2. v. 21. Esa. c. 45. Dan. 4. Rom. 13.

Deo supremo Regi debere. Itaq; si tributũ eo nomine Deo persoluere minus curent: saltem quod Deo à subditis debetur, intercipere & auertere ne tentent, aut vlla alia in re diuinam sibi iurisdictionem arrogent. Id verò propriè affectati regni crimẽ est, quod Deus in ipsos reges Ethnicos grauissimè vltus est. Principes, ne in tam atrox crimen incidant, suam à diuina iurisdictionẽ in primis distinguant necesse est, & eò quidem accuratius, quod in eodem solo, in eadem re, in homine, inquam, Deus & Rex, ius suum ambo capiunt. Constat homo ex corpore & anima, Deus corpus finxit, & animam quoq; inspirauit. Vtroque ergo optimo iure vti solus poterat. Quod si liberaliter indulsit Regibus, vt subditorum corporibus bonisque, ad eorundem tamen conseruationem, vti possint: meminisse sanè debent, vsum non abusum, concedi. In primis verò nil quod animæ, tributi nomine imperent, habere se, qui suam ipsi Deo tributariam profiteri teneantur Rex capit tributum censúmue à corpore, iisq;, quæ corporis ministerio acquiruntur coluntúrue. Deus ab anima præcipuè, quæ suas etiam functiones per corpus exercet. Ad tributũ illud pertinent fructus, nummorum pensitationes, & cætera onera tum realia, tum personalia. Ad hoc preces, sacrificia, conciones,

ciones, cultusq; adeò diuinus; tum priuatus, tum publicus. Quæ quidem adeò diuersa & distincta sunt, vt neutrum alteri officiat: fiscus Dei Cæsaris fisco nil adimat, sed cuiq; ius suum constet. Deniq; cœlum terræ misceat, omniáq; in antiquum chaos reducere velit, qui hæc confundat. Hæc optimè distinxit Dauid, qui alios officiarios destinauit in rem Dei, alios in rem Regis. Sic & Iosaphat alios in iudicium Iehouæ, alios in litem Regis, id est, alios qui cultum Dei, alios qui iura Regis tuerentur. Quod si vtrumq; tributum sibi vendicat Princeps, perinde ac si Gigantum more, cœlum petere & scandere conetur: Regni affectati reus est, & non secus ac vasallus, qui regalia iura inuadit, feudum committit, ac eo sæpissimè spoliatur: & eo æquius, quod ea vasalli ad dominum superiorem aliqua: Regis ad Deum, homuncionis ad omnipotentē nulla potest esse proportio. Quotiescunque enim Princeps aliquis insolenter dicit: Ego scandam cœlum, extollam solium meum supra stellas Dei, & ero similis altissimo: At ego contrà, Deus inquit, extollam me ipsum, insurgam aduersus te, & excindam nomen tuum ad vltimos nepotes vsq;. Et tua quidem consilia euanescent: quod verò semel decreui, mutari non potest, aut in cassum cedere. Dicit dominus Pharaoni: Di-

1. Chron. 26. ver. 29.
2. Chron. c. 19.
Esa. c. 34. ver. 22.
Exod. c. 5. & 8. & c.

mitte populum meum, vt mihi seruiat, vt mihi sacra faciat. Quia verò fastu tumidus Deum illum sibi notum non esse respõdet, præceps ruit. Nabuchodonozor vult statuam suam coli, sibiq; diuinos honores exhiberi. Confestim effrenem miseri homuncionis audaciam reprimit Deus. Qui Deus videri volebat, homo esse desinit, & auia desertaq; loca asini instar oberrat, Eo vsque
Dan.c.4. dum, ait Daniel, Deum Israelis supremum
Dan.c.5. omnium Dominum agnoscat. Balthasar e-
ver.23. ius filius, sacris Templi vasis diuino cultui ad suam ebrietatem abutitur. En verò quia Deo gloriam non tribuit, cuius in manu anima ejus omnesq; viæ erant, regno pessun dato, eadem nocte trucidatur. Alexander Magnus adulatorũ voce delectabatur, qui Iouis filium eum esse, & adorandum pro-
1.Mach. pterea affirmabât. En verò inchoatos qua-
c.1.ver.43. si de domito orbe triumphos præpropera mors intersecat. Antiochus vniendi regni prætextu, vnumquenque Legem Dei missam facere, & suam sequi iubet. Templum Iudæorum prophanat, altaria polluit. At multas calamitates, clades, strages expertus, fractis prostratisq; viribus, animi mœrore tandem conficitur, in eoque, quod Iudæos ad impietatem adigere voluisset, tam
1.Macb. grauia se pati profitetur. Deniq; si repeta-
c.6. mus, quis Neronis exitus fuerit, qui Chri-
stianos

stianos vrbis incendio insimulatos scelerate contrucidauit: quis Caligulæ, qui sibi sacrificia instituit: quis Domitiani, qui Dominus Deusq; vocari voluit: quis Commodi & eorum omnium, qui honores soli Deo debitos, aut sibi vendicare, aut Deo tollere voluerunt: exitialem eorum perpetuò exitum comperiemus. Contra verò Traiani, Hadriani, Antonini Pij, & cæterorum eiusmodi satis prosperum: qui si minus Deum coluerunt, Christianis saltem suó more colere permiserunt. In summa, vt vasalli rebelles, regnúmue affectantes, & supplicium extremum merentur, & feudum ipso iure committunt: ita & hi, qui aut legem Dei ex pacto obseruare nolunt, aut obseruare volentes inaudita causa persequuntur. Cum itaq; videamus eodem ferè modo Reges à Deo regno inuestiri, quo vasallos à domino superiore, feudo, iisdem de causis eo beneficio priuari: eodem fermè loco hos, quo illos esse, Reges omnes Dei vasallos esse, omnino statuendum est. Hoc verò posito, quæstio nostra facilè finietur. Si enim Deus est Domini superioris loco, Rex vasalli: quis non Domino, potius, quàm vasallo, obediendum pronunciet? Si Deus hoc præcipit, Rex contrà: quis Regi aduersus Deum obsequium denegantem, rebellem iudicet? Imò verò quis non rebellionis

damnet, si aut Deo segnius pareat, áut Regi ea in re pareat. Deniq;, si hinc Rex, illinc Deus ad delectum nos vocet: quis Regem, vt Deo militemus, deserẽdum non statuat? Ergo non modò non tenemur obedire Regi contra legem Dei quid imperanti, verùm etiam si obediamus, rebelles sumus, non secus ac si aduersus Regem colonus, pro seniore Regis vasallo, arma sumeret, aut edicto superioris, quàm inferioris: Vicarij, quã Principis: Ministri, quàm Regis obedire mallet. Ac propterea incidimus in execrationem Micheæ Prophetæ, qui Dei voce eos omnes, qui impiis Regum mandatis obsequuntur, detestatur, & diris deuouet.

Mich.6. ver.16.

Legem Dei quum dicimus, intelligimus duas Legis tabulas Mosi traditas, quibus tanquam limitibus immobilibus, authoritas Principum omnium circumscribi debet. Prima, Dei cultus, secunda officium erga proximum continetur: prima, inquam, Pietas, secunda Iustitia Charitati coniuncta, quibus Euãgelij promulgatio non modò non derogauit, verùm etiam authoritatem adiunxit. Prima autem vt ordine, ita & dignitate prima censetur. Si quem innocentem Princeps occidi iubeat, si quem spoliari, si cui vim inferri, nemo cui vel tantillum conscientiæ supersit, parere velit. Si scelus suum, adulterium puta, parricidium, aut quid

quid simile, comprobari flagitet, prodibit inter ipsos Ethnicos Papinianus aliquis, qui Caracallam coram reprehendat, & mori, quàm parere malit:

Phalaris licet imperet vt sit
Falsus, & admoto dictet periuria Tauro,

falsum testimonium dicere non sustinebit. Quid verò, si nos Princeps cum idolis commercium habere iubeat? si Christum crucifigere? si Deum eiurare, execrari, & quantum in nobis erit, cœlo pellere, an non multò æquius parere detrectabimus? Quin potius quia non satis est abstinere à malo, ni faciamus etiam bonum, non modò idola non colemus, verùm Deum eo modo, quo præcipit, colemus: nec modò Baali nō procũbemus, verùm Deo sacra faciemus, qualia à nobis requirit. Etenim Deum quidem colere tenemur propter ipsum; at Principē honorare, vt & proximum amare, propter Deum. Quòd si verò proximum lædere, scelus est, si Principem violare, piaculum censetur quo tandem nomine tãtum tamque atrox crimen censebimus, quo ipsa supremi omnium Domini Maiestas petitur? In summa: vt longè grauius est creatorem, quàm creaturam, hominem quàm imaginem lædere, & in iure grauior est pœna eius, qui Maiestatem Regiam læserit, quàm qui statuam ei dicatam fregerit: ita non du-

bium eſt, quin eos, qui primam legis tabulam violant, grauior & atrocior vindicta, quàm qui ſecundam, maneat (etſi vna ab altera pendet) adeoq; cautius adhuc in illa, quàm in hac agendum ſit. Exempla verò maiorum docere nos poſſunt, quæ cautela hac in re ſit adhibenda. Achabus Rex, Iezabele vxore inſtigante, Prophetas Dei vndequaq; comprehenſos occidi iubet. Abdias nihilominus, Aulæ Magiſter, eos abſcondit & alit. In promptu excuſatio eſt. In omni obligatione, quantumuis ſtricta, Deus perpetuò excipitur. Achabus idē, omnes Baali ſacrificare iubet: Elias nihilo ſegnius arguit Regem, arguit Populum, ſacerdotes Baal impietatis conuictos ad necem poſcit. Inuito deniq; Rege vxorio, frementeq; impia vxore cultum veri Dei reſtituere conatur. Sin Achab obiicit, quod hodierni Principes ſolent, quòd Iſraelem turbet, quòd rebellis, quòd ſeditioſus ſit, vt omnium, qui crimine vacant, hoc eſſe crimen ſolet: Imò verò, reſpondet, Tuis ipſe es, qui Iſraelem tua rebellione turbas, qui à Domino tuo ad hoſtes, à Deo vero ad deos alienos transfugeris. Eodē modo Sidrach, Miſach & Abdenago, Regi Nabuchodonozor parere nolunt, vt neq; Daniel Dario, Eleazar Antiocho, & innumeri alij. Poſt verò Chriſti aduentum, cum iubentur Apoſtoli Euangelij prædi-

1. Reg. c. 18.

1. Reg. c. 18. verſ. 17.

Dan. c. 3.

Dan. c. 6.

Actor. 4. ver. 19.

prædicationem omittere, Iudicate, aiunt, vtrum iustum sit coram Deo, vobis potius, quàm Deo obedire. Ita modo mandatum Christi impleant, quid Reges sentiant, susque deque habent. Ipsi denique Iudæi Aquilam argenteam statuamque Caligulę in templo collocari non ferunt. Quid verò Ambrosius, iubente Valentiniano Imperatore, vt basilicam Mediolanensem Arrianis traderet? Conuenior, inquit, à Comitibus & tribunis, vt Basilicæ fieret matura traditio, dicentib. Imperatorem iure suo vti, eo quod in potestate eius essent omnia, respõdi: Si à me peteret, quod meum esset, id est, fundum meum, argentum meum, ius huiusmodi meum non refragaturum. quanquam omnia, quæ mea sunt, essent pauperum: verum ea, quæ sunt diuina, Imperatoris potestati nõ esse subiecta. Quid verò putamus responsurũ eum fuisse, si de viuo Dei tẽplo idolis mancipando consultus fuisset? Exempla hęc & innumerorum Martyrum, qui mori, quàm parere maluerunt, quibus plenæ sunt Historiæ, legis disertissimæ instar esse possint. At sanè ne lex quidem disertis verbis concepta nobis deest. Quotiescunq; enim Apostoli Christianos monẽt, vt Regibus & Magistratibus pareant, quasi de industria faciant, Deo parendum in primis & ante omnia præmonẽt: præposteri istius

Ambr. Epist. 33. Euseb.

obſequij, ad quod adulatores Principũ ſim plices cohortantur, nuſquam ne leue quidem argumentum reperias. Omnis anima, inquit Paulus, ſuperiori poteſtati ſubiecta eſto: nam nulla eſt niſi à Deo. (animam omnem dicit, ne conditio vlla excipi videatur.) Satis ex hiſce verbis concludi poterat, Deo potius, quàm Regi parendum eſſe. Si enim regi propter Deum, certè non contra Deum. At ambiguitatem omnem præcidere vult. Princeps (ſubiungit) miniſter Dei eſt, propter bonũm noſtrum, ad faciendam iuſtitiam. Sequitur adhuc idem: quia Domino potius, quàm miniſtro obtemperandum conſtat. Necdum tamen ſatis eſſe putat. Reddite, ait ille tandem, cui tributum, tributum: cui honoré, honorem: cui timorem, timorem ac ſi diceret, quod Chriſtus: Reddite quæ ſunt Cęſaris, Cęſari: quæ Dei, Deo. Cæſari tributum & honorem, Deo timorem. Conſimiliter Petrus, Timete Deũ, honorate Regem. Serui obedite Dominis etiam diſcolis. Hæc eodem, quo dicuntur ordine, facienda ſunt. Nempe vt non tenentur dominis ſerui obedire, ſi quid aduerſus Regis mãdata imperent: ita nec ſubditi Regibus, ſi quid aduerſus legem Dei. Obiiciũt nobis impij: In iis etiam, quæ ad conſcientiam pertinent, Regibus obediendum eſſe, & Petrum Paulumq; nobis, quaſi huius impiæ

Paul. c. 13. ad Rom.

Matt. 22. ver. 21.

Pet. epiſt. 1. cap. 2.

Obiectiones.

piæ sententię authores, obtrudere non verentur. Indeque quamcunq; legem sanciat Rex, parendum; quamcunq; religionem superstitionemúe sectetur, obsequendum statuunt. Quàm aut ineptè, aut impiè, nemo est, qui non videat. Aiunt, ibi disertè obediendum esse Principibus non propter iram, sed propter conscientiam erga Deum. Conscientiam cum opponunt iræ, perinde est, ac si diceret non formidine pœnæ, sed Dei amore non verborum metu, sed verbi diuini reuerentia, parendum esse Vt pari ratione Paulus, ad Colossenses, seruos ita heris inseruire iubet, vt non heri oculo, aut furcæ, sed ipsi Deo seruire se putent, non vt heri gratiam demereātur, cuius oculos etiam fallere possunt, sed vt officio satisfaciant, quod illis imposuit Deus, quem nemo fallere posit. Deniq; aliud omnino est, propter conscientiam obedire, aliud in iis, quæ ad conscientiam pertinent. Neque ij sanè, qui crucem & tormenta quæuis suscipere, quàm Principibus impia iubentibus parere maluerunt, nos ita docuissent. Eiusdem impudentiæ est, quod idiotis obiicere solent. Obsequium præstare sacrificio. Nil enim est, quod causam ipsorum citius iugulare posit. Sunt illa verba Samuelis Prophetæ, Saulem Regē reprehendentis, quòd præposterè sacrificando, Dei mandatum

Roman.13. ver.5.
1. Pet. c.2.
Coloss. c.3. ver.22.
Sam. c. 15. ve. 22.

ſecutus non eſſet. Quòd ſi ipſe, quantumuis Rex, Deo obſequi tenebatur: ſequitur ſanè, ſubditos aduerſus Deum Regi non teneri. In ſumma: qui Barbarorum Calucuthanorum more, Dei cultum ab hominis arbitrio, Religionem à Rege, tanquam Telluris Deo pendere volunt, ſi ſcripturæ ſacræ, quod opinor, minus tribuunt: diſcant ſaltem ab Ethnico Oratore, in omni communitate quoſdam eſſe officiorum gradus, ex quibus quod cuiq; præſtat, intelligi poſsit, vt prima, ait, Diis immortalibus, ſecunda patriæ, tertia parentibus, deinceps reliqua reliquis gradatim debeantur. Vtcunq; verò crimen læſæ Maieſtatis atrox ſit: proximum tamen ſacrilegio, quod in Deum diuinasq; res propriè committitur, à Iureconſultis vocari, adeò vt Templum effringere, quàm vitæ Principis inſidiari, grauius putetur. Et hæc quidem cuiuis homini, modò non prorſus impio, ſufficere poſſe videntur.

Cic. 2. offi.

L. 1. ad Leg. Iul. Maieſt.

SECVNDA QVAESTIO:

AN LICEAT RESTITERE Principi, Legem Dei violanti, & Ecclesiam Dei vastanti: quibus, quomodò, & quatenus.

ÆC Quæstio prima fronte difficilis & ardua videtur, eò quidem magis, quòd cum sub piis Principibus superuacua, sub impiis periculosa videretur, vix quisquá eam, nisi leuiusculè attigerit. Ex facto quæritur, Principi legem Dei obroganti Ecclesiamùe destruenti, aut extruendam impedienti, an resistere liceat. Hoc verò, si eius iudicio stamus, Scriptura sacra nobis definiet. Si enim, quod ex ea facilè probabitur, vniuerso Populo Iudaico licuit, imò si iniũctum fuit, nemo, credo, negabit, quin idem de vniuerso Populo Christiano alicuius Regni, idem planè statuendum sit. Considerandum est hìc imprimis, Deum electo ex omnibus Populo Israelitico, vt esset sibi peculiaris Populus, fœdus cum eodem pepigisse, vt esset is Populus Dei. Extat id paßim in Deuteronomio. Vis auté huius Pactionis erat hæc, Vt curarent vniuersi, vt Deus à singulis Tri

Deu.c.7. v.6.c.14. v.2. bubus & singulorum contribulibus in terrá Chanaan purè coleretur, Ecclesiamque suam in medio eorum perpetuò constitutam haberet. quod tum è multis aliis locis, tum disertè Deuter.27. apparet. Ibi Moses & Leuitæ, quasi Dei nomine stipulantes, vniuersum Populum congregant, hisq; verbis affantur. Hodie, ô Israel, Populus Domini Dei tui sis. Obsequere ergo Deo tuo, &c.

Deut.11. ver.29. Iosue c.24. disertius. Cumque, ait Moses, Iordanem transieris, stantibus hinc ad mótem Garizim sex Tribubus, illinc ad mótem Hebal sex reliquis, Leuitæ legem Dei perlegent, ác obseruaturis fausta omnia, violaturis infausta precabuntur. Vniuersus verò Populus respondebit, Amen.

Ios.5.v.24. Quód à Iosue postea tum terrá Chanaan ingresso, tum moribundo obseruatum legimus. Hinc animaduertimus, vniuersum populum obligatum esse legi Dei curandæ, Ecclesięq; tuendæ, vt è contrario idolis Gentium exterminandis è terra Chanaan. quæ stipulatio ad singulos pertinere non potest, sed ad vniuersos tantùm. Quo etiam & illud pertinere videtur, vt omnes Tribus circa Arcam Domini castrametarentur & tentoria sua figerent: vt quæ vniuersorum curæ commendata esset, ab vniuersis tegeretur.

Num.2. Iudic.c.19. & 20. Vsus verò pactionis istius demonstrari potest. Ciues Gabaa è Tribu BenIamin Leuitæ cuiusdam vxorem

rem vi constuprant ad necem vsque. Leuita in duodecim frusta concisam Tribubus duodecim mittit, vt tantum scelus in Israele patratum vniuersi expient. Congregatur vniuersus populus in Masphà. Postulat à Beniamitis tanti sceleris cõscios noxæ dedi: Recusant illi. Ac demum Deo approbante, bellum in Beniamitas communi cõsilio decernitur. Hoc modo secunda Legis Tabula in Tribum integram, quæ peccarat, vindicata. De prima verò habemus exemplum euidentissimum in lib. Iosue. Postquã Rubenitæ, Gaditæ & Manassæi, cis Iordanem ad sua se receperunt, eximium statim altare in Galiloth prope Amnem extruunt. Videbatur hoc contra mãdatum Domini, quo non nisi in Chanaan sacrificare licebat. ac propterea suspicio esse poterat, ne alienos deos colere vellent. Re vniuerso Populo, qui trans Iordanem habitabat, nunciata, inducuntur Comitia in Siloh, vbi erat Arca Domini. Conueniũnt vniuersi. Mittitur ergo ad illos Phinees sacerdos, Eleazaris filius, qui de peccato in legem commisso coràm agat. Vt verò publica authoritate hoc agi sciant, eximij quiq; ex vnaquàque Tribu legati mittuntur, qui cum iis expostulent; cultum Dei corrumpi eo modo, Deum ea rebellione infensum fore, nec ipsis modò, sed Israeli vniuerso, vt quondam

Iosue c.22.

in Beelphegor: deniq; ni desistant, bellum publicè indicant atq; denuncient. Quod proculdubio consecutum fuisset, ni tribus illæ protestatæ fuissent, se altare illud monumenti tantum instar extruxisse: ex quo cis Iordanis & trans Iordanis eandem esse ac perpetuò fuisse religionem appareret. Quotiescunq; verò in cultu Dei vindicando negligentiùs se gesserunt, grauissimè afflictos eos fuisse videmus. Nec alia sanè de causa bis à Beniamitis victi fuisse videntur, quàm quod, dum iniuriam priuato factam vlcisci satagerent, dum stuprum punire, in iure Dei vindicando adeò segnes essent, ac quotidie etiam adulteria cum idolis impunita finerent. Fuit ergo primum hæc Pactio inter Deum & Populum.

Fœdus inter Deum & Populum. Iam ex quo Reges populo dati sunt, non modò non desiit hæc eadem pactio, verum etiam perpetuò cōfirmata & repetita fuit. Dixirnus in Rege inaugurando duplex fœdus initium fuisse. Et primum quidem inter Deum, Regem & populum, siue inter summum Sacerdotem, Populū & Regem. (populus enim 2.Chron.primo loco ponitur.) Finem verò eius eum fuisse, vt populus esset populus Dei, id est, vt is populus Ecclesia Dei esset. Quorsum sanciretur inter Deum & Regem, ostendimus. Quorsum inter Deum & vniuersum populum, *2.Reg.c.11. 2.Chron. c.23.v.23.*

exa-

examinandum. Certissimū sanè est, Deum non frustra hoc egisse. Ni enim aliqua authoritas & promittendi, & promissa præstandi populo superfuisset, fœdus planè superuacuum fuisset. Videtur ergo Deus fecisse, quod in dubiis nominibus creditores facere solent, vt plures in eādem summam obligentur, vt eiusdem rei duo pluresue rei promittēdi constituantur, à quorum vnoquoq;, tanquam principali reo solidum peti posſit. Ecclesiam vnico homūcioni committere lubricum erat. Eam itaq; vniuerso populo commendat atq; committit. Poterat Rex in tam lubrico gradu constitutus, facile in impietatem delabi. Ne itaq; collaberetur Ecclesia, populum interuenire voluit. In ea, de qua agitur, stipulatione, Deus, vel eius vice summus Sacerdos est Reus stipulandi: Rex & populus vniuersus, puta Israel, sunt rei promittendi, ambo ex vna eademq; causa, & quidē ex voluntate coniunctim obligati. Stipulatur Sacerdos, an non promittant, populum fore populum Dei: an non operam se daturos, vt Deus Templum suum Ecclesiam suam in medio eorum perpetuò habeat, vbi ritè colatur? Spondet Rex, spondet Israel, (vniuersitas enim hominum vnius personæ vicem sustinet) & quidem coniunctim, non diuisim, vt ex ipsis verbis apparet: incōtinenti, non

2. Reg. c. 11.
L. mortuo. 22. D. de fideicomm.

ex interuallo. Constituuntur ergo hic duo Rei, Rex & Israel, ideoq; æqualiter in solidum obligantur. Quemadmodum ergo, cum Caius & Titius eandem pecuniá Seio stipulanti coniunctim promiserunt, singuli ipso iure in solidum tenentur, & ab eorum alterutro solidum peti potest: ita tenetur Rex per se, Israel item per se, curare cauere, ne quid detrimenti Ecclesia capiat. Vter verò negligat, Deus ab alterutrò integrá rem petere potest, & eo quidem mágis à populo quàm à Rege, quo plures, & difficilius labuntur, & magis soluẽdo sunt, quàm vnus. Item vt in duobus correis, præsertim Fiscalis Tributi, vnus ità in solidum tenetur, vt beneficio diuisionis per nouellam constitutionem Iustiniani concesso vti nequeat: ita Rege & Israele, tributum Deo Regi Regum promittentibus, vterq; in solidum tenetur. Demum, quemadmodum in duobus reis promittendi, in iis præcipuè contractibus, quorum obligatio ratione culpæ committitur, (qualis est hic) vnius culpa nocet alteri: ita Israel Deum deserat, Rex verò negligenter ferat, tenetur culpa Israelis. Consimiliter, si Rex ad alienos Deos transfugiat, nec trãsfugiat modò, sed alios etiam secum abducat: denique quouis modo Ecclesiam perdere conetur: ni Israel eum quasi è fuga retrahat, aut etiam coerceat, eius culpa tenebitur.

l. si non singuli. C. si cert. pet. l. penul. D. de duob. reis. 2. & 3. §. 1. D. eod.

L. cũ poss. D. de cens. sib. & ibi Doctores.

L. cum apparebit. D. locati. l. si diuisa. C. eod.

nebitur. Breuiter: non secus ac si periculum sit, ne vnus è reis promittẽdi, sua bona prodigendo, soluendo esse desinat, alteri datur in eum vtilis actio, ne correi culpa damnũ patiatur. ita & Israeli in regem, Regi in Israelem, sese idolis mancipantem, aut quouis modo fœdus rumpentem, ne aut huius ille, aut vicissim hic illius culpam luat. Quod verò ea stipulatio, de qua agimus, eius generis sit, ex aliis scripturæ locis apparet. Saule Rege Israelis constituto, Samuel Sacerdos & Propheta Domini, his verbis Israelem affatur: Tam vos, quàm Rex vester, qui est super vos, sequimini dominum Deum vestrũ: quòd si perseueraueritis in malitia, (malitiam vocat, quod hominum imperium, quàm Dei maluissent) tam vos, quàm Rex vester peribitis. Addit verò rationem quia placuit Deo, vos facere populũ suum. Hic vides duos reos manifestè coniungi in eiusdem pœnæ stipulatione. Sic Asa, Rex Iuda, Azariæ Prophetæ hortatu, vniuersum populum, Iudam nempe & Beniamin, in Hierusalem conuocat, fœdus cum Deo percutiẽdi causa. Intereant & multi ex Ephraim, Manasse, & Simeon, qui Dei purè colendi causa eò se receperant. Tum verò, sacrificiis ritè peractis, sancitur fœdus, his tanquam conceptis verbis: Quicunq; non inuocauerit Dominũ Deum Israel, seu minimus, seu

1. Sam. c. 12. ver. 14. & 25.

2. Chron. cap. v. 13.

maximus, morte moriatur. Cum maximũ dicit, ne Regem quidem ipſum huic pœnæ eximi vides. Quis verò hanc à Rege pœnam repoſcere poſsit (de temporali enim hic agitur) niſi vniuerſus populus, cui ipſe iurat, non ſecus ac populus ipſi? Eodem modo legimus, Ioſiam Regem, vigintiquinq; annis maiorem, vniuerſumq́; populum fœdus cum domino ſanxiſſe, promittentibus ambobus, ſe legem & ſtatuta domini cuſtodituros, continuoque quaſi implendi, aliqua ex parte, fœderis cauſa Baalis idololatriam deſtructam fuiſſe. Et plura fortè accuratius legenti teſtimonia ſuccurrerent. Cur verò velimus vniuerſi populi conſenſum requiri, cur Iſraelem Iudámue ad legis diuinæ obſeruationem aſtringi, cur ſanctè promittere, ſe perpetuò populum Dei fore, niſi velimus pariter, authoritatem facultatemúe ei conceſſam, qua tum ſe à periurio, tum Ecclesiam à vaſtitate vindicet? Quorſum enim fœdus cum populo, vt ſit populus Dei, ſi ſeſe ad alienos deos per Reges abduci patitur, aut pati tenetur? Vt Deus purè colatur, ſi populus ſerui loco eſt, quo cum nulla obligatio eſſe poſsit? Si deniq; non licet ei operam dare, vt id, quod promiſit, præſtetur, Deus ne cùm eo fœdus ſanxit, qui neq; promittendi, neq; rem promiſſam præſtandi ius habuit? An verius, fœdus cum populo

2. Reg. c. 23. v. 2.
2 Chron. c. 4. v. 29.

L. quod attinet. 32. D. de reg. iuris.

lo sanciendo, remque eam fieri stipulando, ius ei esse, & rem promittendi, & præstandi, & præstandam curandi, euidenter ostendere voluit? Si ridemus enim & actione summouemus, qui cum seruo filióue familias contraxerit: an non impudẽtes simus, qui tale quid Deo tribuere velimus? Hinc verò est, quod regibus fœdus violantibus, Prophetæ Iudam, domum Iacob, Samariam perpetuò alloquuntur, vt eos officij sui admoneant. Nec id tantum, ne Baali sacrificent, sed vt Baalem etiam, eiusq́; Sacerdotes, Rege inuito & reclamante, deturbent & exterminent. Sic cum Achab occidisset Prophetas Dei, Elias Propheta congregat populum, & quasi Concilium indicit, corripit, coarguit, conuincit. Populus verò eius hortatu, Sacerdotes Baal morte mulctat. Nempe officium suum deserente Rege, est quod suo fungatur Israel: nec tumultuariè aut temerè, sed publica authoritate, Concilio habito, causa ordine cognita. At contra quotiescunque Regi, cultum Dei violanti, non obstitit Israel, quod diximus de duobus reis, quorum vnius culpa alteri nocet, vsu venisse videmus. Vt enim Rex Idololatriæ & perfidiæ suæ, ita Israel negligentiæ, conniuentiæ, socordiæ pœnas dedit: & eò quidem sæpius hoc, quàm illud accidit, quòd Regis plerunque

Ierem. c. 17. ver. 20. & passim.

1. Reg. c. 18. v. 19.

exemplum Principes, Principum populus sequatur, & vnius exemplo vniuersi potius peccét, quàm vniuersorum vnus resipiscat. 1.Sam.c.31 Exemplis res dilucidior fiet. Cur, quæso, fusum deletumq; Israelis exercitũ, vnà cum Saule Rege putemus? An Deus vlciscitur peccata Principis in populum? an Patris, in filium? Acerbum est, aiunt Iurisconsulti, parentis scelera, filiorum pœnis lui. Alieni sceleris quẽquam pœnas pati, iura non sinunt. Absit verò, vt is qui vniuersam terram iudicat, inquit Abrahã, perdat iustum cum impio. Quinimò, ait Dominus, vt patris, ita & filij anima mea est. Nec pater filij, nec patris filius culpa patietur. Anima, quæ peccauerit, morietur. An non ergò potius, quia populus Sauli legem Dei violanti non resistebat, & pios impiè persequenti, Dauidem scilicet & Sacerdotes domini, applaudebat? E multis pauca similia proferemus. Saul idẽ, vt tribus Iudæ possessiones amplificet, fidẽ publicã, iam inde ab ingressu Chanaan Gabaonitis datam frangit, ipsósque adeò Gabaonitas, quãtum quidem potest, è medio tollit. Violabatur eo facto tertium legis præceptum. Deus enim testis eiusce Pactionis fuerat. Quin & sextum, innocuos enim iniustè interficiebat. Vtraq; legis Tabula vindicanda erat. Et Saul eiusq; familia quidem ea scelera perpetrasse dicuntur. Interea tamen,

Genes.18. v.25. Deut.24. v.16. 2.Reg.c.14 Ezech.18. 2.Sam. c.21.

men, Saule, iam è viuis sublato, Dauideque Rege constituto, cõsultus dominus respondet, tertium iam annum, propter idem scelus, terram Israelis vniuersam fame laborare. Nec ea prius desiit, quàm septem è familia Saulis, Gabaonitis tanquam noxæ dederentur. Cur verò hic, cum vnusquisq; ex suo admisso sorti subiiciatur, nec alieni criminis successor constituatur quisquam, vniuersum Israelem sceleris huius teneri dicas, ipso reo iam vita functo, & actione cũ reo quasi extincta: nisi, quia cum deberet & posset publico & manifesto sceleri sese opponere, negligenter tulit? Cur pœnam irrogari vis, quę nemini absq; culpa iure infligitur, nisi peccarit? Qua verò peccarunt, nisi quatenus peccatum tolerarũt? Eodem modo, cum Dauid mandat Ioabo & præfectis populi Israelitici, vt populũ recenseant, graue eo ipso crimen commisisse dicitur. Nempe vt Israel Dei iram prouocaret, cum Regem peteret, quòd in eius peritia salutẽ suam collocare videretur: ita hoc facinore Dauid, qui ex multitudine victoriam expectabat. Id enim propriè est, quod Propheta vocat, sacrificare retibus, & hamis thura adolere: quæ species idololatriæ est. Pręfecti quidem, quia præuidebant id Israeli exitiale futurum, primùm paulisper refragantur: deinde etiam iudicis causa & perfunctoriè

l. crimẽ 26. D. de pœnis.

L. sancimus. C. de pœnis.

1. Sam. c. 8.

Abacuc 1. ver. 16.

2.Sam.c. vlt. censum agunt. At populus vniuersus plectitur. Nec Dauid modò, sed & seniores Israe-
2.Chron. c.21. lis, qui vniuersitatem repræsentant, saccum induunt, seseq; cinere conspergunt. quod tamen propter Dauidis parricidium adulterio cumulatum neutiquam accidit. Hic quis non videt, vniuersos & peccasse, & pœnitere debuisse, & pœnas deniq; luisse? Dauidem nempe impia præcipiendo, Deum prouocasse: præfectos populi, quos tanquã imperij Consortes & Assessores, Israelis nomine, reclamare oportuit, aut conniuẽdo, aut segnius repugnando, vniuersos deniq; ad eum quasi delectum comparẽdo? Deum verò, non secus ac imperatorem, legionis vniuersæ delictum, vniuersali terrore, particulari quorundam supplicio, quadã quasi
2.Chron. c.33.v.10. decimatione castigasse? Cur verò tandem, Manasse Rege Templum Dei polluente,
2.Reg.c. 24.v.4. Deum non ipsum modò Manassem, sed vniuersum populum alloquutum esse legimus, nisi vt Israelem, tãquam alterum promittendi reum admoneret, ni Regem in officio contineret, suo damno futurum? Ec-
Ier.15.v.4. quid enim illud alioqui apud Ieremiam, domum Iuda propter impietatem & crudelitatem Manaßsis Assyriis mancipatam fuis-
August. in Psal.82. se, nisi eo ipso, quòd sceleri non restitit, sceleris ream fuisse statuamus? Propterea Au-
Amb.in Offic. gustinus & Ambrosius, Herodes & Pilatus

con-

condemnant Christum, Sacerdotes neci tradunt: populus ferè illachrymatur. vniuersi tamen puniuntur. Cur ita? Quia, quem è manibus impiorum magistratuum eripere poterant, quia non fecerunt, occiderunt. Plura verò in hanc sententiam ex omnis generis Authoribus addi possent, ni Christianis Sacræ scripturę testimonia sufficere deberent. Ceterum quia boni legislatoris est, non tam curare, vt delicta puniantur, quàm ne vlla committantur, cauere: vt boni Medici diætam præscribere potius, quæ morbos arceat, quàm remedia, quibus coerceantur: pius certè populus, non modò coercebit Principem, Legem Dei impiè abrogantem, verùm etiam in primis cauebit, ne quidquam eius culpa negligentiáue sensim introducatur, quod tēporis tractu, purum Dei cultum corrumpere possit, nec crimina in diuinam Maiestatē publicè commissa, non tolerabit modò, verum etiam crimi num occasiones diligenter auferet. Quod in confringendo æneo serpente, Ezechiam Regem, in expostulando cum cis Iordanis, de altari erecto, Israelem, cōuocato Concilio publico, fecisse legimus. Itaq; licet Israeli, si Rex legem Dei Ecclesiámue vertat, resistere: nec id modò, verùm ni fecerit eiusdē criminis tuebitur, & eandem pœnam luet. Resistet verò verbo, si verbo oppugnabitur:

vi, si vi: arte, inquam, & Marte, Quin & dolo bono, si dolo: cum nihil intersit, vbi iustum bellum susceperis, vtrum apertè pugnes, an ex insidiis. ita tamen, vt perpetuò dolum à perfidia, quæ nusquam licita est, accuratè distinguat, Verùm video iam, quid hic opponi possit. Quid, inquies? An verò vniuersam multitudinē, belluam, inquam, illam innumerorum capitum, tumultuari & concurrere in eam rem, quasi agmine facto oportebit? Quis verò in ea turba ordo esse queat? quæ Consilij, quæ rerum gerendarum species? Cum de vniuerso populo loquimur, intelligimus eos, qui à populo authoritatē acceperunt, magistratus, nempe, rege inferiores à populo delectos, aut alia ratione constitutos, quasi imperij Consortes & Regum Ephoros, qui vniuersum populi cœtum repræsentant. Intelligimus etiam Comitia, quæ nil aliud sunt, quàm Regni cuiusq; Epitome, ad quæ publica omnia negotia referuntur. Eiusmodi erant septuaginta in Regno Israelitico, quibus quodammodo preerat summus Sacerdos, qui de rebus summis iudicabant, è LXX. familiis, quæ in Ægyptum descenderant, seni primum electi. Tum Duces, seu Principes Tribuum, in singulis singuli. Demum Iudices & Præfecti singularum vrbium, id est, Chiliarchæ, Centuriones & cæteri, qui totidem

August. in Iosuam 23. q.2. dominus. l.1. D. de dolo malo.

totidem familiis præerant. Deniq; fortes, Purpurati, & cęteri, è quib. cōflabatur Concilium publicū, quod sæpissimè indictum legimus, his verbis: Et congregati sunt seniores in Rama, vt in electione Saulis. Et congregatus est vniuersus Israel, aut vniuersus Iuda, & Beniamin, &c cum vniuersam turbam eo conuenisse, verisimile non sit. 1. Sam. c. 5. 1. Chron. c. 27. & 28. 1. Chr. c. 13.

Eius generis sunt in omni Regno benè constituto, officiarij Regni, Principes. Pares, Patritij, Optimates, & cæteri ab ordinibus delegati, è quibus conflatur aut Concilium ordinarium, aut Concilium extra ordinem, Parlamentum, Diæta, cæteriq; conuentus. in diuersis regionibus diuersa nomina sortiti: in quibus ne quid aut Respubl. aut Ecclesia detrimenti capiat, prouidendum est. Illi verò vt singuli Rege inferiores sunt, ita vniuersi superiores. Vt enim rectè Basilienses & Constantiensis Synodi, Synodum Oecumenicam Pontifice superiorem esse statuerunt, vt Capitulum Episcopo, Vniuersitatem Actore, Curiam decurione, eum deniq;, qui ab aliquo cœtu authoritatem accepit, eo cœtu inferiorem esse, etsi singulis superiorem ita dubiū esse non potest, quin Israel, qui Regem petiuit & constituit, quasi Actorem publicum, Saule superiore sit, Israele postulante, Israelisq; gratia constituto, vt pluribus postea ostende-

tur. Itaq; cum rebus benè gerendis, ordine opus sit, qui in tanta turba seruari nequit: ea verò sæpe accidant, quæ multitudini absque publico periculo ac discrimine dici nõ possint: quicquid vniuerso populo concedi aut committi diximus, officiariis Regni: quicquid Israeli, Principibus & Senioribus Israelis concessum commissumq; dicimus, quod & vsus ipse comprobauit. Athalia Regina, Ochozia filio Rege Iudæ mortuo, vniuersam ferè stirpem Regiam delendam curat. Vix puer vnicus Ioas, in cunis adhuc vagiens, Iosabæ amitæ prudentia simul & pietate, superest. Illa verò rerum summam inuadit, & sex annos in Iuda regnat. Mussabat tum fortè populus: nec enim promere, quicquid animo premebat, tutũ erat. Tandem Ioiadas summus Sacerdos, vir Iosabę, consilio cum Principibus Israelis clãculum inito, coniurationeq; ritè peracta, Ioam septimo anno ætatis vngendum coronandumq; curat. Matrem verò non modò è solio exturbat, verum etiam è medio tollit, Baalisq; idololatriã continuò destruit. Probatur Ioiadæ facinus, & meritò. Iusta causa mouebatur. Tyrannidẽ enim, non regnum oppugnabat. Tyrannidem, inquam, primùm sine titulo, vt loquuntur Iureconsulti neoterici. Lex enim Regni Iudaici mulieres ad sceptrum nõ vocabat. Deinde etiam exer-

2. Chr. c. 23.

Bartol. de Tirannid.

Deut. 17.

exercitio Inuaserat enim nepotũ regnum summo scelere, & scelera innumera committebat. quod verò caput scelerum erat, neglecto Deo vero, Baalem adorabat, adorarique iubebat. Iustè verò, & ab eo, cuius munus erat, vindicabat. Ioiadas enim non erat priuatus, sed Pontifex summus, ad quẽ rerum etiam ciuilium cognitio tum pertinebat. Deinde, habebat asseclas Principes Iudæ & Leuitas, deniq; erat affinis Regis. Quòd verò non indicit de more comitia in Mizpah, non culpatur, vt neq; etiam quod furtiuè consilia iniret, & clanculum coniuraret. Alioqui enim res minimè successisset, & in incassum cessisset. Coniuratio autem bona maláue est, vt bonum, malumúe finem spectat, & ab iis, quorum est, aut secus, initur. Rectè ergo Principes Iuda fecerunt: male verò, si secus se gessissent. Vt enim tutor cauere debet, ne pupilli bona depereant: ac ni faciat, actione tutelę tenetur: ita & hi populi salutem tueri, qui se totum ipsorum curæ tradidit, & credidit, suasque in ipsos actiones omnes quodammodo transtulit. In summa: vt licet vniuerso populo repugnare, ita & Principibus Regni, qui vniuersum repræsentant, non secus ac decurionibus pro corporis vtilitate, cõtrahere. Vt verò refertur ad vniuersos, quod publicè per maiorem partem geritur: ita,

Bartol. in Tract. de Guelph. & Gibel.

Vlp. L. 160. D. de reg. iuris.

quod maior pars Principũ ſeu optimatum fecerit, omnes. quod omnes, vniuerſus populus feciſſe dicetur; Verùm hiç alia nobis exoritur quæſtio.

An pars Regni reſiſtere poſſit.

Statuamus iam Regum aliquem, legem Dei Eccleſiámue abolere: Vniuerſitatẽ conſentire, aut maiorem ſaltem eius partem, Principes aut omnes, aut plures conniuere partem interim aliquantulam populi, vnum, inquam, aliquem ex Principibus Magiſtratibusq́; legem Dei retinere, Deumq́; ritè colere velle: quid licere putes, ſi Rex aut eam partem ad impia ſacra cogere, aut ei piis ſacris interdicere velit? Hic de ſingulis, ſeu de priuatis, non loquimur, qui vniuerſitatis partes non cenſentur, vt neq; tabulæ, claui. papilli, nauis: aut lapides, trabes, cæmenta, domus. Sed de aliqua Prouincia vrbeúe, quæ regni partem faciat, vt prora, puppis, carina. nauim: tectum parietes, fundamentum, domum facere dicuntur. & de aliquo Magiſtratu, qui eius Prouinciæ, vrbisúe curam gerat. Equidem ſi exemplis certandum eſt, etſi ea propter aſſuetam hominum, in cultu Dei defendendo, deſidiã, rariuſcula ſunt: tamen non prorſus deſunt. LOBNA, vrbs Sacerdotalis, ſeſe ſubducit Ioramo Regi Iuda, ab eoq́; quodammodo deficit, quia defecerat à Deo patrum ſuorum, à quo ipſa deficere nolebat: &

Ioſue c.21. ver.13. 1.Chron.c.6.ver.17. 2.Chron. c.21.v.10.

& fortè verebatur, ne Baali sacra facere cogeretur. Consimiliter Antiocho iubente, vt Iudæi vniuersi, legem ipsius sequerentur, suamq; à Deo acceptam desererent: respondet Mathathias: Non obtemperabimus, vt transgrediamur nostram Religionem. Nec verò id modò: verùm Zelo Phinees correptus, eo ipso, qui ad impia sacrificia conciues suos adigebat, sua manu interfecto, arma capit, in mõtes sese recipit, manum colligit. Deniq; pro Religione & patria, pro aris, inquam, & focis, aduersus Antiochum adeò prosperè, Deo fauente bellum gerit, vt Hierusalem recuperet, & armis Gentilium, in Ecclesiæ perniciem coniuratis, fractis, debilitatis, purum Dei cultũ restituat. *1. Mac. c. 1. ver. 43. c. 2. ver. 22. c. 4. ver. 43.* Quòd si spectemus, quis ille esset, erat Mathathias Machabæorum parens, ex tribu Leui. Itaq; non licebat ei iure sanguinis, Regnum à Tyrãnide vindicare. Qui verò cum illo, initio montigenæ, incolæ Modin, quibus vicini, aut ij etiam ex vniuersa Iudæa, qui Ecclesiam restitui cupiebant, sese adiunxerant. Cæterùm vniuersi ferè, & maximi quiq; Antiocho obtemperabant, eiusq; imperium vltrò patiebantur: adeò vt eius exercitu penè profligato, ipsoq; demum miserè mortuo, cum excutiendi iugi perpulchra daretur occasio, filium ipsius Regem ac dominum non modò non inuiti agnoscerent, *1. Mach. c. 6. v. 21. c. 7. & passim.*

verùm etiam ad Regnum capeſſendum inuitarent. Poſſem etiam huc adducere exemplum Deboræ. Deus mancipar at Iſraelem Iabino Regi Chanaan, iamque viceſimum annum ei ſeruiebat. Itaq; tãto tempore ius regni quodammodo præſcripſerat, Iſrael ferè vniuerſus Deos alienos colebat. Præcipuè quæq; tribus, Ruben, Ephraim, Beniamin, Dan, Aſer, & cæteræ, quarum maiores erant vires, Iabino adhęrebant. Nihilominus Debora Prophetiſſa, quę ius dicebat Iſraeli, excitat ad arma tribus Zabulon, Nephtali, & Iſachar, vel ſaltem quoſdam ex illis tribubus, Duce Barac, Siſaram magiſtrum militiæ Iabini fundit, Iſraelemq́; tandem iugo Chananæorum, inuitum, & tantum non renitentem non liberat modò, verum etiam cultũ Dei veri reſtituit. Verùm quia extraordinario motu Debora excitata videtur, nec diſertis verbis Scriptura probat Lobnenſium factum, etſi tacendo conſentire videatur, vt neq; etiam libri Machabæorum vſque adeò magna fuit in primitiua Eccleſia authoritas, ac præterea legibus magis, quàm exemplis, diſceptandum vulgo dicant: ex facto, quid iuris ſtatuendum ſit, examinabimus.

Iudic. c. 4. & 5.

Diximus, Regem iuraſſe in legem Dei, Eccleſiæq́; conſeruationem, quatenus fieri poſſet, ſpopondiſſe. Vniuerſum item Iſraelem,

lem, tanquam vnum aliquem, idem stipulante Deo, promisisse. Iam verò dicimus, singulas etiam vrbes, singularumque vrbium, quæ Regni partem faciebant, magistratus, idem sigillatim quatenus sua interesset, disertè spopondisse. quod & vrbes & societates omnes Christianas tacitè fecisse consequitur. Iosue senio confectus, & morti proximus, congregat vniuersum Israelem in Sichem ad præsentiam Dei. Erat enim in Sichē Arca fœderis Domini. Eò dicuntur conuenisse Seniores Israel, Principes Tribuū, Iudices & præfecti, atq; ij adeò omnes, qui publicam authoritatem in singulis Israelis vrbibus obtinebant, & iurasse in Legē Domini, vltroq; & sponte Dei omnipotentis iugum elegisse. Vnde euidenter apparet, singulos Magistratus, Vrbium, à quib. mittebantur, nomine spopōdisse se curaturos & operam daturos, vt Deus ex Legis præscripto in medio sui coleretur. Iosue verò tum fœdere inter Deum & populum sanctè percusso, tabulisq; fœderis ritè consignatis, in perpetuam rei memoriam, lapidem illico erexit. Itaq; si Arca Domini accersenda est, conuocātur omnium regionum Vrbiumq; Principes, Chiliarchi, Centuriones, Præfecti, & cæteri, Dauidis & Synagogæ Israeliticæ decreto & mandato. Si Templum Domino extruendū, idem prorsus obseruatur.

Iosue 24.

Iosue 24. ver. 15.

1. Chron. c. 13.

1. Chr. c. 7.

1. Reg. c. 7.

2. Chr. c. 28

Ac ne quidquam Regibus creatis immutatum putetur, fœderi sub Ioa inter Deum & populum, itemq; sub Iosia sanciũdo iidem omnes intersunt, iidem omnes sigillatim astringuntur. Itaq; non Rex modò sed Re-
1. Reg. c. 11. gnum: nec Regnum modo vniuersum sed
2. Reg. c. 23. Regni partes omnes Deo sigillatim fidem
2. Chron. & obsequium promittunt. Non, inquam,
cap. 23. Rex modò, sed Israel: nec Israel tantum sed singulæ Israelis vrbes, earumq; præfecti, se sanctè Deo deuinciunt, & quodam quasi hominio ligio in perpetuũ aduersus quemlibet adstringunt. Exemplum ex iis, quę hodie in vsu sunt, desumptum, rem luculẽtiorem faciet. In Imperio Germanico, cum Imperator inaugurandus est, adsunt Electores & Principes, tum Ecclesiastici, tum laici, aut ipsi, aut per legatos. Item Prælati, Comites, Barones deniq; omnium vrbium imperialium legati, cum mandato in eam rem speciali, ac sese, eosq;, quorũm vicem gerũt, certis sub conditionibus, Imperatori submittunt ac subiiciunt. Iam, esto aliquis, qui Imperatorem vltro agnitum, de gradu eo deiicere conetur, qui ipse imperiũ affectet, Principes verò & Barones auxilia debita, & tributa consueta Cæsari denegent, quin non conniueant modò ipsi, sed etiam cum aduersario perfidè colludant: an non putas, Argentoratenses fortè, aut Norimbergenses,

ſes, qui fidem legitimo Imperatori promiſerunt, prædonem illum iure optimo arcere & excludere poſſe? Imò verò ni fecerint, ni laboranti Imperatori ſuccurrerint, an fidei præſtitæ ſatisfeciſſe cenſebis? cum præſertim is, qui præpoſitum ſuum non protexit, cum poſſet, in pari cauſa factori habendus ſit. Quod ſi ita eſt (vti reuera in confeſſo eſt) an non idem Lobnenſibus, aut Modinenſibus, & licet, & ex officio competit, ſi Deum, cuius obſequio ſeſe in primis deuinctos ſciunt, cæteri Regni ordines deſeruerint? Exiſtat ergo Ioramus, aut Antiochus aliquis, qui cultum veri Dei tollat, qui ſeſe ſupra Deum extollat: conniueat, aut colludat Iſrael: quid ei vrbi, quæ Deum purè colere cupit, faciendum dicemus? Primùm, dicat cum Ioſue, Vos quidem vniuerſi eligite, vtrũ malitis obedire Deo vero, an diis Amorrhæorum. At ego ſaltem & familia mea ſeruiemus Domino. Eligite, inquam, vtrum huic, alienum imperium nullo iure inuadẽti, ea in re parere velitis: ego ſanè cui fidem præſtiti, quoquo euẽtu ſeruabo. Nec vllatenus ſanè dubito, quin Ioſue omni conatu ſuo, cultum Dei veri, in Tamnath Serath vrbe Ephraim, quæ eius poſſeſsio & familia erat, retinuiſſet, etiamſi Iſraelitæ, Deũ Amorrhæorum in terra Chanaan coli voluiſſent. Quid ſi verò Rex vlterius pergat,

L.3.l.omne delictũ. §.vlt.D.de re milit.

Ioſue c.24 ver.15.

Ioſue c.19. v.50.

Præfectos mittat, qui nos ad impia sacra adigant; Deum deniq; è medio nostri expellere iubeat? an nō Regi Regiisq; portam, si possumus, occludemus potius, quàm Deū Regem Regum vrbe nostra excludamus? Aduertant hic Municipes, Ciuésue & municipiorum ciuitatumq; populi Dei præfecti, duplex se fœdus iniisse, duplex iusiurandum præstitisse. Primum & antiquissimum Deo, vti populus sit populus Dei: secūdum, & proximum, Regi, vti populus obsequatur Regi, tanquam duci populi Dei. Itaq; vt Vice Regi, aduersus Imperatorē Regémue suum coniuranti, quantumuis magnam antè authoritatem accepisset, si in vrbe nostra obsessum dedi posceret, parendum non foret; imò ex ipsa fidelitatis formula omni modo resistēdum. Eodem pacto, summum scelus, ac vix vllo modo expiandum arbitremur, si Deum in medio nostri habitantē iubente Principe, vasallo, inquam, & ministro Dei, aut expellamus, aut in manus hostium, quatenus in nobis situm est, prodamus. Dices tu fortè: Verùm vrbes ad Principem pertinent. itaq; aditum iure denegare non possis. At, inquā ego, vrbes non consistunt in lapidum coaceruatione, sed in populo: populus verò, est populus Dei, qui Deo primùm, dein Regi tenetur. Quantum verò ad ipsas vrbes pertinet, etsi ad Reges

20. Collat. de forma fid. & c. 1. de noua fidel. form.

vrbium

vrbium poteſtas, ad municipes tamen pertinet dominium. Sunt etenim vniuerſa in Regis imperio, non in patrimonio: Deus verò vnus eſt omnium verè proprietarius dominus, à quo & ille imperium, & hic patrimonium habet. Ergo, ais, licebit ſubditis, Religionis cauſa à Rege deficere? An non verò, ſi ſemel hoc ſtatuatur, quam rebellioni feneſtram aperias, vides? Attẽde verò hic patienter, & rẽ accuratè conſidera. Poſſem ego vnico verbo reſpondere, cum optio alterutrius datur, à Rege magis, quàm à Deo deficiẽdum eſſe, aut ex Auguſtino, vbi non eſt iuſtitia, ibi non eſſe Rempublicam. Iuſtitiam verò non eſſe, vbi homo ipſum hominem Deo vero tollit, & immũdis dæmonibus ſubdit, cum iuſtitia ea virtus ſit, quę ſua cuiq; diſtribuit. Itaq; qui eiuſmodi dominiis ſeſe ſubtrahũt, dęmoniis ſeſe ſubtrahere, & latronũ multitudinem potius, quàm Rempublicã deſerere. Verùm, vt altius rem repetã, videntur, qui eo modo ſe gerũt, quo diximus, defectorũ loco non eſſe. Deficiunt à Rege vel Republica, qui hoſtili animo, Regis Reipublicæue imperio ſeſe ſubtrahunt. Itaq; & inter hoſtes numerantur, & plerunque quibuſuis hoſtibus periculoſiores exiſtunt. Hi verò, de quibus agimus, nil ſimile habent. Primùm imperata facere non recuſant, modò ea imperẽtur, quæ iure poſſunt,

Seneca l. 7. de benef. c. 6. 7. &c.

Auguſt. c. 21. l. 19. de Ciuit. Dei, & lib. 4. c. 4.

L. 5. D. de c. minut.

aut ſaltem Deo iniuriam non faciunt. Tributa, vectigalia, munera, oneraq; conſueta non detrectant, modò id tributi, quod Deo debẽt, non interuertatur. Cæſari Cæſarem agenti parent: Cæſari fines ſuos excedenti, alienum imperium affectanti, Dei ſolium inuadenti, ſuperiorem amborũ Dominum bello petenti, parere, iniuſtum putant. Deinde hoſtiliter ſe propriè non gerunt. Hoſtium eſt laceſſere, prouocare, vltrò impreſſiones facere. Hi demum laceſsiti, armis inſidiisq; petiti, vix tandem imminente vndequaq; morte, arma capiunt, ſeſeq; aduerſus illatam vim tuentur. Ac propterea cum hoſtibus non quotieſcunque velis, pacem habeas. Neq; enim quotieſcunq; arma depones, aut laceſſere deſines, deponant illi cõtinuò, & otium capeſſant. Cum his, quotieſcunq; optaris, præſto eſt. Deſine cædere, cedunt: deſine Deum oppugnare, deſinent propugnare. Arma ſi velis iis è manibus excutere, ſatis eſt, modò ne percutias. Quia enim non inferũt, ſed excipiunt ictus, vbi enſem repoſueris, ſtatim clypeum abiiciunt, ac propterea plerũq; inſidiis & perfidiæ patent. quod exempla recentia ſatis oſtendunt. Vt verò fugitiuum eum ſeruum non dixeris, qui vulnus intẽtanti Domino manum opponit, qui furenti ſeſe ſubducit perſequenti, cellulæ ſuæ ianuam, interea dum

dum furor deferuescit, occidit: multo minus hos defectores censere queas, (cum sanè seruorum nomine & loco non censeantur) qui pari aut etiam vehementiori furore percito, Principi portas vrbis claudant, vbi resipuerit, & ad se redierit, imperata facere parati. In eo genere est Dauid dux exercituum Israelis, sub Saule furibundo rege, qui sępe & calumniis vexatus, & ex insidiis petitus, montiũ asperitate sese tuetur, quin & Ceilam quoq; vrbem furori regis opponere parat. Is enim quoscunq; potest, ad se allicit quidem, verùm non vt Saulis vitam, quod euidenter apparuit, petat, sed vt propriam tueatur. Itaq; Ionathan Saulis filius, non veretur cum Dauide fœdus percutere, & identidem renouare. quod fœdus Dei Ie houæ vocatur. Abigail verò disertè ait, Dauidem iniquè petitum gerere bellum Dei. In eo genere sunt & Machabæi, qui oblatam ab Antiocho pacem, salua Religione, tum cum bellum commodissimè geri poterat, recipiunt tum à Demetrio Rege, tum etiam ab aliis. Nostro verò etiam tempore meminimus eos, qui pro vera religione, aduersus impietatem in Germania Galliaq; pugnarunt, quotiescunq; Dei purè colendi potestas facta est, arma vltrò deposuisse, & plerunq; adeò, cum aut Saulem Philistini arma aliò vertere cogerent, aut Antiochum

1.Sam.c. 21.ver.22.
1.Sam.c. 15.ver.28.
1.Mach. c.6.v.60.

vicinorum impetus reuocarent, aut aliàs bello continuando opportuna essent omnia. Eiusmodi ergo signis possint hi à defectoribus facilè distingui. Est verò & aliud manifestissimum, si ita secedant, vt quotiescunq; secessionis causa sublata fuerit, ni extrema necessitas impediat, redeundum statuant. Tum enim non à Rege, sed à Ioramo vel Antiocho: non, inquam, à Republ. sed à priuata vnius aut plurium Tyrannide secedere putantur. Hanc nos distinctionem Theologorum Parisiensium cœtus (Sorbonam vocant) sæpius docuit. Anno circiter CIↃ CCC. Bonifacius octauus Pontifex, Regalia, quæ ad Regem Francorum pertinent, sibi vendicabat. Philippus Pulcher, Rex Francorum, eum per literas acerrimè obiurgauit. initium erat: PHILIPPVS, &c. BONIFACIO, sese pro summo Pontifice gerenti, &c. Ac tum quidem vniuersi agnoscebant Pontificem esse vicarium Dei in terra, & Ecclesiæ vniuersæ caput. Itaq; quod vulgò dicunt, communis error, iuris loco erat. Nihilominus tamen conuocata Sorbona respondit, Regem Regnumq;, absq; vlla Schismatis culpa, eiusmodi Pontificis obsequio sese subtrahere posse. Schisma enim non separationem, sed causam facere. Quòd si iusta causa subesset, separationem à Pontifice, non ab Ecclesia, & à Bonifacio

Annales Franciæ, Archiua Cameræ Ratiociniorum Lutetiæ.

L. Barbar. Philip. D. de Senat.

quidé propriè, non à Pontifice fore, eo vsq; dum bonus aliquis sedem Pótificiam teneret. In quæ verò discrimina vniuersi Regni animas ab Ecclesia, ni hæc distinctio vera sit, separatas cóiicerent, nemo est, qui non facilè diiudicet. An non verò, rege iura Dei Opt. Max. inuadente, animasq; hominum, quas Christus sanguine suo liberauit, durissima seruitute opprimente, multò æquius ea distinctione vti licebit? Consimiliter anno CIↃ. CCCCVIII. Benedicto decimotertio Ecclesiam Gallicanam tributis & exactionibus grauante, Clerus Gallicanus à Carolo sexto conuocatus statuit, Regem & Regni incolas Benedicto obtemperare non debere, nempe hæretico, Schisma tico, ea dignitate prorsus indigno. quod & ordines Regni probarunt, & Senatus Lutetianus Aresto comprobauit. Quin & quos Benedictus decimus tertius, tanquam Ecclesię hostes & defectores anathemate per culerat, protinus absoluendos censuit, & ipso iure Ecclesiæ communione non exclusos fuisse iudicauit & vt aliàs sæpè in Gallia & alibi quoq; factitatum passim legimus. Nempe vt euidenter ostenderent, si is, qui Principem locum obtinet, sese malè gerat, ab eo sine defectionis crimine secedi posse, & aliud omnino esse, à malo Pontifice, aliud ab Ecclesia, aliud à Rege impio, aliud à

Annales Carol. 6. Mõnstreletus.

regno ſecedere. In ea verò cauſa Lobnenſes fuiſſe videntur, quos reſtituto in integrũ Dei cultu, inter Ezechiæ ſubditos annumerari legimus. Quod ſi verò hæc diſtinctio obtinet, cum Papa Principis alicuius (qui eum ſuperiore agnoſcit) iura inuadit: an nõ lõge iuſtius, ſi Princeps, ſi vaſallus, inquam, Regalia Dei iura ad ſe rapere conetur? Statuendum ergo tandem, vniuerſum populum, Principem impia iubentem, aut pia vetantem, authoribus iis, qui populi authoritatem penes ſe habent, aut pluribus coercere poſſe & debere. Deinde vniuerſos aut ſaltem potiores in ſingulis regionibus vrbibusúe, authorib. præcipuis magiſtratibus, tanquam à Deo primùm, dein à Principe conſtitutis, impia ſacra à ſuis mœnibus arcere iure poſſe, piaque iiſdem tueri: quin & Eccleſię, quæ vna omnino eſt, pomœria dilatare poſſe: ac ni fecerint, diuinæ Maieſtatis, ſi ſaltem potuerint, réos eſſe.

4. Reg. c. 19. v. 8.

Extrau. de maior. & obed.

An priuati repugnare armis poſſint.

L. ſicut 7. .1. D. qđ cuiuſq. vniuerſ.

Supereſt modò, vt de ſingulis agamus, qui priuati dicuntur. Primùm ex fœdere inter Deum & vniuerſum populum, vt ſit populus Dei, ſinguli non tenentur. Vt enim quod vniuerſitati debetur, ſingulis non debetur: ita nec quod debet vniuerſitas, ſinguli debent. Deinde, non tenentur ex officio. Tenetur enim quiſq; Deo inſeruire in eo munere, ad quod vocatus eſt. Priuati verò

rò non habent poteſtatem, non funguntur magiſtratu, non habent imperium, non vllum ius gladij. Itaq; vt gladium priuatis nũ tradidit Deus, nec ita vſum gladij ab iis repoſcit. Priuatis dicitur: Mitte gladium tuũ in vaginam. At magiſtratibus: Non geritis gladium fruſtra. Illis, ſi ſtringant, culpæ datur: his, ni cum opus eſt, ſtringant, magna negligentia culpæ loco eſt. Quid verò? dices. An non ſingulis fœdus eſt cum Deo, vt vniuerſis? idiotis, vt magiſtratibus? Quorſum ergo circũciſio, quorſum Baptiſmus? quorſum illa toties repetita tota Scriptura ſacri fœderis mentio? Eſt ſanè omnino: ſed longè diuerſiſsimum. Vt enim omnes omnino ſubditi iuſti Principis, cuiuſcunq; tandem gradus ſint, tenentur ei obedire: quidã verò, peculiari quadam obligatione, vt magiſtratus, curare præterea, vt cæteri obediant: ita omnes omnino homines, Deo quidem inſeruire tenẽtur: at quidam, vnà cum maiori munere, maius onus acceperunt, adeò vt de cæterorum culpa, ſi negligant, quodammodo teneantur. Curare debent Reges, vniuerſi, quiq; ab vniuerſis gladium habent, Magiſtratus, vt Eccleſiæ corpus ritè gubernetur: ſinguli, vt eius tantum Eccleſiæ membra ſint. Illi, ne Templum Domini polluatur, ne collabatur, ſed aduerſus omnem corruptionem internam, iniuriamúe

Matt.26.
Rom.13.

externam tutum sit. Hi, ne corpus suum, quod Templum Dei est, impurum sit, vt in eo spiritus Dei inhabitet. Qui enim vastabit Templum Dei, quod vos estis, ait Paulus, Deus quoque eum vastabit. Illis ea de causa commissus est gladius, quo extrinsecus accinguntur. His commendatus tãtum gladius spiritus, verbum nempe Domini, quo Paulus Christianos omnes aduersus Diaboli impetum accingit. Quid ergo facient, si Rex ipsos ad impia sacra adigere velit? Si, qui ab vniuerso populo authoritatẽ habent, Optimates sese opponant, aut sui saltem magistratus, pareant, obsequantur, & omni conatu, omni industria, tanquam Deo ipsi militantes, pios piorum conatus, adiuuent? Habent exẽplum inter alia Centurionum & militum, qui Principibus Iuda Ioiadæ hortatu, Ecclesiã ab idololatria, Regnumque à Tyrannide Athaliæ Reginæ vindicantibus alacriter paruerunt. Sin optimates & magistratus furioso Regi applaudunt, aut saltẽ non resistunt, præsto est consilium Christi: in aliam ciuitatẽ se recipiant. Habent exemplum piorum è decem Tribubus Israel, qui veri Dei cultu per Ieroboamum sublato, vniuersis conniuentibus, ad Regem Iuda, apud quem cultus Dei remanserat, sese recipiunt. Sin aliò fugere non datur, vitæ potius, quàm Deo renuncient, cruci-

1.Cor.c.3. v.17.& c.6.7.19.
Ephes.c.6. ver.17.
Matt.10. ver.23.
2.Cor.c.11. v.13 c.15. ver.9.

cificantur potius, quàm Christum, vt Apostolus loquitur, denuò crucifigant. Nolite, aitDominus noster, timere eos, qui corpus tantum occidere possunt. Ita verò & ipsius & Apostolorum, & innumerorum piorum Martyrum exemplo edocti sumus. Ergo ne mini priuato licebit armis resistere? Quid ergo de Mose statuemus, qui Israelem, inuito Pharaone Rege, abduxit? De Ehod, qui decimooctauo regni demum anno, quo Regnum vsucaptum videri poterat, Eglonem regem Moab interfecit, Israelemq; Moabitarum iugo liberauit? De Iehu denique, qui Ioramum Regem, cui ipse militabat, interfecit; Achabi stirpem deleuit, Baalitas ad internecionem omnes excidit? An non erant illi omnes priuati? Certè si ipsos per se spectes, quia ordinariè constituti non erāt, priuatos dicere queas. At ex quo extra ordinem vocatos scimus, ipso quasi Deo, suo illos gladio euidenter accingente, non modò priuatos non censebimus, verùm quibusuis ordinariis potiores. Mosis vocatio & expresso Dei verbo, & signis euidentissimis comprobatur. Ehod dicitur à Deo excitatus, qui Tyrannum occidendo, saluum faceret Israelem. Iehu, iussu Elizæi Prophetæ vnctus, qui stirpem Achabi deleret, etsi præcipui quiq; Regem eum, antequā rem aggrederetur, salutarant. Idem de cæteris,

Heb. c. 6. ver. 6.
Matt. 10. ver. 28.
Exod. 12. &c.
Iud. c. 3. v. 16.
2. Reg. c. 9.

qui ex ſacra Scriptura adduci poſsint, oſten di poſsit. Iam verò cum neq; Deus ore ſuo, neq; extra ordinem per Prophetas loquatur, eſt quòd hac in re ſobrij in primis & circumſpecti ſimus. Si quis enim eam ſibi authoritatem, quaſi diuino ſpiritu afflatus, arroget, videat ſanè, ne arrogãtia inflatus ſit, ne ſibi ipſe Deus ſit, ne ſibi ex ſe magnos illos ſpiritus ſumat. ne itaq; concipiat vanitatem & pariat mendacium. Videat verò etiam populus, ne dum ſub ſignis Chriſti militare cupit. Theudæ fortè Galilæo alicui, aut Barlozbæ (quod non ita pridem in Germania Muncerianis accidit) magno ſuo malo militet. Nec eo quidem id dico, quod idem ille Deus, qui nobis noſtro hoc ſeculo Pharaones & Achabos immittit, liberatores etiam aliquando aliquos extra ordinem non excitet. Certè ipſius neq; iuſtitię, neq; miſericordiæ quidquam vllo tempore decedit. At ſanè ſi minus exteriora illa ſigna adſunt, interiora ſaltem hæc agnoſcamus ex effectibus oportet, mentem ab omni ambitione vacuam, verum & feruidum zelum, conſcientiam deniq; & ſcientiam, ne aut errore ductus, alienis diis: aut furore ambitionis percitus, ſibi magis quàm vero Deo ſeruiat.

An arma iuſtè pro

Porrò ne quid ſcrupuli ſuperſit, reſpondẽdum iis videtur omnino, qui Eccleſiam armis

armis defendi non posse aut censent, aut certè, quod verisimilius est, censere videri volunt. Aiunt hi, non sine magno mysterio Deum vetuisse in Lege, ne altare ferro poliretur. Consimiliter eò, quòd in extruendo Salomonis Templo nullus serræ malleiue ferrei strepitus auditus sit: Ecclesiam, quæ viuum Templum Dei est, armis nō esse instaurandam, innui volunt, quasi lapides ipsi ex lapidicinis, absque ferro excisi fuerint. quod ipse Scripturæ textus falsum esse, arguit. Quòd si speciosæ isti allegoriæ opponamus, quod Nehem. 4. cap. legimus, partem populi cæmentū, partem ensem, quosdam atiam vtrumq; in extruendo secundo Templo gestasse, ne nouum opus ab impiis turbaretur, nēpe, non vt gladio extruerent, sed ne destrueretur, cauerent: eodemq; modo Ecclesiam nō propagari armis quidem, sed aduersus hostes, qui propagationem eius impedire conantur, propugnari. Deniq; pios Reges & Principes innumeros, cultū Dei aduersus Ethnicos armis, quod tota scriptura adparet, vindicasse. Obiiciunt illi continuò: illa quidem locum habuisse sub lege: at ex quo Christus gratiam attulit, nec phalerato quidem equo, sed asello vectus Hierusalem ingredi voluit, omnino desiisse videri. Primùm, in cōfesso apud omnes est, Christum, quandiu in terris egit, non iudi-

Religione capiuntur.
Exod. 20. ver. 25.
Deut. 27.
Iosue 4.
1. Reg. 6. ver. 7.

cis, sed rei: non Regis, sed priuati partes egisse. Itaq; quòd arma non tractarit, ad rem non pertinere. Verùm hos iam rogatos velim: An per aduentum Christi, ius gladij magistratibus ablatum putent? Si aiunt: obstat
Rom.13. Paulus, qui magistratus non frustra gestare
Acto.23. gladium dicit, & aduersus plebis impetum opem eorum non recusat. Sin contra: cur ius gladij habere eos velint, nisi vt bonos seruando, malos malè perdendo, Deo, qui ipsos gladio accinxit, inseruiant? Quà verò magis in re, quàm in Ecclesia, quæ ei dicata est, aduersus impios tuéda? in peculio Christi aduersus prædones asserendo? Rogarim deinde, an militiam omnem inter Christia-
Matth.8. nos exauctoratam putét. Si aiunt: Cur ergo
Luc.3.v. Iesus Centurionis orationem exaudit? Cur
14. milites Ioannes stipendio contentos esse, neminé concutere iubet, militiam deserere
Act.10. non iubet? Cur Cornelium Centurionem, primitias, inquam, Gentium Petrus baptizat? nec tamen ad cingulum militiæ deponédum hortatur? Quòd si verò militia iusta est, quæ tandem illa iustior esse posit, quæ superioris iussu, pro Ecclesiæ defensione, proque piorum salute suscipitur? An enim aut vlla maior Tyrannis est, quam quæ in animam exercetur? aut laudabilior militia, quàm qua extrema Tyránis coercetur? Rogarim demum, an vlla Christianis bella gerere

rere liceat. Si negant: cur ergo milites, Centuriones, Tribuni militum in Ecclesiam recipiuntur, quorum vnum id munus est, vt bello inseruiant? Cur integras legiones è Christianis conflatas legimus, Melitẽsem, inquam, victoria tantopere ab antiquis Doctoribus & Historiographis decantata insignem, Mauritianamq; martyrio decoratã? Quod si verò licet, vt fortè tuendis finibus, arcendisque hostibus licere fatebuntur: an non multò æquius, tuendis piis, arcendis impiis, propugnandis deniq; Regni Christi, Ecclesiæ, inquam, finibus? Eccur enim alioqui meretricem Babylonicam decem Regum, quos ipsa fascinarit, armis exterminatum tandẽ iri Ioannes prædicit? Ad hæc, quid aliàs, de bello Constantini in Maxentium, Liciniumq; tot panegyricis celebrato, tot doctorum calculis cõprobato? quid deniq; de Principum Christianorũ in Turcas & Saracenos expeditionibus statuemus? quorum vnus omnium finis aut fuit, aut esse debuit, ne Templũ domini aut extructum destruerent, aut extruendum turbarent? Ergo Ecclesia etsi armis non propagatur, armis tamẽ iustè propugnari potest. Quin non minus martyres sunt, qui in sacro illo bello moriuntur, quàm qui crucem Religionis causa patiuntur. Imò sanè eo videntur potiores, quòd illi oblatam quidem

Apoc. c. 17. ver. 16.

mortem non recusant: hi verò vltro scientes prudentesq; suscipere videantur. Propagare conantur Turcæ suam opinionem armis, qui quamcunq; prouinciā armis subegerint, Mahumeris impia dogmata, sola violentia nixi, inducunt, qui arma in Alcorano suo tantopere commendauit, vt illac rectà ad superos iri, dicere non vereantur: etsi neminem ipsi interea cogunt. At multo magis adhuc is Religionis Christiq; hostis, & ij Reges, quos ipse fascinauit, qui luci Euangelij flammas, verbo Dei verbera, gladio spiritus acies instructas opponunt, omnesque quantum in iis est, ad impia sacra, oblatis tormentis adigunt. qui quam suam fidem vocant, perfidia, & traditiones suas assiduis proditionibus defendere & asserere non verentur. Propugnant verò contra pij Principes & magistratus, qui propagatam propagandámue Christi vineam, ne ab apris vastetur, sępe circundant & muniunt, qui prædicatione verbi ad purā religionem conuersos scuto suo protegunt, gladioque tuentur. qui templum Dei, è viuis lapidibus extructū, dum ad fastigium vsq; adsurgat, aduersus violentos impiorum impetus, vallo, fossa, aggere, omni industria communiunt. Hęc hactenus, ne quis in ea quæstione hæreat. Sciant itaq; vniuersi, aut qui ab iis constituti sunt, Regni officiarij, eorumúe plures,

plures, aut singuli, ni Regem Legem Dei corrumpentem, restituüe prohibentem, intra fines suos contineant, ex fœdere cum Deo inito grauiter peccare. Ciues Prouincialésue, qui Regni alicuius aliquantulam partem faciunt, ni impietatem à suis saltem finibus arceant, quam Rex intrudere velit, aut piam doctrinam quibuscunque modis, etiamsi ad tempus secedendum sit, retineant, consimiliter pœnæ obnoxios esse. Priuati demum, si impia iubenti pareant, nullo modo excusari. Cæterùm ni extra ordinem ad id munus vocatos euidenter appareat, suapte authoritate arma se capere nullo iure posse. Et ea quidem omnia ex Scriptura sacra constare videntur.

TERTIA QVAESTIO:

AN, ET QVATENVS PRINcipi rempublicam aut opprimenti, aut perdenti, resistere liceat. Item, quibus id, & quo modo, & quo iure permissum sit.

Via nobis hîc de legitima Principis authoritate agendũ est, non equidem dubito, quin Tyrannis & malis Principibus hæc quęstio

odiosa futura sit. Qui enim quodcunq; libet, sibi licere putant: non mirum, si rationis & legis vocē sustinere nullo modo possint. At bonis saltem Principibus gratā eam fore spero, qui magistratū, quā tandem authoritate potiatur, nil nisi animatam legem esse sciunt. Nec verò si quid in illos acrius dicatur, ægrius hi ferēt, quasi sua vllatenus intersit. Tyranni Regibus, iniusti Principes iustis, è diametro opponuntur. Itaq; tātum abest, vt quod in Tyrannos dicitur, quidquam Regibus detrahat, vt cōtra quo plus illis detrahitur, eò plus gloriæ his accrescat: nec illi quidem vituperari possint, quin hi laudentur. Illi sanè quid sentiant, fusq; deq; habeo. Neq; enim ipsis, sed in ipsos scribo. Hi quin consentiant, vix dubitare queam, qui non secus ac Pastores lupos, Medici veneficos, Prophetæ Pseudoprophetas, Tyrannos & iniquos Principes odisse debent. Quod enim odium natura canibus in feras inseuit, ratio certè Regibus in Tyrānos ingeneret omnino necesse est: cum illi rapto viuant, hi rapinæ coercendæ nati & dati sint. Adulatores Tyrannorum frontem fortè, si quam habent, contrahent, quos erubescere conuenientius esset. Amici Regum, scio, non modò assentientur & annuent, verum etiam adstipulari non verebuntur. Vt quis ergo hæc legendo, aut studio, aut ira

moue-

mouebitur,ita se mente affectum putet. Ad rem itaq; adgrediamur.

Ostendimus antea,Deum Reges institue re,Regna Regibus dare,Reges eligere. Dicimus iam, Populum Reges constituere, Regna tradere, electionē suo suffragio com probare. Quod quidē ita fieri voluit Deus, vt quantumcunq; authoritatem & potesta tem haberent, Populo, secundum ipsum, acceptam ferrent. Itaq; omnem suam curam, cogitationem, industriā in vtilitatem populi conferrent. Nec verò se,ob aliquam naturæ præstantiā cæteris hominibus non secus ac homines gregibus aut armentis, præesse arbitrarentur. Verùm eadem omnino cum cæteris sorte natos, suffragiis & tanquam humeris populi ex humo in eum gradum sublatos meminissent, in quorum postea humeros reipublicæ onus, magna ex parte,recumberet. *Reges à populo.*

Aliquot ante seculis,quàm populus Israe liticus Regem à Deo peteret, Deus legem regni sanxerat,quæ extat Deuter.17. Cum perueneris in terrā, quam Dominus Deus tibi possidendam dedit, in eaq; habitaueris,ait Moses,tu dices, Constituam Regem super me,vt cæteræ gentes,quæ sunt in circuitu: tum verò eum Regem constitues, quem Dominus tuus elegerit è medio fratrum tuorum, &c. Hic vides electionem

Regis tribui Deo, constitutionem populo. Postquam verò eò ventum fuit, ita prorsus obseruatum legimus. Seniores populi Israelitici, qui populum vniuersum repræsentabant, (eò enim nomine comprehendũtur,
1.Sam.8. ver.5. vt passim, Chiliarchi, Centuriones, Quinquagenarij, Decuriones, Iudices & præfecti omnium Tribuum Israel, tum verò maximè Principes & Capita tribuum) conueniunt in Rama ad Samuelem, & partim filiorum Samuelis, qui iniquè ius dicebant, pertæsi, partim bella eò melius gestum iri
1.Sam.c.9. ver.16. rati, Regem à Samuele postulant. Consulenti Samueli retegit Deus, se Saulem elegisse, qui populum regeret. Samuel itaq; Saulem vngit: quæ omnia ad Electionem Regis postulante populo factam pertinent. Ac satis fortè fuisse videretur, si Samuel electum à Deo Regem populo adduxisset, & ei parendum esse, monuisset. Nihilominus tamen quo se Rex à populo constitutum sciat, Sa-
1.Sam.c. 10.ver.17. & seq. muel indicit Comitia in Maspha, ibiq; quasi re adhuc planè integra & infecta, quasi, inquam, nondum constaret Saulis Electio, sors iacitur, quæ à Tribubus Tribum Beniamin, è gentibus gentẽ Metri: è gente Metri, Saulem, eum ipsum, quem Deus elegerat, seligit. Tum verò demum, populo vni-
1.Sam.c. 11.ver.14. uerso acclamante, Saul Rex nominatus dicitur. At tandem, ne sorti omnia tribuat,

post-

postquam liberatis Ammonitarũ obsidione Iabezanis, suæ virtutis specimen quodammodo edidit, ne quicquam secedentibus quibusdã è populo, ab vniuersis in Galgal coram Domino rex confirmatur. Hic vides, eum, quem Deus ipse elegerat, quem sors à reliquis selegerat, suffragiis populi Regem constitui. Quid verò Dauid? Euidentius adhuc, Saule reprobato, Samuel Dei iussu Dauidem, quem Deus elegerat, in Regem Israel vngit. quo facto Spiritus Domini agit in Dauide, Saulem verò continuò deserit. Regnátne verò Dauid propterea? imò errat, vagatur, exulat, extrema sæpe experitur. nec prius rex existit, quàm, mortuo Saule, vniuersi populi Iehudæ suffragiis, Rex Iudæ primùm: septem verò pòst annis vniuersi Israelis consensu, Rex Israel in Hebron vngatur. Itaq; bis vngitur, primùm à Propheta, Dei iussu in Electionis signum, deinde, iussu populi, dum Rex constituitur. quo semper recordentur Reges, se à Deo quidem, sed per populum, & propter populum regnare: nec verò Deo tantũ & gladio, vt loquũtur, regnum acceptum ferant. qui gladio ipso, per populum primum accincti fuerint. Idem prorsus in Salomone obseruatur: etsi is filius Dauidis erat. Deus elegerat Salomonem, vt sederet super solium Regni sui, & disertè Dauidi pollicitus erat, se

1. Sam. c. 16.

2. Sam. c. 2.

1. Sam. 7. ver. 13.

1.Reg.5. 1.Chron. c.28.v.5. illi tanquam Patrem filio affuturum. Dauid ipse Salomonem Regni successorē designarat quibusdam ex Aulæ præcipuis præsentibus. Nec tamen id satis fuit. Itaq; conuocat Dauid in Hierusalem Principes Israel, Principes Tribuum, Principes earum turmarum, quæ statis quæq; temporibus Regi ministrabant, Chiliarchus & Centuriones singularum vrbium, Præfectos dominij Regij, filios suos, quin & purpuratos omnes, & egregios quosque viros, qui de Electione statuerent. Ac in eo cœtu, Dei nomine inuocato, ab vniuerso Israelis agmine Salomō rex proclamatus, in Regem vngitur, inq; Israelis solio (ita enim legitur) collocatur. Tum primum verò Principes, Optimates, atq; ipsi adeò fratres, ei sese iureiurando publicè deuinciunt. Ne verò id in ambigua tantum fratrum successione factum putes, eodē omnino modo alios passim constitutos legimus. Mortuo Salomone populus conuenisse dicitur, ad constituendum Roboamum. Cæso Amasia, Ozias filius eius vnicus, ab vniuerso populo Rex constituitur. Post Ioramum, Ochozias, post Iosiam Ioacham filius, cui patris alioqui pietas non parum patrocinari potuisset. Quò pertinet & illud Chusai ad Absalō: Sequar, ait, eum Regem, quem Deus, populus & vniuersi ex Israele elegerint, id est Regem legitimè

1.Reg.1. v.32.

1.Chron.c. 28.v.1.& c.29.v.22. & 24.

1.Reg.c.10 2.Chron. c.16.c.36. c.22.

2.Sam.c. 16,ver.18.

gitimè & ritè constitutum. Itaq; etsi Deus lucernam populo suo è stirpe Dauidis perpetuam promiserat, etsi, inquam, Regum Israelis successio ipso Dei verbo comprobata erat: nihilo minus tamen, cum Reges non prius regnasse videamus, quàm à populo ritè constituti fuissent: concludere licet, Regnum Israelis, si stirpem spectas, hæreditarium certè fuisse: at sanè si personas, omnino Electiuum. Quorsum verò hæc, si de Electione constabat, vt in confesso est, nisi vt tantæ dignitatis à populo collatæ recordatio ipsos sui officij perpetuò memores faceret? *Psal.132.*

Ita verò Ethnicos etiam Reges à populo constitutos legimus. Nempe cum aut foris bellum, aut domi lites essent, vnus aliquis, cuius de fortitudine & iustitia magna erat multitudinis opinio, communi cõsensu in Regem assumebatur. Et apud Medos, inquit Cicero, Deioces ex arbitro iudex, è Iudice Rex creatus, & apud Romanos primi Reges. Itaq; cum Romulo sublato centum Senatorum inter regnum Quiritibus minus gratum esset, conuenit vt postea Reges suffragiis populi, comprobante Senatu deligerentur. Tarquinius verò Superbus ideo Tyrannus habetur, quòd neque à populo neque à Senatu creatus, sola vi & potentia nixus, imperium teneret. Propterea *Hero lib.1.* *Cice. lib.1. Offic.* *Liu.lib.1.*

Cæſar etſi imperium vi inuaſerat, tamen vt aliquo ſaltem iuris prętextu imponeret, imperium à populo ſenatuq; accepiſſe videri volebat. Auguſtus verò etſi à Cæſare adoptatus, hæredem ſe imperij nũquam, quaſi ex teſtamento, geſsit. Quin potius Senatui populoq; acceptum tulit, vt & Caligula, Tiberius, Claudius: Nero verò qui primus vi ac ſcelere inuaſit imperium, nullo iuris colore fretus, à Senatu damnatus fuit. Omnino cùm nemo Rex naſcatur, nemo per ſe Rex eſſe, nemo abſq; populo regnare poſſit: Populus verò contra & per ſe eſſe queat, & Rege prior tempore ſit: Reges omnes à populo primum conſtitutos fuiſſe, certiſsimè conſtat. Etſi verò, ex quo virtutem patrũ imitati filij, nepotéſue, Regna ſibi quaſi hæreditaria feciſſe videntur, in quibuſdam regionibus Electionis libera facultas deſiiſſe quodammodo videatur, manſit tamen perpetuò in omnibus regnis bene conſtitutis ea conſuetudo, vt demortuis non prius ſuccederent liberi, quam à populo quaſi de nouo conſtituerentur, nec tanquam ſui hæredes Patribus agnaſcerentur: ſed tum demum Reges cenſerentur, cum ab iis, qui populi maieſtatem repræſentarent, Regni inueſtituram, quaſi per ſceptrum & diadema accepiſſent. In Regnis Chriſtianis, quæ hodie per ſucceſsionem deferri dicuntur, hu-

iuſce

iusce rei vestigia euidentissima extant. Reges etenim Franciæ, Hispaniæ, Angliæ & cæteri, ab Ordinib. Regni, Patribus, Patritiis, Magnatibus, qui vniuersitatem populi repræsentant, inaugurari solent, & quasi in Regni possessionem mitti: non secus ac Imperatores Germaniæ ab Electoribus, & Reges Poloniæ à Vayuodis seu Palatinis, vbi ius suum Electio integrum obtinet. Nec verò illis Regius honos in vrbibus Regni prius exhibetur, quàm ritè inaugurati fuerint. Vt neq; etiam olim Regni tempus, nisi à die inaugurationis, quod in Gallia accuratè obtinuit, computabatur. Ac ne ob continuatam aliquot successionum seriem hallucinemur, in illis iisdem Regnis, sæpe filio agnatum, primogenito secundogenitum Ordines Regni prætulerunt vt in Francico, Roberto Druydarum Comiti, Ludoicum fratrem: item Roberto Capeti, nepoti, Henricum fratrem secundogenitum, & cæteros aliis. Quin & Regnum idem populi authoritate, de gente in gentem, extantibus legitimis hæredibus, translatum fuit, à Merouingiis ad Carlingos, à Carlingis ad Capetanos. Quod & in cæteris factum, è verissimis historiis satis constat. Ne verò à Francico, quod cæterorum exemplar semper habitum fuit, in quo, inquam, successio plurimum obtinere videtur, recedamus,

Annales Gillij.

Pharamundum anno CCCCXIX electum legimus: Pipinum, DCCLI. Pipini filios, Carolum Magnū, & Carolomanum DCCLXVIII. nō habita patris ratione. Sublato demum DCCLXXI. Carolomano, non accreuit continuò Carolo Magno fratris portio, vt in hæreditatibus fieri solet, sed populo & Concilio publico decernente. Eodem auctore Ludouicus Pius, anno DCCCXII. quamuis Caroli Magni filius, eligitur. In ipso verò Caroli testamento, quod apud Nauclerum extat, rogat populum, è suis Nepotibus per Concilium Regni publicum, quę voluerit, eligat, patruos verò acquiescere populi decreto iubet. Vnde Carolus Caluus, è Ludouico Pio, & Iuditha nepos, sese apud Aimoinum Historiographū, Regem electum profitetur. In summa: omnes omnino Reges, ab initio electi fuerunt. Et qui hodie per succesionem regnum adire videntur, prius à populo constituantur necesse est. Denique etsi populus ob egregia quædam merita ex aliqua stirpe Reges sibi deligere, in quibusdam regionibus solet: stirpem ipsam, non surculum deligit: nec ita deligit, quin si degeneret, aliam eligere non posit. Qui verò ex ea stirpe etiam proximi sunt, non tam Reges nascuntur, quam fiunt: non tam Reges, quàm Regum canditati habentur.

Iam

Iam verò, cum Reges à populo constituantur, omnino sequi videtur, populum vniuersum Rege potiorem esse. Ea enim vis verbi est, vt qui ab aliquo constituitur, eo minor habeatur, qui ab aliquo authoritatem accepit, suo authore inferior sit. Putiphar Ægyptius constituit Iosephum super familiam suam: Nabuchodonozor Danielem super Babylonicam Prouinciã, Darius præsides centum & viginti super Regnum. Nempe domini seruos, Reges ministros cõstituere dicuntur. Sic etiam populus Regem, tanquam ministrum Reip constituit. Quod nomen boni reges non aspernati sunt, mali etiam affectarũt, adeò vt aliquot seculorum spacio, ex imperatoribus Romanis nemo, nisi manifestè Tyrannus, quales Nero, Domitianus, Caligula, dominus vocari voluerit. Deinde Reges populi causa institutos constat. Neq; enim propter centum plus minus homunciones, cæteris plerunq; longè peiores & inferiores vniuersos creatos potius quàm illos horum causa, dixeris. Ratio verò postulat, vt is cuius ratione alius extitit, eòdem potior censeatur. Sic nauis causa gubernator à domino nauis instituitur, qui, ne ipsa ad cautes frangatur, aut malè cursum teneat, ad clauum sedeat. Et ei quidem in eam rem incumbenti, cæteri inseruiunt, ac dominus ipse

Populus potior Rege.

Genes.39. ver.4. Dan.c.2. v.48.c.6. v.1.

paret, est tamen ipse nauis seruus, vt mediastinus quilibet, nec à mediastino genere, sed specie tantum differt. In Republ. quæ naui comparari solet, Rex gubernatoris, populus domini loco est. Illi itaque publicam salutem curanti, populus ipse paret & obtemperat: cum tamen non minus sit & censeri debeat ipse Reipub. seruus ac iudex aut Tribunus quilibet, nec ab his alia re differat, quàm quòd maiora onera ferre, & plura pericula obire teneatur. Propterea verò quæcunque Rex aut bello acquirit, aut cum finitima occupat iure belli, aut iure dicundo, vt quæ in fiscum rediguntur, acquirit ipse Regno, non sibi, populo, inquã, qui Regnum constituit, non secus ac seruus domino, nec vlla cum illo, nisi authore populo, obligatio contrahi potest.

Preterea viuunt innumeri populi absque Rege: Regem absq; populo, ne mente quidem concipere possis. Nec ideò Regiam dignitatem quidam adepti sunt, quòd à ceteris hominibus specie differentiisq; tanquã Pastores gregibus quadam naturæ præstantia præesse deberẽt. Quin potius ex eadem massa cretos in eum gradum populus extulit, vt si quam authoritatem, si quam potentiam haberent illi acceptam ferrent ac tanquam precariam possiderent. quod Francorum antiquus ritus aptè ostendit, qui in clypeo

clypeo sublatum regem proclamabát. Cur enim quæso, dicũtur Reges innumeros habere oculos, innumeras aures, longas manus, celerrimos pedes? An, quod Argo, Gerioni, Midæ, aut iis, quos fabulæ finxerũt, similes sint? Mininiè verò. At sanè, quia populus cuius interest, vniuersus suos Regi oculos, suas aures, suas vires ac facultates in Reip. vsum commodat. Recedat à Rege populus: qui modò oculatus, auritus, robustus & vegetus videbatur, cæcutiet, obsurdescet, repentè concidet: qui modò magnificè triumphabat, vno momento apud omnes vilescet: qui modò diuinis propè honoribus afficiebatur, ludimagistrum Corinthi agere cogetur. Subrue istius Gigantææ molis, ac tãquam Rhodiani Colossi imam tantùm basim, corruat, ac in frusta comminuatur necesse est. Cum itaq; Rex per populũ & propter populum existat, nec absq; populo cõsistere possit: cui mirum videatur si populũ Rege potiorem esse concludamus?

Porrò, quod de vniuerso populo dicimus, de iis etiam, vt in secunda Quæstione, dictum volumus, qui populum vniuersum in omni Regno, vrbéue legitimè repræsentant. qui quidem vulgo, Regni, non Regis Officiarij censentur. Regis Officiarij à Rege pro arbitrio creantur, aut exauctorãtur: quin & eo mortuo nullo loco sunt. & quo- *Populus vniuersus repræsentatur per Regni Officiarios ordinariè, per Ordinum con-*

uentus extra ordinē, aut annuatim.

dammodo mortui habentur. Regni Officiarij contrà à populo, in Concilio nempe publico, authoritatem capiunt, aut ſaltem olim capere ſolebant, nec abſq; eodem exauctorari poſſunt. Itaq; pendent illi à Rege, hi à Regno: illi à ſupremo Regni officiario, qui Rex ipſe eſt: hi à ſupremo dominio populi, à quo ipſe Rex, non ſecus ac illi, pendere debet. Illorum munus eſt, Regem curare: horum, ne quid detrimēti Reſpublica vſquam capiat. Illorum, vt Regi, tanquam domino cuilibet domeſtici, adeſſe ac inſeruire: horum, populi iura & priuilegia tueri, & ne quid princeps ipſe in illius perniciem committat, omittatúe, diligenter prouidere. Deniq; ſunt illi Regis miniſtri, ſerui, domeſtici, ad obſequium tantummodo inſtituti: hi contrà Regis in iuredicundo veluti Aſſeſſores, Regij imperij conſortes, adeò vt omnes quidem illi Rempubl. adminiſtrare teneantur non ſecus ac Rex: is tamen inter eos quaſi Præſes, primum tantùm locum teneat. Vt verò populus vniuerſus Rege ſuperior eſt: ita etiam hi, etſi ſinguli Rege inferiores ſint, vniuerſi tamen ſuperiores cenſendi ſunt. Primorum ferè Regum quàm lata poteſtas fuerit, ex eo ſatis adparet, quòd Ephron Rex Hethæorum, ius ſepulchri Abrahamo, inconſulto populo, concedere non audet: neque Hemor Hæuius Rex Sichem,

Geneſ. 23. & 34.

chem, fœdus cum Iacobo ferire: nēpe grauiora negotia ad populum referri solita. Et in iis quidem imperiis, quæ tunc temporis vna ferè vrbe circumscribebantur, facilè id fuit. At ex quo Reges fines suos amplificare cœperunt, nec populus vniuersus in vnum locum conuenire absque confusione potuit, Regni officiarij, qui populi iura ordinariè tuerentur, instituti fuerunt, ita tamen, vt si quando opus esset, aut populus vniuersus, aut eius saltem quædam quasi Epitome, extra ordinem conuocaretur. In Regno Israelitico, quod omnium ferè Politicorum iudicio, optimè constitutum erat, eum ordinem fuisse videmus. Habebat Rex suos Pincernas, dapiferos, cubicularios, magistros domus siue œconomos, qui familiæ suæ prospicerent. Habebat & Regnum suos, vnum & septuaginta seniores, & duces ex singulis Tribubus electos, qui Rempub. siue pacis siue belli tempore curarent: suos denique in singulis municipiis Magistratus, qui vt illi vniuersum Regnum, suas singuli vrbes tuerentur. Hi si quando de re maxima deliberandum erat, conueniebant, nec iis inconsultis, quidquā, quod ad summam Reip. pertineret, decerni poterat. Hos itaq; conuocat Dauid, quando Salomonem inuestiri Regno cupit, quādo Politiam à se restitutam examinari & probari:

Regni Officiarij in Regno Israel.

1. *Chron. c.29.v.1.*
1. *Chron. c.13.v.1.*

1. Sam. c. 14. ver. 45. quando reducenda est Arca, &c. Quia verò vniuersum populum repræsentant, vniuersus tum populus conuenisse dicitur. Idem deniquè Ionathan, Saulis Regis sententia damnatum, morti eximunt, ex quo à Rege ad populum appellationem fuisse apparet. Ex quo verò Regnum propter Roboami superbiam scissum fuit, Synedrium Hierosolymitanum Septuaginta & vnius virorum, ea authoritate fuisse videtur, vt non secus ac Rex singulos, hi Regē iudicare possent.
2. Chron. c. 19. ver. 1. Nehem. 11. ver. 9. Huic autem præerat Dux domus Iuda, id est Primarius quisq;, ex tribu Iuda electus, vt vrbi Hierosolymitanæ Primarius ex tribu Beniamin. Exemplis res dilucidior fiet. Ieremias missus à Deo, qui vrbi Hierosolymitanæ excidium nunciaret, ea propter damnatur primùm à sacerdotibus & Prophetis, id est, à Iudicio seu Senatu Ecclesiastico. Demum ab vniuerso populo vrbis, hoc est, ab ordinariis vrbis iudicibus, Chiliarchis nempe & Centurionibus. tandem à Principibus Iehuda: id est LXXI. viris assiden-
Ierem. 26. v. 9. & 17. tibus ad nouam portam Templi, causa cognita absoluitur. Ij verò, in eo ipso iudicio disertè damnant Regem Iehorabin, qui Vriam Prophetam paulo antè similia commi nantem crudelissimè trucidasset. Alibi verò legimus, Sedechiam huius Synedrij authoritatē adeò reueritum esse, vt Ieremiam à LXXI.

à LXXI. viris, in tetrum carcerem detrusum non modò non liberare, verum etiam vix in mitiorem trans ferre auderet. Suadentibus autem illis, vt in Ieremiæ mortem consentiret, respondet, eum in ipsorum manibus esse, seq; ipsis contradicere nulla in re posse. Quin & veritus idē, ne in sermones, quos cum Propheta habuerat, inquirerent, quasi rationem eorum, quæ dixisset, redditurus, mendacium comminiscitur. Ergo erant in hoc regno, regni officiarij rege superiores, in hoc, inquam, quod non à Platone aut Aristotele, sed à Deo ipso omnis ordinis authore, omnis Monarchiæ summo institutore, institutum & ordinatum fuerat. Tales erant in Persico imperio septem Magi seu sapientes, item ὁμότιμοι, quasi honoris regij consortes, & qui regum aures & oculi nuncupabantur, quorum iudicio reges acquieuisse legimus. In Spartano Ephori, ad quos à rege appellabatur: quiq; ipsos etiam reges iudicabant, vt est apud Aristotelem. In Ægyptiaco ministri publici regi per populum eligi tradiq; soliti, eò tantum ne aduersus leges quidquam committerent. Vt verò Aristoteles reges, quibus eiusmodi officiarij adiunguntur, legitimos passim vocat, ita etiam non veretur dicere, vbi ij desint, non Monarchiam esse, sed aut planè barbaricam Tyrannidem, aut Tyrannidi

Ierem. 37. & 38.

Esther 1.

Aristot. li. 5. Pol. c. 11. & c. 7. li. 3.

quàm proximam dominationem. In Romano hunc locum obtinebant Senatores & Magistratus per populum creari soliti, Tribunus Celerum, Præfectus vrbi, & cæteri, adeò vt a rege ad populum prouocatio esset. quod Seneca è libris Ciceronis de Repub. citat, & historia Horatij tergemini, ob cædem sororis à regiis iudicibus damnati, & à populo absoluti, satis indicat. Sub Imperatoribus verò, Senatus, Consules, Prætores, Præfecti Prætorio, Præsides Prouinciarum, quæ populo Senatuiq; tribuebantur, qui propterea omnes Magistratus populi Romani vocabantur. Itaq; cum decreto Senatus, Maximinus Imperator, hostis Reipublicæ iudicatus esset, inq; eum Maximus & Albinus à Senatu Imperatores creati essent, milites iurarũt, se fideliter obsequuturos populo Romano, Senatui & Imperatori, vtcunq; sub Tyrannide hoc ius violaretur. Ad hodierna verò imperia quod attinet, (Turcicum, Moschicum, & alia huius generis, magna latrocinia, magis, quàm imperia sunt) nullum omnino est, quod si non hoc tempore, saltem olim non ita administratum fuerit. Quod si verò illorum culpa & desidia factum est, vt quibusdã locis deteriorem Rempublicam posteri acceperint, tenentur nihilominus, qui etsi locum hodie obtinent, ad antiquum statum omnia, quan-

Herod. lib. 8. in orat. Maximi & Albini ad milites.

quantum in se est, reuocare. In Germanico, quod per Electionem confertur, sunt Electores & Principes tum Laici, tum Clerici, Comites, Barones, Ciuitates, Ciuitatumq; Legati, qui vt suis quiq; locis Rempublicam curant, ita etiam in Comitiis, vniuersi Imperij Maiestatem, quando opus est, repræsentant. vbi, nequid Resp. ex priuatis Cęsaris studiis odiisúe detrimenti capiat, prospicere tenentur. Itaq; alius est imperij, alius Imperatoris Cancellarius, alij atq; alij huius & illius officiarij, diuersa æraria, diuersi quæstores. Et adeò quidem vulgatum est, Imperium Imperatori ante ferri, vt Imperator imperio hominium pręstare passim dicatur. Consimiliter in Polonico eum locum obtinent Episcopi, Palatini, Castellani, Nobiles, Ciuitatum regionumque Legati extraordinem conuocati, quorum in cœtu tantum nouę constitutiones fiunt, & bella decernuntur. Ordinariè verò Regni Polonici Consiliarij, Cancellarius Reipubl. Polonicæ, &c. etsi suos interea Rex cubicularios, œconomos, ministros & domesticos habet. Apud Polonos verò, qui disputet, vter potior sit, Rex, an vniuersus Regni populus per optimates repræsentatus, perinde faciat, ac qui Venetiis disputet, vtrum dux Republica superior sit. Quid autem de iis Regnis dicemus, *Speculum Saxonicũ.*

quæ per succeſsionem deferri dicuntur?Nihilo ſanè ſeciùs res ſe habet.Regnum Francicum,quod cæteris non ità pridem legum & ordinum præſtantia anteponebatur, ita olim conſtitutum fuit.Etſi verò qui eum locum tenent,ſuo officio minus ſatis faciunt, non eò tamen minus tenentur. Habet quidem Rex ſuum magnum magiſtrum, ſeu Archiœconomum,ſuos cubicularios, venatores,ſcutarios,pincernas & cæteros,quorum officia olim à Rege adeò pendebant, vt eo vita functo, ſuo ipſi officio planè defuncti viderentur. vnde etiamnum poſt finem luctus Regij,magnus Magiſter ſeu Archiœconomus, quædam quaſi cõcepta verba pronunciare ſolet,quibus familiam Regiam dimittit, ac ſibi quemq; proſpicere iubet. At nihilominus ſuos habet Regnum Frãcicum officiarios, Maiorem Palatij, qui poſtea Comes ſtabuli nominatus fuit, Mareſchallos, Amiralium, Cancellarium ſeu magnum Referendariũ,Secretarios,Quæſtores & cęteros:qui quidem olim non niſi in concilio publico trium ordinum Cleri, Nobilitatis & populi creabantur. ex quo verò Parlamentum Lutetianum ſtatarium factum eſt, non prius in eo gradu conſtituti cenſentur, quàm à Senatu Lutetiano recepti & comprobati ſint,&neque etiam abſque eiuſdem conſenſu & authoritate deſtitui

Aimoinus lib.5.c.26. in Carolo Caluo.

tui possunt. Isti verò omnes, primum Regno, id est, vniuerso populo, deinde Regi, tanquam eius curatori fidem dant. quod vel ex ipsa iurisiurãdi formula perspicuum est. Comes stabuli verò in primis, quando Ensehliato per Regem accingitur, (vt ex verbis, quæ Rex ipse pronunciat, apparet) eo accingitur, vt Rempub. tueatur atq; defendat. Habet præterea Regnum Francicum suos siue Pares, tanquam Regis consortes, siue Patricios, tanquam Reipubl. Patres, singulos à singulis Regni Prouinciis denominatos, quibus Rex inaugurandus, tanquam vniuerso Regno, finem dare solet. Ex quo, illos Rege superiores esse, liquet. Hi verò vicissim iurant, se non Regem, sed Regium diadema tuituros, Rempubl. cõsilio adiuturos, sacro Principis consilio in eam rem, pacis belliue tempore affuturos, vt ex formula Patriciatus liquidò patet. Itaq; non secus ac Pares Curiæ Longobardico iure, in sententiis ferendis, feudi domino non modò assidebant, verum etiã inter ipsum sæpe superioris feudi dominũm & vasallum cognoscebant. Videmus etiam hosce Franciæ Patricios, inter Rege & subditos sæpe diiudicasse, adeò quidem, vt cum Carolus VI. in Ducem Britanniæ sententiam ferre vellet, obstarent illi, dicerentq;, non Regis, sed Parium esse eiusmodi iudi-

§. filius, fam. Inst. quib. mod. ius patriæ pot. soluitur.

Renat. Choppinus lib. 3.

cium, quorũ autoritati nil derogare posset. Hinc etiam hodie Senatus Lutetianus, qui curia Parium seu Patriciorum nuncupatur, quasi Iudex inter Regem & populum quadantenus constitutus, imo inter Regem & priuatum quemlibet, singulos aduersus Regis procuratorem asserere, si quid contra ius inuadat, quasi obligatione tenetur. Prçterea si quid Rex domi statuat edicátue, si quid cum vicinis Principibus paciscatur, si quod bellum gerendũ est, si quæ pax, vt nuper cum Carolo v. facienda, authorem senatum fieri oportet, & in eius acta omnia, quæ ad Rempublicã pertinent, referri. Quç quidẽ non prius rata sunt, quàm ab eo comprobata fuerint. Ne verò Regem metuerẽt Senatores, necquç olim in eum gradũm, nisi à Senatu nominati cooptabantur, neque absque eiusdem authoritate, legitimà de causa exauctorari poterant. Deniq; & literæ Regis, ni à secretario Regni subscribantur, & rescripta ni à Cancellario (qui cancellandi potestatem habet) obsignentur, nullam authoritatem habent. Sunt & Duces, Marchiones, Comites, Vicecomites, Barones, Castellani, item in Vrbibus Maiores, Vicarij, Cõsules, Sindici, Scabini, & cæteri, quibus aliqua sigillatim aut Regio, aut vrbs commendata est, vt populum tueantur, quatenus eorum iurisdictio patet, etsi

quæ-

quædam ex illis dignitatibus hæreditariæ hoc tempore habentur. Et hæc quidem ordinariè. At præter hæc, quotãnis olim, post verò aliquanto, quotiescunque saltem necessitas postulabat, habebatur trium ordinum conuentus, quo regiones vrbesq; omnes alicuius nominis suos Legatos mittebant, & quidem Plebei, nobiles, Ecclesiastici in vnaquaq; sigillatim, vbi de his, quæ ad Rempubl. pertinebát, publicè statuebatur. Eius verò conuentus ea fuit perpetuò authoritas, vt non modò, quæ ibi statuta forent, sacra sanctaq; haberentur, seu pax facienda, seu bellum gerendũ, siue Regni procuratio cuiquã deferenda, siue vectigal imperandum esset: verum etiam reges luxus, desidiæ, tyrannidisúe causa in cœnobia detruderentur, eoq; authore, vniuersæ adeò stirpes regni successione priuarentur, non secus ac primum, populo authore, ad regnum vocatæ fuerát. Nempe quos consensus extulerat, dissensus exturbabat: quos virtutum paternarum imitatio, in eam quasi hæreditatem vocarat, degener & ingratus animus, vt incapaces & indignos fecerat, ita & exhæredes faciebat. Ex quo sanè liquet, successionem tolleratam quidem ad vitandum ambitum, secessionem, interregnum, & alia Electionis incommoda. At sanè vbi grauiora damna consequerentur, *Aimoinus.*

vbi regnum Tyrannis, vbi regis solium Tyrannis inuaderet: populi legitimum conuentum, & Tyranni regisúe ignaui expellendi, adúe agnatos deducendi, & boni regis in eius locum adsciscẽdi, authoritatem sibi perpetuò retinuisse. Nimirum habebãt forte hoc à Gallis Franci, authore Cæsare lib. v. de bello Gallico. Fatetur enim Ambiorix Rex Eburonũ, ea fuisse tum regum Galliæ imperia, vt non minus populus ritè conuocatus, in regem, quàm rex in populum, authoritatis haberet. Quod etiam in Vercingetorige apparet, qui coram populi cœtu causam suam agit. In regnis Hispanię, præsertim Aragonum Valentino, Catalanico, ita etiam sese habet. Est enim penes iustitiam Aragonicam, quam vocant, summa regni authoritas. Itaq; non verentur magnates, qui populum repræsentant, regem his verbis tum in ipsa inauguratione, tum tertio quoq; anno in conuentu publico disertè compellere: TANTVM valemus nos, quantum vos: at super nos ambos est, (Iustitiam Aragonicam intelligunt) qui magis imperat, quàm vos. Sæpe verò, quæ rex rogauit, Iustitia illa abrogat: quę edixit, vetat. Tributum verò indicere nullum vsquam absq; eius conuentus authoritate ausit. In Anglico & Scotico penes Parlamentum, quotannis ferè haberi solitũ, summa rerum est.

Cæs. lib. 5. & 7. de bello Gallico.

est. Parlamentum verò vocant, Ordinum regni conuentum, vbi Episcopi, Comites, Barones, Ciuitatum, Regionumúe legati Communi suffragio de repnbl. statuunt. Cuius vsque adeò sacrosancta est authoritas, vt, quæ semel sanxerit, regi abrogare sit nefas. Omnes verò regni officiarij ab eo cõuentu fasces accipere solent, quiq; ordinariè regi reginæúe in cõsilio assident. in summa: cætera regna Christiana, Hungaricum, Bohemicum, Danicum, Suedicum, & reliqua, suos regni officiarios regiiúe imperij consortes habent, quos suâ authoritate aliquando vsos esse, vel in regibus ipsis exauctorandis, aut historiæ docent, aut recens memoria satis ostendit. Nec verò est, quod iccirco potentiam regiam minui putemus, regesúe quasi capitis diminutioné passos. Deum certè non eo minus potentem censemus, quòd per se peccare non possit, neque eius imperium angustius, quòd ruere & pessum ire nequeat. Neq; ergo regem, si, qui per se peccare posset, aliena ope sustinetur: si quod fortè imperium sua negligentia culpaúe amisisset, aliena prudétia diutissimè retineat. An etenim eo minus sanum aliquem putes, quòd Medici ei assideant, qui ipsum ab intemperie dehortentur, qui noxiorum ciborum esu interdicát, qui etiam inuitum sæpe ac renitentem purgent? An

verò medicos illos, qui illius salutem cur̃t, an adulatores, qui insalubria quæq; obtrudunt, magis amicos putes? Hæc itaque distinctio omnino adhibenda est. Alij sunt amici Regis, alij Cęsaris. Amici Cæsaris sunt, qui Cæsari inseruiunt: amici regis imperatorisúe, qui Regno. Cum enim quis regni causa, rex dicatur, regnumq; in populo consistat, regno verò perdito, labefactatoúe, aut omnino rex esse desinat, aut minus saltem rex sit: qui sanè regni vtilitati student, regis verè amici sunt: qui regni vtilitatẽ negligunt aut euertũt, verè hostes. Ac vt neq; regnum à populo, neq; regem à regno: ita nec amicos regis à populi regnique amicis separare vllo modo possis. Imo verò cum, qui verè Cæsarem amãt, regem eum, quàm priuatim malint, regem verò absque regno habere non possint: iidem sanè regni, qui & Cæsaris amici erunt. qui verò Cæsaris magis, quam regni, siue populi amici videri vo lent, adulatores verè & hostes perniciosissimi censendi erunt. Quod si verò illi verè amici sunt, an non regem eo potẽtiorem & stabiliorem fore manifestum est, vt Theopõpus Ephoris institutis dicebat, quo plures & potẽtiores erunt ij, quibus populi regniúe vtilitas commẽdata commissaq; fuerit? Dices verò fortasse: Tu mihi Patritios, optimates, regni officiarios narras. Ego verò

An præscriptio obstet.

rò contra, nil præter laruas, & antiqua, tanquam in Tragœdiis, paludaméta video: antiquę verò libertatis & authoritatis vix vlla vsquam vestigia cerno. Denique, plerosq; passim sua curare, regibus assentari, populo illudere videas: vix vsquam, qui populi euiscerati misereatur, nedum qui miserio opem ferat, inuenire possis. Quod si qui verò eo animo aut sunt, aut esse putantur, rebelles & perduelles iudicantur, exulant, ac tantum non victum quæritare coguntur. Quid? ita res se habet. Tanta ferè semper, & vbiq; locorum fuisse videtur aut regum audacia, aut optimatum partim pręuaricatio, partim ignauia, vt reges quidem eam, qua hodie pleriq; insolescunt, licentiam, quadá quasi longi téporis præscriptione vsucepisse: populi verò authoritaté suam aut tacitè cessisse, aut non vtendo amisisse videantur. Sic nempe plerũq; accidit, vt quod omnes curare tenentur, curet nemo: quod omnib. commissum est, nemo sibi commendatum putet. Nihilominus tamen aduersus populum neq; præscriptio, neque præuaricatio ista quidquam facit. Vulgatum est, nullam fisco præscriptionẽ nocere: multò verò minus populo vniuerso, qui rege potior est, cuiusq; gratia Princeps id priuilegium habet. Cur enim alioqui, cum fisci Princeps administrator tantũ sit, populus verò, vt inferius

probabitur, verè proprietarius? Deinde, an non scitum est illud: libertati nulla, ne diutissima quidem seruitute, violentia præscribi posse? Quòd si vero reges à populo constitutos fuisse, qui ante D. fortè annos viuebat, non ab eo, qui hodie extat, obiicias: at, inquam ego, etsi moriuntur reges, populus interim, vt neq; vlla alia Vniuersitas, nunquam moritur. Vt enim perénem fluuium fluxus: ita & populum immortalem ortus & interitus vicissitudo facit. Itaq; vt idem est, qui ante mille annos, Rhenus, Sequana, Tyberis: idem etiã est populus Germanicus, Gallicus, Romanus: (nisi fortè Coloniæ interuenerint) nec aut aquæ fluxu, aut indiuiduorum mutatione, ius eorum vllatenus immutari potuit. Preterea si non populo, sed patri regnum acceptum ferũt, hic verò auo, & ita deinceps: an plus iuris potuit ille ad alium transferre, quàm ipse habuerit? Quod si verò non potuit: (vt certè non potuit) an non manifestum est, quicquid præterea sibi arrogarit, non magis eũ, quàm prædonem quemlibet vsurpare posse? Populum verò contrà perpetuæ euictionis ius integrum habere? Ergo, quòd in aliquo regno Optimates aliquandiu oppressi fuerint, populo præiudicare non potest: quin potius, vt non audiretur seruus, qui, quòd dominum diutissimè captiuum detinuisset,

L. proponebatur. 76. D. de iudiciis, l. qui res suas. 98. paragr. vlt de solution l. inter stipul. 83. paragr. sacram. D. de verbor. oblig. Vlpian. de reg. iuris, l. 54.

nuiſſet, non modò ſe liberum iactaret, verùm etiam necis vitæq; poteſtatem ſibi in dominum arrogaret: neq; prędo, qui quòd aut x x. annos prædatus, aut prædonis filius eſſet, ſeſe extra culpam eſſe putaret: imò verò, quò diutius, eò grauius puniretur: ita ſanè minimè audiendus princeps, ferendusúe fuerit, qui, quòd Tyranno ſucceſsit, populumúe, à quo ipſe regnum accepit, mancipij loco diu habuerit, aut optimatibus vim fecerit, quidquid libuerit, ſibi licere, aut iure concedi putet. Neque enim demũt anni quidquam iuri populi, ſed addunt iniuriæ Regis. Quid verò, ſi optimates ipſi cum principe çolluſere? quid, ſi prodita cauſa, populum vinctum quaſi, in manus Tyranni prodidere? Iſtáne præuaricatione proditionéue authoritas populi in Regem planè translata videbitur? An, inquam, eo facto quicquam aut libertati populi demitur, aut Principis licentiæ adiungitur? Sibi ipſi imputent, dicens, qui eiuſmodi hominum perfidam fidem elegerint. At enim ſunt iſti, tanquam Patroni, qui vtilitati publicæ, populique ſaluti & libertati patrocinentur. Itaq; non ſecus ac Patronus cum clientis aduerſario de quota litis, vt loquuntur, pactus, ſi cliẽtis cauſam prodidiſſet, ei minimè noceret: non poteſt ſanè iſta quaſi Magnatum, in damnum ne-

cemq; populi inita conspiratio, quidquam eius iuri detrahere. Verùm & illi in pœnam legis, quæ in præuaricatores lata est, incidet, & his, ac si res omnino integra esset, & patronû alium eligere, & ius suum denuò persequi, lex permittet. Etenim si populus Romanus Imperatores suos noxæ dedit, qui ad Furcas Caudinas indecorè cum hostibus pepigerãt, coacti licet, & in summas angustias redacti, nec ea se pactione vllatenus teneri iudicauit: an non multò minus tenebitur populus id iugum pati, quod nõ vi, sed vltrò: non mortis metu, sed lucri cupidine, aut si, qui excutere debebant, impo suerint: aut qui poterant, tolerarint.

Quis sit Regum finis. Iam verò cum à populo reges constituti sint, iisq; quidam quasi imperij consortes adiuncti, qui ipsos in officio contineunt, & singuli quidem rege inferiores, vniuersi verò superiores: sequitur, vt videamus, cur primum constituti fuerint, & quod sit ipsorum maximè officium. Iustum enim demum quid ac bonum censetur, cum eum finem attingit, ad quem institutum est. Primum sanè palàm est, homines natura liberos, seruitutis impatientes, & ad imperandum magis, quàm ad parẽdum natos, non nisi magnæ cuiusdam vtilitatis caussa imperium alienũ vltro elegisse, & suæ quasi naturę legi, vt alienam ferrent, renunciasse. Neq; enim,

enim, ait Æsopus, equus liberè antea vagari solitus, frenum sessoremúe vnquá, nisi tauri vincendi spe, admisisset. Non itaq; existimemus, electos fuisse reges, vt bona multorum sudore parta, in proprios vsus conuerterét: quisq; enim sua amat, suaq; sequitur. neque, vt publica potentia ad suam libidiné abuterentur: quisq; enim ferè potentiores aut odio, aut inuidia prosequi solet. At sanè, vt tum singulos à mutuis, tum vniuersos ab externis iniuriis, seu iure dicundo, seu vim vi repellendo, defenderent. Propterea, inquit Augustinus, qui aliorum vtilitati cõsulunt, imperare dicuntur, vt vir vxori, parentes filiis: ij verò, quibus consulitur, obedire. etsi qui ita imperant, iis verè inseruiũt, quibus imparare dicũtur: quia, vt ait idem, dominandi cupiditate non imperant, sed officio consulendi: nec principandi superbia, sed prouidendi misericordia. Seneca verò epistola XCI. Penes sapientes, ait, aureo seculo regnum erat. Hi cõtinebant manus, & inferiores à validioribus tuebantur. Suadebant, dissuadebantque, & vtilia atq; inutilia monstrabát. Horum prudentia, ne quid deesset, suis prouidebat. Fortitudo arcebat pericula, beneficiis augebat ornabatque subiectos. Officium erat imperare, non regnũ. Nemo quãtum posset aduersus eos, experiebatur, per quos caperet posse, &c.

August. li. 19. de Ciuit. Dei, c. 15.

Imperare ergo nihil aliud eſt,quàm conſulere:Imperij finis vnicus,populi vtilitas. Imperatorum regumq; officium vnum,vt populo conſulant. Regia verò dignitas non eſt propriè honos, ſed onus : non immunitas, ſed munus : non vacatio, ſed vocatio: non licentia,ſed publica ſeruitus:quæ ideo honore afficitur, quòd primis illis temporibus moleſtias illas,niſi honore quaſi conditas,vix quiſquam deguſtare voluiſſet. Vt nihil eo verius ſit, quod ille dicere ſolebat: Si, quantis moleſtiis diadema regium inuolutum eſſet, omnes cognoſcerent, qui vel in via repertum capiti imponere vellet, inuētum iri neminem. Cùm igitur MEVM illud, & TVVM, orbem inuaſiſſent, ac de rerum dominio inter ciues, mox vero etiã de finibus inter finitimos bella exorirentur. populus ad vnum aliquem confugere cœpit, qui tum, ne tenuiores à diuitibus: tum,ne vniuerſi à finitimis vim paterentur, iuſtè fortiterq; prouideret. Vt verò aut lites,aut bella magis ingruebant, is etiam eligebatur,cuius de fortitudine,aut de induſtria,magna erat omnium opinio. Itaq; reges olim creati ſunt, vt domi ius dicerent, foris verò exercitum ducerent: nec modò hoſtium excurſiones, agrorum depopulationes, cæteraſq; corporis calamitates depellerent: verùm multo magis flagitia, ſcelera,

lera, vitia arcerent à republica, aut coercerent: quorum alterum bello, alterum iure perficitur. Id verò ex omnibus tum sacris, tum prophanis Scriptoribus planū esse potest. Populus Dei primùm Regem alium non habebat, quam Deum. Quia enim in medio populi versabatur, & responsa inter Cherubim in grauioribus causis edebat, & duces belli extra ordinem iudicesque designabat: vicariis opus esse apud eos non videbatur, qui summi regis præsentia perpetuò fruerentur. Ethnici verò, qui tantis beneficiis carebant, in eum finem reges instituerunt. Itaq; cum populus Dei, iniustitiæ filiorum Samuelis pertæsus, & senectuti Samuelis minus confidens, regem exemplo cæterarum Gentium, id est Ethnicorum, postulat: Da nobis, inquit, regem, qui nos iudicet, qualem cæteræ gentes habent. vbi primum & præcipuum regis munus attingit. Paulo verò pòst, vtrumque. Quin imò habebimus, ait, Regem super nos, vt cæteræ Gentes. Rex noster nos iudicabit, & exibit ante nos, & acies nostras instruet. At illud semper primo loco, quia ordinarium & perpetuum est: hoc non nisi extra ordinem, &, vt loquantur, in casu. Hinc Aristoteles, temporibus Heroicis, reges omnes, iudices & duces belli fuisse, ait: Lacedæmoniorum verò reges, suo etiam tempore in

1. Sam. c. 8. v. 5. & 20.

Arist. in Polit. c. 11. lib. 1. & 3.

exercitu tantum (nec tamen ſine ſcytala, id eſt mandato Ephororum) abſolutè imperaſſe. Similiter cum Medi per effrænem licentiam mutuis ſeſe iniuriis perpetuò vexarent, Deiocem tandem, cuius iń arbitrationibus ſpectata fuerat iuſtitia, primùm Iudicem, mox & Regem elegerunt, ſatellitesq́; ipſi, quo facilius potentiores quoſq; reprimere poſſet, attribuerunt. Cicero verò omnes olim Reges fruendæ iuſtitiæ cauſa conſtitutos fuiſſe, ait: eandemq́; omnino Regũ conſtituendorum, quæ Legum rationem fuiſſe, quò nempe ius omnibus æquabile foret. Quæ vel ex ipſa vocum vi, in omnibus ferè linguis, manifeſta eſſe poſſunt. Reges, à regendo, regebant enim fines tum publicos, tum priuatos. Imperatores, Duces exercitus, Principes, qui primi iń acie: vnde principia apud Liuium. Græcis βασιλεῖς, columina populi, ἀρχαὶ, Principes, ἡγεμόνες Duces exercitus. Hebræis, Iudices, qui & Reges aliquoties in libro Iudicum. Germanis Königen/ Reges, ſiue à fortitudine, ſiue à prudentia: Hertzogen/ Duces, qui acies educunt: Comites, Grauen/ quos ex antiquis Alemanorum legibus Iudices fuiſſe conſtat. In ſumma: cùm Homerus vocat reges δικασπόλους, aut deſcribit Agamemnonem, ἀμφότερον βασιλέα τ' ἀγαθὸν, κρατερόν τ' αἰχμητὴν. & Ouidius Erichtheum,

Homer. lib. 1. Iliad.
Ouid. li. 6. Metam.

Iuſtitiā

Iustitiâ dubium, validisne potentior armis:
exactissimè duobus verbis, regum omniũ principumq́; officium definiisse videntur. Hæc de Ethnicorum regibus, quorum quidem exemplo Iudęi reges & petiuerunt, & constituerunt. Itaq; Regina Saba Salomoni dicit, ipsum à Deo constitutum esse, vt iudicium & iustitiam faciat. Ipse verò: Tu me Domine elegisti in Regem populi tui, & iudicem filiorum filiarumque tuarum. Propterea boni reges, quales Dauid, Iosaphat, & cæteri, quia omnibus ius ipsi dicere non potuissent, (etsi in grauioribus causis, vt è Samuele apparet, supremum sibi iudicium recipiebant) nil prius, neque antiquius habuerunt, quàm vt iudices bonos, & peritos vbiq; locorum constituerent, remq́; iudiciariam sollicitè curarent, seq́; gladio magis ad ciues impios coercendos, quàm ad hostes arcẽdos, accinctos esse putauerunt. In summa: Princeps, ait Apostolus, est minister Dei, in bonum & commodum subditorum institutus, gladioque tuendis bonis aduersus improbos accinctus: cui in eam rem incumbenti honor debetur. Cùm itaque reges incõmodum subditorum à Deo instituti, & à populo constituti sint, commodum verò illud duabus maximè in rebus cernatur: iustitia inter ciues, fortitudine aduersus hostes: eum sanè principem,

2.Chron. c.9.ver.8. Sapien.9. ver.7. 2.Sam.c. 15.ver.2. 1.Chro.23. v.4.& c. 26.ver.29. 2.Chron.c. 19.ver.2. Rom.13.

qui suæ tantùm vtilitati, libidiniúe inseruit, qui iura omnia negligit & peruertit, qui in populum quouis hoste sæuior & truculentior est, Tyrannum propriè dici posse: quæ verò ita administrentur imperia, vtcunque lata sint, non nisi magna latrocinia esse, consequitur.

August. lib. 4. c. 4. & 6. de Ciuit. Dei.

Virũ præstet Rex Legi.

Hic nobis vlterius paulò progrediẽdum est: an etenim Rex, quia iuridicũdo præest, ex arbitrio suo ius dicet? Réxne, inquam, à lege, an Lex à rege pendebit? Philonidas: οὐκ ἐστὶν οὐδεὶς δειλὸς ὁ δεδοικὼς νόμον, πρὸς τὰς πολεμίους δὲ ἐστὶν ἀνδρείας κρίσις, ὑπὸ δὲ δικαίου ἐστὶν ἡττᾶσθαι καλόν. Responderet Pausanias Spartanus vnico verbo: Legibus in homines, non hominibus in Leges authoritaté conuenire. Quin & Agesilaus ipse Spartæ rex, Imperatorem Legum imperata facere oportere affirmat. Verũ est, quòd rem ipsam altiusculè repetamus. Certè cum populus ius æquabile quæreret, id si ab vno iusto & bono viro consequebatur, eo contentus erat. At quia vix id fieri poterat, & rarò contingebat: sæpè verò, dum arbitria Regum, legum instar essent, eueniebat, vt alia aliis loquerentur: Leges tum, quæ cum omnibus vna eademq; voce loquuntur, à prudentioribus, & cæteris Magistratibus proximè inuentæ fuerunt. Regibus verò id præcipuè muneris commendatum, vt legum custo-

Cicer. li. 2. Off.

des,

des, ministri & conseruatores essent. Interdum etiam, quia lex in omnem euentum prospicere non potuerat, quædam ex eadem æquitate naturali supplerent. Ne verò legi vim facerent, optimates, de quibus antea, subinde regibus à populo adiuncti fuerunt. Itaq; est quòd reges legi ipsi pareant, eamq; tanquam reginam agnoscant, & impotentiam illam muliebrem magis, quàm potentiam, de qua Satyricus:

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas, *Iuuenalis.*

à se alienissimam esse debere putent. Nec verò eò se minus imperare sentiant, quòd legi obsequantur. Cum enim lex quoddam quasi organum sit, diuinitus datum, quo societates humanæ regantur optimè, & ad beatum finem dirigantur: perinde ridiculi fuerint reges, qui legi obsequi turpe duxerint, ac Geometra foret, qui regula, gnomone, cæterisque organis, quæ à peritissimis quibusq; ad agri mensionem adhibere solent, vti absurdum & indecorum putaret: aut nauta, qui phantasia sua duce, temerè errare & vagari, quàm aduersoriam, seu pixidem nauticam cursum nauis rectè dirigere mallet. Quis verò ambigat, quin legi, quàm regi parére, id est homini, vtilius & honestius sit? Lex est boni regis anima: per hanc mouetur, sentit, viuit. Rex Legis organum, & quasi corpus, per quod illa suas

vires exerit, sua munera obit, sua sensa eloquitur. Animæ verò, quàm corpori, parére, iustius est. Lex est multorum prudentum in vnum collecta ratio & sapientia. Plures autem oculatiores & perspicaciores sunt, quàm vnus. Tutius itaq; est Legem, quàm hominem, quantumuis perspicacem, ducem sequi. Lex est ratio siue mens, ab omni perturbatione vacua, non ira, non cupiditate, non odio, non studio mouetur, non precibus, non minis flectitur. Homo contrà, quantumuis rationis particeps sit, ira, vindicta, alioúe subinde appetitu vincitur, rapiturque. & ita variis affectibus perturbatur, vt sui ipse compos non sit: nempe, quia ex appetitu & ratione constat, quin hic interdum vincat, fieri nequit. Itaq; Valentinianus, imperator bonus alioqui, quia duas vxores simul habere voluit, idem singulis lege permisit. Cambyses Cyri filius, nuptias cùm germana sorore, quia sororem deperibat, licitas esse voluit. Chabades Persarum rex, adulteriorum pœnam sustulit. Tales verò subinde leges expectemus oportet, si legem regi subiectam esse volumus. Denique lex est mens, vel potius mentium congregata multitudo: mens verò diuinæ auræ particula, vt qui legi paret, Deo parére, Deumq; arbitrum quodammodo facere videatur. Contrà verò, quia homo ex

mente diuina, & anima illa belluina constans, sibi sæpe non constat, sæpe dementat & insanit: cùm verò ita afficitur, non iam homo, sed bellua est: qui Regi parére mauult, quàm Legi: belluæ, quàm Dei imperium malle videtur. Itaque, ait Aristoteles, Alexandri licet præceptor, Diuinitatem cum nulla re aptiùs, quàm cum antiqua lege societatis humanæ bene constitutæ conferre queas. Eam qui Reipub. præficit, Deũ præficit: qui hominem, verè belluam. Quò etiam Prophetæ alludere videntur, qui immania illa imperia, belluarum rapacium nomine passim depingunt. An non verò planè bellua erit, qui cæcum, quàm oculatum: amentem, quàm mentis compotem: belluam, quàm Deum, ducem sequi malit? Inde verò factum est, inquit idem, vt cùm primis temporibus reges absolutè imperarent, quorum arbitrium lex erat, paulo pòst inter politiores & ciuiliores passim legitimi fierent, id est, Legibus seruandis custodiendisque obligarentur: absolutè verò illa potestas, penes Barbarorum reges tantùm maneret. Et eam quidem tyrannidi proximam idem ille vocat, tyrannidemque absolutè vocasset, ni à belluis illis sponte recepta fuisset. At non est fortè regium, dices, voluntatem legibus alligatam habere: Imò, inquam, nil magis regium,

Arist. li. de Mundo. & li. 3. Polit. c. 7.

quàm legum vinculis coercere libidinem. Miserum est, non facere omnia, quæ velis: miserius verò, velle, quod non licet: miserrimum, posse facere, quod ita velis. Videor mihi audire Durionium Tribunum plebis, aduersus legem Sumptuariá his verbis intercedentem: Freni sunt iniecti vobis, Quirites, alligati & constricti estis durissimo seruitutis vinculo. Periit libertas: Lex data est vobis, quæ vos frugi esse iubet. Quid vero opus est libertate, si volentibus luxu perire, non licet? Idem ferè hodie reges plerique regumq; adulatores: Periit regia dignitas, nisi regnum nobis perdere liceat, Perierunt reges, si leges conseruantur. Miserum fortè est viuere, ni quotiescunq; insania vexaris, tibi manus conscire conceditur. Quid enim, quæso, aliud faciunt reges, qui legibus vim faciũt, sine quibus nulla vnquam non modò imperia, verùm etiam latrocinia consistere potuerunt? Valeant ergo Aulicorum assentatorum impia nugamenta, qui reges numina, regum responsa oracula vocant: necverò verentur regibus suadere, nil per se iustum esse, sed vt rex ita vel secus iusserit, iustum iniustúmue fieri: quasi Deus ipse sit, qui peccare nullo modo posit. Certè iustum est, quicquid Deus vult, eò tantùm, quia vult. At quicquid rex vult, iustum prius esse debet, quàm ipse velit. Neque enim

Cic. lib. 2. Off.

nim quid iustum est, quia rex sanxit: sed iustus est rex, qui quæ per se iusta sunt, sancta esse iubet. Itaque non dicemus, quod Anaxarchus Alexandro, de Clyti, quem interfecerat, nece vehementer anxio: Themin atque Iustitiam aßsidere regi, non secus ac Ioui, quæ quicquid ei cordi fuerit, confestim sanciant. Quin potius regnis præsidere, quæ, si reges legum maiestatem violent, lædantúe, pœnas ab illis grauißsimas reposcat. Non, quod Thrasymachus ille Chalcedonius, Principum vtilitate & libidine ius omne definiri: quin imò Principum vtilitatem iure terminari, libidinem legibus coerceri. Non, quod mater Antonino Caracallæ, quod libet, licere: verùm, quod per leges licet, collibescere debere. Non denique, quod ipse Caracalla, Imperatores leges dare, non accipere. Quin potius in omnibus regnis bene constitutis, regem à populo leges, quas tueatur, quasq; intueatur, accipere: quod si quid contra eas, inúe earum fraudem faciat, iniustum iudicari. Hęc exemplis demonstrari possunt. Antequam rex esset in Israele, Deus illi Legem per Mosen præscripserat, tum Sacrã, tum Ciuilem, quam perpetuò ante oculos haberet. Vbi verò Saul electus est, & à populo constitutus, Samuel eam ipsi descriptã tradit, quàm diligenter custodiat, nec prius cæteri reges,

Reges à Populo leges accipiunt.

Deut. 17.

1. Sam. c. 10. ver. 25. & passim. 1. Chron. c. 12 ver. 3. 2. Reg. c. 11. v. 17. & 12. Xenoph. lib. 8. Pædias. Xenoph. de reb. Laced.

quàm in ipsius verba iurati, recipiuntur. Ritus verò erat hic, vt vnà cum diademate testimonium (quod Legem Dei doctissimi quiq; interpretantur) regum capiti imponeretur. Cyrus, si quis leges patrias rumpere tentet, tanquam legum custos, legibus auxilium promittit, seque, cùm inauguratur, iisdem colendis obnoxium facit, vtcunq: Cambysi, filio Cyri, adulatores quiduis licere obstreperent. Reges Spartę, quos legitimos vocat Aristoteles, iureiurando singulis mensibus renouari solito, Ephoris regni nomine stipulantibus, se iuxta leges patriæ à Lycurgo latas, regnaturos iurabant. Hinc Archidamus, Zeuxidami filius, rogatus, quinam essent Spartanæ ciuitatis præfecti? Leges, ait, & legitimi magistratus. Ne verò leges contemptui essent, diuinitùs inspiratas, vel potiùs à Deo ipso cœlitùs acceptas iactabant, quò non ab hominibus homines, sed à Deo Opt. Maximo se iudicari putarent. Ægyptiorum reges omnia agebant iuxta Legum decreta, seq; legibus parendo beatos fore profitebantur. Romulus Romanum regnum instituens, cum Senatu ita paciscitur, vt populus leges ferat, ipse ne rumpantur, prouideat, legumq; custos habeatur. Antiochus III. Asiæ rex, omnibus regni sui vrbibus scripsit: si quid in literis, quæ eius nomine scriberentur, legi-

Dionys. Halic. li. 1.

bus

bus repugnaret, crederet, se ignaro scriptas fuisse, & propterea non parerent. Etsi verò Iureconsulti quidam dicunt, Cæsarem Octauianum Senatus decreto solutum fuisse legibus: Theodosius tamen, & omnes iusti Imperatores sese legibus alligatos esse professi sunt, ne, quod vi extortum fuerat, iuris locum haberet. Nimirũ armis & potentia Cęsaris prostrata respublica, nil aliud poterat liberè dicere, nisi se libertatem amisisse. Quia verò Cæsarem, Tyrannũ nominare non audebat, legibus solutũ, quod idem erat, ac planè ex legẽ prędicabat. Idem verò ius in omnib. orbis Christiani benè moratis imperiis perpetuò obtinuit. Neq; enim Imperator, Rex Franciæ, reges Hispaniæ, Angliæ, Poloniæ, Hungariæ, & omnes omnino legitimi principes, Archidux Austriæ, Dux Barbantiæ, Comites Flãdriæ, Hollandiæ, & reliqui priùs in principatũ recipiuntur, quàm Electoribus, Palatinis, Patriciis, Paribus, Optimatibus, Baronibus, se secundum leges patrias ius cuiq; suũ reddituros, promiserint. Et hæc quidẽ adeò, vt prouinciarum, imò ne vrbium singularũ quidem municipalia iura, in consulis prouinciis municipiisue ipsis, vllatenus immutare possint. Sin fecerint, non minus crimen Maiestatis in leges committant, quàm populus in ipsos, si secundum leges imperantibus

parére recusent. In summa:Principes legitimi,leges à populo accipiunt,diadema verò,honoris: sceptrum,potestatis insigne,vt & acceptas tueatur, & ex earum præcipuè tutela gloriam sibi quærant.

An princeps nouas leges ferre poßit.

Quid ergo est? An non licebit principi nouas leges ferre,veterésue abrogare? Sanè, quia regis est, aduertere non modò, ne quid cõtra,inúe fraudem legum fiat:verum etiam, ne quid in ipsis desit, aut redundet, ne vetustate obsolescant,ne obliuione sepeliantur: si quid abrogandum, surrogãdum, derogandum putabit populum, populiúe Optimates aut Ordinarios, aut extra ordinem conuocatos admonebit, legemq; rogabit. At sanè non priùs iubebit, quàm ab iisdem ritè expensa comprobataq; fuerit. Vbi verò iusserit, non est amplius pœnitentiæ locus, eidem omnino parére tenetur. Quia enim plus exempla,quàm verba monent:quam tulerit, ipse ferat oportet, cum frustra sanè & iniquè quodammodo Princeps à subditis postulare videatur, vt leges curent,qui quas custodire tenetur, ipse negligit. Neq; enim reges à subditis impunitate,sed æquitate & iustitia differre conuenit. Propterea Augustus, etsi decreto Senatus legibus solutus dicebatur: cum adolescentem reprehenderet, quòd in legem Iuliã de adulteriis peccaret: ac ille eandem ab Augu
sto,

ſto, qui legem tuliſſet, violari obiiceret, erratum agnouit, ac præ mœrore cibo abſtinuit: adeò nil magis naturæ cōuenit, quàm vt, quod verbo doces, exēplo ipſe doceas. Solebat legislator Solon leges cōferre cum numiſmatis, quia illæ ſocietatem hominū, vt hæc commercium conſeruant, nec ineptè. Quod ſi verò ſemel probata mutare, aut extenuare reges iure nō poſſunt, abſq; Reip. conſenſu: an non multo minus leges figere & refigere, ſine quibus neque reges, neq; homines vſquam eſſe poſſunt, ſed ferarum inſtar, aut per ſyluas vagātur, aut in antris deliteſcunt? Itaq; in imperio Germanico, ſi quam legem neceſſariá eſſe putet Imperator, rogat primùm in Comitiis. Si probatur: Principes, Barones, Ciuitatum legati ſubſignant, ac demum lex rata eſſe ſolet. Iurat verò, ſe & leges latas ſeruaturum, & nouas non niſi de communi conſenſu, vllas laturum. In regno Polonico lex eſt, ne vllę nouæ conſtitutiones fiant, præterquam de publico conſenſu, aut alibi, quàm in Comitiis. In Francico, vbi tamen ampliſsima vulgò cenſetur regum authoritas, ferebātur olim Leges in trium Ordinum cōuentu, regioúe conſilio ambulatorio. Ex quo verò Parlamētum ſtatarium eſt, fruſtra ſunt omnia regum edicta, ni Senatus ille cōprobet, cum tamen Senatus ſeu Parlamenti Areſta, ſi lex

Demoſth. Orat. contra Timocratem.

Innoc. 3. ad Regē Tarrac. in c. quando. de iureiurando.

Renouata ann. 1454. & 1538.

desit, legis vim passim obtineant. Et in Anglico, Hispanico, Hungarico, & cæteris idem iuris est, vt & in antiquis quoque fuit. Etenim si à legum cõseruatione regna pendent, leges verò ipsæ ab homuncionis libidine: an non certissimum est, nullius vnquam imperij statum stabilem futurũ? An non, si quod quibusdam accidit, aut continenter, aut per interualla mente titubet: regnum etiam titubare, breuiq; ruere necesse erit? Quod si verò, vt ostendimus, leges regibus potiores sunt, si reges legibus, vt serui dominis, parére tenentur: quis non legi, quàm regi parére malit? quis regi legem violanti obsequatur? quis violatæ auxilium ferre recuset? Iam cum Princeps legum dominus minimè sit: in aliis quatenus dominus censeri debeat, videndum est. Adulatorum aulicorum axioma percelebre est, Principes in subditos eam, quam domini olim in seruos potestatem, vitæ, inquam, & necis habere. Adeò verò istis nugis principibus imposuerũt, vt plerique, etsi ea sæuitia non vtantur, non eo minus tamen sibi licere putent, sed de suo iure quodammodo cedere videantur. Dicimus verò nos contrà, Principem tanquam legis ministrum & executorem, in eos tantùm, quos Lex iusserit, gladium stringere posse. Sin fecerit, nõ regem amplius, sed tyrannum: non iudicem, sed præ-

An princeps vitæ necisq; potestatẽ in subditos habeat.

prædonem:nõ legis custodem, sed violatorem esse. Hîc considerandum est in primis certissimum totius huiusce disputationis fundamentum, quo reges vtilitatis publicę causa constitutos fuisse statuimus. Eo enim posito tota lis finita est. Quid enim? An regẽ quæsisse homines verisimile est, qui quotiescunq; collibitũ esset, quos vellet, temerè necare posset? qui, vt ira vindictáue corriperetur, obuios quosque ad mortem raperet? qui, in linguæ acie, vt inquit Sapiens, mortem circumferret? Minimè omnium. Nemo est, qui salutem suam ab alieno arbitrio vltrò pendére velit. vix quisquam amico, vix fratri vitam suam concredere ausit. Multò minus itaq; extraneo, quamuis præstantissimo, cum Athamas in filios, Aiax in amicos, æmulatione, odio, furore correptus interdum deſæuiat. Sin verò quilibet, vt vitam suam diligit, ita maximè conserua tam cupit: quam, quęso, securitatem putes, si mucro tenui de filo suspensus, ceruici tuæ perpetuò immineat? quas dapes non fastidias, si iste metus adsit? Quod verò tenuius filum deligere queas, quàm si homuncioni in dies, in horas, in momenta mutari solito, milites, quotidie frænum rationis, vt variis perturbationibus rapitur, excutienti, vitam, salutemque tuam commiseris? Quæ, quæso, spes hunc metum, quæ vtilitas hoc

damnum periculumq́; compensare vllo pacto queat? Innocentes ergo tantùm, quos Legis vox damnarit, gladium stringere possunt. An non verò fortè, quia vitæ causa fauorabilior est, quos lex damnarit, absoluere saltem rex poterit? Nihilo sanè magis. Quid enim? Grassatores, prædones, sicarios, raptores, veneficos, magos fortè, & alias humani generis pestes, quod tyrannos paßim fecisse legimus, & facere etiamnum videmus, pręposterâ ista clementia foueret. Itaq; quod vnum lex violata perfugium habet, Asylum sceleratorum omnium foret. Qui vindicando sceleri gladium à Lege accepit, scelus ipsum aduersus legē armaret: lupos deniq; in ouile accerseret, qui arcessere deberet. At certè, quia interdū ea accidere possunt, in quibus lex muta, lege loquente, legis ratio, regis oratione, quasi interprete, opus habet, cùm quis nempe in legis verba magis, quàm in ipsius sentētiam incidit, licebit regi, ne summum ius summa iniuria fiat, adhibita in consilium ratione, quæ legis anima ipsa est, legem interpretari: nimirum, quia, quod ex legis sententia est, ex lege ipsa esse iudicatur. Ne tamen perturbatio vlla sedem rationis occupet, inconsultis sapientibus, quod Alexandrum Seuerum Imperatorem Romanum solitum facere legimus, nil planè definiendum putabit.

L. nominis & rei. §. verbū ex lege. D. de ver. signif.

Hoc

Hoc modo homicidam quidem seuerè puniet: ei tamen indulgebit, qui excussa e manibus securi transeuntem fortè aliquem occiderit. Grassatorem morte mulctabit: qui grassatorem, vim vi repellendo, interfecerit, absoluet. In cæteris deniq; casum à dolo, bonam fidem à stricto iure, quodá quasi boni viri arbitrio distinguet: dolo, aut malę fidei nunquam patrocinabitur. Nec verò propterea minus poterit clementis nomen assequi. Clementior certè est pastor, qui lupum necat, quàm qui seruat: rex, qui sontem carnifici tradit, quàm qui eripit. Si necas, vnius nece innocentes multos morti eripis: sin parcis, quia & istum sua impunitate, & alios paris impunitatis spe ad quoduis scelus patrandum audaciores facis, innocuos postea innumeros illorum manibus interficis. nempe quosdam necare, clementia est, quosdam seruare, crudelitas. Itaq; vt regi, tanquam custodi Legis, verba, interpretari interdum licet, ita & Senatui, in omnibus regnis bene constitutis, iniunctum est, & ex officio conuenit, tum interpretationem regis examinare, tum etiam eiusdem seueritati clementiæúe modum adhibere. Quòd si verò hominum corruptela factum est, vt hæc minus re ipsa obseruentur, idem tamen perpetuò ius est, quod in libertatem vindicari oportet. Ne plura

exempla in re tã manifesta accumulemus, in Frácico regno ita obseruatum fuit. Quos enim rex absoluerat, capite plecti, quos occisos voluerat, absolui sæpe vidimus. Interdum etiam scelera, teste rege commissa, impunita fuerunt: quia plures testes non succurrebant. quod sub Henrico II. in cuiusdam extranei, grauissimi criminis à rege ipso accusati, persona accidit. Cùm quis verò reus amicorum precibus veniam à rege impetrauit, Cancellarius, causa cognita, recusare potest. Sin & hîc conniuet, ad iudices nihilominus veniat oportet. qui quidem non modò, an obreptitia venia sit, sed etiam an ciuilis & legitima diligenter examinare debent. Reus verò, qui codicillos illos veniales impetrauit, non prius iis vti & niti potest, quàm sese coram iudicibus steterit capite aperto, genibus flexis, carceresque vltrò subierit, interim dum causæ, quæ regem impulerunt, pensitantur. Hæ si minus idoneæ sunt, mulctatur reus, perinde ac si rex non condonarit. Si contrà, est sanè, quòd non regi, sed legi eiusq; æquitati, vitam acceptam ferat. Hæc partim, ne reges aut priuata odia, publica potentia freti, exerceant, aut publicas iniurias authoritate propria remittant, partim etiam, ne subditi reges aduersus leges exorari posse putent, rectissimè instituta fuerunt. Quæ si hoc

hoc seculo malè obseruãtur: manet tamen id perpetuò ratum, quod dicimus. Leges in regni incolas, vitæ necisque potestatem habere, non reges, qui legum tantùm ministri & custodes sunt. Enim verò subditi regis serui, vt vulgò dicitur, minimè sunt. neque enim aut bello capti sunt, aut precio empti. Quin potiùs, vt vniuersi domini, quod antea probauimus, ita singuli fratrum, seu agnatorum & consanguineorum loco censendi sunt. Ne quis miretur: hæc est vox Dei, legem regibus præscribentis: Ne cor suum super fratres suos extollat, è quorum medio delecti sunt. è qua Bartolus ipse, licet in seculo tyrannorum feracinatus, non veretur elicere, subditos nõ esse regis seruos, sed fratres, & fratrum loco & conditione etiam habendos. Itaq; Dauidem subditos eo nomine compellare non pudet. Prisci verò reges vocabantur Abimelech, quod Hebraicè sonat Pater meus rex. Nimirũ Deus Opt Maximus, cuius quotidie clemẽtiam, rarò seueritatem, etsi iustissimã, semperq; cum misericordia coniunctam experimur, Principes vicarios suos docere voluit, non metu, sed amore subditos retinendos esse. Nec verò nobis ipsi succẽseant, quasi eo pacto quid regiæ dominationi detrahatur. Verè eò amplior est, quò diuturnior. Malus verò, inquit ille, diuturnitatis custos metus,

Subditi sunt regis fratres, non serui.

Deut. 17.

1. Chron. c. 28.

Bartol. in tract. de regim. Ciuit.

Cic. lib. 1. Off.

cùm oderint, quem metuant: &, quem quisque odit, periisse expetat. At contrà, cùm ad opes tuendas nil aptius sit, quàm diligi, beneuolentia vel ad perpetuitatem fidelis est. Itaque qui subditos fratrum loco habet, in mediis periculis tutus videatur, qui seruorum, in eo metu versetur necesse est. in quo proculdubio dominus esset, qui in medio seruorum agmine, solus in aliqua sylua relinqueretur. Quot enim quis seruos, tot & hostes habet. quod omnes ferè tyranni, à subditis cæsi, experti sunt: cùm bonorum regum contrà subditi non minus de illorũ, quàm de propria salure soliciti sint. Huc pertinet, quod passim apud Aristotelem legitur, & ab Agasicle rege Spartæ pronũciatum fuit, Reges imperare tanquam patres filiis, tyrannos tanquam dominos seruis. Quod ita accipiendum est, vt patriam potestatem, non in atrocitate, sed in pietate. vt ait Martianus Iurisconsultus, consistere intelligamus. Quod enim sub glandibus obtinuit, vt patri filium mancipare & occidere impunè liceret, non modò inter Christianos locum non habet, sed inter Ethnicos bene moratos etiam erga seruos iampridem obsoleuit. Itaq; & pater inauditum filium occidere nequit, quin in Corneliam de sicariis incidat: & l. Pompeia de parricidiis, non minus tenetur pater, qui filium, quàm

Plato li. 5. de Repub. Seneca.

Aliud est seruire, aliud obedire: aliud libertas, aliud licẽtia. L. 5. D. de parricidi.

l. 2. ad leg. Cornel. de sicar. vbi Vlp. leg. 1. C. de parricid.

quàm filius, qui patrem occiderit, adeò vt Hadrianus imperator patrem, qui filium suum in venatione necauerat, quia nouercam adulterare dicebatur, tanquam latronem, in insulam deportari iusserit. Ad seruos verò quod attinet, admonemur in Sacris literis, eos tanquam fratres tractare: in prophanis, saltem vt mercenarios quosq;: iure verò ciuili tum Ægyptiorum, tum Romanorum, ex Antoninorum constitutione, non secus in eum, qui proprium seruum occiderit, pœna dicitur, quàm qui alienum. Quin & seruus, cui dominus ægrotáti non prospexerit, quémue esurire patiatur, liberatur eius potestate: & libertus, cui patronus atrocem iniuriã intulerit, potest actionem criminis ei intendere. Quòd si verò longè interest inter seruos & filios, inter dominos & patres, nec tamen olim apud Ethnicos dominis in seruos sæuire licuit: quid, quęso, de eo patre dicemus, qui cum Atreo tragicè exclamabit. Natis sepulchrum ipse est parens: de eo principe, qui subditorum inauditorũ cæde adeò recreatur, vt aliquot millia vno die interficiat, qui cruore nunquam satiatur, qui Caligulæ, qui propterea orbis Phaetõ vocitabatur, exemplo, vnam populo ceruicem, quam vnico ictu amputare posſit, subinde exoptat? An non aduersus hanc rabiem legis auxilium implorare,

Ecclef.33.
Cic.lib.3. Off.
Diod.Sic. lib.2.c.2.
L.1.D.de his, qui sunt sui vel al.iuris.

&eum gladium, quem legi custodiendæ, tuendísque bonis acceptum, in bonorum necem, legisq; contemptum stringit, tanquam tyranno extorquere licebit?

An omnia sint Regis.

Sequitur iam, vt videamus, si minùs vitæ, an bonorum saltem dominus dici possit? ac primùm in bonis cuiusq; priuatis dispiciendum est. Nulla ferè hodie in principum Comitatu vox crebrior est, quàm eorum, qui regis omnia esse, dicunt. Itaque quod ipse à subditis capiat, non auferre, verùm quod non auferat, vtendum donare: adeoque peruasit hæc opinio quorundam principum mẽtes, vt miseros subditos, non secus ac boues aratorios, quicquid arent, quidquid terant, sibi arare terereq; dicere non vereantur. Et quidem ita ex facto sese habet, etsi ius planè contrarium sit. Meminerimus hic perpetuò, Reges in vtilitatem populi creatos esse, & qui populi commodis student, reges, qui suis, quod ait Aristoteles, tyrannos verè censeri. Cùm igitur sua quisq; amet, pleriq; etiam aliena appetant, an verisimile est homines aliquẽ quæsiuisse, cui omnia sua magno labore conquisita, vltrò donarent: an potiùs, qui, vt sua cuique diuiti æquè ac pauperi constarent, operam daret? qui sibi cũcta attribueret, an potiùs, qui sua cuique æquabili iure tribueret? qui tanquam fucus inutilis, apum labores exhau-

hauriret: an potiùs, qui mella conseruaret? qui deniq; propria cuiusque inuaderet: an qui ne ab hostibus inuaderentur, prospiceret? Qui, quæso, mea refert, dicat Agricola, hostis, an rex mea mihi rapiat, si æquè fame pereo? peregrinus, an ciuis horreum meum euerrat, cellam exhauriat, domum diruat, si ęquè esurio, contabesco, cōpluor? barbati militis, an Romani manu cadam, si æquè occido? Cur hostis, dicet ille, barbarus, si tu ciuis? Cur tyrannus ille, si tu rex? Imò verò quò homicidio parricidium grauius est, eò scelus regis scelere hostium in pari damno superat. Quòd si verò homines regem creando sua quiq; regibus non donarunt, sed conseruanda commendarunt, quo tandem, nisi prædonum titulo, ea sibi vendicare queant? Propterea Pharaones Ægyptiorum, rerum priuatarum cuiusque ipso iure domini non erát, sed tum demum fuisse dicuntur, cùm sua quique frumento commutassent. Etsi de eius contractus vi disputari sanè & ambigi potest. Non poterat etiam Achabus rex Israel Nabothum cogere, vt vineam suam venderet: quin potius etiamsi voluisset vendere, ex lege diuina non poterat. Imperatores Romani, quorum immensa iactatur authoritas, nihilo plus iuris habuerunt. Hodie verò nullum regnum est, in quo non liceat singulis,

Genes. 45.

1. Reg. c. 21.

L. vēditor. 13. D. de com. præd. diuid.

etiam vilissimis, aduersus regem apud Iudices ius suum persequi, ita vt sæpius rex, quá priuatus causa cadat: vbi verò cecidit, legi parére æquè teneatur. Nec obstat, quòd quidam ex imperatorum familiaribus scripsere Iureciuili omnia regis esse, Cæsarémque omnia habere. Iidem enim suam ita sententiam interpretantur, vt ad reges vniuersorum imperium pertineat, ad singulos proprietas, omniaque Cæsar imperio, singuli dominio possideant. Scitum verò est illud apud Iurecõsultos, non si quis nauem aut domum in vniuersum vindicare potest, idcirco singulas tabulas, vel singulos lapides posse vendicare. Itaq; regnum Germaniæ, Franciæ, Angliæ, rex asserere, vindicare, euincere iure poterit: neminem tamen probum, nisi cum manifesta iniuria, propriolare excludet, quasi idem, qui vniuersorum, singulorum etiam possessor esse debeat, aut iure possit.

Seneca lib. de benef. 7.1.4.5.6.

l. naue. 36. D. de euictionibus.

An Rex sit regni proprietarius

An verò patrimonij regij, publici, inquá, dominij proprietarius dominus est? Hoc sanè caput paulo accuratiùs nobis tractandum est. Notandum hoc primum, aliud esse fisci, aliud principis patrimonium: alias, inquam, res imperatoris, regis, principis, alias Antonini, Henrici, Philippi. Res regis sunt, quas ipse, vt rex, possidet: res Antonini, quas vt Antoninus. Et illas quidem à populo,

pulo, has à parentibus accepit. Hæc distinctio in iure Ciuili crebra est, in quo aliud imperij, aliud Cæsaris patrimoniũ dicitur: alius fiscus Cæsaris, aliud Reip. ærarium: alius Cæsaris, alius fisci imperatorij procurator: alij Comites sacrarum largitionum, alij rerum priuatarum: adeò, vt, qui tãquam imperator præfertur priuato in hypotheca, tanquam Antoninus postponi interdum possit. Consimiliter in imperio Germanico aliæ sunt res Maximiliani Austriaci, aliæ Maximiliani Imperatoris & alij imperij, alij ipsius quæstores, vt etiam alio iure sunt gentilitiæ principum ditiones, alio, quę Electoratus dignitatibus annexæ sunt. Quin & alij sunt apud Turcas fundi seu horti patrimoniales Selimi, alij fundi fiscales: & illi quidem in mensam principis, hi in sustentationem Imperij tantùm impenduntur. Sunt tamẽ regni, vt Francicum, Anglicum & cætera, in quibus priuatum patrimoniũ reges non habent, sed publicum tantùm, à populo acceptum: in quibus propterea ea distinctio non adhibetur. Ac quantum ad res priuatas principis, si quæ sunt, attinet: non dubium est, quin earum proprietarij sint, non secus ac singuli ciues, quique eas iure ciuili vendere distrahereq; pro arbitrio possint. At certè fisci, regni, patrimonij regalis, quod domanium vulgato vocabulo

l. bene à Zenone. C. de quad. præsc. l. vnus de q̃st. Mag. li. 12. C. l. fiscus. D. de iure fisci.

L. cùm seruus. 39. §. vlt. D. de leg. 1. l. vniuersi. 9. & l. seq. C. de fundo patrimon.

nuncupatur, proprietarij domini nulla ratione censeri possunt. Quid enim? An quia te aliquis pastorẽ gregis causa fecit, gregem ipsum deglubendum, diuendendum, agendum ferendumque pro libito tradidit? An quia te populus ducem iudicémue vrbis regionisúe alicuius constituit, vrbis regionisúe alienandæ, vendundæ, perdendæ potestatem fecit? Cùm verò populi vnà cum regione fiat alienatio, an sui distrahẽdi, prostituendi, mancipandi cui volueris, idcirco tibi authoritatem dedit? Deinde, num regia dignitas possessio est, an potiùs functio? Si functio, quid cum proprietate cõmune habet? sin possessio, an non saltem eiusmodi, vt is, à quo traditur, populus sibi perpetuò proprietatem retineat? Deniq;, si patrimonium fisci, seu domanium, reipub. dos verè dicitur, & ea quidẽ dos, cuius distractione, dilapidationéue & respub. ipsa, & regnum, & rex deniq; ipse perit; qua tãdem lege dotem istam alienare licebit? Infatuetur ergo Vuenceslatus Imperator, insaniat Carolus VI. Galliæ rex, regnumq;, aut eius partem Anglis donet vendatúe: prodigat Malcolmus Scotiæ rex regios fundos, regiamq; gazam exhauriat: quid sequetur? Qui regem aduersus exterorum impetus elegerunt, regis dementiâ serui exterorum fient: qui suis sigillatim opibus ea ratione caueri voluerunt,

runt,vniuersi prædæ exponentur: quæ sibi quisq;,quæúe pupillis, vt in Scotia,ademerit,vt remp.dotaret,leno aliquis abliguriet. Si verò, quod iam sæpius diximus, reges in vsum populi creati sunt: quis tandem vsus erit,si nō modò vsus,sed etiam abusus concessus est? Cui bono tot mala, cui vtilitati tot damna,totq; pericula? Si,inquam,dum libertati meę incolumitatiúe prospicere volo,memet ipse mancipo, memet ipse vnius libidini expono, memet in compedes numellasq; induo? Itaque hoc iuris vt natura insitum, ita & vsu apud omnes ferè gentes comprobatum videmus, vt rempubl.regi suo arbitratu minuere non liceat:isque,qui contrà faxit, non regem, sed tyrannum agere censeatur. Certè cùm reges crearētur, aliquas opes iis tribuere necesse fuit, quibus tum regium decus seruarent, tum verò maximè regia onera sustinerent.ita etenim & honestas & vtilitas poscere videbatur. Ad munus regium pertinebat, iudices vbique locorum constituere, qui munera non caperent, quique ius venale non prostituerent: præterea vim, quæ iuri, si quando opus esset, opem ferret, præstò habere, tutas vias, tutum commercium præstare, &c. Sin bellum metueretur, aduersus hostes vrbes præsidio munire, valloque cingere, exercitum alere, armamentaria instruere.

Scitum verò eſt illud, neq; pacem abſq; bello, neq; bellum abſq; milite, neq; militem abſq; ſtipendio, neq; ſtipendium abſq; tributo conſiſtere poſſe. Ad pacis itaq; onera ſuſtinēda, inſtitutum fuit domanium, (qui apud Iureconſultos Canon vocitatur) ad belli, tributum: ita tamē, vt ſi quid grauius ingrueret, extra ordinem indictio ſuccurreret. Quorum quidem omnium finis eſt, vtilitas Reipubl. vt qui in priuatam ea conuertat, regis nomine planè indignus ſit. Eſt

Rom.13. enim Princeps, ait Paulus, Dei miniſter in bonum populi, eiq; vt in id incumbat, tributa & vectigalia perſoluuntur. Et verè omnia ferè olim hanc originem habuiſſe videntur vectigalia Romanorum, vt tutæ eſſent merces pretioſæ, ex India, Arabia, Æthiopia aduehi ſolitæ, aduerſus pyraticas incurſiones, quarum cauſa claſsis publicè inſtruebatur. quo in genere erat vectigal maris Rubri, Pedatica, Nauigia, Portoria & cętera, vt viæ publicæ, quę propterea Prætoriæ, Conſulares, Regiæ vocabantur, tutę à latronibus planæq; & faciles præſtarentur. quod etiamnum onus regio cognitori incumbit, vt Pontes publici reſtaurarētur, vt ex cōſtitutione Ludouici Pij, duodecim ſuper Sequanam, vt naues traiiciendis fluminibus præſtò eſſent, &c. Salinarum vectigalia nulla erant, imò pleræq; in priuatorum

Plin.li.19. c.4. Archid.in Can.ſi qs Romipetas & peregr.24. q. 3. Bald.in c.1.§.conuenticula. de pace iu

rum

rum dominio erant: quia quæ natura vltrò dabat, non magis, quàm lux, aura, profluens vendi posse videbantur. Cumque rex quidam Lycurgus nomine, in Asia minore, salinis vectigal imponere cœpisset, quasi natura suam liberalitatem restringi non patiente, derepentè exaruisse dicuntur. Etsi verò hodie,

re iur. fir. l. 2. D. ne quid in loco publ. viarum. l. magis pu to. D. de rebus corũ.

Si quid Palphurio, si credimus Armillato,
Quicquid cõspicuũ pulchrũq; ex æquore toto est,
Res fisci est, vbicunq; natat.

Iuuenalis.

Qui primus tamen hoc vectigal Romæ instituit, Liuius Censor, vnde Salinatoris cognomen adeptus est, ob necessitatem reip. præsentissimam fecit. In Gallia verò Philippus Lõgus ob eandem causam, in quinquennium tantum obtinuerat, cuius cõtinuatio quos motus pepererit, nemo nescit. Tributa deniq; in bellica stipendia instituta fuisse, vel ex eo apparet, quòd stipẽdiariam & tributariam Prouinciam facere, idem re ipsa sit. Sic Salomon tributa imperat muniẽdis vrbibus, & armamentario publico instruendo, quibus propterea, iis cõfectis, populus sub Roboam leuari cupit. Turcæ verò ipsi tributũ prouinciarum, Sacrum populi sanguinem appellãt, quem profundere, aut aliò, quàm ad populum defendendum, conuertere, sit nefas. Itaque quæcunq; rex bello acquirit vbiuis gentium, quia communibus opibus

2. Reg. c. 9 & 11. Postell. lib. 3. de rep. Turc.

acquirit, populo acquirit, non sibi, quasi ser uus institor domino. Quin etiam si quid per matrimonium fortè adipiscitur, (quod, inquam, purè simpliciterque vxoris sit) regno acquiri putatur: quia præsumitur non eam ipsam vxorem ducere, quatenus Philippus, aut Carolus est: sed quatenus rex. Contrà verò, vt Reginæ partem habent eorum, quæ mariti nondum in regnum cooptati, acquisiuerunt constāte matrimonio, ita eorum quæ post regnum adeptum, nullam planè: quia publicis opibus, non priuatis regis nummis parta censentur. quod in regno Francico inter Philippum Valesium & Iohannam Burgundam vxorem iudicatum fuit. Ne verò pecuniæ in alium vsum extorqueantur, iurat Imperator, se nulla, nisi conuentus publici authoritate vectigalia impositurum, tributaúe indicturum. Idem reges Poloniæ, Hungariæ, Daniæ, Angliæ consimiliter, ex Leg. Eduardi primi. Francorum reges olim in trium Ordinum conuentu vectigalia imperabant. Vnde etiam est lex Philippi Valesij, ne collectæ indicantur, nisi summa necessitate vrgente, deq; trium Ordinum consensu. Quin & olim collectæ illæ in arcis per singulas diœceses recondebantur, selectisque viris (Electos etiam num vocant) custodiendæ tradebantur, quibus militibus oppidatim con

scriptis

ſcriptis per eorundem manus ſtipendia numerarentur. quod & in aliis regionibus, vtputa Belgicis, fieri ſolebat. Hodie ſaltem, ni Senatus conſentiat, rata non ſunt, quæcunque imperentur. Sunt verò quædam prouinciæ, quæ non niſi de Ordinum conſenſu, ex pacto tenentur, vt Linguadocaña, Britannica, Prouiñcia, Delphinatus & cæteræ quædam: vt & in Belgio planè omnes. Deniq; ne fiſcus, quo tanquam liene tumente, cætera membra contabeſcunt, omnia ad ſe rapiat, ſuum vbique locorum fiſco demenſum tribuitur. Cùm itaq; tandem conſtet, quæ regibus ordinariè aut extra ordinem tribuuntur, tributa, vectigalia, domaniumque adeò quod vocatur, vniuerſum, (quo nomine Portoria, iſagogica, exagogica, regalia, bona ἀκληρονόμητα, caduca, commiſſa, & cætera huiuſmodi comprehendimus) in populi vtilitatem & defenſionem, regnique ſuſtentamentum attributa fuiſſe: & ita quidem, vt iis neruis ſuccisis, populum labaſcere, iis ſubrutis fundamentis, regnum corruere neceſſe ſit: ſequitur ſanè, eum, qui in diſpendium populi, populum onerat, qui è publico damno lucrum captat, ipſumque adeò proprio gladio iugulat, regem non eſſe: contrà, verum regem, vt publicorum negotiorum curatorem: ita & publicarum opum adminiſtratorem,

non autem proprietarium dominum esse. qui quidem domanium regium nō magis, quàm regnum ipsum alienare, aut dissipare possit. Quòd si verò aliter se gesserit, sanè si reipublicæ interest, vt quisq; sua propriaq; re bene vtatur, multò magis, vt re publica quis bene vtatur, reipublicæ interest. Ac propterea si dominus, qui sua prodigit, ad agnatos & gentiles authoritate publica deducitur, suisq; rebus abstinere cogitur: multo sanè æquius curator Reipubl. qui rempubl. in publicam perniciem conuertit, aut funditus euertit, ab iis, quorū interest, quibusque ex officio conuenit, omni administratione, ni admonitus desinat, spoliari poterit. Quòd autem rex in omnibus legitimis imperiis, patrimonij regij proprietarius dominus non sit, facile est ostensu. Ne antiquissima illa secula petamus, quorum imaginem habemus in persona regis Hethæorum Ephron, qui ne agrum quidem suum, inconsulto populo, Abrahamo vendere audet. In omnibus imperiis id iuris hodie vsurpatur. Imperator Germaniæ, antequam coronetur, sanctè iurat, se ex his, quæ ad Imperium imperiiq; patrimonium pertinent, nihil alienaturum, distracturum, oppigneraturúmue. Si quid verò recuperet, aut acquirat viribus publicis, Imperio, non sibi quæsitum iri. Itaq; cùm Carolus quartus,

Genes. 2.

Sleid. lib. 1. & Bulla aurea.

quartus, vt Vvenceslaus filius designaretur imperator, Electorum cuiq; centum coronatorum millia pollicitus, quia pecuniam in numerato non habebat, illis eo nomine telonia, vectigalia imperialia, oppida, proprietates & iura, pignoris titulo obligasset: acerrima dissertatio coorta est, & plerique oppignerationem irritam esse iudicarunt. quæ sanè non valuisset, nisi iis ipsis, qui imperium tueri debebant, eamq; oppignerationé inprimis oppugnare, quæstuosa fuisset. Propterea verò Vvenceslaus ipse coactus est tanquam incapax, sese Imperio abdicare, quòd regalia iura, ducatus præsertim Mediolanensis, sibi eripi passus esset. In regno Polonico lex vetusta est, de non alienandis terris regni Poloniæ, renouata CIↃ. CCC.LXXV. per regem Ludouicum. Est eadem in Hungarico. vnde legimus, Andreã Pãnoniæ regem circa annum CIↃ.CC.XXI. apud Honorium tertium Pontificem postulatum fuisse, quòd neglecto iureiurando, dominica prædia distraxisset. In Anglico, lege Eduardi, anno CIↃ.CC.XCVIII. In Hispanico pariter ex constitutione sub Alfonso facta, renouata demum CIↃ. IↃ. LX. in Toletanis comitiis, quæ quidem leges sancitæ fuerunt, cùm longo antè tempore consuetudo vim legis obtinuisset. At certè in Francico, in quo, tanquam cætero-

L.1. & pass. C. de com. rer. alien.
Naucler. in Chron. Genes. 46.
c. intellecto. de iureiurãdo, in Decret.
Polydor. Virgil.
In Cod. Hispan. par. 5. 1. Constit. 9.

rum exemplari, diutius hæreo, hoc ius perpetuò sacrosanctum erat. Lex est regni antiquissima, Iura, inquam, cum ipso regno nata, de domanio non alienãdo, anno CIↃ. IↃ. LXVI. etsi malè obseruetur, renouata. Excipiuntur tantùm duo casus, Panagium siue Appennagium (alimenta) liberis fratribusúe attribuendum: ita tamen, vt ius clientelare perpetuò retineatur: deinde, si necessitas bellica postulet, cum pacto tamẽ redhibitorio. Quod interim vtrunque, irritum olim censebatur, ni trium Ordinũ conuentus iussisset: hodie verò, ex quo Parlamentum statarium factum est, ni Senatus Lutetianus, qui Senatus Parium est, & Camera ratiociniorum publicorum comprobarint, & præfecti fisci etiam, edicto Caroli VI. & IX. Vsque adeò verò hoc verum est, vt si quam Ecclesiam prisci Galliæ reges dotare vellent, etsi ea tum causa fauorabilis in primis videbatur, optimatum consensum adhibere tenerẽtur: vt exemplo esse potest Childebertus rex, qui absq; Francorum & Neustrasiorum consensu monasterium diui Vincentij Parisiensis dotare ausus non fuit, vt neq; Clodoueus II. & cæteri. Quin ne regalia quidem, aut ius nominandi prælatos cuiquam Ecclesiæ remittere possunt. Si qui verò fecerunt, vt in gratiam Senonensis Ecclesiæ Ludouicus XI. Altissiodorensis

Papon Arestor. li. 5. titul. 20. art. 4.

Paragr. 11. & 16. legis regiæ latæ 1566.

Aimoi. etc. Aimoi. lib. 4. cap. 41.

rensis Philippus quartus: Niuernensis Philippus Augustus, Senatus, irritum pronunciauit. In hanc legem rex Francorum Rhemis inaugurandus iurat: quam si violet, perinde valeat, ac si de Turcico Persicoue imperio contrahat. Hinc Constitutiones, *L. peto. 69. parag. praedium. D. de leg. 2.* siue, vt vocant, statuta Philippi Sexti, Ioannis Secundi, Caroli Quinti, Sexti, Octaui, de reuocandis iis, quae per maiores suos alienata fuerant. Hinc rescissae in Turonico *Ann. 1319. 1360. 1374. 1401. 1483.* trium Ordinũ conuentu, cui Carolus VIII. intereat, Ludouici vndecimi patris, alienationis pleraeque, & haeredibus ablata, quae Tancredo Castellano, de ipso bene merito, propria authoritate donarat, oppida. *Ann. 1483. 1522. 1531. 1549. Arrestis etiam Curiae.* Quod & in postremo trium Ordinum conuẽtu Aureliae habito, denuò sancitum fuit. *Ann. 1560.* Haec de fundis publicis. At quò regnum Regi praeferri euidentiùs appareat, eumque, quam à populo accepit maiestatem, priuata authoritate minuere non posse neminem suo imperio eximere potest, neque vlla regni in parte, summi imperij iure cedere. Conatus est aliquando Carolus Magnus, Francicum regnum Germanico imperio subiicere. *Paulus Aemil. lib. 3.* Franci verò, verba faciente Vascone quodam principe, aciter restiterunt. Ac res ad arma prolapsa fuisset, si Carolus vlteriùs perrexisset. Consimiliter, cùm pars aliqua regni Francici, Anglis tradita *Ann. 1195. 1200. 1269. 1297. 1303. 1325. 1330.*

fuit, summum ius perpetuò ferè exceptum fuit. Si quando verò vis extorsit, vt fœdere Britiniaco, quo rex Ioannes, in Vasconia & Pictonibus summo iure cessit: neque pactum seruauit rex, neque magis potuit aut debuit seruare, quàm tutor curatorúe captiuus, vt tum ille erat: qui vt se redimeret, bona pupillorum obligaret. Eodem iure Senatus Lutetianus fœdus Cõfluentinum rescidit, quo Carolus Burgũdus Ambianum & vicinas vrbes regi extorserat: nostro etiã tempore Madritianum pactum, inter Franciscum primum captiuum, & Carolum v. Imperat. de Ducatu Burgundiæ. Caroli v i. verò donatio regni Franciæ mortis causa, in Henricum Angliæ regem collata, summæ ipsius insaniæ argumentum, si alia desint idoneum esse potest. Vt autem alia omittam, quæ in hanc rem dici possent, quo iure tandem regnum regniúe partem vllam donare aut vendere rex possit: cùm illa in populo, non in mœnibus consistant: liberorum verò hominum non sit commercium. cùm ne libertos quidem patroni cogere possint, vt alio loco, quàm illis placeat, domicilium suum ponant. Maximè verò, cum non serui, sed fratres: nec fratres modò reges singuli sint, sed vniuersi domini regni dici debeant?

Ann. 1360. *Ann. 1465. & 1525.* *Ann. 1420 Monstreslet. c. 225.* *L. liber homo. 103. D. de verb. obligat. l. si empt. 34. §. 1. D. de cõtr. empt. l. penul. C. de oper. libert.*

An verò, si minus regni proprietarius

rex

rex est, regni saltem domaniiq; vsufructuarius dici potest? Sanè ne vsufructuarius quidem. Fructuarius pignori dare potest. Diximus verò, reges fisci patrimonium oppignerare non posse. Fructuarius de fructu donare suo arbitrio potest. Regis cōtrà dona immensa, irrita censentur: impensę non necessariæ rescinduntur, superfluæ resecantur: quod in alium, quàm in publicũ vsum conuerterit, rapuisse censetur. Nec verò minus lege Cincia tenetur, quàm priuatus ciuis apud Romanos quilibet: in Gallia præsertim, absq; Cameræ ratiociniorum, quam vocant, consensu, nulla dona valent. Hinc Cameræ ordinariæ sub prodigis regibus annotationes: Trop donné, soit repeté: id est, immensa est hæc donatio, itaq; repetatur. Hæc eadem verò, qualecunq; tandem rescriptum à rege accipiat, se nil, quod regno reiq; publicæ damnosum sit, admissuram sanctè iurat: etsi certè parum sanctè obseruat. Fructuarius denique, quo modo fructibus suis vtatur fruaturque, lex non curat. Regi contrà, quo modo, & in quem vsum iis vti debeat, lex præscribit. Itaq; prisci Gallię reges, dominicos reditus quadrifariam partiri tenebantur. Pars vna impendebatur in sustētationem ministrorum Ecclesiæ, & inopum: altera, in mensam principis: tertia, in familiarium stipendium: po-

An Rex sit Regni vsufructuarius.

ſtrema in refectionem arcium, pontium, ædiumq; regiarum. Reſiduum ſi quod erat, in ærario reponebatur. Qui verò motus anno circiter cIↃ. CCCC. XII. in Lutetiano trium Ordinum cõuentu fuerint, quòd Carolus VI. in ſuam libidinem, ſuorumúe, omnia conuertiſſet, quódque domeſticæ rationes, quæ antea nonaginta quatuor Francicorum numorum millia non exceſſerãt, in tam miſero reipublicæ ſtatu, ad quingentorum quadraginta Frãcicorum millia excreuiſſent: ex Hiſtoriis ſatis conſtat. Vt autem dominici reditus ita impendebantur, ita & oblationes ſeu auxilia in bellum, vt & indictiones ſeu taleæ in militum ſtipendia tantum deſtinatæ erant. In cæteris regnis nihilo ſanè plus authoritatis rex habet: imò in pleriſq; minus: vt in Imperio Germanico & Polonico. Hoc verò ideò in Francico probare voluimus ita ſe habere, ne, quò quis plus iniuriæ audet, eò plus etiam iuris habere putetur. In ſumma, quod antè diximus, regis nomen non hæreditatem, non proprietatem, non vſumfructum, ſed functionem & procurationem ſonat. Vt Epiſcopus ad animæ, rex ad corporis curam ſalutemque (in iis, quæ ad bona publica attinent) inſtitutus eſt: vt ille bonorum ſacrorum, hic profanorum diſpẽſator eſt: &, quẽ ille in Epiſcopalibus, hic in dominicis prædiis

Monſtrentur in Carolo 6.

Ex Concil. Valent. in c. v. de his, quæ fiunt

diis potestatem, & nihilo maiorem habet: prædiorum Episcopalium, absq; consensu capituli, alienatio non valet: vt nec dominicorum, absque concilio publico, optimatumúe senatu: fructuum sacrorum pars vna ædificiis, altera pauperibus tertia sodalibus, quarta Episcopo ipsi dicatur: idem verò fermè in reditibus regni dispensandis regem præstare debere videmus. Nō obstat, quod hodie passim cōtrà vsurpetur. Etenim non, quòd Episcopi pleriq; pauperibus tollant, quæ in lenones profundant, aut prædia omnia memoraq; vastent, officium Episcoporum vllatenus immutarū est. Non, quòd imperatores nonnulli omnimodam potestatem sibi tribuerūt. neq; enim quisquam in sua causa iudex esse potest. Quòd si verò Caracalla aliquis dixit: quamdiu gladius su peresset, pecuniam non defuturam: aderit & Hadrianus Cæsar, qui dicat, se sic gesturum principatum, vt sciat rem populi esse, non suam, quòd vnum ferè regem à tyranno distinguit. Non, quòd Attalus Pergamenorum rex, populum Romanum, regni hæredem instituerit: quòd Alexander Ægypti, Ptolemæus Cyrenorum regnum, populo Romano, aut Prasutagus Icenorum Cæsari legauerint. Ista sanè magna vis, Iuris vim debilitare non potest: imò, quò maior est, eò minus ius nostrum lædit.

à prælatis absq; consi. Capit.

Florus li. 2. Liuius l. 70. Tacitus lib. 14.

Quæ etenim Romani, iuris prætextu capiebant, si is prætextus defuisset, nihilominus vi occupassent. Videmus verò nostro ferè tempore, Venetos, imaginariæ cuiusdam adoptionis prætextu, quæ absq; vi ridicula planè fuisset, regnum Cypri occupasse. Non obstat quoq; donatio Constantini in Syluestrem Pontificem, ista enim palea Gratiani iampridem exoleuit, igniq; damnata est. Non donatio Ludouici Pij in Paschalem, Romæ nempe, cum parte Italiæ, quia enim donabat Pius, quæ non posidebat, nemo restitit. At Carolo patri, Francorum regnum imperio Germanico subdere volenti, Franci iure restiterunt: &, si perrexisset, vi resistere parabant. Non, quod Salomonem Hiramo regi Tyri, viginti oppida tradidisse legimus: neque enim ea donauit, sed creditori in solutũ tradidit, ac intra certum tempus recuperauit. quod ex ipso textu liquet. Erant verò præterea fundi steriles, à reliquiis Gentium culti, quos ab Hiramo receptos Israelitis demum excolendos incolendosq; dedit. Nihilo magis obstare potest, quòd in quibusdã ferè regnis ea pactio inter regem & populum non ita disertè intercedat. Etenim vt ea etiam nulla sit, constat tamen iure naturæ, reges reipubl. nõ euersores, sed moderatores esse, ius reipublicæ suis pactionibus mutare nõ posse: dominos

Volater. li. Greg. 5.

1. Reg. c. 9. 2. Chron. c. 8.

l. 2. paragr. ius reipub. D. de administrat. rer. ad ciu.

dominos tantùm, cùm pupillis prospiciũt, non secus ac tutores haberi: dominum verò eum non censeri, qui ciuitatem libertate spoliat, & mancipij instar diuẽdit. Non denique, quòd quædam regna sint à regibus ipsis parta. quia enim non suis, sed publicis manibus, viribus, opibus regna acquirunt: nil verò magis rationi consentaneum est, quàm vt ea, quæ publicis opibus, & communibus ciuium periculis parta sunt, absq; communi consilio non alienẽtur: quod & inter ipsos prædones obtinet. Societatem humanam dirimit, qui contrà facit. Itaque etsi imperiũ Germanicum Franci, iidemq; Gallicum regnum vi occuparint: id tamen iuris in vtroque obtinet. In summa: statuamus tandem oportet, reges patrimonij regij non proprietarios, non fructuarios, sed administratores tantùm esse: cumq; ita sit, multò sanè minus, aut rerum priuatorum cuiusque, aut rerum publicarum, quæ ad singula municipia pertinẽt, proprietatem, vsumfructumúe sibi tribuere posse.

pert. l. tutor. 27. D. de admin. tutor. l. si fundum. paragr. si tutor. D. depositi, & expressius. Extrauag. de reiudicata, c. in scelslecto. l. 2. & passim. C. de interdict. comm. rer. alienan.

Hic tamẽ nobis, antequam vlterius progrediamur, scrupulus eximendus est. Cùm populus Israeliticus regem postulasset, dixit Deus Samueli: audi vocem populi: verùm significa ei primùm, quódnam sit futurum ius Regis, qui regnabit super eos. Tum verò Samuel hoc Regis ius futurum inter

1. Sam. c. 8. ver. 14.

alia exposuit, vt agros, vineas, olíueta cuiusque capiat. quæ ministris suis donet, res cuiusq; priuatas in suum vsum conuertat: deniq; ipsos in seruitutem redigat. Mirum verò, quanti hanc textum Aulici nostri faciant: qui aliàs vniuersam Scripturam ludibrio habent. Vult hîc Deus Opt. Max. populo Israelitico ipsius leuitatem ostendere, qui cùm Deum ipsum præsentem haberet, qui iudices, ducesque belli, quotiescunque rogabatur, pios & probos ipsi eligeret, lubricum tamen homuncionis, in horas mutari soliti, quàm Dei immortalis immutabile imperium mallet. Indicat itaque illis, quàm lubrico in loco sit rex constitutus, quam procliuis virium in violētiam lapsus, quàm præceps regni in tyrannidē mutatio. Regem etenim, quem ei tradat, gladium in ipsos stricturum, sua potestate præposterè vsurum, ius in vi omne positurum. Hoc verò, quod vltrò sibi accersant malum, tum demum sensuros, cùm remedio locus non fuerit. Deniq; non quod sit ius regum, sed quod ius sibi reges tribuere soleant: non quid facere ex officio debeant, sed quid plerumq; ex maleficio vsurpent, hoc in textu describitur. Id autem ex Deuteron. 17. cap. quo Deus Legem regibus præscribit, manifestè liquet. Hîc dicit Samuel, Regem subditos loco seruorum habiturum: illic præ-

præcipit Deus, ne cor ſuum ſuper fratres extollat: ne inquam, in ſubditos, quos conſanguineorum loco habere tenetur, inſoleſcat. Hic, currus fabricaturũ, equites inſtructurum, propria cuiuſq; inuaſurum dicit: illic, ne equos congreget, ne aurum argentumúe accumulet, ne populum in Ægyptũ, id eſt, in ſeruitutem reducat, monetur. Hic Achabus depingitur, qui Nabothi vineam ſcelere acquirit: illic Dauid, qui ne aquam quidem periculo ſuorum hauſtam, bibere iuſtum putat: hîc prędicit Samuel, Regem, quẽ iuri cuſtodiendo poſtularint, ex legem futurum: illic contrà Deus, Legem ſuam regi per ſacerdotes tradi iubet, quam deſcribat, perpetuoq; ante oculos habeat. Itaq; Samuel ipſe ſacerdos ſummus, Legẽ ipſam regiam, quæ Deuter. 17. extat, Sauli in volumine deſcriptam tradit. quod certè minimè feciſſet, ſi eandem violare ius fuiſſet. In ſumma: perinde eſt, ac ſi dixiſſet Samuel: Petiiſtis regem exemplo cæterarum gentium, pleriq; verò ſunt tyranni. Regem, qui vobis ius diceret: pleriq; verò quicquid velint, ſibi licere arbitrantur. Interim tamen Deum, cuius ipſa voluntas iuſtitiæ regula eſt, vltrò deſeritis. Extat autem apud Herodotũ Hiſtoria, è qua facilè cognoſcitur, quàm procliuis ſit regni in tyrannidem mutatio, cuius Samuel populum admonitum

Deut. 17.
1. Reg. c. 21.
2. Sam. c. 23. ver. 16.

volebat. Deioces propter insignem iustitiæ commendationem à Medis iudex primum eligitur: mox, vt, si qui iuri resisterent, eos compescere posset, cum idonea potestate rex constituitur. Tum satellites petit, dein arcem Ecbatanam, aduersus cõtumacium iniurias sibi extrui curat: demum in propriis iniuriis vel minimis vlciscendis totus est: ad extremum verò regis vultum intueri, regis in conspectu ridere, aut spuere, crimen iudicatur. Vsque adeò periculosum est, impotēti animo, qualis est plerorumq; hominum, nimiam potentiam concedere. Non ergo docet eo in loco Samuel, absolutam esse regis potentiam: imò contrà populum, ne dissolutæ hominis impotentiæ, nimium potentię tribuat, admonitum cupit. Non regis vim exaggerat, sed aggere coercendam dicit: non effrænem aliquam licentiam regi concedit: quin potius frænum iniiciendum tacitè suadet. Hac verò oratione moti Israelitæ, regum suorum potentiam temperasse videntur: quod & omnes prudentes nationes, siue proprio, siue hoc eodem exemplo, siue etiam alieno periculo edoctę, sapienter fecerunt, vt ex iis, quæ sequuntur, manifestum erit.

Fœdus siue pactum inter regē & populū.

Diximus in constituēdo rege duplex fœdus initum fuisse: primum, inter Deum & regem & populum, de quo suprà: secundum,

dum, inter regem & populum: de quo nobis iam agendum est. Saule regè constituto, traditur ei lex regia, secũdum quam imperet. Dauid in Hebron init fœdus coram Domino, id est, Deo teste adhibito, cum omnibus senioribus Israel, qui vniuersum populum repræsentabãt: tum verò demum in regem vngitur. Ioas quoque cum vniuerso populo terræ, in domo Domini, Ioiada summo sacerdote verbis præeunte. Impositum verò dicitur ei vnà cum diademate testimonium: quod pleriq; legem Dei, quę passim eo nomine vocatur, interpretantur. Consimiliter Iosias promittit, se obseruaturum præcepta, testimonia & statuta, in libro fœderis comprehensa. Quibus nominibus intelliguntur leges, quæ tum ad pietatem, tum ad iustitiam pertinent. Quibus omnibus in locis dicitur fœdus initũ cum vniuerso populo, vniuersa multitudine, omnibus senioribus, omnibus hominibus Iudæ: vt intelligamus, quod etiã sigillatim exprimitur, nõ modò principes Tribuum, verùm etiam omnes Chiliarchos, Centuriones, magistratusq; inferiores adfuisse, vrbium nomine, quæ singulę per se cum rege paciscerentur. In eo pacto agebatur de creando rege. Populus enim regem faciebat, non rex populum. Itaque non dubium est, quin populus stipularetur, rex promitteret.

Deut. 17. 1. Sam. 10. ver. 25. 2 Sam. c. 5. ver. 3. 1. Chron. c. 11. ver. 3. 2. Reg. c. 11. v. 17. & 12. 2. Chron. c. 23. ver. 3. 2. Reg. c. 23. ver. 3.

Stipulatoris verò partes in iure potiores cẽ ſentur. Stipulabatur ille à rege, an non iuſtè & ſecundum leges regnaturus eſſet? hic, facturum ſpondebat. Populus demum ſe iuſtè imperanti, fideliter obſequuturũ reſpondebat. Itaq; promittebat rex purè, populus ſub conditione: quæ ſi non impleretur, populus ipſo iure omni obligatione ſolutus cenſeretur. In primo fœdere ſeu pacto, Pietas in obligationem venit: in ſecundo, Iuſtitia: illo promittit rex, ſe piè obediturum Deo: hoc, ſe iuſtè imperaturum populo: illo, ſe gloriam Dei: hoc, vtilitatem populi curaturum: in illo ineſt conditio, Si legem meam obſeruaris: in hoc, Si ius vnicuique ſuũ tribueris. Illius, ni impleatur, Deus propriè vindex eſt: huius, legitimè vniuerſus Populus, quiue vniuerſum populum tuendũ ſuſceperint, regni proceres. In omnibus verò legitimis imperiis ita perpetuò obſeruatum fuit. Perſæ, ſacrificiis ritè peractis, hanc cum Cyro conuẽtionem faciunt: Tu primùm Cyre, ſi quis Perſis bellum faciat, aut leges violet, promittiſne auxilium patriæ tuæ, omnibus viribus tuis? Ac yt ſpopondit: Nos Perſæ, aiunt illi, viciſsim tibi auxilio erimus, ſi quis tibi patriam tuenti obſequi nollet. Xenophon verò hanc conuentionem συμμαχίαν, id eſt confœderationem vocat, quomodo Iſocrates orationem de

Xenophon lib. 8. Pæd.

de Officio subditorum erga principem συμμαχικὸν λόγον. Inter reges Spartanorum & Ephoros fœdus singulis mensibus renouabatur, etsi illi semper ex Heraclidis erant. Vt verò iurabant reges, se secundum leges patriæ regnaturos: ita Ephori, si fecissent, regnum in ipsorum manu stabilituros. Consimiliter in regno Romanorum Romulus cum Senatu & populo hoc pactum facit. Populus leges ferret, ipse rex latas custodiret: Bellum populus decerneret, ipse gereret. Etsi verò Imperatores pleriq; vi & ambitu magis, quàm vllo iure imperium Romanorum adepti sunt, & lege regia, quam vocant, omnimodam potestatem sibi arrogarunt: quæ tamen extant legis illius fragmenta tum in libris, tum in Romanis inscriptionibus, satis docent, Reipublicæ curandæ & administrandæ non euertẽdæ, & per tyrannidem opprimendæ facultatem concessam illis fuisse. Quin & legibus sese teneri, professi sunt boni imperatores, & senatui imperium acceptum tulerunt, & ad senatum grauissima quæque retulerunt, eoque inconsulto, quidquam, quod ad summam rei pertineret, decernere nefas putarunt. Quòd si verò hodierna imperia spectemus, nullum sanè est, quod eo nomine dignum censeatur, in quo inter Principem & subditos pactum eiusmodi non intercedat.

Xenophon de Repub. Lacedæm.

Dionys. Halicar. lib. 2.

In imperio Germanico, non ita pridem solebat rex Romanorũ, in Imperatorem coronandus, fidem & hominium prętare imperio, non secus ac vasallus seniori, cùm inuestituram feudi accipit. Licet verò per Pōtifices verba concepta, in quæ iurabat, paulò immutata fuerint, res tamen eadem perpetuò manet. Itaq; Carolum v. Austriacum certis legibus & conditionibus in imperatorem cooptatum scimus, vt & alios, qui sequuti sunt, quarum summa erat: leges latas custoditurum: nouas, inconsultis Electoribus, non laturum: publica publico consilio curaturum: nil alienaturum oppigneraturumúe ex iis, quæ ad imperium pertinent: & cætera, quæ sigillatim ab Historiographis recensentur. Cùm verò imperator Aquisgrani coronatur, Coloniensis Archiepiscopus stipulatur primùm: an non sit Ecclesiam defensurus, iustitiam administraturus, imperium conseruaturus, viduas, orphanos, omnesq; omnino miseratione dignos protecturus? Quod vbi solenniter ante aram iurauit, rogantur principes, quiq; imperium repræsentant, an ipsi eidem promittere velint. Nec verò prius aut vngitur, aut gladium, reipubl. defendendæ nomine, aliaúe imperij insignia accipit, quàm iusiurandum illud præstiterit. Ex quo sanè manifestum est, imperatorem purè, princi-

Specul. Saxon. lib. 3. artic. 54.

Sleid. lib. 1. & 2.

pes

pes imperij ſub conditione obligari. In regno Polonico quin idem obſeruetur, dubitabit nemo, qui ritum in Henrici Andegauenſis electione coronationeq; nuper admodum obſeruatum intellexerit. In primis cùm cõditio de vtraq; religione, tum Euangelica, tum Romana, conſeruanda appoſita fuit, quam conceptis verbis ter ſtipulantibus proceribus, ter ſpopondit. In Hungarico Bohemico & cæteris, quæ recenſere longum eſſet, idem planè fit. Nec verò tantum, vbi electionis ius integrum hactenus manſit, verùm etiam vbi ſucceſsio mera vulgò obtinere putatur, eadem prorſus ſtipulatio interuenire ſolet. Rex Franciæ quando inauguratur, rogãt primum Laudunenſis & Bellouacus Pares Eccleſiaſtici, populum, qui adeſt, vniuerſum, eúmne regem eſſe cupiat iubeatque? vnde etiam à populo tum eligi in ipſa inaugurationis formula dicitur. Vbi populus conſenſiſſe videatur, iurat, ſe leges Franciæ priuilegiaq; ac iura in vniuerſum omnia tuiturum, domaniũ non alienaturum, & cætera: quæ etſi interpolata fuerunt, & longè diuerſa ab antiqua formula, quæ extat in Bibliotheca capituli Bellouacenſis, in quam Philippus primus iuraſſe comperitur: nihilo minus tamen diſertè ſatis exprimuntur. Nec verò priùs accingitur gladio, vngitur, coronatur à paribus,

(qui & ipsi corollis ornati sunt) sceptrumq; & virgam iustitiæ accipit, aut rex proclamatur, quàm populus iusserit: neque etiam priùs ei pares iurant, quàm ipsis fidem dederit, se leges accuratè custoditurum. Eæ verò sunt, ne patrimonium publicum dilapidet, ne vectigalia, portoria, tributa suopte arbitrio imponat indicatúe, ne bellum decernat, pacemúe faciat: denique, ne quid in publicum, nisi publico cōsilio statuat. Item sua senatui, sua Comitiis, sua regni officiariis constet authoritas: & cætera, quæ perpetuò in regno Francico obseruata fuere. Vbi verò prouinciam aliquam, vrbemúe ingreditur, priuilegia eiusdem confirmare tenetur, inque eius leges & consuetudines sese sacramento deuincit. Quod nominatim apud Tholosates, Delphinates, Armoricos, Prouinciales, Rupellanos ipsos obtinet: quorum cum regibus cōuentiones disertissimæ sunt: quæ frustrà omnes essent, nisi locum conditionis in contractu tenere censerentur. Extat antiquorum regum Burgundiæ iusiurandum, his verbis: Omnibus legem, iustitiam, maniburgium, id est tutelam, conseruabo. In Anglia, Scotia, Suedia, Dania idem ferè mos est, qui in Francia. At certè nusquam disertius, quàm in Hispania. In Regno enim Aragonico, peractis multis ceremoniis inter eum qui iustitiam

In Annal. Burgund.

Arago-

Aragonicam, seu publicam maiestatem repræsentat, in sublimiori quodam solio, & regem inaugurandum, qui illi fidem & hominium præstat, lectisq; legibus & conditionibus, quibus implendis obligatur, his tandem verbis Proceres lingua vernacula regem affantur: nos, qui tantum valemus, quantum vos, (ita enim fert idioma Hispanicum) & plus possumus, quàm vos, regem vos eligimus, cum his & his cōditionibus. Inter vos & nos vnus imperat magis, quā vos. Ne verò se perfunctoriè tātùm aut consuetudinis antiquæ obseruandæ causa iurasse putet, tertio quoque anno in publico conuentu hæc eadem verba ei repeti solēt. Quòd si regia potentia fretus insolescat, leges publicas violet, fidem datam denique negligat: tum sanè ipso iure, summo eo anathemate deuotus censetur, quo olim Ecclesia Iulianum imperatorem apostatam deuouit. Cuius quidem ea vis est, vt non pro eo amplius, sed in eum preces concipiantur: ipsi verò sua fide & obligatione planè soluti sint, eo iure, quo vasallus seniori excōmunicato parére neq; ex officio debet, neque ex sacramento tenetur. quod tum Concilij, tum Conuentus publici apud eos decreto sancitum est. Cōsimiliter in regno Castellæ, Concilio indicto rex inaugurandus publicè primùm admonetur sui officij:

In Concil. Tolet. 4. c. 74. & in Tolet. 6. li. 2. Feud. tit. 28. §. i.

mox perleguntur cõditiones disertissimæ, quæ ad reipublicę vtilitatẽ pertinent. Tum iurat rex, se eas diligenter & fideliter obseruaturum. Demum verò magnus Equitum magister illi sese iureiurando adstringit, quẽ cæteri deinde principes ciuitatumq; legati suo quique ordine sequuntur. Quod & in Lusitanico, Legionensi, cæterisque Hispaniæ regnis perinde obseruatur. Neq; verò minores principatus alio iure instituti fuerunt. Extant Brabantinorum ceterorumq; Belgiæ populorum, Austriacorum, Carinthiorum & cæterorũ cum Principibus suis disertissimæ conuentiones, quæ sanè conditionum locum obtinent. Brabantini verò in primis, ne vlli ambiguitati locus daretur, conditionem istam expresserunt. In duce enim suo inaugurando, conuentionibus antiquis, quibus nil ferè ad reipub. conseruationẽ deest, coram duce perlectis, ni eas omnes obseruarit, sibi integrum esse alium quemlibet suo arbitratu eligere, palàm ei disserteq; protestantur. Ipse verò tum in eas, accepta conditione vltroq; agnita, sese sacramento deuincit. Quod etiam postremò in Philippi Hispaniarum regis inauguratione obseruatum fuit. In summa: inter regem & subditos contractum mutuò obligatorium esse, nemo negare posit: nempe vt bene imperanti bene obediatur, qui quidem iure-

La ioyeuse entree.

Ludouicus Guicciard.

iureiurando ab illo primùm, deinde ab his confirmari solet. Quæro verò hîc, cur iurat aliquis, nisi vt ex animo se ac seriò loqui ostendat? An verò quidquam naturæ magis consentaneum est, quàm vt ea, quę placuerunt, seruentur? Deinde cur rex primus iurat, stipulante populo, nisi vt conditionem siue tacitam siue expressam recipiat? Cur verò conditio contractui apponitur, nisi eò tantùm, vt, ni ea impleatur, contractus ipso iure solutus sit? Quòd si verò conditionis implendæ defectu contractus ipso iure solutus est, quis periurum populum vocet, qui regi cōditionem, quam implere debuit & potuit, negligenti, legemque, in quam iurauit, violanti, obsequium deneget? Quis verò contra eum regem fœdifragum, periurum, eo beneficio prorsus indignum non censeat? Etenim si vasallum clientelæ nexu lex liberat, in quem senior feloniam commisit, etsi sanè senior fidem propriè non dat vasallo, sed vasallus ipsi: si patronum clienti fraudem facientem lex duodecim Tabularum sacrum esse iubet: si liberto aduersus patroni atrocem iniuriam actionem ciuilia iura permittūt: si seruum ipsum iis casibus, potestate herili liberant, cùm tamen naturalis tantùm, non ciuilis obligatio insit: an non multò magis solutus erit populus ea fide, quam regi præstitit, si rex, qui primus

L. 1. D. de pact. l. non minorem. 20. D. de transact.

lib. 2. Feudor. t. 26. §. 24. & tit. 47.

Dionys. Halicar. lib. 2.

ipsi,tanquam domino procurator,solenniter iurauit, fidem fregerit? An non verò etiá si non isti ritus, non ea sacra, non ea sacramenta interuenirent: satis tamen ipsa natura docet, Reges ea conditione à populo constitui, vt bene imperent? iudices, vt ius dicant? duces belli, vt exercitum aduersus hostes educant? Quòd si verò sæuiunt, iniuriam inferunt, hostes ipsi fiunt: vt reges non sunt, ita nec agnosci à populo debere.

Cic.1. Off. Quid si, inquies, populum aliquem vi subactum, in sua verba, iurare princeps coegit? Quid si, inquam ego, prædo, pyrata, tyrannus, cum quo nulla iuris vllius societas esse censetur, admoto gladio, syngrapham ab aliquo extorserit? An non scitum est, fidem vi elicitam non obligare? maximè verò, si contra bonos mores, contra Naturæ ius quidquam promittatur? Quid verò magis cum Natura pugnat, quàm si populus sibi ipse catenas & compedes iniiciat? si iugulú se suum mucroni obiecturum, si manus sibi ipsi se violenter allaturum, principi (quod idem planè est) promiserit? Itaq; inter regé & populum mutua obligatio est, quæ siue Ciuilis, siue Naturalis tátùm sit, siue tacita, siue verbis cócepta, nullo pacto tolli, nullo iure violari, nulla vi rescindi potest. Cuius quidem tanta vis est, vt Princeps, qui eam contumaciter violet, tyránus: populus, qui vltrò

vltrò rumpat, seditiosus verè dici posit.

Qui sint tyranni.

Iam cùm hactenus regē descripserimus: sequitur, vt Tyrannum paulò accuratiùs describamus Regem eum esse diximus, qui regnum siue per stirpem, siue per electionē delatum, riteq; commissum, legitimè etiā regit atq; gubernat. Eum itaq; tyrannum, vtpote regi planè cōtrarium esse, sequitur, qui aut vi malisq; artibus imperium inuasit, aut vltrò sponteq; delatum regnum contra ius & fas regit, contraq; leges & pacta, quibus sese sacrosanctè deuinxit. peruicaciter administrat. Quod etiam vtrunque in vnum eundemq; hominem cadere potest. Ille vulgò dicitur Tyrannus absque titulo, hic Tyrannus exercitio. Potest verò fieri, vt & vi occupatum regnum, iustè: & iure delatum, iniustè quis regat. At certè cùm regnum ius sit magis, quàm hæreditas: & functio, quàm possessio videtur, qui suo munere malè fungitur, quàm qui munus non ritè accepit, eo nomine dignior. Sic Papa malè ingressus, dicitur intrusus: malè gubernans, dicitur abutens. Dicebat ille Ξένος ἀνὴρ δίκαιος οὐ μόνον πολίτου, ἀλλὰ καὶ συγγενοῦς διαφέρει. Præstat extraneus quiuis iustus, non modò ciui, verùm & consanguineo. Ita etiā nobis dicere liceat: Princeps non ritè cōstitutus, modò iustus sit, cuiuis ritè inaugurato, qui iniustè gubernet, lōgissimè præstat.

Arist. c. 10. li. 5. Polit.
Bartol. in tract. de Tyrannide.
Pythagoras.

Cùm etenim reges pascendo, iudicando, curando populo sint instituti: malo sanè me fur pascat, quàm pastor deuoret: malo mihi prædo ius dicat, quàm iudex vim faciat: malo me empiricus curet, quàm medicus ritè insulatus veneno interimat; malo falsus tutor mea bona bene administret, quàm legitimus dilapidet. Deinde vtcunq; illum ambitio sollicitet, videri posit quodammodo vim primò fecisse, vt postea iustitiam exerceret, vt Cyrus, Alexander, Romani, qui victis plerunque autonomiam & immunitates priuilegiaq; concedebant: cùm hic sanè eò tantùm, vt iniustè regnet, ius suum iactare videatur, quod hodie non modò Moschi, Turcæue: verùm & Christiani principes permulti faciunt. Itaq; illorum factum tractu temporis interdum conualescit: horum quò senescit magis, eò deterius euadit. Quòd si verò, ait Augustinus, sunt illa regna, magna tantùm latrocinia, in quibus iustitia locum non habet: sunt in eo quidem pares, quòd vterq; latro, vterque prædo, vterque iniustus possessor est, cùm sanè non minus fur iniustus possessor sit, qui rem alienam inuito domino capit, quàm qui oblata malè vtitur. At eius certè longè grauius flagitium est, qui interimendum, quàm qui conseruandum cœpit: eius, inquam, qui vano titulo fretus, iniustè, quàm qui eo titulo planè

Xenophō. Plutarchus in Alexan. in Aemilio, Cæsare. Suetonius in Cæsare, c. 75.

August. li. 4. de Ciuit. Dei, c. 4.

planè destitutus,iustè tamen regnum vi occupatum gubernat. Iam verò & Tyranni absq; titulo, differre inter se possunt. Sunt enim qui fines alienos ambitiosè inuadunt, quales Nimbrodus, Ninus, Chananæi, vt suos dilatent. Hi etsi inter suos reges dicantur, in illos tamen, quos vltrò nec lacessiti inuadunt, tyrannidem exercent. Sunt qui regnum suffragiis deferri: solitum adepti, hæreditarium fraude, ambitu, corruptela aliisúe artibus facere conantur. quorum exempla non longè petenda forent: qui sanè eò peiores illis existunt, quò fraus, quàm vis odiosior, ait Cicero, esse debet. Sunt qui nefando parricidio patriam ipsi inuadunt, ac viperarum instar, matrem in ipso enixu euiscerant. quales qui duces belli creati à populo, rempublicam inuadunt, vt Cæsar Romæ Dictaturæ prætextu, ac pleriq; Italiæ principes. Sunt & fœminæ, quæ regna legibus patriis masculis tantùm deferri solita, occupant, eorumúe administrationem ad se rapiunt: vt Athalia Iudaici, Semyramis Assyrij, Agrippina Romani imperij sub Neroni filio: Mammea sub Alexandro Seuero: Semiamira sub Heliogabalo: Brunechildes aliquot Frãcici regni. Quæ quidem impuberes filios ita educari curabant, vt puberes facti voluptatibus tantùm indulgerent: itaq; omniũ rerum potestas penes eas

tantùm earumúe seruos, ministros & prosagogos remaneret. Sunt denique ij, qui desidia, ignauia, luxu, legitimorũ alioqui principum abutentes, ipsosq; voluptatibus, deliciisq; inescantes, quales sub Gallicis præsertim Merouingiis quidam Maiores palatij ob illa egregia ministeria creati, regiam authoritatem ad se totam transferunt, nudumque nomen regibus relinquunt. Qui quidem omnes eius generis sunt, vt quamuis cæteroquin iustè gubernarẽt, eo tamen ipso, quòd iurisdictionem illam prędonum tantùm iure habent, meritò tamen tyranni sine titulo censeri possint. Iam Tyranni exercitio qui dicantur, non tam facilè, ac, quinam verè reges, definire possis. Etenim quia illis libido, his ratio imperat: & hæc quidem ipsa sibi suos limites præscribit, illa verò contrà nullis finibus circumscribi potest: quod sit propriè regum ius, facile: quæ verò, quantæq; tyrannorum iniuriæ, difficulter admodum explicari queat: nimirum, vt rectum vniforme atq; vnicum est: obliquum contrà varium & multiplex: ita ius simplex est, & paucis verbis explicabile, cùm iniuriæ nullis casib. definiri possint, quin perpetuò plures omittãtur, quàm explicentur. Etsi verò certæ regulæ sunt, quibus eos si non depingere, saltem vt agnosci possint, aptè delineare queas: nulla tamen

cer-

certior, quàm si artes tyrãnicas cum regiis virtutibus actionibusq; contuleris. Tyrannus eminentes in segete spicas demetit: primores reipub. dolo, fraude, calumniis opprimit: conspirationes in se initas subinde, quò citiùs eos è medio tollat, comminiscitur, vt Tiberius, Maximinus & cæteri: denique, ne consanguineis quidem ac fratribus parcit: Rex contrà, non fratres modò quasi consortes agnoscit: verùm etiam optimates omnes fratrum loco habet, iisq; dignitatem suam acceptam ferre non veretur. Tyrannus aduersus nobiles, ignobiles & quasi terræ filios extollit: qui quòd sua omnia ipsi debeant, quibuslibet in rebus adulentur & inseruiant: Rex vnumquenq; in suo gradu tuetur, Proceres tanquam regni amicos fouet, iisque non minus, quàm sibi consultum cupit. Tyrannus viros graues & iustos odio prosequitur, suspectosq; habet, ac ne qui tales euadant, omni arte curat: quia verò non priùs se tutum putat, quàm omniũ mores corruperit, popinas, ganeas, lupanaria, ludos, vt Cyrus domandis Sardis, instituit: Rex cõtrà viros bonos vndequaque accersit, inuitat, inuitos ad se trahit: ne verò desint, literarios ludos aperit, gymnasia instituit, seminaria virtutum vbiq; locorum excolit. Tyrãnus congregationes publicas, quãtum in se est, aut vitat,

Machiau in Principe.

aut tollit, conuentus Ordinum, Comitia, diætas reformidat, ac vespertilionis instar lucem hominũ refugit: quin & colloquia, sermones gestusq; subditorum suspecta habet: Rex, quia teste cœlo viuit, in multitudine Senatorum gloriatur, iisq; inconsultis nil agendum putat: nec modò eos conuentus non veretur, verùm reueretur in primis & honorat. Tyrannus subditos inter se collidit, factiones in rep. serit, fouet & alit: vnius ope alteram delet, ac superstitem tandem opprimit, ex eoq; tãquam vlcere, quod perfidi chirurgi solent, lucrum perpetuum captat: denique, quod Vitellius ille, olere hostem mortuum præsertim ciuem, dicere non veretur, aut saltem sentit: Rex pacem inter subditos, vt pater concordiam inter liberos, cõseruat, rixarum semina suffocat, cicatricem quam citissimè obducit, ne rebellium quidem cædem absq; lachrymis audire potest. Itaq; quos hic aduersus hostium impetus tuetur & defendit: ille, quouis hoste perniciosior, proprium mucronem in sua viscera vt adigant, cogit. Tyrannus exteros in præsidiis collocat, arces aduersus ciues extruit, populum exarmat & arce expellit, barbaris & stigmaticis satellitibus circumstipatur, ac locustas & delatores in subditos, tanquam exploratores in hostem, publico ære conducit: Rex aduersus

Aristot. c.11. lib. 5. Polit.

uersus hostes non tam se mœnibus, quàm populi beneuolentia tuetur: quot ciues habet, tot se satellites habere putat: non tam quot circum se habeat, quàm ne quos habere cogatur, cogitat: arces arcendis hostibus, non coercendis ciuibus extrüit: in populo deniq; præsidium suum omne collocat. itaq; etsi habet ille lictores & satellites innumeros, qui turbam summoueant, non summouēt ij tamen metum, suspicionem, miserosq́; miseræ mentis tumultus: vtcunque arcem vrbis muniat, arcē interea summam, mentem inquam, tyrannorum tyrannus Metus & Pauor occupat. Hic neque in turba, animo turbatus est, neq; in solitudine sollicitus, ipsa conscientia tutus, ipsa turba stipatus, vrbem, forum, plateas securè obambulat. Tyrannus, si ciuiles dissensiones desint, bellum foris gerit, munimenta extruit, qualia Pharao, vt Iudæos, Polycrates, vt Samios occuparet, quò cætera minus attenderent: ideoq; bellum semper aut parat, aut minatur, aut imminere simulat: accersit deniq; potiùs, quàm arcessat. Rex nunquam nisi coactus, nunquam nisi reipublicæ causa, bellum facit, nunquam deniq; hamo aureo piscatur, aut bellum suscipit, è quo plus respublica periculi metuere, quā lucri sperare posit. Ille demum artes omnes init, quibus opes subditorū exhauriat,

Liu. l. 2. c. 1. Dionys. Halic. li. 5. de Aiunte filio Porsenæ.

Prou. 14. vers. 28.

Bartol. in tract. de Tyrānid.

Aegid. Rom. de reg. prin.

vt in victu quærendo anxij, de libertate recuperanda minus cogitent: itaq; omnia in fiscum conuertit: hic in priuatorum opibus suas consistere ratus, apud subditos suas quodammodo opes deponit, seq; tum amplissimum thesaurum habere putat, cùm subditi diuitiis affluunt. Demit ille multis, quod paucis iisq; indignis donet: exhaurit omnes, vt in paucos profundat: publica diruit, vt sua ædificet? sanguinem populi ad deliquium vsque elicit, quem adulatoribus aliquot ebibẽdum propinet: hic sibi suisq; commodis demit, vt populo largiatur, publica extruit atq; ornat, vniuersos locupletat, sanguineq; adeò suo populum alit & sustentat. Si ille, quod interdum Tiberius, Nero, Commodus & cæteri, viscerationes populo concedit, facit vt populum eò facilius postea euisceret, ipsiq; sua quasi viscera comedẽda apponit: cùm hic sanè, si venam secet interdum, si sanguinem eliciat, ad incolumitatem populi salutemq; tuendam, non propriam libidinem exatiandam, faciat. Itaq; vt hunc Scriptura sacra pastori,
Prou. 18. ver. 5. ita & illum leoni rugienti comparat, cui tamen vulpes sæpissimè copulata est. Quæ enim totius iniustitiæ, ait Cicero, capitalissima est, etsi reipsa id facit Tyrannus: id tamen ita ferè curat, vt tum, cum maximè fallit, vir bonus esse videatur. Itaq; pietatem erga

erga Deum simulat, quam Aristoteles artiũ tyrãnicarum potissimam vocat. Verùm vt populus quidquã in eum moliri vereatur, quem, quia Deum reueretur: Deo charum esse verisimile sit. Studium erga rempublicam: verùm, non tam vt reipublicæ prosit, quàm ne sibi ipsi noceat. Iustitiæ quoq; & fidei laudem in quibusdam rebus, nimirum leuioribus, affectat: verùm, quo faciliùs in grauioribus iniuriam facere & fallere possit: nõ secus sanè, quàm latrones, & qui maleficio & scelere pascuntur, qui sine iustitiæ portiuncula saltẽ aliqua diu consistere nullo modo possent. Clementiæ denique: verùm ita, vt scelestis quibusdam veniam indulgeat, quos morte mulctare, clementia summa est. Breuiter, quod rex ipse est, tyrannus callidus videri vult: & vt virtutis amore homines incendi scit, ita & virtutis vmbra aliqua decipiendos esse nouit: at certè vtcunq; vultũ fingat, vulpina cauda semper prominet: vtcunq; obganniat, rictus & rugitus leonem prodit. Porrò vt regnũ bene constitutum omnia cæterorum bonorũ regiminum commoda in se habet: ita & tyrannis omnium prauorum incommoda & vitia continet. Habet ab aristocratia regnum, quòd optimates quiq; in consilium adhibentur: habet & ab oligarchia tyrannis, quòd pessimi & corruptissimi quique.

Arist. c. 11. li. 5. Polit.

Thom. Aquin. in secund. secund. q. 12. art. 11.

Vt illic multitudo regum, hîc tyrannorum cateruà dominatur. Habet regnum à politia, quòd omnium ordinum conuentus habentur, ad quos optimi quique, de republica deliberaturi, mittendi deliguntur: habet & à democratia seu ochlocratia tyrannis, quòd, si minus eos conuẽtus impedire posſit, ſaltem vt corruptiſsimi quiq; ambitu & malis artibus eò mittantur, ſollicitè curet. quod noſtris etiam temporibus factitatum ſcimus. Sic paſsim regis vultum tyrannus, regni ſpeciem tyrannis imitatur: & quò aſtutiùs, eò diutius, durat: cùm tamen vix vlla, teſte Ariſtotele, ad centeſimum vſq; annum perueniſſe legatur. In ſumma: Rex ſtudet vtilitati publicæ, tyrannus propriæ. At ſanè cùm, vt ſunt homines, nuſquam reperiri queat, qui omnibus in rebus vtilitatẽ publicam ſpectet, nec diu cõſiſtere quin vllatenus eius rationem habeat: vbi vtilitas publica præualet, rex & regnum: vbi propria, tyrannus & tyrannis locum habere dicentur. Hæc de tyrannis exercitio, in quibus deprauatiſsimorum morum rationem nõn habemus. qui nõ tam malum principem, quàm malum virum facere dicuntur. Si cui verò hæc deſcriptio vſquequaque non ſatis faciet, præterquam quòd accuratiores fortè tyrãnorum imagines in Hiſtoriis inueniet, viuos & ſpirantes tyrannos, omnibusque

Bartol. in tract. de Tyrann. & de Regim. ciuit.

numeris

numeris abſolutos hoc tempore, quos intueatur, multis in regionibus, quod & Ariſtoteles ſuo ſeculo conqueritur, habet. Ac tandem ad ſummam quæſtionem his tanquam gradibus peruenimus.

Vidimus, quomodo reges, ſiue ſecũdum capita, ſiue etiam ſecundum ſtirpes eligantur à Deo, & conſtituantur ab vniuerſo populo, quid rex, quid regni officiarij prędſtare teneantur, quantum pateat illius potentia, quãtum etiam horum munus & officium, quæ pacta quamq; ſancta in rege conſtituendo intercedant, & quæ iis conditiones inſint, ſiue tacitæ, ſiue expreſſæ: demum, quis tyrannus abſq; titulo, quis etiam exercitio: ſequitur modò tãdem, cùm legitimo Regi, ſuoque officio tum erga Deum, tum etiam erga populum bene fungenti, tanquam Deo obediendum eſſe conſtet: vt, an, & per quos, tyrãno reſiſti, quibuſq; modis iure poſsit, ediſſeramus. Ac de eo, qui abſq; titulo tyrannus vulgò vocitatur, primùm agendum eſt. Ergo Ninus aliquis populum nullo ſibi iure deuinctum, nulla iniuria laceſſitus, vi inuadat: Cæſar patriam remq; publicam Romanam opprimat: Populus dolo parricidioq; regnum Polonicũ ex electiuo hæreditarium facere conetur: Brunichildis aliqua Francici adminiſtrationem vnà cum Protadio ſuo totam ad ſe trãsferat: aut

Qui tyrannos abſque titulo coercere teneantur.

Otto Frising. Chr. 5. c. 7. Aimoni. lib. 4. c. 1.

Greg. Turon. lib. 4. ca. 5. lib. 5. ca. 39. lib. 8. cap. 29.

Ebroinus, Theodorici ignauia fretus, gubernacula regni inuadat, populumq; seruitute opprimat: quid hîc iuris statuemus? Primùm docet nos ius Naturale, vitā & libertatem nostram, qua sine vita vix vitalis est, aduersus omnem vim & iniuriam conseruare & tueri. Inseuit id Natura canibus aduersus lupos, tauris aduersus leones, columbis aduersus accipitres, pullis aduersus miluos: lōgè verò magis homini aduersus hominem ipsum, si ipsi fiat lupus. Itaq; repugnare, necne liceat, qui ambigit, cum natura ipsa pugnare videtur. Accedit ius Gentiū, quo distincta sunt dominia, fixi limites, cōstituti fines, quos, quisque aduersus quoslibet defendere tenetur. Itaq; nō minus licebit resistere Alexandro, si nullo iure fretus, nulla iniuria lacessitus, gentem aliquā cum potētissima classe inuadat, quàm Diomedi piratę, si vno myoparone mare infestū reddat. Nec enim, eo posito Diomedē Alexander iure, sed impunitate tātùm superat. Nō minus Alexādro regionē aliquam depopulanti, quàm grassatori pallium inuolāti: non minus, si vrbem machinis subruat, quàm latroni, qui parietem suffodiat. Accedit verò potissimùm ius Ciuile, quo societates hominū, quæq; certis legibus constitutę sunt, vt illæ vno, hæ alio modo gubernētur: aliæ ab vno, vel paucis, alię ab vniuersis regūtur:

quæ-

quædam imperiũ muliebre reſpuant, nonnullæ admittãt: quædam reges ex quadam ſtirpe, quędam promiſcuè eligant, &c. Hoc ius ſi quis vi dolóue rumpere tentet, quia ſocietatẽ, cui debet omnia, violat, quia in patriã cuniculos agit, cui naturâ, cui legibus, cui ſacramẽto deuincti ſumus, ei omnes reſiſtere tenemur: adeò vt, ſi negligamus, proditores patriæ, deſertores ſocietatis humanæ, iuris contemptores verè ſimus. Vt verò nos aduerſus hoſce tyrannos, iura naturæ, gentium, ciuilia, arma capere iubẽt: ita nec vlla omnino ratio dehortari poteſt. Non interuenit iuſiurãdum, non pactũ vllum, non vlla obligatio, neq; publica, neque priuata. Itaq; vel priuato cuilibet tyrãnidem huiuſmodi, ſi intrudatur, depellere licet. Non habet hîc locum lex Iulia maieſtatis, quę perduelles in patriam, aut in principem punit. Neq; enim Princeps is eſt, qui rempublicã alienosúe fines, nullo iure fretus, inuadit: neq; perduellis, qui patriam armis defendit. Quin potiùs huc pertinet iuſiurandum, quod Athenis puberes omnes præſtare in Aglauræ tẽplo ſolebãt: Pugnabo pro ſacris, pro legibus, pro aris & focis, ſiue ſolus, ſiue cum multis: & ne patriã meam deteriorẽ, quàm accępi, poſteris tradam, omnibus viribus enitar. Nõ leges de ſeditioſis. Seditioſus eſt is, qui contra publicam diſciplinam

L. vlt. D. ad leg. Iul. maiestat.

Bartol. in tract. de Guelph. & Gibel. populum defendendum suscipit. Seditionem autem non facit, sed tollit, qui euersorem Patriæ, publicæq; disciplinæ coercet. Habet verò contra locum lex de Tyrannicidis, quæ & viuos præmiis, & mortuos epitaphiis, & statuis honorat, vt Harmodiũ & Aristogitonem Athenis: Brutum & Cassium in Grecia statuis æneis, publico decreto: Aratum Sycionium quoque, quòd patriam illi à Pisistrati, Cesaris, Nicoclis tyrannide liberassent. Quod quidem vsque adeò probauit antiquitas, vt Xerxes ipse, Athenis deuictis, Harmodij & Aristogitonis statuas, in regnum suum transferet: Seleucus in pristinã sedem reportandas curaret: Rhodij verò easdẽ vrbi suæ appulsas, cũm in hospitium publicè inuitassent, sacris etiam in puluinaribus collocarẽt. Habet etiam Lex de desertoribus & proditoribus aduersus eos, qui patriã oppressam neglexerint, cum eos, qui metu hostium languorem simulãt, clypeumúe abiiciunt, pari cum illis pœna afficiendos esse statuat. Ad hoc itaq; tãquam incendium publicum, omnes singulosque conclamare, cum hamis & falcibus concurrere, aquam conferre oportet. Non expectandus præfectus vigilum, si obdormiat: non præfectus vrbi, si cunctetur: certatim quisq; aquam hauriat, tectum scãdat, flammam arceat oportet. Si etenim, dum Capitolium

Plin. li. 4. Alexan. ab Alex. lib. 6. c. 4.

Plutarch. in Arato.

Valer. Maxim. lib. 2. cap. vlt.

l. 3. & l. omne delictũ. parag. vlt. D. de re milit.

tollum furtim conſcendunt Galli, conſopiti ſunt milites, dormiunt vigiles, muti ſunt canes: anſeres ipſi excubent, vigilent, ad arma conclamẽt, oportet. Et illi quidem exauctorabuntur, infamia mulctabuntur, inque perpetuam rei memoriam ſuſpendentur: hi contrà, & in Capitolio perpetuò nutrientur, & immortali laude decorabũtur.

Hæc, dum tyrannis, vt loquuntur, eſt in Fieri, id eſt, dum Tyrannus molitur, machinatur, cuniculos agit. At certè ſi ſemel ita rerum potiatur, vt populus victus, ſeſe iureiurando ei deuinciat, reſpublica oppreſſa, ſuã in eum poteſtatem transferat, regnum in ſuarum legum mutationem ritè cõſentiat: tum ſanè, quia titulũ, quem antea nullum habebat, adeptus eſt, nec ex facto tantùm, ſed iure poſsidere videtur, etſi populus ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ, id iugum ręcepit: æquum tamen eſt, vt obtemperet, & Dei volũtati, qui regna de gente in gẽtem ſuo arbitrio transfert, placidè acquieſcat. Alioqui enim nullũ eſt regnum, cuius iuriſdictio in dubium reuocari nõ poſsit: id tamen, modò, qui prius ſine titulo tyrannus erat, eum titulum adeptus, legitimè gubernet, & tyrãnidem non exerceat. Itaque iure optimo reſtitit regis auſpiciis populus Iudaicus Sennacheribo Aſſyriorum regi, Paleſtinam inuadenti. At damnatur puniturq; Sedechias rex, vnaq; *2. Reg. c. 24. & 25. Ierem. 37.*

vniuersus populus, qui post fidē rite datam, nulla iniuria lacessitus, à Nabuchodonozore deficit, nimirū, vbi fides data est, non est vllus amplius pœnitētiæ locus: ac vt in prœliis quidē quisque, quantum viribus potest, eniti debet: vbi verò captiuus fidē dederit, præstare tenetur: ita & contendat populus omni conatu, vt sua iura retineat: at vbi sese alieno iuri, non tam nolens, quàm non volens, subiecit, imperium victoris æquo animo patiatur. Sic Pompeius, Cato, Cicero, bonorum ciuiū officio fungebātur, cum arma aduersus Cæsarem rempublicā euertentē arripuerunt: nec excusari possint illi, quorum desidia factum est, vt illorū conatus minus fœlicem exitum cōsequerentur. Augustus ipse cuidam Catonem cōuiciis proscindenti, respōdisse legitur: bonū ciuem fuisse Catonem, qui præsentem reipubl. statū mutari nollet, qui quidē absq; summo omniū discrimine mutari, nequeat. Quin & Brutus, Cassius, Casca, & cæteri, qui, re adhuc flagrante, Cæsarem interfecerunt, accusari non possint. Itaq; publico decreto statuæ æneæ Athenis ipsis erectæ fuerunt, iuxta Harmodij & Aristogitonis statuas, cùm Augustū & M. Antoniū cæso Cęsare fugerent. At certè seditiosus fuerit Cinna, qui lege regia iam lata, qua populus suam in Augustū omnem potestatem cōtulerat, in eum conspirasse

Xiphilinus in Augusto.

ſpiraſſe legitur. Conſimiliter dum regnum Francorum Carlingi à Merouingiis, aut Capetani à Carlingis ad ſe rapere conabantur, abſq; vlla ſeditionis culpa reſiſtere licuit: ex quo publico cõſilio, ordinumq; authoritate tranſlatum fuit regnum, non amplius licuit. Idem verò prorſus iuris eſt, ſi quæ fœmina regni Salici gubernacula occupet, ſi quis mere electiuum regnũ hęredibus aſſerat, quamdiu leges illæ publicę, authoritate Cõſilij vniuerſi, id eſt eorum qui populum vniuerſum repræſentãt, abrogatæ nõ ſunt. Nec verò ſpectare hîc oportet, vtra factio maior ſit, vtra potentior, vtra clarior. Plures libidine, quàm ratione regũtur: itaq; plures fermè tyrãnidi, quàm reipublicæ inſeruiũt. At Roma eſt, inquit Põpeius, vbi Senatus. Senatus vbi legũ reuerẽtia, libertatis amor, patriæ conſeruandæ ſtudium. Itaq; etſi Romam Bremius occupare videtur: Roma interim Veiis eſt, vbi Camillus, qui Romam vindicet à ſeruitute. Veios itaque migrent Quirites oportet, eumq; omni ſtudio, omni conatu, omni induſtria adiuuent. Etſi, inquã, Themiſtocles, relictis Athenis, in claſſem cc. triremiũ cum bonis omnibus ſeſe recepit, non ideo quiſquam ex illis ciuitate priuatus eſt. Quin potius, vt ille reſpondiſſe legitur: Ducẽtæ hæ triremes, ſunt nobis vice ciuitatis totius Gręciæ maximæ, quia ad *Plutar. in Themiſt.*

defensionem eorum omnium, qui salutem publicam tueri volunt, cōparatæ sunt. Non etenim vbi arca fuerit, ibi continuo ecclesia Dei erit: potest enim capi à Palæstinis: Non inquam, vbi aquilæ visentur, vbi legionum nomina audientur, ibi cōtinuo Romanum exercitū esse consequitur. At omnino sane, vbi qui patriā aduersus tyrānidem tueatur, qui seruitute oppressum populū ad pileum vocet, qui muliebré impotentiā coerceat, qui adulatores ignauia principis ad omné iniuriá abutentes cōprimat, qui ambitioné intra suos limites manere iubeat. Et hæc quidem de tyránis absq; titulo dicta sunto.

Ad eos verò, qui tyrannidem exercent, siue ij iure primùm, siue vi imperiū adepti sunt, quantum attinet, cautè admodum nobis examinandum est. Primùm sanè consideremus oportet, Principes omnes homines natos esse: propterea nō minus à perturbatione rationem, quam animam à corpore separari posse. Non est ergo, quòd nō nisi perfectos Principes habere velimus: sed potius nobis optimè cōsultum putemus, si vel mediocres nacti fuerimus. Itaq; non, si quibusdam in rebus princeps modum non seruat: non, si rationi interdum non obtemperat: non, si segnius vtilitatem publicā curet: non, si aut in iure dicundo minus diligens, aut in bello propulsando minus acer: conti-

Aduersus Tyrannos exercitio quantum iure concedatur.

nuò

nuo tyrannus erit. Equidem cùm non vt bobus, homo hominibus deus aliquis, sed homo eadem sorte natus præsit: vt superbus Princeps fuerit, qui hominibus tanquã bestiis abuti voluerit: ita iniquus populus, qui in principe deum, in lubrica ista natura diuinitatem quæsiuerit. At certè si rempublicã consultò euertat, si iura proteruè peruertat, si nullam fidei datæ, nullam conuentionum, nullam iustitiæ, nullam pietatis curam habeat: si suorum ipse sit hostis, si deniq; eas artes, quas enumerauimus, aut omnes, aut præcipuas ineat: tum sanè tyrannus, (etsi id nomẽ antè non malè sonabat) id est Dei hominumq; hostis, iudicari poterit. Ergo non de minus bono principe, sed de pessimo: non de minus prudenti, sed de malitioso & veteratore: nõ de iuris imperito, sed de iuris contemptore: non de imbelli, sed de populi hoste regniq; vastatore agimus. Illũ iuuare posset prudentiâ senatus, iuris cognitione prætor, belli peritia tribunus: hic optimatibus, senatoribus, ducibus belli vnam ceruicem optat, quam vnico ictu amputare possit, nec vllos magis odio prosequitur. Et ille quidem etsi iure tolli etiam posset, tolerari tamen vtcũq; queat: hîc cõtrà, quo diutius toleratur, eò intolerabilior euadit. Præterea, vt principi nõ quodlibet licet: ita nec populo sæpe, quod licet, expedit. Sępe etenim

accidere poteſt, vt remedium, quod adhibetur, ipſo morbo deterius ſit. Itaque omnia prius, quàm ferrum adhibere: omnia prius quam arma experiri, ſapientē decet. Si quid ergo per vim fraudemúe, aduerſus remp. geri videant, qui populum repræſentant, principem admoneant primùm: nec verò expectent, dum malũ ingraueſcat, & vires acquirat. Eſt tyrãnis febri hecticæ ſimilis, quæ primò facilis curatu, difficilis cognitu: poſtea verò cognitu facilis, curatu inprimis difficilis euadit. Itaque principiis obſtabunt, nec quidquã vel minimũ prętermittent. Si verò pergat, nec ſępius admonitus reſipiſcat, ſed eò tantũ tendat, vt impunè quiduis patrare poſsit: tum ſanè tyrãnidis reus peractus eſt, & quæcunq; aduerſus tyrannũ ſeu iure, ſeu iuſta vi licent, aduerſus eũ adhiberi poſſunt. Eſt tyrannis non modò crimen, ſed omniũ criminum caput, & quidem veluti aceruus. Tyrannus rēpubl. ſubruit, ex vniuerſis prædam agit, omnium vitæ inſidiatur, omnibus fidem violat, omnem ſacri iuriſiurandi religionem contemnit. Itaq; quouis latrone, prædone, homicida, ſacrilego, tantò eſt ſceleratior, quantò plures & vniuerſos, quàm ſingulos offendere, grauius eſt. Quòd ſi cenſentur illi omnes infames, ſi capite plectuntur, ſi morte pœnas luũt: ſi quis pœnas tam atroci crimine dignas comminiſci queat?

Deindo

Deinde probauimus, reges omnes regiam dignitatem à populo accipere: populũ vniuersum rege potiorem & superiorẽ esse: regem regni, imperatorem imperij supremũ tantum ministrũ & actorem esse: populum verò verè dominũ existere. Sequitur ergo, tyrannum in populum, tanquam feudi dominum, feloniam committere, regni imperiíq; sacram Maiestatem lædere, rebellem esse: ac propterea in easdẽ leges incidere, & longè grauiores pœnas mereri. Itaq;, ait Bartolus, poterit is deponi à superiore, vel ex l. Iulia de vi publica, iustissimè puniri. Superior verò, vniuersus populus est, qui eúe eum repræsentant, electores, palatini, patricij, ordinum cõuentus, &c. Quod si verò eò progressus fuerit, vt non absq; vi armata expelli possit: tum sanè licebit illis populum ad arma vocare, exercitum conscribere, & tanquam aduersus hostem patriæ reiq; publicæ iudicatum, vim, dolum, omnemq; machinam experiri. Deniq; de eo tandem sententiam, quæ de Manlio Capitolino lata fuit, ferre licebit: Manlius fuisti mihi, cum præcipites ageret Senones. Iam qui vnus factus es ex Senonibus, vnde eos depulisti, tu inde præcipitãdus es. Non incident proptere regni officiarij in crimen seditionis. In seditione enim duas omnino partes esse necesse est, quç cùm de contradictoriis plo-

In tractat. de Tyran. et in tract. de Regim. ciuit.

Valerius, lib. 6. c. 3.

rumq; certent,vnius iustam, alterius iniustā causam esse cōsequitur. Iusta sane erit,quæ leges defendet, quæ cōmunem vtilitatem tuebitur,quæ regnum iis præsertim authoribus conseruabit. Iniusta contrà,quę leges violabit,legum violatores defendet,patriæ euersores tuebitur. Iusta, inquit Bartolus, quæ tyrannicum regimen deponere volet: iniusta,quæ iustum. Licita,quæ ad bonum publicum: illicita,quæ ad priuatum tendet. Itaque, ait Thomas, quia regnum tyrannicum,quod non ordinatur ad bonum commune,sed ad priuatum regentis,non est iustum: perturbatio istius regni non habet rationem seditionis. Non incident quoq; in crimen Maiestatis. Cōmittitur hoc crimen in legitimum principē.Legimus verò Princeps,nil nisi lex animata est. Itaque cùm is, qui leges,quantū in se est,exanimat,eo nomine censeri non possit: hi,qui in ipsum arma capient, eo crimine non tenebuntur. Committitur & in rempub. At quia illa demum ibi est,vbi legum authoritas valet,nō vbi priuata tyrāni libido rempub.absorbet, tyrannus eius criminis reus erit, qui publicam maiestatem lædit: vindices reipublicæ, qui tyrannum,sua authoritate freti,exq; officio oppugnabunt. Neq; enim hoc casu singuli,sed vniuersi: non,inquā,subditi,sed domini ab actore suo rationem rei gestæ repetere

Bartol. in tract. de Guelph. & Gibell. arg. l. 3. §. ex igitur. D. de vi & vi ar.

Thom. Aquin. in secund. secund. q. 42. art. 2. in fine.

L. 1. D. ad leg. Iul. maiest.

Cic. Parad. 4.

tere videntur. Nihilo magis perfidi censebuntur. Est inter principem & populũ vbique locorũ mutua & reciproca obligatio: promittit ille, se iustum principem futurũ: hic, si talis fuerit, se obsequuturum. Obligatur ergo populus principi, sub conditione: Princeps, populo purè. Itaq; si minus adimpletur conditio, solutus est populus, irritus contractus, obligatio ipso iure nulla. Perfidus ergo rex, si iniustè imperet: perfidus populus, si iustè imperãti non obtemperet. At omni perfidiæ crimine vacuus populus, si iniustè imperanti publicè renunciet, aut regnum retinere illegitimè cupienti, armis euincere conetur. Ergo licet regni officiariis aut omnibus, aut saltem pluribus, tyrãnum coercere. Nec verò modò licet, verùm ita quidem illis ex officio incumbit, vt, ni fecerint, nullo pacto excusari possint. Neque enim putent Electores, Palatini, Patricij, cæteriq; Optimates, eò tantùm creatos & institutos esse se, vt semel fortè in rege inaugurando sese antiquo more paludatos conspiciendos exhibeant, vt palliatã quandam fabulam ludant, vt Rolãdi, Oliuarij, Renaldi, cæterorumq; procerum personam eo die, quasi in scena induant, vt Arthuri mensam rotundam, quam vocãt, specie quadam repræsentent: cęterùm, postquam dimissa est turba, & Calliopius, Vale, dixit, suis se par-

l. 160. ff. de reg. iur.

tibus optimè functos arbitrentur. Non ista per locum dicuntur, non ista perfunctorie fiunt, nõ sunt isthæc puerorum ludi, qui regem, vt est apud Horatiũ, per fabulã creant: quin potius sciant Optimates, vt in honoris, ita & in oneris partem se vocari, & rempub. commissam & commẽdatam esse regi quidẽ, vt supremo eius ac præcipuo tutori, ipsis verò, vt contutoribus. Itaq; vt tutores (etiã honorarij) dati sunt, quasi obseruatores actus eius, qui tutelam præcipue gerit, qui rationem ab eo assiduè exigant & sollicitè curent, qualiter cõuersetur: ita & hi, vt obseruẽt regem, (qui, quantũ ad prouidentiam pupillarem, tãtùm domini loco habetur) ne quid in populi detrimentum gerat. Item vt cõtutoribus imputatur, tutoris qui gerit, factum, ni, cùm deberẽt & possent, suspectum fecerint, remouẽdumq; etiam curarint, nempe si cum iis administrationem non cõmunicet, si non ex fide tutelam curamúe geret, si dolũ admittet, si quid sordidè aget, vel perniciosè pupillo, si quid intercipiet ex rebus pupillaribus, si pupillo inimicus esset: deniq;, si nimis rusticus, segnis, imperitus, &c. ita & optimates ex principis facto tenebũtur, ni ipsius tyrannidem aut tollant, aut anteuertant, aut segnitiem sua vigilantia & diligentia suppleant. Denique, vt, quotiescũq; nõ facit tutor nomine pupilli, quod

Vlp. l. 3. D. de adm. & peric. tut. & curat.

l. 27. D. eod.

l. 14. D. de admin. & peric. tut. l. 3. D. de suspect. tut. & cur.

quod quiuis paterfamiliâs idoneus faceret, nõ videtur defendi: vt verò melius defendatur, contutores prospicere tenẽtur: ita multò æquius, si non patrẽfamiliâs, sed hostem agat Princeps, optimates in ipsum agere poterunt ac debebunt. cùm sanè nihilominus ex ipsius facto, ac è proprio teneãtur. Attendant optimates præterea, regem in administrãda repub. primas partes tenere quidem: at ipsos secundas, tertias, suas quosq; suo loco. Nõ ergo, si ille suas malè agat, hi sequentur: non, si rẽpubl. perdat, conniuebunt. respublica enim iis non secus, quàm illi concredita est: & ita quidem, vt non modò ipsi per se suo officio bene fungantur, sed principem in officio suo contineant. Denique, vt rex vtilitatem reipubl. curaturũ se promittit: ita & illi. Non igitur, si fidem frangat, suo se propterea sacramẽto absolutos putabũt, non magis ac episcopi, si pontifex hæresim tueatur, aut Ecclesiam perdat: imò eò magis implendo sacramẽto sese obligari putabunt, quò ille magis fœdifragus fuerit. Itaq; si colludunt, prȩuaricatorum: si conniuent, desertorum & proditorum: si rempublic. à tyrannide non vindicant, tyrannorum numero censentur. vt certè patroni, tutores, reguli denique sunt, si quam tuendam susceperunt, omnibus modis tueantur atque defendant. Hæc vero etsi satis per se firma,

l. 10. & 33. D. de adm. & peric. tutor. & cur.

exemplis etiam demõſtrari poſſunt. Reges
Iudic.5. Chananæi, qui populum Iſraeliticum dura ſeruitute, tum corporali, tum ſpiritali, premebant, (cõmeatu enim & armis interdicebant) tyranni verè erãt, exercitio, inquam, nõ abſq; titulo. Eglon enim & Iabin viceſimum ferè annum placidè imperabãt. Deus verò excitat extra ordinem Ahod, qui Eglonem ex inſidiis cõfodiat: & Deboram, quæ exercitum Iabini profliget, atq; eo miniſterio populum ex tyrannide liberat. Non id quidem, quòd magiſtratib. ordinariis, principibus tribuum, & cæteris minus liceret: quin potius Debora ſuam ipſis ignauiã deſidiamq; improperat, & nonnullos etiã propterea execratur. At certè Deus, populi ſui miſertus, deſidiæ ordinariorum extra ordinem ſuccurrebat. Roboamus Salomonis filius, tributis non neceſſariis populum leuare recuſat, rogatus ab vniuerſo populo in Comitiis inſoleſcit, adulatorumq; conſilio fretus grauiora etiam arroganter minatur. Ambigit nemo, quin iuxta fœdus inter regem & populũ primùm initum, eam ſuperbiã coercere optimates potuerint. At in eo peccatum fuit, quòd per ſeceſsionem fecerunt, quæ in Comitiis faciunda erant: deinde, quòd à ſtirpe Iuda (cui regnũ Deus ipſe attribuerat) ad aliam ſceptrũ tranſtulerunt. Denique, quòd ſæpe alias accidit, rẽ iuſtam

Auguſt. li. 17. de Ciu. Dei. c. 22.

&

& legitimam, iniustè fecerunt. In aliis impe riis crebra eiusce rei exempla occurrunt.

Brutus tribunus celerum; & Lucretius præfectus vrbi, aduersus Tarquinium Superbum populum conuocant: cuius autho ritate regno pellitur. Quin & bona eius in fiscum rediguntur. Vnde satis apparet, ipsum, si prehensus fuisset, secūdum leges publicas proculdubio mulctatum fuisse. Causæ verò narrantur hæ: quòd morem tolleret, quo rex senatū consulere solebat, quòd suo arbitrio pacem bellumq; faceret, quòd fœdera, inconsulto populo, senatuque, iniret: quòd leges, quarum custos esse debuerat, violaret: in summa, quòd fœdus inter reges & quirites, vt antè retulimus, sancitum negligeret. Ad imperatores verò Romanos quod attinet; palàm est sententia, qua senatus Romanus Neronem hostem reipubl. iudicauit, vncoq; & gemoniis damnauit: qua Vitellium ignominiosè mutilatum, perq; vrbem tractum, morte mulctauit: qua Maximinum imperio spoliauit, Maximum verò & Albinum in eius locum suffecit. Quibus aliæ ex probatissimis authoribus adiungi possint. Nec verò Traianus imperator se aut legibus solutum putauit, aut pœnæ tyrannorum exemptum voluit: qui cùm gladium præfecto Prætorij traderet: Si bene, inquit, imperauero, pro me: sin Liu. lib. 1.

contrà, aduersus me stringito. Consimiliter Franci, Concilij publici authoritate, curantibus regni officiariis, Childericũ primum, Sigibertum, Theodoricum, Childericum tertium regno expulerunt, aliosq; ac nonnullos ex alia stirpe, propter tyrannidem iis suffecerunt. Quin & propter desidiam, ignauiam, insaniam, quam aut exterorum iniuriis, aut adulatorum mulierumúe libidini & impotentiæ patebant, quosdam exauctorarunt, & quasi Phaethonti habenas abstulerunt, ne vniuersi incendio eodẽ conflagrarẽt: vt Theodoricum Ebroini caussa, Dagobertum Plectrudis & Theobaldi ipsius amosij, & cæteros: nempe perinde esse rati, siue mulier, siue mulierosus princeps imperaret, seu tyrãnus, seu sub ignauo principe tyrannuli dominarentur, seu denique ipse diabolus esset, seu à diabolo ipso posſideretur. Non ita verò pridem Ludouicum vndecimum, principem imperiosiſsimum, curatores triginta sex recipere coegerunt, quorum cõsilio rempublicã gerere teneretur. Ecquid autem aliàs iuris habuerint aut Carlingi Merouingiorũ loco in regnũ cooptati, aut qui hodie obtinẽt, Capetani, Carlingis publici Concilij decreto antelati: nisi populo vniuerso, per regni Cõcilium, quod trium Ordinum conuentum vocant, quasi per epitomẽ repręsentato, & illos exauctorare,

rare,

rare, & hos auctoritate sua in solio stabilire iure licuit? Eodem pacto Imperio Germanico spoliatos legimus Adolphum cIↄ.cc. xcvi. quòd pecunia corruptus, bellum fecisset regi Gallię in gratiam Angli. Vuenceslaum cIↄ.cccc. etsi nõ tam mali principes hi dici possunt, quàm minus boni. Anglico Eduardus secundus ob tyrannidem in subditos, præsertim Proceres, quos inaudita causa de medio tollebat, Elisabetha vxore ipsius Parlamentum regni aduersus eũdem implorãte: quo authore, regno indignus iudicatus est. Non ita pridẽ Christiernus Danico, Ericus Suedico, Maria regina Scotico nuper admodũ. quod & in Polonico, Hungarico, Hispanico, Lusitanico, Bohemico, & cęteris, factitatum, historię fide dignæ testantur. Quid verò de Pontifice ipso? Cardinales, inquiunt, quia ipsum elegerunt, aut si minus officio suo fungãtur, patriarchę, qui primates sunt post Cardinales, possunt, eo inuito, certis de causis conuocare Concilium, in eoq; pontificem iudicare. Si per notorium delictum scandalizet vniuersam Ecclesiã: si sit incorrigibilis, si reformatio necessaria sit tam in capite, quàm in mẽbris; si contra iuramentum præstitum Concilium congregare nolit, & cætera. Ex facto verò multos Cõcilij auctoritate destitutos fuisse legimus. Sin verò, ait Baldus, peruicaciter

Froissar. lib. 1. cap. 1. & seq.

Ant. de But. Cõsil. quod positum est inter Consil. Paul. de Castr. vol. antiq. nu. 412. incip. viso pũcto,

abutantur: primò vtendum eſt verbis, ſecundò, herbis, id eſt, medicamentis. poſtremò, lapidibus & vbi non ſufficit virtutis ingenium, valere debet armorum præſidiũ. Quòd ſi verò & doctorum ferè omnium calculis, & Conciliorum decretis, & ipſis rebus geſtis probatur, Concilium Papam deponere, vt loquuntur, iure poſſe, qui tamen regem ſeſe regum iactat: & quanto ſol luna, tantò imperatore ſuperiorem vendi-tat, quin etiam regum imperatorumq; pro libito exauctorandorum authoritatem ſibi arrogat: quis tandem dubitare queat, quin à Cõcilio publico cuiuſq; regni, non modò tyrannus, ſed rex regno, ob ſuam inſaniam perniciosus, deponi & exauctorari poſsit?

Mart. Laudenſ. in tractat. de Cardin. in 2 q 35. Phil. Dec. in quodã conſilio, cuius verba fuerunt Andr. Barbar. in d. conſ.lib. 2.c.6. Bald. in c. olim.col. pen. de reſcri.in Decretal. Bonifacius 8. de maior. & obed.

Age verò, in naui iſta noſtra politica vino ſeſe ingurgitet nauarchus, adiutores plerique aut dormiant, aut mutuis poculis inebriati imminentem ſcopulum ludibũdi intueantur. Nauis interea aut eũ curſum non teneat, quem domino expedit, aut breui peſſum itura videatur: quid hîc ſub præfecto alicui, vigili & ſollicito, faciendum putes? An dormientibus aurem vellicabit, aut latus fodiet tantum: interim verò, ne quid cæterorum iniuſſu facere videatur, periclitanti naui opem atque operam ſuam non præſtabit? Quæ verò iſthæc aut amentia, aut potius impietas fuerit? Agedũ inquam,

cùm

cùm tyrannis, vt ait Plato, quædam phrene sis sit & ebrietas, princeps rempublicā funditus euertat, optimates pleriq; colludant, conniueant, saltem consopiti sint: populus, qui reipub. dominus est, ministrorum illorum aut fraude, aut negligentia, quæ ipsa culpa est, in summas angustias redactus sit: existat interea optimatū vnus aliquis, qui grassantem tyrannidem animaduertat, & ex animo execretur, quid huic aduersus illam faciendum putes? An collegas sui tantum officij admonebit, qui ipsi, quantum possunt, officiunt? At, præterquam quòd admonere periculosum est, & eo rerum statu crimen capitale censetur: perinde faciat, ac qui, cæteris auxiliis spretis, proiectis armis, apud prædones, in media sylua leges citet, & orationem de iustitia habeat id verò verè est, quod dicitur, cum ratione insanire. quid ergo? ad gemitus populi obsurdescet, ad latronum ingressum obmutescet, & oscitabit denique, & manus in sinum inferet? At si vel in caligatū, qui metu hostium languorem simularit, proditoris pœnam iura statuunt: quam tandē in eum statuemus, qui, quos ipse tuendos suscepit, siue malitia, siue ignauia prodit? Quin potiùs, cautis per celeusma, quæ opus erit, imperabit: curabit, ne quid respubl. detrimenti capiat, ac rege etiam inuito & renitente, regnum, per

Plato li. 8. & 9. de Repub.

l. 3. & l. omne delictū. §. vlt. D. de re milit.

quod ipse rex existit, conseruabit, regemq; ipsum, tanquam phreneticũ, aut furiosum, ni aliàs possit, pedibus manibusque reuinctum, sanabit. Enim verò non est, vt diximus, vniuersa regni administratio regi à populo commendata: vt nec pontifici vniuersalis ecclesiæ episcopatus, (aiunt) sed optimatum cuiq; pro virili. At certè, quia concordia ab ciuitate proficiscitur, ne qua inter Pares æmulatio esset, rex institutus fuit, qui supremum, in administratione reipub. locum teneret. Iurat rex, se salutem regni curaturum, idem optimates etiam singuli per se. Num ergo, si rex, aut optimates plerique, neglecta fide, rempublicam aut perdant, aut periclitantem deserant, debebunt propterea cæteri rempubl. deserere, aut saltem minus defendere tenebũtur, quasi suo iureiurando soluti sint? Quin potiùs tum maximè fidem suam præstare debent, cùm cæteri negligunt, præsertim cùm in eum finem præcipuè, tanquam ephori, sint instituti: ac quidque demum iustum censeatur, cùm finem suum attigit. Num etenim si plures eandem rem promiserunt, vnius periurio alterius obligatio perimitur? num, si plures eiusdem summæ correi sunt, vnius fraude cæteri liberantur? Num, si plures contutores pupillum malè tuentur, ibi illorum culpa vnus aliquis vir bonus tutelæ onere minus

C. nullus, in Carthagin. Cõcil. Doctores Pontificij.

minus tenetur? Quin potiùs, nec illi perfidiæ infamiam vitare possunt, ni quatenus in iis positū est, fidei suæ satis facere conentur: nec hi sese periculo tutelæ malè gestæ iudicioq; eximere, ni cæteros contutores suspectos agant. cum sanè non modò tutor vnicus cæteros suspectos agere posit, & remouēdos curare, verùm etiam remotus. Itaque, qui regno imperióue vniuerso opem operamque suam promiserint, quales Comes stabuli, Mareschalli, Patricij & cęteri, aut qui alicui speciatim regioni, vrbiúe, quę regni partem faciat: quales Duces, Marchiones, Comites, Maiores & cæteri, vniuersæ reipublicę, eiúe reipublicæ parti, quā ipsis secūdum regem populus commiserit, tyrannide oppressę succurrere tenentur. Et illi quidem vniuersum regnum à tyrannide vindicare debent, si possunt: hi, tanquam tutores per regiones dati, eam regni partem, cuius tutelam susceperunt. Illi, inquam, tyrannum coercere, hi à suis finibus arcere tenentur. Itaque Mathathias, tanquam optimatū vnus, cæteris partim conniuentibus, partim colludētibus, Antiocho regnum Iudæorum tyrannicè opprimente, populum arma capturis his verbis affatur: Restauremus statū populi nostri, dimicemus pro populo nostro, proq; sanctis locis nostris. Vnde nō pro religione tantùm: sed pro patria,

l.3.D.de adminiſt. & peric. tutor.& cur.lib.3. D.de ſuſpect.tut. & curat.

Machab. lib.1.cap.3. v.45.

pro focis, inquam, non minus iustè: quàm pro aris arma capi posse aduersus tyrānum, (qualis is erat) liquidò apparet. Neq; enim reprehēduntur à quoquam, quòd regnum euicerint, sed quòd regiam dignitatē, quæ ad tribum Iudæ pertinebat, sibi vēdicarint.

Iustin. li. 1. *Diodor. lib. 2. c. 37.* Exempla eodem pertinentia apud historiographos plurima occurrunt. Arbactus Mediæ præfectus, Sardanapalum inter mulieres pensa distribuentem, opesque regias in meretrices profundentem, interficit. Vindex Galliarum, & Galba Hispaniarum Præsides, à Nerone, conniuente ad ipsius tyrannidem senatu, deficiunt, vnaq; Gallia & Hispania vniuersa. Verùm insigne est in primis Laconicum illud iudicium: quod sanè ab eo senatu profectum, apud omnes gentes in rem iudicatam transire debet. Cum Lacedæmonij Byzantiū possiderent, Clearchum ducem exercitus vrbi præfecerant, qui frumētum ciuibus ereptum, militibus extraneis distribuebat. Interea verò familiæ ciuium fame peribant. Anaxilaus igitur, vnus ex vrbis optimatibus, ea tyrannide commotus, de patriæ deditione cum Alcibiade paciscitur: atque is paulo pòst in vrbem recipitur. Anaxilaus Spartæ accusatus ob Byzantij deditionem, causam suam ipse agit. Spartani hominem absoluerunt: quia, aiunt, bella gerēda sunt cum hostibus, non

cum rerum natura. Nil verò magis naturæ repugnat, quam si, qui vrbem aliquam defendere tenentur, ipsis hostibus iniquiores sint. Hæc Lacedæmonij, qui iustè regnabant, quibus vix vlli boni reges non assentiantur. Nimirum, qui bene regnare cupiunt, quid in tyrannos statuatur, quid optimates iure possint, quid populus ipse, susq; deq; habent. Verum vlterius adhuc nobis progrediendum est.

Tenetur nautarum quilibet, si nauarchi culpa negligentiáue nauis periclitetur, manum admouere. Tenetur Optimatum quilibet, si principis collegarumq; scelere vel desidia respub. pereat, laboranti succurrere, regnum denique in solidum, eiusúe saltem eam partem, quę sibi commissa fuerit, à tyrannide vindicare. An verò tandem mediastino cuilibet idem licebit? An Herdonio Sabino, Euno Suriano, Spartaco gladiatori fortè, an, inquam, priuato cuilibet seruos ad pileum vocare, subditos ad arma ciere, manus deniq; cum principe conserere, si tyrannis vrgeat, licebit? Minimè verò. Singulis seu priuatis respub. commissa non est: imò ipsi optimatum & magistratuum curæ, non secus ac pupilli, commissi sunt. Itaq; non tenentur rempubl. tueri, qui seipsos tueri non possint. Singulis neq; à Deo, neq; à populo gladius concessus est. Itaq;

L.1.C.de seditiosis. si gladium iniusſi ſtringant, ſeditioſi ſunt, quamuis cauſa iuſta videatur. Singuli denique principē non conſtituunt, ſed vniuerſi. Itaq; vniuerſorum, eorum, inquam, qui vniuerſos in regno, regione, vrbeúe quæ regni partem faciat, repræſentant, iuſſum expectent oportet, aut vnius ſaltem ex illis, antequam aduerſus principem quidquam moliantur. Etenim vt pupillus, non niſi tutore authore, actionē intendere poteſt, etſi pupillus quidem dominus verè eſt, tutor verò pro domino tantùm, quantum ad pupillarem prouidentiā attinet, habetur: ita neq; populus, niſi iis authoribus, in quos ſuam authoritatem & poteſtatē tranſtulit, ſiue ij ordinarij magiſtratus ſint, ſiue in conuentu publico extra ordinē creati: quoſ, inquā, gladio ſuo in eam rē accinxit, quibus ſe regendum curādumq; tradidit: qui denique, non ſecus ac prętor ille Romæ, qui inter ſeruos & dominos ius dicebat, eo loco verè conſtituti ſunt, vt ſi quæ lis inter regem & ſubditos oboriatur, iudices & vindices ſe præſtent, ne ipſi ſubditi in ſua ipſorum cauſa ſententiam pronuncient. Itaq; ſi vectigalia & tributa iniqua imperari, ſi quæ contra pacta inúe fraudem fieri videantur, nec tamen optimatum vllus reclamet aut repugnet, conquieſcendum ſibi putent, ac cogitent, optimos medicos morbū vt anteuertant,

l.8.l.9.D. de auctor. & conſil. tutor. & curat.

Seneca li. 1. de Beneſic.

tant, aut tollãt, venæ sectionem, humorum euacuationem, scarificationem sæpe imperare. Ita enim rerum natura comparatum esse, vt vix vllum malum absq; altero curari, vix quicquam boni absq; improbo labore acquiri possit. Habent exemplum populi Israelitici sub Salomone, qui tributa, quæ ad templum extruendum, regnumq; muniendum grauissima imperabatur, non recusauit: quia publico consilio, ad Dei gloriã reiq; publ. decus & ornamentum ea imperari iudicabat. Habent & Christi Seruatoris nostri, qui etsi Rex ipse regum erat, quia tamen priuatam personam tum sustinebat, tributum libẽter persoluit. Si manifestæ tyrannidi faueãt optimates ipsi, aut saltẽ non repugnẽt, recordentur, propter peccata populi, Deo permittente, regnare hypocritas. *Iob 34. ver. 30.* qui, ni se ad Deum ipsi ex corde cõuertant, nullis machinis euerti possint. Itaq; non pedibus, non manibus, sed genib. flexis opus esse. Deniq;, malos principes ferant, meliores optẽt, & non secus ac grandinẽ, illuuiones, tempestates, cæterasq; naturales calamitates, tyrãnidem illam sibi æquo animo ferendã, aut sedes mutandas putent. Si Dauid in montes sese recipit, & Sauli tyranno parcit, quia non erat ex optimatib. populi: Christus, quia regnũ ipsius non erat de hoc mundo, in Ægyptum fugit, seseq; tyrannidi

ſubducit: Paulus, quia ſingulorum Chriſtianorum, non magiſtratuum officium deſcribit, vel Neroni ipſi obediendum eſſe docet. At ſi optimates omnes, aut plerique, aut vnus ſaltem aliquis manifeſtam tyrannidem coercere, aut magiſtratus ab ea regni parte, quæ ſibi commiſſa fuerit, arcere conetur, & ita quidem, vt is ſit, qui eius expellendæ prætextu aliam non inuehantum ſanè, tanquam agmine facto, certatim ad delectum cõcurrant, obnixè pedibus manibusque opem ferant, ác tanquam Deus ipſe cœlitus ſignum pugnæ áduerſus tyrannos dederit, rempubl. regnumq; à tyrannide vindicare conentur. Etenim vt populum per tyrannos, ita & tyrannos per populum punit & caſtigat Deus: ratumq; perpetuò eſt,
Eccleſ. 10. quod Syrachus dicit, Regna transferri de gente in gentem, propter iniquitates, iniurias & ſcelera principum: omnem verò tyrannidem parum diuturnam exiſtere. Sic Centuriones & milites, Ioiadæ ſummi ſacerdotis iuſſa alacriter exequuntur in vindicanda Athaliæ reginæ tyrannide. Sic pij omnes ex Iſraele, ad Machabæos ſeſe recipiunt, partim vt verum Dei cultum, partim vt rempub. aduerſus impios & iniquos conatus Antiochi tueantur: Deus verò iuſtis eorum conatibus fauet, & proſperum exitum largitur. Quid verò? An non etiam ali-

quando

quando ex ipsis priuatis vindicem tyrannidis aliquem Deus excitare potest? An non idem ipse, qui tyrannos è plebe, nullo titulo, nullo prætextu fretos, puniendo populo excitat, liberatores etiam vel ex ima plebe excitare poterit? An non idem, qui Iabino, qui Egloni populum mancipauit, per Ehodem, Baracum, Deboram, eundem ab optimatibus derelictum liberauit, & quasi manumisit? Quid ergo iam obstat, dices, quin idem Deus, qui nobis tyrannos hoc tempore immisit, tyrannorũ vltores etiam extra ordinem mittat? Cur, si Achab sæuit in viros bonos, si Iezabel Nabotho falsos testes subornat, non erit & Iehu, qui familiam Achabi deleat, qui sanguinem Nabothi vindicet, qui Iezabelem canibus lacerãdam proiiciat? Certè, quod antea respondi, vt iustitiæ ita neque misericordiæ diuinæ, vllo tempore quidquam decedit. At verò, cum euidentia illa signa, quibus extraordinariam illorum heroum vocationem Deus cõfirmare solebat, nobis hoc seculo vt plurimum desint, videat populus, ne, dum sicco pede duce aliquo impostore, mare transfretare cupit, in gurgitem, quod Iudæis accidisse aliquando legimus, præceps ruat: ne, dum vindicem tyrannidi quærit, sequatur fortè aliquẽ, qui, eo tyranno expulso, tyrannidem ipsam ad se transferat: ne denique,

dum reipub. merere gestit, priuatæ alicuius libidini militet: itaq;, quod multis rebusp. præsertim Italicis accidit, dum præsens malum arcere conatur, longè grauis accersat.

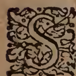
In summa, vt hunc tãdem tractatum concludamus, principes eliguntur à Deo, constituuntur à populo. Vt singuli principe inferiores sunt: ita vniuersi, & qui vniuersos repræsentant, regni officiarij, principe superiores sunt. In constituendo principe interuenit fœdus inter ipsum & populum, tacitum, expressum, naturale, vel etiam ciuile, vt bene imperanti bene pareatur, vt reipub. inseruienti omnes inseruiãt, vt legibus obtemperanti omnes obsequantur, &c. Huius verò fœderis seu pacti, regni officiarij vindices & custodes sunt. Qui hoc pactum perfidè & peruicaciter violat, is verè exercitio tyrannus est. Itaq; regni officiarij ipsum & secundum leges iudicare, & renitentem vi coercere, si aliàs non possunt, ex officio tenentur. Hi duorum generum sunt. Qui regni vniuersi tutelam susceperunt, quales Comes stabuli, Mareschalli, Patricij, Palatini & cæteri, singuli per se cæteris conniuentibus aut colludentibus, tyrannum coercere debent: qui alicuius partis, regionisúe, quales duces, marchiones, comites, consules, maiores, tyrannidem tyrannumq; ab ea regione vrbeúe arcere iure suo possunt.

Porrò

Porrò singuli siue priuati aduersus tyrãnos exercitio, gladium non stringent: quia non à singulis, sed ab vniuersis constituti sunt. At aduersus eos, qui absq; titulo sese intrudunt, quia nulla pactio intercesit, promiscuè admittuntur. Quo in genere censeri possunt ij, qui ignauia desidiáue legitimi principi abutentes, tyrannidẽ in ipsius subditos exercent. Et hæc hactenus: quibus ex secunda quæstione, quæ fortè desunt, adiungi possunt.

QVARTA QVAESTIO:

AN IVRE POSSINT, AVT debeant vicini Principes auxilium ferre aliorum Principum subditis, religionis pura causa afflictis, aut manifesta tyrannide oppressis?

SVccedit iam alia quæstio, in qua certè definienda, conscientia magis, quàm scientia opus est, quæque, si charitas hoc seculo locum suum obtineret, planè otiosa esset. At quia, vt nunc sunt mores charitate ipsa nil quidquam est inter homines aut carius aut rarius: videtur etiam à nobis breuiter tractanda. Tyranni, tum animarum, tum corporũ,

tum ecclesiæ, tum reipublicæ regniúe, coerceri, expelli, & puniri per populum possunt. Vtrunq; iam rationibus euicimus. Verùm, quia vel ea fraus tyrannorum, vel ea subditorum simplicitas plerunq; est, vt vix antè cognoscantur illi, quàm rapuerint: aut hi de sua salute cogitet, quam fermè perierint, in easq; angustias redacti, hi, à quibus suis viribus emergere non possunt, alienas implorare coguntur: quæritur, vtrum iis religionis, aut reipub. regni Christi, aut regni sui causam tuentibus, principes Christiani auxilium ferre iure possint? Et multi quidem, cum afflictis opem ferendo suas se opes aucturos sperarunt, protinus licere iudicarunt. Sic enim Romani, Alexander Magnus, & cæteri multi, tyrannorum coercendorum prætextu, pomœria sæpe sua protulerunt. Nec ita pridem vidimus Henricū II. Franciæ regem, bellum intulisse Carolo V. Principum Imperij, & quidem Protestantium liberādorum defendendorumq; prætextu: vt etiam Henricum VIII. Angliæ regem Protestantibus Germaniç opem ferre paratum, vt Carolo V. negotium facesseret. At si aut periculi aliquid inde metuatur, aut lucri minus sperari posit, tum sanè plerosque principes, liceat, nec ne, disputantes audias. Et vt illi pietatis prætextu, aut ambitionem, aut quæstū tegebant: sic hi desidiæ

suæ

ſuæ iuſtitiam obtēdunt, cum ſanè nec illos verè hortaretur pietas, quæ aliena tantum quærit, nec hos iuſtitia dehortari debeat quæ tota foras ſpectat, & quaſi proiecta eſt. Ergo, vtriſq; poſthabitis, in religionis primùm cauſa quid vera pietas, quidq; iuſtitia ſuadeant, videamus. Primùm ratum ſit, Vnicam eſſe eccleſiam, cuius caput Chriſtus, cuiuſq; ita membra inter ſe cohærent conſentiuntque, vt nullum ex illis vel minimū, vim læſionémue pati poſsit, quin cætera lædantur & dolorem percipiant, vt vniuerſa Scriptura docet. Propterea comparatur Eccleſia corpori. Corpus verò ſæpè non brachij modò, aut cruris, ſed minimi etiam digiti læſione afficitur, aut vulnere perit. Fruſtra itaq; iactet aliquis, huius ſibi corporis ſalutem cordi eſſe, qui, quod totū tueri poteſt, membratim dilaniari & diſcerpi patitur. Comparatur ædificio. Ædificium verò, quamcunq; in partem cuniculi agantur, totum ſepe corruit: quamcunq; contignationem flamma inuadat, in vniuerſum periclitatur. Ridiculus itaq; fuerit, qui fortè quòd in hypogæo habitet, flammam à tecto arcere cunctetur. Malè ſanus, qui cuniculos contrariis eludere nolit: quòd in hunc, non in illum parietem admoueantur. Comparatur & naui. Nauis verò tota ſimul periclitatur, tota ſimul perit. Itaq; æquè tuti ſunt,

qui in prora, ac qui in puppi, qui in carina, ac qui in transtris, si tempestas sæuiat. cùm certè vel vulgato prouerbio, qui in eodem periculo versantur, in eâdem naui esse dicãtur. His positis, certè qui eius dolore, incendio, iactatione nõ commouetur, ex eo corpore non est, in familia Christi non censetur, locum in Arca nullum habet. Qui verò vel tantillum cõmouetur, nihilo magis dubitare debet, an ecclesiæ membris vexatis opem ferre debeat: quàm, an sibi ipsi, an se ipsum iuuare, cum omnes in ecclesia vnũ simus. Quin potius quisque in suo munere suam iis opem operamq; præstare tenetur: & eo vtiq; maiorem, quo ampliores à Deo opes, nec tam possidendas, quàm dispensandas accepit.

Hæc Ecclesia vt vnica est, ita etiam singulis Principibus Christianis in vniuersum & in solidum commendata atq; commissa est. Quia enim vni alicui vniuersam cõmittere, lubricum erat, singulis verò singulas eius partes, ab eius vnitate planè alienum: vniuersam singulis, singulas eius partes vniuersis commisit Deus. Nec verò vt propugnẽt eam tantùm, verùm etiam, vt, quantum possint, propagandam curent. Itaq; si vnam eius partem, Germanicam fortè, aut Anglicam, princeps regionis illius curet, alteram verò oppressam, si opem ferre possit, deserat

deserat & negligat, Ecclesiã deseruisse censetur: cùm sanè spõsa Christi vnica sit, quã, ne vsquam violetur, corrumpatúrue, omnibus virib. protegere ac tueri debeat. Huius vniuersæ instaurationem vt priuati quique genibus flexis, ita magistratus, pedibus, manibus, totis, inquã, viribus promouere tenentur. Neq; enim alia est ecclesia Ephesina, alia Colossensis, & cæteræ, sed singulæ illæ vniuersæ ecclesiæ partes sunt: vniuersa verò regnum Christi est, quod omnes priuati optare debent: reges verò, principes, magistratus, amplificare, dilatare, propugnare & propagare vbique, & aduersus quoscunq; tenentur. Propterea apud Iudæos vnicum templum erat, à Salomone extructum, quod vnitatem ecclesiæ repræsentabat. Ridiculus verò & plectendus foret æditutus, qui partem tantum aliquam sartam tectam curaret, cæteras complui pateretur. Consimiliter reges Christiani omnes, cùm inaugurãtur, gladium tuendæ nominatim catholicæ seu vniuersæ ecclesiæ accipiunt. quo in manum accepto, omnes plagas Orbis designant, inq; orientem, occasum, meridiem, septétriones eum vibrãt, ne vlla eius pars excepta censeatur. Cùm verò ecclesiæ protectionem eo ritu suscipiunt, veram proculdubio intelligunt, non falsam. Itaq; ei, quam veram & puram esse

profitentur, in integrum restituendæ operam suam præstare debent. Ita verò à piis principibus obseruatum fuisse, exempla do-
2. Chron. 6.31. cere possunt. Tempore Ezechiæ regis Iuda, iampridem mancipatum erat regnum Israel regi Assyriorum, nimirum inde ab Osea rege. Itaque si ea Ecclesia Dei tantùm, quæ in regno Iuda erat, non etiam vniuersa, Ezechię commissa fuisset: si, inquam, eodem modo custodiendi fuissent limites agrorum in ecclesia defendenda, ac in tributo fortè imperãdo: Ezechias proculdubio, ea præsertim tempestate, qua Assyrij orbis imperio potiebantur, sese continuisset. At videmus, eum inuitasse per veredarios vniuersum Israelem, subditos, inquam regis Assyrij, ad Pascha celebrandũ in Ierusalem: quin & pios in Israele, in diruendis excelsis suis, in ditionibus nimirum Ephraim & Ma-
2. Reg. c.22 nasse & cæteris, quæ Assyriis parebant: ad-
2. Chro 34. iuuisse. Sic etiam legimus Iosiam regem, in
7.6.& 35. primis pium, non regnum suum modò, verum & Israeliticum, regi tum Assyriorum planè addictum, cultu idolorum repurgasse. Nimirum vbi Dei gloria, vbi Christi regnum agitur, nulli limites, nulli fines, nulli cancelli, piorum principum zelum arcere debent. Sin vis fortè maior immineat, recordentur horum exemplo, qui verè Dominum timent, neminem metuere posse.

Hæc

Hæc piorum principum exempla, ex quo ecclesia, quæ prius Palæstina circumscribebatur, per vniuersum orbē diffusa fuit, Christiani principes multi insequuti sunt. Erant Constantinus & Licinius imperatores ambo: ille Orientis, hic Occidentis. Erant & collegæ pari potestate præditi. Notum verò est, quod vulgo dicitur: Parem in parem nō habere imperium. Nihilominus tamen Constātinus Licinium Christianos, in iisq; nobiles plerosq;, religionis siue causa, siue prætextu, relegantem, diuexantem, contrucidātem, bello petit, religionis liberum cultum Christianis vi impetrat: fidem denique frangentem, & ad pristinam sæuitiam reuertentem Thessalonicę morte mulctari iubet. Constantinus, inquam, ille Magnus, cuius vsque adeò pietas ab omnibus illius seculi Theologis celebratur, vt de eo quidā dictum velint, quod est apud Esaiam Prophetam: Reges Ecclesiæ nutricios & pastores futuros. Eo mortuo, diuisum fuit Romanum imperium inter filios, æquo iure, nulla cuiquam adiuncta prętrogatiua: ex his Constans Orthodoxos, Constantius natu maior Arrianos fouebat. Et hic quidem Athanasium Arrianorum hostem, Alexandria expulerat. Certè, si linritum vlla ratio haberi debuit, inter fratres debuit. Interim tamen minatur ille fratri, ni Athanasium

restituat, vi facere paratus, ni quàprimùm eum hic in integrum restituisset. Quòd si verò vnius episcopi restituendi causa hæc facere non dubitauit: an non multò æquius, cùm pars populi aliquãta opprimitur, cùm auxilium implorat, Optimatibusq; authoribus religionem suam tueri cupit? Sic & Theodosius, Attico episcopo suadente, aduersus Chosroem Persarum regem bellum suscepit, vt Christianis religionis causa vexatis succurreret, etsi ij priuati verè erant. Quod sanè iustissimi illi principes, qui tot leges sanxerunt, quiq; tantam iuris curam habuerunt, minimè fecissent, si eo facto alienos fines, & iura gentiũ violari iudicassent. Quorsum verò tot expeditiones principũ Christianorum in Syriam aduersus Saracenos, quorsum toties imperatæ decimæ illę Saladinides, quorsum tot bella socialia aduersus Turcas, tot aduersus eosdem indictę cruciatę, si quibusuis Christianis principib. etiam remotissimis, ecclesiam Dei tyrannide, Christianos captiuos seruitutis iugo liberare non licuit? Quibus verò argumentis impellebãtur ad id bellum, quibus rationibus vrgebãtur? nisi, quòd ecclesia vna esset, quòd Christus omnes omnino ad delectũ vndiquaq; vocaret? quòd cõmunia pericula cõmunibus armis depellenda essent? quę omnia pariter huic nostræ causæ planè conueniunt.

Sozom. lib. 7. c. 18.

ueniunt. Quòd si verò licuit illis aduersus Mahometem, nec modò licuit, verùm vt alacribus premium, ita & ignauis & cunctatoribus pœna statuta fuit: cur non & aduersus Christi hostem? Si, inquam, in Græcos Troiam nostram obsidentes, cur non & in Sinoné incendiariũ? Deniq;, si Christianos seruitute corporea (neminem enim cogũt Turcæ) liberare pium fuit; an nõ multò magis miserorũ animas manumittere, inq; libertaté restituere? Et hæc quidem tot piorum principũ exempla, legis instar esse possunt. Verùm quid Deus ipse per os Prophetarum in eos qui Ecclesiæ instaurationem non promoueant, aut afflictioné negligant, pasim decernat, audiendum est. Gaditæ, Rubenitæ, & dimidia tribus Manasse, petũt à Mose suam sibi suisq; familiis portionem tribui cis Iordané. Et Moses quidé tribuit: verùm ea lege atq; cõditione, vt Fratres, cæteros, inquam, Israelitas, in cõsequenda terra Chanaánon adiuuét modò: verùm, quia primi portionem obtinuerunt, præcedant eos, & in prima acie sint collocati. Sin minus, eosdé diris deuouet, anathemate percutit, atq; iis comparat, qui ad Cades barne rebelles iudicati fuerát. Quid enim? ait: Fratres vestri belligerabũtur, vos verò interea hîc quiescetis? Quin potiùs traiicietis Iordanem, nec priùs huc ad penates vestros

Num.32. Iosue c.4. 7.12. Deut.c.3. ver.20.

regrediemini, quàm Deus hostes suos expulerit à facie sua, requiémq; fratribus vestris, non secus ac vobis, concesserit. Tum demum verò innocentes eritis coram Domino & Israele: nimirum quos primos tanto beneficio dignatus est Deus optimus maximus, ni fratres adiuuent, ni laborum socij sint, ni præcedant, grauissimæ pœnæ proculdubio manent. Consimiliter cum
Iudic.5. Debora duce, Nephthalitæ & Zabulonenses in Iabinum tyrannum arma cepissent, ac interim tribus Ruben, quæ prima in armis esse debuerat, sese fistula inter gregum pascua oblectaret, Galaad intermedio amne sese tutum putaret: Dan maris imperiũ iactaret: Asser deniq; montium asperitate consideret, Spiritu Dei per Prophetissam loquente, disertissimè omnes damnantur. Maledicite Meroz, ait Angelus Domini, diris deuouete habitatores eius, quia non venerunt in auxilium Domini cum strenuis. At benedicta Iahel vxor Heberi Cinęi, quæ (licet fœdus cum gentibus causari potuisset) Sisarã nihilominus ipsum hostilis exercitus ducem confodit. itaq; piè Vrias: Arca,
2.Sam.c.11.vers.11. inquit, Israel, Iuda, habitant sub tentoriis, sub pellibus degunt, noctem sæpe insomnem sub dio transigunt: ego verò cum vxore epulabor, genio indulgebo, deliciabor?
Amos 6. Viuit Deus, nunquam hoc faciam. Impiè

contrà principes Iſrael, qui mõtium Samariæ difficultate, Sionisq; munitione freti, luxu diffluunt, conuiuantur, comeſſantur, in eburneis lectis dormiũt, capillitium perungunt. Interea verò Ioſephum cõtritum, cruciatum, mirè vexatum deſpiciunt, nec eius afflictione vllo modo commouentur. Propterea verò, ait Deus exercituum, ſuperbiam domus Iacob odi, magnificas ipſius ædes deteſtor: Iuraui per animam meam: Tradam ciuitatem, & circuitum eius. Qui verò tantopere luxuriabantur, in tranſmigratione mox primi erunt. Impiè quoq; Ephraimitæ, qui Gedeoni & Iephtæ victoriam adeptis & triumphantibus non modò non gratulantur, verùm inuident: quos tamen periclitantes deſeruerāt. Item Iſraelitæ, qui Dauide rerum potito, exclamãt: *Iudic.8.* En caro tua, & oſſa tua ſumus nos: qui *& 12.* priùs, eodem in anguſtias redacto, dicebāt: Non eſt nobis pars in Dauide, non in filio *2.Sam.5.* Iſai. Impiè Chriſtiani illi nomine tenus omnes, qui ſacris Eccleſiæ epulis communicare volunt, calicem amaritudinis cum fratribus ne deguſtant quidem, qui ſalutem in Eccleſia quærunt, ſalutem & incolumitatem eccleſiæ & membrorum ſuorum non curāt. Deniq; vnum Patrem Deum, vnam familiam eccleſiam agnoſcunt, vnum ſe in Chriſto corpus eſſe profitētur: neq; tamen

aut Christo in mẽbris affecto opem ferunt, aut inopi opes suas impertiuntur. Quam verò eius impietatis pœnam futurã putamus?
Num. 31. Moses comparat desertores fratrum, rebellibus Cadesbarne. Horum verò nemo, ita decernẽte Deo, terram Chanaan ingressus est. Ne vllam itaq; in Chanaan cælesti sibi sedem quærant, qui Christo miserrimè cruciato, ac millies quotidie moriẽti, opemq; illorum ostiatim quasi imploranti non subueniunt. Christus ipse æterno igni damnat eos, qui ipsum peregrinantem non exceperunt, frigentem non fouerunt, nudum non vestierunt, inopem non iuuerũt, captiuum non liberarunt. Ignem itaq; æternum paratum sibi sciant oportet, qui quotidie talia patientẽ, surda aure prætereunt, quantumuis magna interim miracula edere videantur: & adeò quidem, vt quibusuis infidelib. tolerabilius, quàm illis futurum sit. Quid enim? Iudæine propriè, Scribæ, inquam, & Pharisæi, Christum crucifigunt? Ethnicine, Turcæ, Christiani deniq; quidam in membris suis persequuntur, cruciant, diuexant? Minimè sanè. Iudæi impostorem, Ethnici maleficum, Turcæ infidelem, alij hæreticũ credunt & profitentur. Itaq; si mentem illorum omnium spectes, è qua vulgò crimẽ metimur, noxios illi omnes, impios & pœnam meritos persequi, Christum propriè

occidere non videntur. At verè persequuntur, verè occidunt ij tantùm, qui quem Messiam, Redemptorem, Deum profitentur, in suis membris torqueri ac crucifigi, cùm impedire possint, vltrò patiuntur. In summa: qui quem neci eripere potest, non eripit, æquè tenetur, ac qui occidit. Quia enim noluit opem ferre, voluit occidi. In crimine verò voluntas ipsa spectari debet. At certè eo grauius est, Christianorum præsertim Principum qui Religionis causa vexatis opem non ferunt, homicidium, quo plures, quos liberare possent, interficiunt: & quo fratrem, quàm quemlibet, interficere, sceleratius est. Atrocius, quàm ipsorum Tyrannorum scelus: quo virum bonũ, iustum, pium, innocentem, quàm latronem, impostorem, magum, hæreticum interficere: quo Deum, quàm quemlibet hominem petere, flagitiosius est. quo denique perfidia in pari facto ignorantiam superat.

August. in Psal. 81.
Ambr. li. 1. de Offic.
Gratian. in Decret.

An verò de iis, qui tyrannide oppressis remúe publicâ aduersus tyrannidem defendentibus, non opem ferunt, idem statuere licebit? cum non tam arctæ necessitudinis, non tam arcti fœderis ratio habeatur: cum inquam, non de Ecclesia, quę vna omnium est, quæ vna vniuersaq; singulis commissa est: sed de Republica, quæ alia aliorum esse potest, alia aliis sigillatim commendata

est,hic agatur? Proximus est, ait Christus, non Iudæus Iudæo tantùm, sed Samaritano,& cuiuis homini.Proximum autem debemus,vt nos ipsos,amare. Itaque non Iudæus Iudæum tantum, sed & quemlibet peregrinum etiam & ignotum, latroni, si posit,eripere tenetur, si officio suo satisfacere velit. Nec disputabit quisquam, an liceat alium defendere, qui seipsum tueri iustum iudicabit: cùm sanè alium, quàm semetipsum,defendere eo iustius sit,quo quę mera caritas, quàm quæ aut ira, aut vindicta,aut alia animi perturbatio facit, iustiora existunt, & in propriis iniuriis vlciscendis, nemo modum teneat: in alienis, licet grauioribus, immoderatissimi quiq; modum tenere possint. Verùm,est quod ab Ethnicis ipsis discamus, quid à nobis humana societas hac in re, quidq; cõmunis omnium natura requirat. Quia,ait Cicero, vna omnium hominum natura est; hoc vel Natura ipsa præscribit, vt homo homini,quicunq; sit,ob eam ipsam tamen causam, quòd homo sit,consultum velit. Sin minus, omnis humana cõsociatio dissoluatur, necesse est. Itaq; vt iustitiæ duo fundamenta sunt: primum,ne cui noceatur:deinde,vt omnium, si fieri posit, vtilitati seruiatur: ita & iniustitiæ duo genera sunt: vnum eorum, qui inferunt: alterum eorum,qui ab iis,quibus

Cic.lib.1. & 3.Off.

infertur,

infertur, si possunt, non propulsant iniuriá. Nam qui iniustè in quempiam facit, aut ira, aut aliqua perturbatione incitatus, is quasi manus violenter videtur afferre socio: qui autem non defendit, nec obsistit, si potest, iniuriæ, tam est in vitio, quàm si aut parentes aut amicos, aut patriá deserat: ita, quod ille facit, ira facere iudicatur, quæ furor breuis censetur: quod hic, mala mens verè & malus animus, qui tyrannus perpetuus est. Et illius furor vtcunque, huius destinatum consilium nulla ratione excusari queat. Dices; Vereor, ne dum ab illo iniuriam depello, huic faciam iniuriam. Imò verò iustitiæ prætextu iniustitiam tuam tegere vis. cum, si te ipse cõsulas, non te iustitia, vt officium deseras, sed quæuis alia causa potiùs moueat. Etenim, vt ait ille alio loco, aut inimicitias, aut laborem, aut sumptus suscipere non vis, aut etiam negligentia, pigritia, inertia aut tuis studiis, quibusdámue occupationibus sic impediris, vt eos quos tutari debeas, desertos esse patiaris. Dum verò tuum te negotium agere dicis, ne cuiquam facere videaris iniuriam, in alterum iniustitiæ genus incurris. Deseris enim vitæ societatem: quia nil confers in eam studij, nil operæ, nil facultatum. Hæc Ethnici philosophi & politici, piè sanè magis, quam multi hoc seculo Christiani. Hinc vicinus, ni

domino sæuienti seruum eripiat, legib. Romanorum tenetur. Apud Ægyptios verò, qui obiter hominem à latronibus cædi, aut quamlibet iniuriam pati comperisset, neq; subuenisset, si potuisset, mortis erat reus: sin minus, latrones coram magistratu accusare tenebatur. Quod si neglexisset, plagis ad certum numerum, triduanoque ieiunio plectebatur. Quod si id verò vicino in vicinum iure licet: imò ex officio incumbit, si obuio cuique in latronem, an non multò magis licebit bono principi, nõ seruis quidem aduersus sæuientem dominum, aut filiis aduersus furentem patrem: sed regno aduersus tyrannum, reipublicæ aduersus priuatam vnius libidinem, populo, domino, inquam, aduersus seruum & actorem publicum, opem ferre & patrocinari? imò verò si neglexerit, an non vt ille latronis, hic tyranni nomen pœnasque merebitur? Hinc Thucydides, Non ij modò, ait, tyranni sunt, qui alios in seruitutem redigunt, verùm longè potius ij, qui, cùm eam violentiam reprimere possint, non curant. in primis verò, qui Defensores Græciæ & communis patriæ vocitari volunt: patriæ verò oppressæ non opitulantur. & rectè. Tyrannus enim quam violenter inuadit tyrannidem, violenter retinêre quodammodo cogitur. quia lupum, vt dicebat Tyberius, auribus

Diod. Sic. lib. 2. c. 2.

Thucyd. lib. 2.

ribus

ribus tenere sibi videtur, quem neque absque vi retinere, neque absq; periculo dimittere potest. Itaq; crimen crimine vt extinguat, multa scelera patrat, ac aliis iniuriam inferre cogitur, ne sibi ipse iniuriosus sit. Hic verò princeps, qui tyranni scelera, innocentumque cædem, quæ impedire potest, otiosus spectat, quia ex eo quasi gladiatorio ludo voluptatem captat, tantò tyranno criminosior est, quātò qui gladiatores committit, ipso homicida gladiatore, quantò qui voluptatis causa, eo qui metu necessitatéue coactus, hominem interficit. Si opponunt quidam: Verùm culpa est, rei alienæ sese immiscere: respondeat Terentianus Chremes: Homo sum, humani à me nihil alienum puto. Si, quod alij, vt latebras impietati quærant, distinctos esse limites, distinctas iurisdictiones: in alienam verò messem falcem iniicere non licere: nec ego sanè consulo, vt eo prætextu fines alienos inuadas, iurisdictionem alterius ad te rapias, messem vicini in aream tuam traducas, quod pleriq; eo prętextu faciunt. Non, inquam, vt arbitri illius exemplo, de quo Cicero, rem controuersam tibi ipse adiudices. Quin potius principem regnum Christi inuadentem coerceas, tyrannum intra limites suos contineas, populo afflicto, reipublicæ prostratę, manum auxiliaré porrigas.

Pompon. de reg. iur. leg 36.

Cic. 1. Off.

Ita verò id præstes, vt non tuæ vtilitati, sed humanæ societati omnino consulas. Cum enim iustitia tota foras spectet, iniustitia sui tantùm rationem habeat: iustè demum id feceris, si commodorum tuorum rationē nullam habueris. Breuiter, si princeps fixos pietatis & iustitiæ limites violenter transilit, poterit vicinus piè iusteq; extra limites suos prosilire, non vt inuadat aliena, sed vt suis illum contentum esse iubeat: quin impius & iniustus erit, si negligat. Si princeps in populum tyrannidem exerceat, non minus aut segnius illi opem feret, quàm illi, si populus seditionem moueat: imò eò promptius debebit, quò plures, quàm vnum pati, miserabilius est. Si Porsena Tarquinium Superbum Romam reducat, multò æquius Constantinus à populo senatuq; Romano accersitus, Maxentium tyrannum vrbe expellet. Deniq;, si homo homini lupus fiat, quin & homo homini deus, vt est in prouerbio esse posit, nil planè vetat. Itaq; Herculem in deorum numerũ retulit Antiquitas, quòd Procrustem, Busyridem, & alios tyrannos, humani generis pestes, orbisque monstra vbiq; terrarum puniret & domaret. Sic & imperium Romanum quamdiu liberum stetit, Orbis terræ aduersus tyrannorum latrocinia patrocinium vocitabatur: quia regum, populorũ, nationum portus &

Cic. 2. Off.

tus & refugium erat Senatus. Sic Constantinus à Romanis in Maxentium tyrannum accersitus, ducem exercitus Deum habuit, cuius expeditionem vniuersa ecclesia miris laudibus extulit, cùm tamen eandem haberet authoritatem Maxentius in Occidente, quam in Oriente Constantinus, Carolus Magnus quoq; in Longobardos bellum suscepit à Patriciis Italiæ in auxilium vocatus, cùm tamen & Longobardorum regnum iampridem stabilitum esset, & nihil ipse iuris in illos sibi vendicare posset. Cõsimiliter cum Carolus Caluus rex Francorum, præsidem eius regionis, quæ Sequanã & Ligerim amnes interiacet, Lambertum ducem & Iamætium per tyrannidem de medio sustulisset, ac cæteri Galliæ optimates ad Ludouicum Germaniæ regem, Caroli ex alia matre fratrem, confugissent, auxilium in Caluum eiusque matrem Iuditham, sceleratissimam fœminam petituri: is in amplissimo principum Germaniæ cœtu supplices audiuit, quorum vnanimi consilio, restituendis exulibus, bellum in Caluum publicè decretum fuit. Denique, vt tyranni vbiq; locorum extiterunt aliqui: ita & apud omnes Historiographos vindicatę per Principes vicinos tyrannidis, defensiq; populi exempla passim extant, quæ principes hodierni, in tyrannis tum

Ioan. Auentin. in Annal. Boioariæ.

corporum, tum animæ, tum reipubl. tum ecclesiæ Christi, coercẽdis, imitari debent, ni ipsi tyranni meritissimo iure nominari velint.

Ac (vt tãdem vno verbo hunc tractatum concludamus) iubet pietas, legem Dei custodiri, Ecclesiamq; tueri; iustitia, tyrãnos, iuris reique publicæ euersores, coercere: charitas, oppressis succurrere, manumque adiutricem præbere. Qui verò hæc tollunt, pietatem, iustitiam, charitatem de medio tollere & extinguere omnino volunt.

FINIS.

ALPHONSVS MENESIVS Benauides, Tarraconensis, Galliam adloquitur.

GALLIA, quid sæuo toties fremis horrida motu,
Relligio sanctas flet laniata comas?
Cur populus bello regem, populumq́; vicißim
Rex petit? indigno terra cruore rubet?
Cur fratrem frater lacerat? cur viscera ciuis
In sua crudeles ipse acuit gladios?
Vnde animis nouus iste furor? quæ tanta libido,
Sanguine cognato commaculare manus?
Scilicet, vt quondam, stabulis emissus Iberis,
Prata per, & campos, & iuga, fertur equus:
Aut ratis in scopulos errat peritura latentes,
Nullus vbi celsa puppe magister adest:
Haud aliter, legum populo dum fræna relaxas,
Dum Regi soluis vincula, tota ruis.
At, populum & regem solitis tu siste lupatis,
Ilicet antiquus restituetur honos.
Si ponas illi leges, hic seruet easdem,
Adtolles sursum, Gallia, læta caput.
Tu modò ne monitis aures præbere recusa,
Diuino Brutus quæ pius ore canit.
Candida pax primum coeat, Concordia surgat,
Fœdere sacrorum consocianda tibi:
Bis seni, vt solitum, Proceres moderentur habenas,
Quos Patriæ patres dicitis, atq; Pares:
Queis olim ducibus Rex atq; auctoribus vsus,
Arma foris rexit templa, forumq́;, domi.
Moribus antiquus, Regni Conuentus agatur

Legitimus, STATVVM nomine TERGEMINûM,
Hoc Regum indomitos freno distringere gressus,
His placeat loris colla superba regi.
Nam si nec leges, nec publica commoda rerum,
Vnius arbitrio cuncta licere sinunt,
Quis nouus hic mos est? quæ tanta licentia? Gallus
Cur Princeps legum vincula nulla ferat?
Non licuit Regi, ius, vectigalia, censum,
Aut pacem, aut forti bella gerenda manu,
Connubij aut tædas, noua vel decernere pacta,
Ni Populus, veteri more, iuberet idem.
Ah: anne ille tamen, nostri ô graue dedecus æui,
Tunc Mahometanis miscuit arma pia,
Et pepigit sibi, captiuas vrbesq; domosq;,
At capita, & prædam, barbare Turca, tibi?
Germanæ thalamos an tunc laniena, suorum
Sanguine fœdabat? Marsq;, Hymenæus erat?
Non ita Rex Populo semper tutorq; paterq;:
Et Populus, proles Regis amica fuit.
Tunc potuit Pietas Regem, Populumq; fidelis
Commendare animus, tunc bene iunctus amor.
Fraudibus atq; dolis te non instruxerat ille
Tuscus adhuc, vitiis imbuerat q; suis.
Fregerat arte fidem nemo, iurataq; Pacis
Numina non vili fallere, ludus erat.
Sed Rex, Traiano similis: si iura secutus,
Et patrias leges impero, Galle, tibi,
Hoc pro me, dixit, gladio Dux vtere in hostem:
Sin secus, hunc ipsum pectore conde meo.
Fœlix ô nimium, Pietas dum prouida, Regni
Ordine tergemino te moderata fuit.

Verùm

Verùm vbi successit senibus scelerata Iuuentus.
Consiliis prauis, stultitiaq́ peris.
Nonne ego iam video, crudelibus vndiq́ flammis
Sacra triumphari? non, tua iura rapi?
Non ego Nobilibus cædes, aconita parari?
Et nullum priscis legibus esse locum?
Iustitiæq́ decus temni? Virtutis honores?
Et pessum Christi funditus ire fidem?
Sume animos fortes tamen, & patria adsere iura.
Præsto erit, audeto, numen ab arce Poli.
Fœdus ini, leges renoua, duce & auspice Christo.
Hic tua certa salus, præsidiumq́ tuum.
Si leuis anxietas, si te spes vana moratur,
Eximit has Brutus, Gallia, ritè tibi.
Quin ego, te, quamuis telluris alumnus Iberæ,
Hostis & à patrij conditione soli,
Si licet, hortor idem, miseratus damna tuorum,
Tot Populi cædes, tot fera fata Ducum.
Credo equidem: hæc vincens immania monstra malorum,
Inscribes domitis, BRVTE, MAGISTER ERAS.

FINIS.

DE IVRE MAGISTRATVVM IN SVBDITOS, ET OFFICIO subditorum erga Magiſtratus.

Tractatus breuis & perſpicuus his turbulentis temporibus, vtriq; ordini apprimè neceſſarius.

Ad Reges & Principes paræneſis Dauidis.

Pſal. 2.

Seruite Iehouæ in timore, & exultate in tremore; Oſculamini filium, ne fortè iraſcatur, & pereatis via, cum exarſerit furor eius.

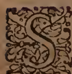
Ad Subditos.

1. Pet. 2. 13.

Proinde ſubiecti eſtote cuilibet humanæ ordinationi propter Dominum.

DE IVRE MAGISTRATVVM IN SVBDITOS, ET OFficio subditorum erga Magistratus.

QVAEST. I.

OLA vnius Dei Opt.max. voluntas cum perpetua sit & immutabilis omnis Iustitię Regula, illi sine exceptione parendum esse dicimus. Quod verò ad obedientiam Principib. debitam attinet, vtiq; si ex Dei ore perpetuò imperarent tanquam Deo illis quoque semper & sine exceptione obediēdum esset. At cum plerunq; contrarium illis eueniat, addenda est ad illā hæc conditio, dum nihil vel impium, vel iniquum præcipiant. Impia mandata voco, siue irreligiosa, quæ aut ea iubent quę Deus in prima Legis suæ tabula vetat, aut ea vetant quæ in illa Deus præcipit. Iniqua verò præcepta dico, quibus id fieri inhibetur, vel non fieri iubetur, quod quisq; pro sua vocatione, aut publica, aut priuata, proximo ex charitate debet.

Hoc porrò tum rationibus tum manifestis exemplis probare non erit difficile: Ait

Humana mandata diuinis æquiparari sine Dei iniuria nō posse. Dominus per Esaiam prophetam, Gloriam meam alteri non dabo. Quāuis autem non ita perspicuè Dominus locutus esset, re ipsa tamen constat non posse sine scelere edicta ex solo hominum arbitrio manantia, iis exæquari quæ Deus ipse mandauit. At par esset, æqualisq́; Dei & hominum authoritas, si hominibus perinde ac Deo, sine exceptione parere semper esset necesse. Addo etiam quoties Dei iussa hominum mandatis postponuntur, toties homines supra Dei thronum euehi Iam ad exēpla veniamus.

Exod.1.21. *Mandatū iniquum.* Pharaonis edictum de occidendis omnibus pueris masculis Hebræorum, iniquum erat, eiq́; meritò obstetrices parere recusarunt, quarum domibus seu familiis idcirco Deus benedixit. *Mandatū impium.* Nabuchadnezaris autem de statua aurea adoranda edictum, planè impium & irreligiosum fuit: Et ideo *Dan.3.* Danielis socij illi obtemperare nolētes pietatis & constantiæ suæ Deum approbatorem, idq́; manifesto miraculo, habuerunt. Mandatum autem Iesabelis de occidendis Dei prophetis & impium, & simul iniquū fuit: piè ergo fecit Abdias, qui illos non modò non occidit, sed viuos & occultauit & aluit. Cùm porrò Antiochus iuberet Idolis sacrificia offerri, sacrosanctas cæremonias violari, & diuina scripta prophetarum, legisque igne comburi: sanctè tandem illius furori,

furori, qui reliqui erant fideles Duce Mathathia ſeſe oppoſuerunt, Principes etiam ſacerdotum & ſummum ſcribarum conſilium cùm Euangelij prædicationem ſuis minis prohibère conarētur: tantum abeſt, vt illis Chriſtus, aut poſt eum Apoſtoli, morem geſſerint, vt ille quidem ſæpe publicè in templo illis inuitis concionaretur: Hi verò apertè reſponderint ſe malle Deo obſequi quàm hominibus. Quorū exemplum conſtantiſsimè poſtea ſancti Martyres ſunt ſecuti. Itaq; rurſus infero Magiſtratuum omnium authoritatem (quātumuis magna potentia & imperio ſint prædití) duabus hiſce metis à Deo ipſo poſitis veluti ſeptis cōcludi, Pietate ſcilicet & Charitate: Quas ſi tranſilire ipſis contigerit, meminiſſe iuuabit Apoſtolici illius dicti, Præſtat Deo quàm hominibus obedire: ne vel ex eorum ſimus caterua, quibus Dominus per Michæam maledicit, quòd impiis Regis ſui mandatis obediiſſent: vel peruerſa eorum exempla imitemur, qui immaniſsimos etiam tyrannos tanquam Deos adorarunt, Dei & titulos & effecta illis tribuentes. Quod de Domitiano præcipuè teſtatur impurus illi poeta Martialis, quum ſcribere auſus eſt,

Ioan. 9. 12.

Pietas & charitas humanæ obedientiæ metæ.

Mich. 6. 16.

Edictum Domini Deiq; noſtri.

Vtinam verò hoc noſtro ſeculo non inue-

niantur, qui ab adulatione eiusmodi haud longè absint.

Qvaest. II.

Hoc verò iacto fundaméto: Lubet etiam in quædam alia inquirere, quæ ad hoc argumentum pertinere videntur, vt multorum conscientiis satisfiat. Primò autē quæritur, num Magistratus teneatur omnium legum suarum cuiuis rationem reddere, vt & æquas & pias esse comprobet? Respondeo, non teneri: Quinimò æquum esse vt probi omnes subditi probè de Dominis suis sentiant, nihilq; iniusti de illis aut præsumant aut suspicētur: imò nec decere vt de rebus etiā dubiis nimis curiosè priuati homines inquirant, preter suum vel captū, vel conditionē. Si quorum tamen hæsitat conscientia, possunt illi ac debent etiā (modestè tamen & pacificè) scrutari quid rationis, & iustitiæ mādato insit, quo aliquid facere vel iubentur vel inhibentur: stat enim firmum

Rom.14. 23. Apostoli dictum; quicquid sit sine fide (id est dubitante conscientia iusténe id fiat, an secus) peccatum est. Cæterùm si apertè irreligiosum, aut iniquum est quod precipitur, tum quæ suprà dicta sunt, locum habeant.

Qvaest. III.

Praeterea queritur, quousq; hæc sententia de non obseruandis irreligiosis iniquisúe Magistratuum edictis, extendenda sit?

sit? Hic respondeo: Vnicuiq; considerádum quid sua ferat cõditio ac vocatio, siue generalis ea sit ac publica, siue priuata. Edicitne Magistratus vt id agas, quod Deus prohibet? (quemadmodum Pharao Ægyptiacis obstetricib. & Herodes suis satellitibus mã dans vt bimulos omnes trucidarẽt) tum rectè officio fungeris, si mandatum eiusmodi non fueris executus. Sicut de clarissimo Iuriscõsulto Papiniano legimus, qui etsi Christianus non erat, maluit tamen à tyranno Caracalla occidi, quàm fratricidium quod patrarat, vel probare, vel suo patrocinio defendere. Sin verò id Tyrannus vetat, quod Deus mandat, nequaquam te officio defunctum putes, si simpliciter obedire tyranno recusaueris, nisi & Dei simul mandato obtẽperes, sicut Abdiam fecisse diximus, qui non solùm prophetas Dei non interemit, sed etiam seruauit & educauit, contra Achabi & Iesabelis mandatum: quoniam scilicet iubet Dominus fratribus periclitantibus quãtum pro sua cuiq; vocatione licet, opem ferre. Sic & Apostoli, vt suprà diximus, non solum non cessarunt ab Euágelij prædicatione vt sacerdotibus obsequerentur: sed contrà constanter predicarunt vbique, quoniam hoc mãdatum expresse à Domino acceperant: Ite, & predicate Euangelium omni creaturæ, &c. Cùm ergo hodie

Exod.1.16. *Matt.2.17* *1.Reg.18.13.* *Act.5.* *Matt.28.*

videmus plerosque Magistratus ita fascinatos ab Antichristo Romano, vt seuerissimis mandatis subditos execrando Missæ sacrificio adesse cogant, piorum omnium officium requirit non solùm vt id non præstent, verumetiam vt Eliæ ac Elisæi, totius deniq; veteris puræ & veræ Ecclesiæ exemplo, sese piis cœtibus adiungãt, ibi verbum Dei audiant, sacramentisq; communicent, prout Christus id fieri in Ecclesia præcepit. Idem quoq; obseruare conuenit in officiis, quæ homines hominibus tam iure diuino quàm naturæ debent, vtpote liberi parentibus, vxor marito, Pastor gregi, & in summa proximus proximo. Ab iis enim non decet nos vllis vel edictis, vel nimis, vel etiam iniustissimis pœnis, absterreri, aut abduci: modò ne quicquã obedientiæ (quam imprimis Deo debemus, qui his omnibus maior est) ex huiusmodi præstitis officiis, decedat.

Qvaest. IIII.

Quomodo à Magistratu iniuriam passus sese aduersus illum tueri poßit?

Hinc etiam quæri solet, Quid bona conscientia vir pius tum agere debeat, aut posit, quum Magistratus ipsum quidem ministrum suæ iniquitatis non facit, sed in illum ipsum iniurius est? Hæc quæstio quia pluribus cõstat membris, distinctione opus habet.

habet. Si ergo Magistratus qui subdito iniuriam intulit, alteri superiori Magistratui subest, licebit per leges iniuriam passo ad supremum Magistratum recurrere: sicut Paulum fecisse legimus, cũ à Festo Iudeæ præfecto ad Cæsarem prouocauit, vt illius iniustitiam declinaret. Verùm qui priuatæ sunt conditionis subditi, duo hîc potissimũ obseruent: primum ne quia nisi iuridicè experiantur. Deinde videant non solum quid liceat, sed maximè quid expediat. Is ipse enim Paulus, cùm Philippis contra ius ciuiũ Romanorum virgis ignominiosè indicta causa per Magistratus imprudentiam cæsus fuisset: indicans se sua patientia Dei gloriam magis promoturum: ius suum vlterius prosecutus nõ est, sed satis illi tum fuit, Magistratum iniustitiæ contra leges commisse, admonere. *Act. 25. 10.* *Act. 16.*

At verò si contingat (quod nimis frequenter nostro tempore vsuuenit) inferiorem Magistratum in alterum Magistratum inferiorem violentèr aliquid moliri contra superioris expressam voluntatem: tum certè dixerim licere læso magistratui, tentatis prius omnibus legitimis & pacificis mediis, sese legibus armare & iustam defensionem, iniustæ violentiæ opponere, quemadmodum à Nehemia aduersus Sanabalatũ & ipsius socios factitatum est.

Qvid si autem supremus Magistratus is est, à quo iniuria proficiscitur? Dominus Iesus & post eum omnes Martyres suo exemplo satis docuerunt, iniurias patienter ferendas: & hæc summa est Christianorum gloria, iniuriam ab omnibus pati, nemini autem inferre. Quid igitur, dixerit quispiá, nihílne remedij ergo superest aduersus summum Magistratum sua authoritate & potentia abutentem, contra omnia iura tum diuina tum humana? Superest sanè etiam à rebus humanis petitum. Hoc verò cùm dico, nemo putet me vel fanàticis Anabaptistis, vel aliis seditiosis ac turbulentis hominibus, fauere velle, quos ego potius dignissimos censeam omnium reliquorum hominum odio, & seuerissimis etiam suppliciis. Verumenim verò dicēdum mihi quod res est in hoc argumento: nec existimandum est, eos qui docent quibus viis, salua conscientia, manifestæ tyrannidi obsisti posit, bonos & legitimos magistratus, vel ea spoliare authoritate, qua à Deo donati sunt, vel seditionibus viam sternere. Quinimò certum est neq; Magistratuum authoritatem stabiliri, neque publicam tranquillitatem posse conseruari (qui tamen præcipuus finis est omnium bene constitutarum politiarum) nisi & studiosè caueatur ne irrepat tyrannis, & si iam irrepsit, diligenter aut abo-

aboleatur, aut propulſetur. Quæritur ergo, an ſubditi iuſto aliquo modo, ſine Dei offenſa manifeſtam tyrannidem ſummi Magiſtratus reprimere, vel etiam armis, ſi opus eſt, propulſare poſsint?

QVAEST. V.

An armis reprimi manifeſta tyrannis iure poßit.

HANC quęſtionem vt dilucidius ſoluã, quædam mihi prius ponenda ſunt, tanquã totius quæſtionis baſes: Nempe, Populos nõ à Magiſtratibus primum dimanaſſe, ſed quicunq; vel ab vno principe, vel ab electis à ſe primatibus regi voluerũt, eos antiquiores ſuis Magiſtratibus fuiſſe. Vnde conſequitur non populos propter Magiſtratum, ſed contrà Magiſtratus propter populum fuiſſe creatos: ſicut tutor pupillo, non pupillus tutori conſtituitur: & paſtor ob gregem, non grex propter paſtorem. Id cùm per ſe ſatis manifeſtum eſt, tum ex omniũ ferè nationum hiſtoriis confirmari poteſt. Adeò vt Deus ipſe etſi Saluem precibus populi elegiſſet, quem Samueli ſubſtitueret, voluerit tamen eum populi ſuffragiis in Regem & creari & ſuſcipi. Sic Dauid etſi Rex à Deo ipſo primùm electus eſſet, noluit tamen Regni adminiſtrationem ſuſcipere, niſi prius & ſuffragiis & libero tribuum Iſraeliticarum conſenſu confirmatus.

De Magiſtratuum origine.

1. Sam. 10. 11.

2. Sam. 2. & 5.

Simili ratione factum est, vt postea etiam, quanuis regnum ex Dei constitutione familiæ Dauidis esset ad dictum, is demum tamen ex Dauidis posteris regnaret, quem populus approbasset, & non alius (nisi fortè aliquid extra ordinem accideret, quod impedimentum afferret, vt cum modò Ægyptij, modò Syrij reges in populum Dei tyrannidem exercebant.) Adeò, vt hoc quidem regnum hæreditarium esset, si familiá spectes, sed si personam, electiuum, id est, ab electione populi pendens. Quod videre est ex historiis [a] Salomonis, [b] Roboam, [c] Ioas, [d] Ozias & [e] Ioachaz. Vnde & [f] Absalom occasionem paterni regni vsurpandi captauit. Sic [g] enim ei respondit Chusai amicus Dauidis, Nequaquam, sed quem elegerit Deus & populus iste, nempe vniuersus Israel illius ero, & cum illo manebo. In summa si libet veteres historias, à prophanis etiam scriptorib. literis mandatas, scrutari, constabit (id quod natura etiam ipsa alta voce acclamare videtur) Magistratus, quorum authoritate inferiores regerētur, ideò creatos: quod necesse esset vel totum humanum genus perire, vel medium aliquem ordinem cōstitui, quo vnus pluresue reliquis amperarent, qui bonos tuerentur, improbos autem pœnis coercerent. Atque hoc est quod non solum Plato, Aristoteles &

a 1. *Paral.* 29.22.
b 1. *Reg.* 12.1.
c 2. *Reg.* 11.12.
d 2. *Paral.* 26.1.
e 2. *Paral.* 36.1.
f 2. *Sam.* 15.4.
g 2. *Sam.* 16 18.

& reliqui naturales philosophi (sola rationis humanę luce instructi) & docuerunt & probarunt: verum etiam Deus ipse, ore Pauli ad Romanos, totius ferè mundi dominos scribentis, claris verbis cõfirmauit. En quæ sit omnium tum Rerumpublicarum, tum Potestatum origo, à Deo omnis boni auctore optima ratione repetita. Quod & Homerus agnouit, & liberè testatus est, Reges Iouis alumnos & populi pastores appellans. Quid igitur obstabit quin de Magistratuũ, maximè supremorũ, potestate sermonem instituentes, ad primam illam originem ex qua fluxerunt, transcendamus, & ad quem finẽ constituti fuerint consideremus? Cum certissimum sit omnem de rebus iustis, vel iniustis disputationem à fine & ordiendam & finiendam. Tum enim rectè & ordine aliquid factum censendum est, cum ad eum finem pertingit, ad quem destinatũ fuerat. Rom. 13. 5.

Cvm igitur de Magistratuũ officio quęritur, fatebuntur omnes, fas quidem esse illos & officij admonere, & liberè quoque quoties ab eo deflectunt, reprehendere. At vero vbi agitur de manifestissimis tyrãnis, vel cohibendis, vel pro ipsorum merito plectendis, tum pleriq; adeò patiẽtiam, & preces ad Deum cõmendant, vt pro seditiosis, & pseudochristianis habeant, & damnent, quotquot ceruices suas ad carnificinam nõ

submittant. Locus hic sanè lubricus est, ideò rursus lectores obsecro meminerint eorum quæ proximè à me dicta sunt, ne ex iis quæ deinceps dicenda erunt, malas nectant consecutiones. Probatur quidem mihi maximè Christiana patientia, vt præ cæteris omnibus virtutibus laudabilis, & nunquam satis commendata, ad quam fateor studiosè homines esse adhortandos, quia plurimum ad consequēdam æternam beatitudinem habeat momenti: seditiones, & omnem confusionem ceu immania monstra detestor: in afflictionibus præsertim, ab vno Deo pendendum esse censeo: preces cum seria resipiscentis coniunctas, agnosco necessaria & vera esse remedia ad profligandam tyrannidem, quandoquidem malum hoc inter flagella à Deo immissa ad populum castigandum meritò connumeratur. Sed nego hæc omnia obstare, quo minus liceat populis manifesta tyrannide oppressis, simul cum precibus & pœnitentia, aliis iustis aduersus illam remediis sese tueri; idq; firmissimis hisce rationibus nixus, confirmo.

His positis quæ suprà de origine Regum & aliorum Magistratuū probata sunt, consequitur non esse Reges legitimos, eos qui vi vel fraude eam potestatem vsurpant, [illegible]ullo iure ad ipsos pertineat. Duo sunt

verò

verò eiusmodi Tyrannorum genera: alij e-nim in conciues suos dominationem vsurpant contra leges positas & receptas, sicut Iulius Cæsar sub ficto Dictatoris perpetui titulo, Romanam Rempub. inuasit: & multi alij Tyranni, in Græcia præsertim, patriæ suæ libertatem oppresserunt. Alij autem non contenti ea qua iure in suos potiuntur dominatione, suas ditiones cum dispendio libertatis vicinorumq; suorum dilatant, & limitibus ampliant, qua ratione Monarchiæ iam à mundi initio in tantam peruenerunt amplitudinem: cuius rei nobis sacræ literæ exemplum in Nimbroto exhibent: sicut etiam hac via videmus Israelitas plerunq; à vicinis populis oppressos fuisse. Itaq; cùm Tyranni illi nihil iuris haberent in Dei populum, Israelitis dico licuisse non solùm edictis irreligiosis harum nationum non parere, sed etiam iustam defensionē, illorum iniquæ violentiæ opponere: ideoque præfectos tribuum grauiter peccasse, quoties coniunctis animis & viribus peregrino hosti pro patria libertate non occurrerunt, siquidem obsistendi facultas illi daretur: constat enim etiam priuatos homines iure tam diuino, quam humano, teneri, laboranti & oppressæ patriæ suæ totis viribus succurrere: præsertim verò cum & de Religione, & simul de libertate periclitatur.

Gen 10.18.

Verum est enim quod pirata ille captiuus ad Alexandrum ductus dicere ausus est: Nihil differre se ab illo, nisi quòd ille magna nauium copia mundum deprædaretur, ipse autem vnica nauicula. His non aduersatur quod quidam sólent obiicere: à Deo scilicet, transferri & permutari regna ac imperia: ideoq; sæpe Tyrannos potiri victoria Deo annuente. Absit enim vt propterea vel Lucani sententię subscribam, qui hoc modo, ius scęleri datum fuisse, canere ausus est: vel Demosthenis causam vt iniquam damnem, quòd pâtriæ suæ libertatem aduersus Philippi Macedonis violentiam defendens, victus succubuerit, Philippus autem victor euaserit. Quibus exemplis ideo vtor, non vt iis tãquam regulis piorum conscientiæ nitantur, sed quia & celebria sunt & plerisq; notissima: atq; etiam quòd etsi hæc inter profanas gentes acciderint, non tamen vsque adeò ab æquitatis norma distent, vt meritò dici non possit ab alterą parte ius stetisse, ab altera iniustitiã. Nec enim à solo euẽtu prospero aut infelici (vt etiam Demosthenes Æschini aduersario suo, infelicem ipsi successum Chæronẽsis prælij exprobranti, respondit) iudicandum censuerim, num iustè quid an iniustè susceptum sit. Nam (vt magis Christianè loquamur) solet plerunq; Deus vel hominum peccata

Obiectio.

Solutio.

ita vlcisci, vel suos eousq; experiri, vt ipsorum cōsiliis (quamuis per se bonis & iustis) longè alium exitum tribuat, quàm ipsi cogitarint; vt videre est potisimum in eo bello quod reliquæ tribus Israeliticę in Beniamitas gesserunt. At Deus interim non minus iustus manet, quocunq; instrumento sua iudicia exequatur: nec populi minus legitimam causam aduersus hostes tyrannos habuisse sunt existimandi, quia iusto aliquo Dei iudicio prostrati corruerint. Quamobrem probari mihi nunquam potuit eorum opinio, qui sine discrimine aut exceptione vlla, omnes simul Tyrannicidas vno calculo damnāt, quibus olim Græci tam egregia præmia decernebant. Nec magis placet eorum sententia, quibus pleræq; liberationes in libro Iudicum notatæ, ita exoticæ videntur atq; extraordinariæ: vt eas nullo modo in exemplum trahi posse putent. Nam vt ut verum sit, illos populi Israelitici Iudices diuino quodam ac extraordinario instinctu ad ea præclara facinora patranda commotos & excitatos fuisse: non tamē statim consequitur, ipsos Israelitas (vel magistratum gerentes, vel etiam priuatos) non potuisse iure ordinario exterorum tyrānidem propulsare, qui à populo neq; electi neq; probati essent. Quod verò liberationes illæ per eos duntaxat acciderint, quos Deus extra

Iudic. 20.

Non omnes Tyrannicidæ promiscuè damnandi.

ordine excitauit, meæ sententiæ non refragatur, sed potius stuporem & fractum iusto Dei iudicio Israelitarum animum, ob sua scelera, coarguit. Vt igitur ea exempla rectè ac iure imitari liceat, vera hæc media tenenda existimo, nempe: si quis in alios iniustam dominationem vel captet, vel iam vsurparit (siue alienigena is sit, siue tanquam vipera ex patriæ visceribus prorumpat, vt eam nascendo interimat) tum priuati homines ante omnia Magistratus suos legitimos adeant, vt, si fieri potest, publicus hostis publica authoritate, & communi omnium consensu depellatur. Sin autem magistratus vel cōniueat, vel alioqui officium præstare recuset, tunc priuatus quisque legitimum patriæ suæ (cui, post Deum, totum se debet) statum tueri pro viribus satagat, aduersus eum qui legitimus magistratus censeri non potest, cùm eam dignitatem contra leges publicas, vel iam vsurparit, vel vsurpare tentet.

Iniustus dominationis aliquis vsurpator legitimus effici magistratus potest.

Hîc porrò animaduertēdum est, vitium quod ab initio vsurpationi inerat, posse postea emendari: adeò vt qui ab initio Tyrannus fuit, possit legitimus & inuiolabilis Magistratus effici, si videlicet postea liber & legitimus accesserit eorum consensus, qui verum & legitimam Magistratum creare, & constituere possunt. Exempli gratia: Iustum

stum erat bellum duce Pompeio aduersus Cæsarem susceptum, quamuis in eo Cæsar victor extiterit: sed si verum fuit populi Romani postea libero & voluntario assensu, Cæsarem dominium illud summũ, prætextu perpetuæ Dictaturæ consecutum fuisse, iam quærendum amplius non esset, an coniuratio in eum facta iusta ac legitima fuerit, nisi statim probetur, eum Dictatura ipsa manifestè abusum. Audeo id quoq; certissimè affirmare, optimates illos ciues Romanos potuisse, ac etiam debuisse, Rempublicam aduersus Triumuiratum defendere: sed non ausim dicere Cinnam, & socios iure potuisse in necem Augusti coniurare, post Regiam legem (quam vocant) promulgatam & receptam. Verùm hîc quoq; distinctione opus est. Nam dabitur hoc mihi, opinor, cõsensum, siue à toto, siue à maiore populi parte, vel vltrò præstitum, vel vi aut metu extortum, potius rescindendum esse, quàm obseruandum, si certò constet illum cum æquitate & honestate manifestè pugnare. Quis enim sibi persuadeat, populum aliquẽ sponte ac scienter, nulla vi adactũ, sese Principi alicui subiicere voluisse, hoc consilio vt postea ab ipso iuguletur & penitus exscindatur? At enim duo hîc rursus sunt obseruanda, quoties ea vel rescindẽda vel corrigenda sunt, quibus inconsideratè con-

sensus est præstitus. Primum ne quid temerè, deinde ne quid per seditionem tétetur, aut fiat: sed iusto ordine, ac modestè, quantum eius fieri poterit. Præsens Reipublicæ Christianæ status duo nobis huius rei exépla suppeditat, vtraq; sanè maximi momenti. Primum est, iniustæ illius ac irreligiosæ subiectionis, qua sese Reges, & populi Antichristo Romano iureiurando obstruxerunt: quo iureiurando ipsos non magis teneri assero, quàm, si nominatim & apertè Satanæ iurassent, sese omnia iura tum diuina, tum humana euersuros. Alterum est, temporariæ illius, vt vocant, Iurisdictionis, quam Prælati ecclesiastici sibi vendicarunt. Quia enim ex diametro pugnat tum cum Christi mandato, tum cum ipsius & Apostolorum omnium apertissimis exemplis (vt præ cæteris D. Bernhardus manifestè ostendit) consequitur profectò, vt per se ipsa nulla sit: quandoquidem nec Principes ea se exuere aut spoliare, nec Ecclesiastici eam vel à Regibus vel à populis suscipere potuerunt, vel pretio acquirere: nedum vt vi ac dolosis artibus eam vsurpare debuerint, vt eos fecisse constat in potissima mundi parte: Hæc verò dicta sint in Tyrannos qui dominium vel in conciues suos, vel in exteros populos, sibi iniustè vendicarunt.

Temporalis iurisdictio Ecclesiasticorũ, manifestus est abusus.

QVAEST. VI.

Quod sit officium subditorum erga superiores, qui in tyrannidem sunt prolapsi.

SVPEREST vt iam alteram quæstionem tractemus, quæ non immeritò his nostris tẽporibus à plerisq; est agitata. Quid, scilicet, liceat bona conscientia subditis, quoties summi ipsorum Magistratus, alioqui legitimi, in Tyrannos degenerant manifestos: an tum supremorum Magistratuum, in Tyrannos apertos conuersorum, authoritas, tá sacra & intemerata esse debeat, vt eam ferre subditi omnino teneantur, adeò vt nullo modo illi resistere possint: vel si resistere quidẽ aliquo modó licet, an fas sit illis ad arma vsq; progredi? Respondeo, Tria omnino esse subditorum genera, seu subditos in triplici esse differẽtia. Alij enim priuati sunt homines, nulla publica administratione fungẽtes: alij magistratum quidem gerunt, sed hi summis Magistratibus subiiciuntur, (vt quos subalternos & inferiores Magistratus appellamus:) tertij etsi summum quidem Imperium non habeát, nec suprema ac ordinaria potestate fungantur, constituti tamen sunt in eo ordine, vt sint quasi frena & habenæ ad supremum Magistratum in officio continendum. Vt verò diuersa sunt hæc genera, ita de singulis diuersè est respondendum. *Tria subditorum genera.*

Priuatis non licere tyrãno cui legitimè subsunt, resistere.

SIVE igitur qui priuatæ sunt conditionis, spontè & apertè dominationi iniusti vsurpatoris consenserint (vt populus Rom. volens sese Augusto & ipsius successoribus submisit) siue is qui legitimus erat ipsorum magistratus, in tyrannum euaserit manifestum (qualis fuit inter Israelitas Abimelech, & triginta Athenis, ac Decemuiri Romæ; aliiq; alibi) non licere tum dico, cuiquam priuato (citrà extraordinariam à Deo ipso vocationem, quam hîc non attingo) sua priuata authoritate vim vi aduersus Tyrannũ opponere, sed oportere omnino, vt aut ab illius ditione discedat, & sedes mutet, aut ad Deum per preces confugiens, iugum Tyranni patienter ferat: modò ne (sicut ab initio diximus) vel Tyrannidis ipsius aduersus quempiam, minister esse cogatur, vel quicquam eorum omittere, quæ aut Deo, aut proximo debẽtur. Verùm regeri posset aduersus hoc meum responsum, id quod supra statuimus, de duplici illo Tyrannorum genere, quibus diximus etiam priuatos homines posse ac debere totis viribus obsistere. Nam eodem primo intuitu recidere videtur, siue quis priuatus dominium vsurpet, siue quis sua dominatione legitima nõ contentus, tyrannidem exerceat: vnde consequens videri posit, eandem etiam vtroque casu decisionem locum habere. Sed si

Obiectio.

penitius

penitius in res ipsas intueamur, cõspicuum est, quàm maximè hęc duo genera differre, licet prorsus similia videantur. Is enim qui alienos inuadit nullo modo sibi subditos, etsi cupiat iustè & ex bono, & æquo dominari (sicut de Pisistrato & Demetrio Phalereo apud Athenienses legimus) potest tamen iure impediri, etiam armata manu, & à quibusuis vel infimæ sortis, quibus vim inferre voluerit, quum nullo iure illi obstringuntur. Qui autem à populo suo semel probatus & susceptus fuit, etsi suo iure abutitur, retinet tamen authoritatis suæ fundamentum in proprios & priuatos subditos, quoniam mutuo consensu, ac publicè contracta obligatio, nullius priuati voluntate solui, dirimiúe potest. Quod si secus fieret, infinitæ rerum perturbationes, ipsa etiam Tyrannide peiores, sequerentur: & in locum vnius tyranni, quem profligare mens esset, mille succederent. Præterea vnica ratio, ex authoritate verbi Dei petita maioris hîc esse debet momenti, quam quicquid in contrarium adduci posset. Paulus priuatis officium præscribens, non modò Magistratibus (tam summis quàm subalternis) resistere prohibet, sed illis etiam propter conscientiã obedire præcipit. D. Petrus quoque iubet Regem honore afficere, memor, vt verisimile est, eius

Solutio.

Rom. 13. 5.

1. Pet. 2. 17.

reprehensionis, quam à Magistro audierat, cùm gladium priuatus aduersus publicam potestatem (sua tamen authoritate in Dominum abutentem) strinxisset. At nemo nescit quales tum Cęsares essent, Tyberius, & Nero, reliquiq́; prouinciarum præfecti. Hoc postea exemplũ sancti Martyres sunt secuti, dum eos immanissimi Tyranni crudelissimè insectarentur, non solùm sub imperatoribus, qui in Christianos ex Romanorum legibus sęuiebant, verum etiam sub illis qui perindè edicta in gratiam Christianorum promulgata, violabant, vt accidit sub Iuliano Cæsare Apostâta. In summa (vt hanc quæstionis partem tãdem absoluam) non licere dicò cuiquam priuato vi aperta sese tyranno opponere, cuius dominationi prius populus volens cõsensum præbuerit: si enim in priuatis contractibus, pactis conuentis, & promissis eousq; standum est, vt potius damnum patiamur, quàm fidem fallamus: quantò magis priuati cauere debẽt, ne ab obligatione solenni, ac publico consensu contracta, vllo modo resiliant?

De Magistratibus subalternis.

Venio nunc ad inferiores Magistratus, qui sunt velut intermedij, & vt vulgus loquitur, subalterni, inter summum magistratum, & populum. Quorum appellatione intelligo, non domesticos Regis ipsius officiarios (qui scilicet munus aliquod in Basilica

Basilica Regia exercent, & ipsius personæ, potius quàm Regno inseruiunt) sed eos potius qui publicis muneribus, id est ad Regni statum, vel iudiciorum causa, vel rerum bellicarum pertinentibus funguntur, qui ideo in ipsis Monarchiis non Regis, sed coronæ siue Regni (inter quæ summum est discrimen) administri nuncupantur. Cuiusmodi Romæ quidem erant Consules, Prætores, Præfectus vrbi, Præsides prouinciarum (quæ tum ipsi populo, tum Senatui etiam tempore Imperatorum tribuebãtur) & similes Reipublicæ, vel Imperij officiales, qui propterea Pop. Roman. Magistratus, sub nouissimis etiam Imperatoribus, dicti sunt. Tales quoq; erant apud Israelitas duces singularum tribuum, Millenarij, Centuriones, Quinquagenarij, Decuriones, & seniores populi. Quæ politica munera à Mose primum ordinata, nequaquá postea sunt abrogata, cum status ille Aristocraticus in Monarchicum mutaretur; quinimò sub Salomone exactè cõstituta & obseruata. Eius generis varij magistratuũ ordines sunt etiam hodie in plerisq; Christianorum Regnis, inter quos iure censendi sunt, qui Duces, Marchiones, Comites, Vicecomites, Barones, Castellani vocantur, vt qui olim officia & munia publica exercerent, ad ea certo ordine legitimeq; allecti.

Alij sunt Regni, alij Regis ministri.

Pleraque munia publica in dignitates hæreditarias permutata.

Quæ etsi postea in dignitates hæreditarias transierunt, nequaquam tamen pristinum ius & authoritatem amiserunt. In hunc ordinem præterea connumerãdi sunt, qui in ciuitatibus ad varia munera eliguntur, quales sunt quos vulgo Maiores, Viguerios, (seu Vicarios) Consules, Capitolinos, Syndicos, Scabinos & eiusmodi, nuncupant.

Inferiores Magistratus non à persona supremi, sed ab ipsa supremitate pendent.

Hi porrò omnes etsi supremo Magistratui subsunt, ab eoq; mandata accipiunt, ab eo denique inaugurantur, & approbantur, non tamen ab eo propriè pendent, sed ab ipsa (vt ita loquar) supremitate: id est, à summa illa Imperij seu regni δυνάμει & authoritate: ideoque defuncto eo qui summum Magistratum gessit, manent hi in suo quisque gradu, vt prius: quemadmodum & ipsa suprema potestas eadem manet. Quod enim is qui in Demortui locum succedit eiusmodi inferiores Magistratus, vt & ciuitatum priuilegia, confirmat (quam consuetudinem in Romano Imperio primum inuexisse Tyberium Cæsarem, tradit Suetonius in Vespasiano: quæq; nec prioribus seculis in vsu erat in Gallia, nisi fortè cum regnum à parentibus, non ad filios transibat, sed ad exteros) id verò, inquam, nõ efficit vt summus Magistratus, eorum ἀρχικὸς, id est, primarius auctor sit habendus, à quo principium habeant: cùm & supremus ipse antequam

quam in possessionem summæ suæ admini strationis verè mittatur, iusiurandum vicissim ipsi supremæ potestati præstet, iuxta cõditiones in iusiurandi formula expressas: sicut postmodum ipse à singulis quoq; officiariis iuramẽtum suscipit: adeò vt eiusmodi confirmatio nullum ius nouum conferat (quemadmodum nec inuestitura noui Vassalli, aut à nouo Domino facta) sed noua est duntaxat veteris iuris agnitio, propter mutationẽ personę. Hinc apparet mutuam esse obligationem inter Regem & Regni officiarios: neq; totam Regni administrationem Regi soli esse commissam, sed supremũ duntaxat eius gradũ: & singulos officiarios inferiores, eius partem obtinere pro suo quenq; gradu, idq; certis vtrinq; conditionibus. Quæ conditiones si ab inferioribus Magistratibus non seruẽtur, supremi est Magistratus illos vel officio abdicare, vel coercere, causa tamen cognita, & non nisi eo ordine, quem Regni leges perscribunt, nisi & ipse à iureiurãdo, quo se ex legibus regnaturum promisit, discedere velit. E diuerso verò si is qui regiam dignitatem vel electione, vel iure hæreditario adeptus est, manifestè ab iis conditionibus deflectat, sub quib. nominatim rex est & agnitus & approbatus: quis dubitet inferiores Regni Magistratus, ipsasq; adeo prouincias, ac ciuitates, quarũ

Mutuam esse supremorum ad inferiores, & inferiorum ad supremos Magistratus obligationem.

administratio illis commissa est, à suo iureiurando hactenus saltem esse ipso iure liberatos, vt ipsis liceat sese manifestæ eius Regni oppresſioni opponere, cuius tutelam & protectionem pro suo quisque munere, cum iureiurando susceperunt? Quid igitur? dicet quispiam, an qui modò pro summo Magistratu habebatur (cuius authoritas esse debet inuiolabilis) mox pro cuiusque inferioris nutu, tanquam priuatus homo reputabitur, vt liceat in eum tanquam in publicum hostem irruere? Minimè verò, inquam, hoc enim esset fenestram, vt aiunt, ad quasuis impias seditiones, & coniurationes aperire. At enim nos de publica & manifesta Tyrannide, deque eiusmodi Tyrannis sermonem habemus, qui nullas omnino commonefactiones admittere aut ferre possunt. Deinde non agimus hîc de tyranno prorsus è suo solio deturbando, & abiiciendo: sed quærimus, an ne quisquam ipsius manifestæ violentiæ, pro suo gradu sese opponere posſit, ac debeat? cùm iam prius ostensum sit, æquum non esse quempiam pro suo arbitrio publicè contractam obligationem soluere, quisquis tandem is fuerit, & quantumuis etiam iustam de tyranno conquerendi causam habeat. Verùm cum viciſsim isti inferiores regni administri, à potestate ipsa suprema hoc munus

Inferiorũ magistratuum officium.

nus acceperint, vt de obseruatione & custodia legum inter eos caueant, qui ipsorum curæ sunt commissi: seseq; ipsi ad id omni fide præstandum iureiurãdo obstrinxerint (à quo nulla illius culpa absolui possunt, qui ex Rege Tyrannus factus, apertissimè eas conditiones transgreditur, sub quibus Rex designatus fuerat, quarumq; obseruationem ipse iurauerat) an non æquum omni iure tam diuino quàm humano fuerit, aliquid istis inferioribus Magistratibus amplius concedi, ratione præstiti ab ipsis iuramenti de procuranda legum obseruatione, quàm illis qui priuatæ sunt omnino conditionis & absq; vllo publico munere? Dico igitur si eò necessitatis fuerint adacti, teneri ipsos omnino aduersus manifestam Tyrãnidem salutem eorum procurare (etiam armata manu si possunt) qui ipsorum fidei & curæ sunt traditi: tantisper dum excommuni statuum, vel νομοφυλάκων (id est eorum, penes quos est omnis legum Regni illius, aut imperij de quo agitur, authoritas) consilio, melius rebus publicis consultum sit, & vt decet prouisum. Hoc porrò non est seditiosum, aut in supremum suum Magistratum perfidum esse, sed potius fidelissimum iuraméti sui obseruatorem, erga eos quorum gubernationem quisque susceperit, aduersus periurium, & Regni illius op-

quam per me fieri cognoueris, eo in perniciem meam vtaris velim. Sed nunc ad sacram historiam conuertamur, quæ vera & irrefragabilia multa exempla nobis suppeditabit, quibus obfirmentur piorum conscientię. Cùm Dauid ad necem quæreretur à Saule crudelissimo, & perfidissimo Tyráno, neminem habuit ex ducibus Tribuum, Millenariis, Centurionibus, aut senioribus populi, qui causam suam tutaretur aduersus tam impotentem Tyrannidem, non solum in ipsius Dauidis, sed etiam in totius Regni (maximè post summorum sacerdotum horrẽdam cædem) perniciem vergentem: itaq; vt Tyranni furorem deuitet, atque illuc profugus vagatur, sed cùm priuatus amplius non esset (quinimo vnus è regni ministris, dux scilicet exercituum Israelis) & præterea ius successionis à Deo illi promissum fuisset (quod nec Saulem latebat) armis sese & militibus communiuit, tentatis prius omnibus aliis mediis: interim tamen suis limitibus se continens, tantum abest vt vel in regis personam quicquam moliatur, cum etiam deprehensum, viuum saluumq; è manibus suis dimiserit: vel regnum ipsum inuadat, vt etiam Saule rege mortuo, cui se successurum certò sciebat, ne pedem quidem extulerit ad regiam sedem occupandam, nisi quantum Deus

1.Sam.24.21.
1.Sam.22.2.
1.Sam.14.7.
2.Sam.2.1.

ipſe eum promouet, & totius populi conſenſu aduocatur. Attamen ſatis cōſtat propoſitum illi fuiſſe armis ſeſe tueri ob prædictas cauſas. Quorſum enim alioqui illæ militum copiæ quibus comitabatur? Quod verò tam anxiè Deum conſulit, num ciues Xeilæ eum, & milites ſuos in manus Saulis ſint tradituri, apertè oſtendit, ſtatuiſſe illum omnino mœnis oppidi illius Sauli obſidenti opponere, ſi in tuto ſe illic fore cognouiſſet. Quod factum damnari non poteſt, niſi & Dauid ſeditionis ac perduellionis inſimuletur, (quod tamen ne ſuſpicari quidem licet) & prudens Abigail mendacij arguatur, quæ Dauidem, iuſta defenſione aduerſus iniuſtum perſecutorem vtentem, bella Domini gerere apertè profeſſa eſt. Habemus & aliud exemplum euidētiſsimum de oppido Lobna, quod domicilium erat Sacerdotum. Illud enim defecit ab Iorā ſexto Dauidis ſucceſſore, ne amplius illi ſubeſſet: eiusque defectionis cauſa in ipſo hiſtoriæ contextu exprimitur, nempe quòd rex Ioram, Dominum Deum patrum ſuorum dereliquiſſet. At cùm ad ſacerdotes oppidum ipſum pertineret, clarè liquet longè diuerſum eſſe hoc Lobnenſium factum ab Edumeorum defectione, quæ ſub eodem Rege & eodem tempore accidit. Neq; enim veroſimile eſt, Edumeos ab Iſraelitarum ſubiectione

1.Sam.23. ver.9.

1.Sam 25. ver.28.

2.Chron. 21.10.

iectione ſeſe ſubtraxiſſe, vt vero Deo adhærerent, cui nunquam ex animo ſeruierant, ſed odio duntaxat Iſraelitarum & recuperandæ libertatis cupiditate. At ſacerdotes, vel illi ſaltem (ſi hos prius ſeceſsiſſe arbitrabimur) qui poſt Deum Lobnæ dominium obtinebát, pietatis ſuæ egregium ſpecimen ediderunt, cùm ſimul & Deo & Tyranno parere non valentes, huius iugum excuſſerunt, vt in Dei cultu & obſequio permanerent. Hæc duo exempla, præter ſuprà citatas rationes, ita ſunt certa, & authentica, vt ſola (meo iudicio) ſufficere poſsint, ad obfirmandas inferiorum Magiſtratuum conſcientias: quoties eos neceſsitas cogit, poſt tentata omnia illa remedia, ad arma confugere, vt ſuos aduerſus Tyrannidem manifeſtam tueantur, ac conſeruent, non concitandæ, ſed potius vitandæ ſeditionis gratia: ſicut maiorum noſtrorum ætate eorum Tyrannis, qui in Heluetios dominabantur, occaſionem Magiſtratibus municipalibus dedit, vendicandi ſeſe in eam libertatem qua hodie fruuntur.

Repetitio vi. qvaest.

Svperest vt de tertio ſubditorum genere loquamur, qui etſi reuera ac certo quodam reſpectu ſupremorum Magiſtratuum obedientiæ ſubſint, alio tamen reſpectu, maximè rebus anguſtis extremiſque, *Ordines ſiue ſtatus ad frenandos ſupremos magis*

ſtratus cõſtituti. poſſunt ac debent omnibus modis illis reſiſtere cum in Tyrannos degenerãt

conſtituti ſunt defenſores ac protectores iurium ipſius ſupremæ poteſtatis, vt ſummos Magiſtratus in officio retineant, eosque, ſi opus erit & coerceãt, & mulctent. Hîc verò meminiſſe oportet eorum quæ ſuprà dicta ſunt, nempe populum extitiſſe priuſquam magiſtratus vllus eſſet, & propter populum Magiſtratus creatos, non contra populum propter Magiſtratum. Quantumuis enim quidam populi à ſuis regibus originem traxiſſe videãtur (vt à Romulo populus Romanus creatus fuiſſe dicitur, quia prius originalis populus non fuerit, ſed multitudo quædam ex variis gentibus & populis collecta) id tamen ad alios trahi haudquaquam poteſt, vt inde Regula generalis conſtituatur. Præterea ne Romulus quidẽ in has gentes collectitias, niſi ex ipſarum conſenſu dominatus eſt. Inde ſequitur Magiſtratuum omnium, quantumuis ſupremorum, ac potentium, authoritatem, à publica eorum authoritate pendere, qui ipſos ad hunc dignitatis gradum euexerunt, non contrà. Ac ne quis obiiciat, hanc quidem primam fuiſſe Magiſtratuum originem, ſed poſtea populos ſeſe prorſus eorum potentiæ, & arbitrio ſubieciſſe, quos pro ſummis Magiſtratibus recepiſſent, & omnem ſuam libertatem ſine exceptione illis omnino reſignaſſe. Nego primum, certò de hac omnimoda abdicatione

constare: quin contrà affirmo, nullam gentem (quandiu ius & æquitas viguerunt) Reges suos aut creasse, aut approbasse nisi certis appositis conditionibus. Quas si illi manifestè violant, efficitur vt qui hanc in illos authoritatem conferre potuerunt, non minus potestatis in ea illis rursus adimenda retinuerint. Quod vt clarius appareat, dispiciamus an non per omnes ætates, inter famosissimas quasq; Nationes & magis notas, perpetuo vsu hoc comprobari possit.

I. Exempla Romanorum tempore Regū. Liu. lib. 1. ab V. C.

Dvcamvs autem exordium à Romanorum Regno, ac deinde imperio, licet hi vetustiores non fuerint. Titus Liuius initia Romani Regni describens, refert, cùm centū illi, inter reges nominati, qui post Romuli (primi huius populi progenitoris) mortem populo per vices præerant, plebi non placerent, communi consensu statutum, vt deinceps Reges suffragiis populi crearentur, & Senatus authoritate firmarentur. Idem de Tarquinio Superbo vltimo Romano rege loquens: Neq; enim (inquit) ad ius Regni quicquā præter vim habebat, vt qui nec populi iussu, neq; authoribus patribus regnaret. Ac mox multa recenset quæ ab illo contra maiorum instituta fierent. Hic enim, inquit, regum primus, vt traditur, à prioribus morem de omnibus Senatum consulēdi soluit, Rempublicam domesticis

consiliis administrauit, bellum, pacem, fœdera, societatesque per se ipse cum quibus voluit iniussu populi, ac Senatus, fecit diremitque. Ex quibus verbis satis constat Romanorum Reges non nisi certis conditionibus fuisse admissos, quas si non præstarent, populus iuxta ciuium distinctos ordines conuocatus, non minus ad illos exauctorandos, quàm ad eos constituendos, potestatis haberet: quod erga illum ipsum Tyrannum facto ipso satis demõstrarunt. Cæterùm præter id quod Seneca ex libris Ciceronis de Republica annotauit: nempe, prouocationem fuisse à Rege ad populum (quod in causa capitali Horatij sororicidæ factitatum est, qui à delegatis per Tullum Hostilium Regem iudicibus damnatus, à populo posteà est absolutus) præter id, inquam, testatur etiam Dionysius Romulũ, dum cum suis de statu Romano constituendo consilium cœpisset, pronũciasse, Regem quidem custodem esse Legum: at interim penes populum relictam potestatem fuisse creandorum Magistratuum, Legum constituendarum, & indicẽdi belli. Quod primis Gallicæ Monarchiæ architectis pro archetypo fuisse verisimile est, vt infrà docebimus. Adhæc ex Collatini, qui primus cum Bruto consul fuit, historia patet, populum, (cuius appellatione non tantùm status ille
plebeius,

plebeius, quem hodie tertium appellamus, intelligendus est, sed tres illi simul ordines qui Romæ erant, nempe Patricius, Equestris & Plebeius) eandem authoritatem in Consules quoq; habuisse: quamuis illi suprema in Republica potestate potirentur, vbi Dictatore carerent. Id enim testatur etiam Liuius his verbis: Timens Consul ne postmodũ priuato sibi, eadem illa cum bonorum amissione, additaque insuper alia ignominia, acciderent, consulatu se abdicauit. At Collatinus nullius criminis incusabatur, sed suspectum erat duntaxat populo Tarquiniorum nomen, è quorum familia erat Consul Collatinus, inde ergo facile est colligere, multo magis hoc iure populum vsurum fuisse, si quis consul alicuius criminis reus esset peractus: quamuis ex Legum præscripto expectãdum esset, vt (quia temporarium magistratum gerebãt) tempus statutum implerent, priusquam causam dicere cogerentur. Fateor quidem Decemuiros postea creatos, à quibus ad alium Magistratum non erat prouocatio: verùm cum alternatim imperarent, licebat ab vnius sententia ad alterum appellare: tãtum abest vt cuiusquam imménsa, & nullis limitibus conclusa potestas, Pop. Rom. vnquam placuerit: quin tandem etiam Decemuiros ipsos officio sese abdicare coegit. Quod verò ad

Consulum potestas.

Lib. 2. ad V. C.

Dictatores. Dictatoris potestatē attinet, verum est quidem ab illo non licuisse ad alium prouocare: sed hęc dignitas non nisi extrema aliqua necessitate laborante, & pene oppressa Repub. in vsu erat, & id quidem ad breuissimū tempus, semestre scilicet. Sed (quod etiam maius est) si quando ab suprema potestate ad populum prouocatum est, consensit ille vltro: vt ex iis quæ Romæ anno ab V. C. cccc xxix. inter L. Papirium Dictatorem & Qu. Fabium cōtigerunt, videre est. Quid si vlterius progredi libet, & ad Cæsares vsq; pertingere? *Exempla tempore Cæsarum. Iulius Cæsar.* Etsi Iulius Cæsar Rempub. vi potius, quàm voluntario populi assensu occupasset: videri tamen voluit à populo iuxta antiquas consuetudines, dignitates omnes, & munera, quæ obtinebat, consecutus, & ob id duntaxat reprehensus existimatur à multis (ac etiam tandem iure occisus) quòd nimis multas dignitates cumulasset. *Augustus.* Augustus eius successor adoptatus quidem ab illo fuit, sed non hæres Imperij relictus: ideo persuadere conatus est, se iure, & à populo obtinuisse, quod vi occuparat. *Tyberius.* Nec Tyberius alia ratione ei successit. Et post eum *Caligula.* Caligula summo tum Senatus, tum populi consensu Cæsar est appellatus. *Claudius.* Claudius vero primus quidem imperium militari & coempto fauore obtinuit, at non nisi consentiente populo illud rexit, qui tum volēs

sese in miseram seruitutem præceps dedidit. Nero autem illi succedens, cùm veneno illum sustulisset, imperium aperta violentia occupauit. Sed eius exitus exemplũ nobis singulare suppeditat eius authoritatis quam Senatus adhuc tum retinebat. Nam is iure suo vtens (quod diu quasi sopitum delituerat) dicitur nominatim, Neronem populi Romani hostem prius iudicatum, capite damnasse. Vnde apparet ipsos etiam Cęsares Tyrannos factos, iuridicè & coerceri & damnari potuisse: ipsorumque imperium etsi latissimè ex lege Regia (propter Augustum lata, & propter Vespasianũ confirmata) pateret, certis tamen limitibus definitum, nec sine exceptione probatum fuisse: quandiu iuri & æquitati locus fuit. Ecquid enim aliud est Tyrannis quàm potestas aduersus leges sese exerens? de cuius amplitudine & expansione nobis dicere non est propositum (quæ enim effrenæ cupiditatis & malitiæ Tyrannorum meta esse potest?) sed de legitima tantum regum aliorumq; principum potestate legibus finita, atq; hæc quidem de Romanis. *Nero.*

ATHENIENSES porrò cum abrogatam Democratiam in Aristocratiam commutassent, Triginta primum viros, pòstea decem tantùm publicæ gubernationi præfecerũt, vt ipsorum historiæ perhibent: quos, cùm *11. Exempla ex Atheniensiũ Republica.*

authoritate sua abuterētur, deinceps & ab officio remouerunt, & dignis suppliciis etiam affecerunt, eodem scilicet iure in eo vtentes, quo illos primùm creauerant.

III. Exempla à Lacedæmoniis petita.

Notum est etiam Lacedęmonios, Reges suos pro arbitrio ex Heraclidarum familia eligere solitos. Quod mutare Lysandrum voluisse tradit Plutarchus, sed frustra. Rege autem certis conditionibus electo, Ephoros constituerūt, qui Reges in officio retinerent, ac veluti habenis frænarent. Hi porrò alios modò expulerūt, modò capitis supplicio affecerunt, donec tandem proditione Cleomenis Tyranni, omnes occiderentur: quo facto Lacedæmon simul cū dominatione libertatem amisit. Venit autem hîc mihi in mentem pulcherrimus ille Xenophontis locus, quo de Lacedæmoniorū Republica verba faciens tradit, Regem & Ephoros singulis mensibus sese mutuo iureiurando obligare cōsueuisse, hoc quidem omnium ciuium, illum proprio suo nomine: ac Regem quidem hoc iuramento polliceri, se ex præscripto constitutarum legum regnaturum: Ephoros autem se ciuitatem illi conseruaturos, si iusiurandum seruasset.

IIII. Exempla ex Israëlitarum monarchia.

Veniamus nunc ad Israëliticam πολιτείαν, omnium quæ vnquam fuerunt perfectissimam si ea Israelitæ contenti fuissent. Hoc verò primum eam veluti supra sidera

euehit, quòd ab initio Deus ipſe æternus, eius vnicus Monarcha fuerit: non eo tantùm nomine, quòd ipſe rerum omnium ſupremum dominium obtineat, ſed ſingulari quodam modo, nempe: quòd leges per Moſem viſibiliter Iſraelitis conſtituerit, quòd populum ſuum per Iehoſuam in terrā promiſſam exerto veluti brachio introduxerit, quod deniq; illis præfuerit, eoſque rexerit; in eorum ſcilicet perſona, quos ipſe immediatè ad illius gubernacula præfeciſſet, qui Iudices vocabantur. Eo igitur tempore πολιτεία Iſraelis verè Monarchica fuit (quamuis Deus quorundam miniſterio pro beneplacito ſuo vteretur) quòd ſi regna omnia hunc Monarcham haberent, vel ſaltem omnes Monarchæ ab hoc ſummo mundi totius domino, ſe regi ſemper paterētur, non minus ſuperflua eſſet hæc, de qua agitur, quęſtio, quam ea nunc per neceſſaria eſſe agnoſcitur. At enim felix ille huius Reipub. ſtatus, (qui nulli vnquam præter huic populo obtigit) ſtupendo, & inſolenti modo mutatus eſt. Nam reliquarum gentium Monarchiæ in Tyrannidem, ipſorum Monarcharum culpa, deflexerunt: At Iſraelitæ, cùm tantum bonum non agnoſcerent, verum illum ſuum Monarcham, qui Tyrannus fieri nunquā poterat, veluti inuitum adegerunt, vt ipſis Regem ex hominibus conſtitueret,

Inſclitas Monarchia omnium feliciſſima cur extiterit.

Ioſ.2.10.

Quomodo abolita fuerit Iſraelitarū Monarchia.

1.Sam.8.4.11.

ſicut & reliquis populis. Dominus ergo tandem illorum votis annuit, ſed in ira & indignatione ſua: non quaſi ſtatum Monarchicum per ſe eo facto damnare voluerit, ſed quia hæc mutatio à populo cerebricoſo & refractario eſſet profecta. Interea hoc diſsimulari nec poteſt, nec debet: Regem nullum à condito mundo (etiam ſi optimum quemq; ſeligas) extitiſſe qui ſua authoritate nō fuerit aliquatenus abuſus, adeò vt omnino fatendum ſit, (id quod Philoſophi etiā ſola ratione naturali inſtructi agnouerunt) Monarchicam dominationem perniciem ac interitum potius populo afferre, quàm præſidium & ſalutem, niſi habenis quibuſdam coarctetur, quibus fiat, vt maximum illud bonū quod ex ea poteſt emanare, colligi: & ingens malum, quod alioqui omnino ex illa conſequi neceſſe eſt, vitari & impediri poſsit. Vtor hac præfatione, de Iſraelitici Regni primordiis ſermonē ingreſſus, quoniam horum omnium clara illic exempla extant: ad quæ vt tam Reges quàm populi ſolicitè animaduerterent, eſſet operæpretiū, ne alios ab aliis opprimi tam ſæpe contingeret: ſed potius vtriſq; Dei (à quo ſolo omnis manat tranquillitas) gloria, ita curæ eſſet, vt & qui imperant, & qui parent, ſimul pacificè ſeſe tueri ſatagerent. Verùm vt eò redeam, vnde ſum digreſſus: Dominus

Monarchia quomodo & quando pernicioſa

merito

meritò in populum suum ira percitus, vt quid illis ex temerario illo quo agitabãtur affectu, expectãdum esset clarè ostenderet, prædicit illis per Samuelem miris omnino verbis, quod sit ius illud futurum, quod historia ius Regis vocat: nempe in summa, Regem pro libidine & personas, & bona subditorum vsurpaturum, & ad suos vsus conuersurum: quod certè Tyrannicum est potius, quàm Regium. Quis enim meritò dubitare ausit, Dei solius esse meram suam voluntatem loco rationis obtrudere? cùm nihil iustũ dici possit, nisi quod prius Deus voluerit: Dei enim solius voluntas vera est ac certa omnis iustitiæ Regula, vt ab initio dictum est. Cõtrà verò hominibus accidit, quorũ etiam ratio iustis, ac sanctis legibus subiici, & moderari debet, in iis præcipuè, qui aliis præsunt: adeò vt toto cœlo errent, qui Samuelis verba ita accipiunt, quasi is author Regibus esse voluerit, quilibet audendi: aut quæcunq; illi ea ca voluntate egerint, approbarit: iuxta execrandum impuræ illius incestuosæ dictum. Si libet, licet: quod, proh dolor: plusquam satis nostro hoc seculo iactatur, & præstatur. Quinimo ita accipienda sunt Samuelis verba, quasi Israëlem increpans diceret: Non suffecit vobis Deum ipsum pro Monarcha vestro habere, vt fuit hactenus peculiari

Ius Regiũ è Samuele præditũ quale.

quodam fauore: sed alium ac talem expetitis, qualem habent reliqui populi: continget ergò vobis talis: At audite rursus, quid iuris ille in vos sit vsurpaturus, & qua æquitate ac iustitia vobis dominaturus. Hunc esse sensum verborum Samuelis experiētia ipsa posteà ostendit. Dico igitur: quamuis Deus nominatim Dauidem elegisset, oportuisse tamen eum etiam à populo eligi: qui in eo eligendo rectè, prout debuit, Dei voluntatem sit secutus. Idem accidit quoque in Salomone, qui à Deo primùm electus, à populo secundariò Rex creatus fuit. Et in genere: quamuis diadema regium ex Dei mandato, hæreditario iure ad familiam Dauidis pertineret, populus tamen, vt supra à nobis ostensum est, ex demortui Regis liberis eum eligebat, quem regnare mallet. Idq; duplici obligatione interueniente, vt patet ex historia Ioas. Nam tam Rex quàm populus, solenni iureiurando Deo primùm pollicebantur se leges ipsius tam Ecclesiasticas, quàm politicas obseruaturos. Adhibebatur postea & aliud iuramentum mutuum inter Regem ipsum, & populum. At verò, dixerit quispiā, erátne propterea ius populo (id est, ordinibus populi) in eum quem elegerat, cum officiū non præstaret, animaduertere? Erat profecto, quod quatuor exemplis potissimum probari potest. Si enim

Reges Iuda à populo electi.
David. 2.Sam.5.1.
Salomon. 1.Par.29.22.
Ioas. 2.Reg.11.4.& 17.
Populi Israelitici potestas in profligandis dānandisúe Regibus.

Si enim licuit Dauidi aduersus Saulis tyrannidem sese tueri, vt paulo antè visum est, & Lobnensibus ab obedientia Iorami deficere (qui tamen inferiores tantùm Magistratus erant) nonne inde meritò colligam, Regiis ordinibus multò etiam plura ipso iure licuisse? Huc quoq; pertinet id quod prudenti Ioiadæ sacerdotis consilio, ab ipsis ordinibus aduersus Athaliã (quæ Regina constituta, sex integris annis Regnum administrarat) patratũ fuit. Deniq; Amasiæ exemplum multò est adhuc apertius, quem Hierosolymitani ad necem vsq; sunt insectati. Quòd si id per seditionẽ factum quispiam arbitretur, & nõ legitimè, is quæso diligenter ad sequentes rationes attendat. Nusquam dicitur Amasias à seruis domesticis occisus (sicut id patri suo Ioas contigisse, & Ammoni Manassis filio, legimus) sed potius communi quodam Hierosolymitanorum consensu: neq; id occultè, & quasi per insidias (qui fuit quàm plurimum Tyrannorum exitus) sed vi aperta, & velut publica authoritate: nec subito aliquo tumultu, sed postquam ille fuga sese in vrbem Lachis recepisset, vnde & ipsius cadauer reportatum, & in patrum suorum sepulchrum conditum scribitur. Nihil deniq; hîc, neq; ante, neque post Amasiæ mortem conspicitur, quod seditionis suspicionem habeat: sed o-

Athalia.

Amasias. 2. Reg. 14. 19.

Qualis fuerit Amasiæ occisio.

mnes circumſtantiæ euincunt cuncta potius cõſilio, & meditata deliberatione, Hierosolymitanorum (ſimul tacito fœdere, tanquam præcipua ordinum pars, coniunctorum)
2. Par. 25. tentata, & patrata fuiſſe, etſi id extra
27. ordinem, & quaſi perfunctoriè acciderit: nullo certè priuato odio, ſed propter ipſius impietatem, qua præcipuam iuramenti ſui partem violarat. Ideoq; nuſpiam legimus poſt eius mortem vel querimoniam vllam, vel inquiſitionem, vel denique pœnam aliquam aduerſus cædis authores procuratã, aut irrogatam vel à populo, vel ab ipſius liberis fuiſſe: quemadmodum poſt mortem Ammonis & Ioas contigit, in quorum con
2. Reg. 12. iuratos occiſores, etſi domeſticos, iuſtis pœ
10. 14. 5. & nis fuit animaduerſum: quanuis vterque il
21. 24. lorum improbus fuiſſet. At contrà, mortuum huius cadauer æquis in Ieruſalem reuectum fuiſſe legimus, ob reuerẽtiam tum Regiæ dignitatis, tum familiæ: & Azariam ipſius filium à populo Iuda vniuerſo Regem illi ſuffectum. Quod rurſus planè oſtendit id, quod à potiore ordinum parte (nempe à Ieroſolymitanis) factum fuerat, communi poſtea conſenſu confirmatum fuiſſe: vt iuſta de cauſa, & per eos, executioni mandatum, quibus id liceret. Hinc igitur cõcludo, ordines ſeu ſtatus populi Iſraelitici ius habuiſſe, & ex familia Dauidis ſibi

Regem,

Regem, quem vellent eligere, & electum postea vel eiicere vel supplicio etiam, prout res ferebat, afficere.

Sic nostra memoria Dani Christiernum crudelissimum Tyrannum non solùm Regia dignitate priuarunt, sed carcere conclusum ad mortem vsq; detinuerunt, translato Regno ad sapientissimum iustissimumque Regem illius auunculum, eiusque, qui nunc regnat, auum. *V. Exemplũ ex Danorũ regno.*

Quod ad Suedos quoque attinet, satis norunt omnes quomodo nostra ætate Gostauus se, suosq; à Danorum subiectione liberarit: & etiamnum hodie Suedi Regem suum captiuum asseruant, ob non satis prudenter administratum Regnum, quod ad fratrem ipsius translatum est: cui Dominus benedicat. *VI. Suedorum exempla.*

Scoti etiam superioribus annis Reginã suam abdicarunt, & perpetuo carcere damnauerunt, quòd quamplurimorum turpium adulteriorum, atq; etiam crudelissimæ cædis mariti sui accusaretur: quæ accusatio si legitimè probata est, audeo dicere, rectius eos facturos fuisse, si in eam promeritas pœnas exercuissent. *VII. Scotorum exempla.*

Cæterum quod ad Angliæ Regnum omnium quotquot hodie in vniuerso orbe visuntur fœlicissimum, atq; vtinam in ea felicitate diu perduret, spectat etiã si ad eum, *VIII. Exempla ex Anglia regno.*

qui Regio sanguine proximior est, iure successionis illud deuoluatur: apparet nihilominus, tum ex multis historiis memoratu dignissimis, tum ex Polidori testimonio, in vita Henrici, huius nominis primi, Anglorum regis, omnem ferè regnandi authoritatem à consensu Parlamenti (vt vocant) pendere. Et sanè si conferre libet beatam illam tranquillitatem (qua iam multis annis fruuntur, sub benignissimo & pacatissimo serenissimæ Reginę Elizabethæ dominio) cum miserãdo & infelici statu, tot aliarum regionum, ipsa experientia docebimur, quàm sit ea moderatio Regiæ potestatis vtilis, & beata, si modò ea rectè exerceatur, & Reges ipsi Deum timentes, populiq; sui amantes, sustineant se ab illa, non regi tanquam pupillos (vt aulici adulatores, qui pane lachrymis miseræ plebis pisto saginantur) loqui solent, sed dirigi & moneri, ea tamen reuerentia & obedientia, quæ Maiestati ipsorum conuenit, ac debetur.

IX. Exempla à Polonorum institutis.

De Polonis porrò si quis hactenus dubitauit, Num in eligendo certis conditionib. Rege, ipsi hoc ius retinuerint, vt à iuramento ipsis discedere liceat, si ille promissis nõ steterit: poterit id clarè intelligere ex vltima illa electione, qua sibi Henricum Regis Gallorum fratrem in Regem cooptarunt. Atq; in eo mihi planè conuenit cum Episcopo

Valen-

Valentino (huius electionis pro Rege suo, procuratore) qui in oratione ad Polonos habita, & vulgo excusa eos hoc nomine maximè laudat, quòd regum suorum potestatem sapientissimis suis legibus coarctarint, & quasi finibus circunscripserint.

Simili ratione Veneti (quorum Respublica, si ex euentis iudicãdum est, omnium felicissimè, & sapientissimè, secundum hominum prudentiam, constituta, & moderata existimatur) Ducem supremum sibi creant, non tanquam Idolum aliquod, aut spectrum (vt quidam in rebus politicis parum exercitati scribere ausi sunt) sed tanquam principem ac Monarcham, à quo citra vllum tyrãnidis periculum, omnes Monarchiæ commoditates, percipiant. Iam verò sicut Consilium illud quod vocant generale, Ducis eligendi omnem authoritatem habet (seruatis tamen ritibus ad hoc apud ipsos institutis, & vsitatis) ita illud ipsum Consilium sibi ius istud retinuit (sine quo facilè reliqua omnia in nihilũ abirent). Nempe illius ipsius Ducis deponendi, & puniendi, si quid tyrannicum vel moliatur vel patrauerit: quemadmodum id exemplis & facto sæpe comprobatum est. Videant igitur hîc reliqui Italiæ populi, qui tam subtiliter de humanis rebus disserere, & ratiocinari sunt soliti (editis etiam plerisque

X. Exempla à Venetorum Republica.

de ciuili gubernatione libellis) an in hac re æquè prudenter sese omnes, vt Veneti, gesserint.

XI. *Exempla ab Hispanorum Regibus.* Quid verò de Hispanis dicemus? Status certè huius Regni diu fuit perturbatissimus & valde inquietus, quod pleræq; barbaræ nationes, tum ex Septentrionibus, tũ ex Africa illuc veluti diluuio quodam exundarint, sicut id tu certissimæ historiæ, tum ipsorum idioma testantur. At fatendum est omnino Gentem hanc præ cæteris semper fuisse sagacem, & prouidam. Et quamuis verum sit illud Aristotelicũ, natura Barbaros mancipia potius esse, quàm subditos: Hispani tamen hactenus (quæcunq; tandem barbaries regioné eorum inuaserit) in Politiæ constituendæ ratione plerisq; populis erubescendi occasionem prębẽt, eosq; meritò pudefaciũt. Id verò vt probem, citabo duo testimonia præ cæteris insignia, & quæ literis aureis insculpi publicis tabulis mererentur: vt & Reges iustè ex iis imperare, & populi vicissim rectè obedire, docerentur.

Prius testimonium sumptum est ex quarti Concilij Toletani c.74. quod habitum est anno Domini D.C.XLIIII. iuxta Sigeberti supputationem. Verba autem Synodi, tum ex viris Ecclesiasticis, tum ex reliquis Regni ordinibus coactæ, sic habent: Nullus apud nos sub præsumptione regnum arripiat,

arripiat, nullus excitet mutuas ſeditiones ciuium, nemo meditetur interitus Regnũ, ſed defuncto in pace Principe, primates totius gentis, cum ſacerdotibus, ſucceſſorem Regni conſilio communi conſtituant: vt dum vnitatis concordia à nobis retinetur, nullum patriæ gentisq; diſsidium per vim, atq; ambitum moliatur. Quod ſi hæc admonitio mentes noſtras non corrigit, & ad ſalutem communem cor noſtrum nequaquam perducit, audi ſententiam noſtram. Quicunq; ergo ex nobis, vel totius Hiſpaniæ populis, qualibet coniuratione, vel ſtudio, ſacramentum fidei ſuæ (quod pro patriæ gentisq; Gothorum ſtatu, vel conſeruatione Regiæ ſalutis, pollicitus eſt) temerauerit: aut Regem nece attrectauerit, aut poteſtate Regni exuerit, aut preſumptione Tyrannica regni faſtigium vſurpauerit, anathema ſit in conſpectu Dei patris & Angelorum: atque ab Eccleſia catholica, quam periurio profanauerit, efficiatur extraneus & ab omni cœtu Chriſtianorum alienus, cum omnibus impietatis ſuę ſociis, quia oportet vt vna pœna teneat obnoxios, quos ſimilis error inuenerit implicatos. Quod iterum ſecundò replicamus dicentes: Quicunq; à modo, &c. Et ideò, ſi placet omnibus qui adeſtis, hanc tertiò iteratam ſententiam, veſtræ vocis cõſenſu firmate. Ab vni-

uerſo clero, vel populo dictum eſt: Qui contra hanc noſtram definitionem præſumpſerint, anathema: Maran-atha, id eſt, perditio in aduentu Domini, ſint: & cum Iuda Iſcariot partem habeant ipſi & ſocij eorum. Amen. Quapropter nos ipſi, & ſacerdotes omnes ſanctam Eccleſiam Chriſti ac populum admonemus, vt hæc tremenda & toties reiterata ſententia, nullũ ex nobis præſenti atq; æterno condemnet iudicio: ſed fidem promiſſam erga glorioſiſsimum Dominum noſtrum Siſenandum regem cuſtodientes, ac ſincera illi deuotione famulantes, non ſolum diuinæ pietatis in nobis clementiam prouocemus, ſed etiam gratiam antefati Principis percipere mereamur. Te quoq; præſentem Regem, ac futuros ætatum ſequentium Principes, humilitate debita depoſcimus, vt moderati & mites erga ſubiectos exiſtentes, cum iuſtitia & pietate populos à Deo vobis creditos regatis, bonamq; viciſsitudinem, qua vos nobis conſtituit, largitori Chriſto rependatis, regnantes in humilitate cordis, cum ſtudio bonæ actionis. Nec quiſquã veſtrum ſolus in cauſa, captiuum aut reum ſententia feriat, ſed cõſenſu publico cum rectoribus ex iudicio manifeſto, delinquentium culpa pateſcat: ſeruata à vobis in offenſis manſuetudine, vt nõ ſeueritate magis in illis, quam indulgen

tia

tia polleatis, vt dum omnia hæc (authore Deo) pio à vobis moderamine conseruantur, & Reges in populis, & populi in Regibus, & Deus in vtrisq; lætetur. Sanè de futuris Regibus hanc sententiam promulgamus, vt si quis ex eis contra reuerentiam legum, superba dominatione, & fastu regio in flagitiis, & facinore, siue cupiditate, crudelissimam potestatem in populis exercuerit, Anathematia sententia à Christo Domino condemnetur, & habeat à Deo separationem, atq; iudicium, propter quod præsumpserit praua agere, & in perniciem regnum deducere. De Simithilane verò, qui propria scelera metuens, seipsum regno priuauit, & potestatis fascibus exuit, id cum Gentis consultu decreuimus, vt neq; eum, vel vxorem eius, propter mala quæ commiserunt, neq; filios eorum vnitati nostræ vnquam cōsociemus, nec eos ad honores, à quibus ob iniquitatem deiecti sunt, aliquando promoueamus. Est hoc sanè singulare exemplum: cui decretum aliud sextæ Synodi Toletanæ adiiciam, in quo post- *Cap. 5.* quam de exigēdis Iudæis è regno statutum esset, adduntur sequētia. Incassum bonum agitur, si non eius prouidetur perseuerantia: Ergo postquam ordine præmisso ad gubernacula accesserit Regni, si ipse temerator huius extiterit promissi, sit anathema

Maran-atha in conſpectu ſempiterni Dei, & pabulum efficiatur ignis æterni, ſimiliq; cum eo damnatione perculſi ſint, quicunque ſacerdotum, vel quilibet Chriſtianorum eius implicati fuerint errori. Ex his facilè iudicari poteſt quæ ſit ordinum Hiſpaniæ in ſuos Reges authoritas, ſi quid contra iuſiurandum commiſerint: cùm ex iure Feudorum (quę etiam Regna Imperia complectuntur) Vaſſallus excommunicato Domino ſeruitium non debeat, imò ſacramento fidelitatis ſit abſolutus: vt habetur lib. 2. Feud. tit. 28. §. 1.

Alterum teſtimoniū, quod proferre ſum pollicitus: Formula illa eſt inſignis, quam Arragonij hodie etiam (niſi fortè non ita pridem mutata eſt) non ſolùm in Regum ſuorum inauguratione vſurpant, ſed etiam in conuenientibus illis triennalib. iterant, in quibus Rex ſeſe apud ſuos ordines ſiſtere ſolet, tum vt ſuis ius dicat, tum vt ab iis ius ſuum recipiat. Ibi enim poſt multas peractas cæremonias, inter eum quem iuſtitiā Arragonenſem vocant (qui ſupremæ poteſtatis perſonam refert, cuique reges iureiurando ſe obſtringere coguntur) & Regem ipſum, vel creandum, vel iam creatum, Formula hæc totidem verbis pronuntiatur:

Formula qua Hiſpaniarum Reges inaugurantur.

NOS QVI VALEMOS TANTO COMME VOS, Y PODEMOS MAS QVE VOS,

vos, vos elegimos rey: con estas y estas conditiones, intra vos y nos, vn qve manda mas qve vos: Id est, Nos qui tanti sumus quanti vos, & plusquam vos possumus, Regem vos eligimus, his atq; his conditionibus: Inter vos & nos, vnus maiore est imperio, quàm vos. En quo vsq; Hispani suos Reges in honore habuerint, prout debuerunt.

Quid plura? Norũt omnes qua sit authoritate cœtus ille Principum toto orbe illustrissimus, septem videlicet Electorum imperij, tam in eligendo Imperatore, quàm in eo, quoties opus est, abdicando: sicut Adolpho, anno M.CC.XCVI. & Venceslao anno M.CCCC. Imperatorib. accidit. Erat autem tale iusiurãdum, quo se tunc Reges seu Cæsares Germaniæ obstringebãt, quale describitur in Tractatu, cui titulus est, speculum Saxonicum lib.3. paragr.54. Cùm enim Rex eligitur, cogitur publico iuramento fidelitatem, & hominium (seu, vt vulgus vocat, homagium) imperio præstare: ac polliceri se totis viribus promoturum iuris administrationem: atq; adeò omnes iniurias propulsaturum, & deniq; omni studio, & conatu iura Imperij conseruaturum. *XII. Exempla è sacro imperio.*

Accedo iam ad Francos: apud quos, priusquam in Galliam venissent, Reges ordi- *XIII. Exempla*

Regũ Gallorum & antè, & postquam Francis coniuncti fuere.

nibus populi sui submissos fuisse, testis est Iulius Cæsar lib.5. cap.8. de bello Gallico, dum Ambiorigis Eburonum (siue vt hodie vocantur Leodiensium) Reguli, in quadam oratione verba recensens ait, sua esse eiusmodi imperia, vt non minus haberet in se iuris multitudo (legitimè scilicet coacta) quàm ipse in multitudinem. Idem etiam probatur ex verbis Vercingentorigis Regis Aruernorum, causam suam in cœtu publico tuentis, vt ea ab eodem Cæsare recitantur lib.7.cap,4. Postea verò Galli & Franci sub vno Francogallorum nomine coierunt in vnum. Quorum regnum cùm singulari Dei beneficio diutissimè prorogatũ, & conseruatum fuerit, nunc quidem ita nutare videtur (quacunq; tandem ex parte culpa hæreat) vt certissimum eius excidium proximè timendum sit, quod tamen vix accidere potest, nisi cum ingenti reliquarum orbis partium mutatione. Cæterùm quæ mihi nunc de eo dicenda sunt, satis suspicor quibusdam grata & accepta, quibusdam verò ingratissima & inauspicata futura. At nihil dicenti nisi quod res est, spero equidem Deum mihi aduersus omnes calumnias fore propitium. Quãquam igitur Francogalli Reges suos primum ex Merouei familia, deinde ex Caroli magni posteris, ac tandem ex Hugonis Capeti successoribus elige-

eligerent, ita tamen ab initio Monarchiam suam constituisse dico, vt Reges ipsorum non solo iure succeſsionis regnarent, sed si simul consensu Ordinum Regni electi forent. Sic Pharamundus electus solio Regio sublimatus fuit, anno Domini CCCCXIX. Sic Pipinus anno D. CC. LI. ipsorumque liberi Carolus, & Carolomannus anno D. CC. LXVIII. Ac tandem anno D. CC. LXXI. Carolus in fratris partem ex ordinum authoritate succeſsit. Quam authoritatem secutus ipse postea, nempe anno D. CCC. XII. Ludouicum filium suum Imperij hæredem instituit: cauens nominatim testamento suo (sicut Nauclerus, qui scriptis illud prodidit, testatur) vt populus (id est ordines ipsi) quem mallet ex filiorum suorum liberis in Regni successorem eligeret, præcipiens etiam Patruis, qui tum superuixissent, vt eiusmodi electioni assentirentur: quod factum equidem notatu est digniſsimum, & ad totius huius quęstionis statum decidendum accommodatiſsimum. Atq; tale fuit Francogallicorum Regum iuramentum teste Aymoino, qui Carolum Caluum dictum sic loquentem inducit. Quia sicut isti venerabiles Episcopi vnius ex ipsis voce dixerunt & certis indiciis ex nostra vnanimitate monstrauerunt, vos acclamastis me Dei electione ad vestrā

Naucl. vol. 2. generatione. 28.

Aymoino, lib. 5. c. 21.

saluationem,& profectum, atque regimen & gubernationẽ hoc aduenisse, sciatis me, honorem & cultum Dei atque sanctarum Ecclesiarum Domino conseruare adiuuante, & vnumquemq; vestrum secundum sui ordinis dignitatem, & personam, iuxta meum scire & posse,honorare & saluare & honorabiliter saluatum tenere velle: & vnicuique in suo ordine secundum sibi competentes tam Ecclesiasticas quàm mundanas legem & iustitiam conseruare. In hoc vt honor Regius & potestas, ac debita obedientia atque adiutorium ad regnum mihi à Deo datum continendum ac defendendum, ab vnoquoque vestrum secundum suum ordinem ac dignitatem atque posſibilitatem mihi exhibeatur, & sicut antecessores vestri Iure, fideliter & rationabiliter, meis antecessoribus exhibuerunt. Hæc ille totidem verbis.

Eos ipsos verò ordines potestatem regum, quos elegissent, abdicandorum habuisse, si quid peccassent, infinitis exemplis constat. Childericus propter flagitia, & libidines publico Consilio Regno motus, & expulsus est anno CCC.LXI. eique Gilo substitutus, qui ex Merouei familia non erat. Et Chilpericus anno D. LXXVIII. & Theodoricus anno D. CLVII. Quinimo anno D.CCC.XC.

ordines

ordines neglecto Carolo Ludouici Balbi filio Euden siue Odonem in Regem elegerunt. Legimus etiam Hugonem Capetum Regno priuasse Carolum Lotharij fratrem, cùm ille negligentius & veluti cunctando rem ageret, & ad concilium deferret, sperans scilicet fore, vt Regni ordines illorum controuersiam, pro assueto more, dirimeret. Ac in summa, si regnum Francogalliæ electione non conferebatur, dicendum esset neque Pipinum, neque Capetum quicquam iuris in eo habuisse: cùm neque ex Merouei masculis hæredibus successores deessent Pipino regnum vsurpante: neque ex Caroli Magni filiis, cùm Capetus Regiũ diadema sibi vendicaret.

PORRO quod attinet ad eorundem ordinum authoritatem, qua vel Regni præcipuas dignitates & officia conferebant, adimebantque: vel saltem sollicitè animaduertebant quo modo se Reges tam in iis conferendis, amendisúe, quàm in tributis exigendis, aut in aliis Regni præcipuis negotiis, tum belli tum pacis tempore gererent: Ea, inquam, authoritas vetustissimis & valde authenticis Historiis satis superque testata est: quæ planè eorum assentatorum impudentiam satis arguunt, qui hodie ex ruinis tanti tamque sapienter constituti Regni, suam potentiam

per fas nefasq; augere non desinunt. Et sanè quòd nostris temporibus, is qui sanguine est proximior, non conuocatis ordinibus, in Galliæ Regnum succedit, nouamq; rerum faciem inducit, pro eorum libidine, qui eiusmodi successoris fauorem ac gratiam captauerint: Quodq; comitia publica statuto tempore amplius non indicuntur, sed tum duntaxat, quum id commodum quibusdam videtur, qui inde proprias commoditates, & securitates aucupãtur: Quòd præterea, quoties ordines coguntur, id fit non tam vt de publicis rebus seriò decernatur, quam dicendi causa, vt scilicet longis affectatisque orationibus Rhetorum (imò Sophistarum potius) more, tempus & actio omnis eludatur: Quodq; illic ij iudices sedeant, in quos præcipuè omnes accusationes, & querimoniæ intenduntur: denique quod tum bella, tum pax, aut induciæ decernuntur: tributa & exactiones imponuntur: leges de rebus tam publicis, quàm priuatis figuntur, & refiguntur: dignitates & præfecturæ, omnia item munia publica electis vel conferuntur, vel adimuntur, pro quorundam tantùm (siue virorum, siue mulierum, nobilium siue ignobilium, proborum siue improborum) arbitrio, qui apud rerum Dominos maiore pollent authoritate & gratia (vtpote per quorum aures & oculos

oculos duntaxat isti & audiant & videant) hęc, inquam, omnia à maiorum sanctis moribus & agendi ratione quam longissimè dissident, & cum primariis legibus quibus Gallicæ Monarchiæ fundamenta nituntur planè ex diametro pugnant. Iam verò Iurisconsultis omnibus, qui cum scientia iuris bonam conscientiam coniunctam habent, disputãdum relinquo, num vlla quantumuis longi temporis præscriptio iure aliquo vel diuino, vel humano locum hîc habere possit, vel debeat. At enim quòd hodie adhuc Reges, cum solenni ritu vnguntur, iuramentum præstant (cuius formula vtinam publicè excuderetur, vt omnibus innotesceret) & quòd præterea singulis ciuitatibus sua priuilegia, item publica munera Regni officiariis confirmare postquam regnum sunt adepti, cõsueuerunt. (etsi hic multa fiunt per abusum quæ minimè sunt probanda.) Quòd deniq; si reges minores sunt ætate, status ordinesq; Regni communi consilio statuunt, ad quem illius administratio pertineat: hæc, inquam omnia reliquiæ sunt adhuc pristinæ illius authoritatis, qua ordines pollebãt, & quæ nunc paulatim abit in nihilum. Nondum tamen ducenti anni præterierunt, cùm ab ipsis ordinibus Caroli V. (qui sapiens cognominatus est) testamentum rescissum fuit, nempe

T

anno M. CCC. LXXX. Quid amplius? anno M. CCCC. LXVII. Quum Ludouicus huius nominis XI. (qui quantum potuit Monarchiam Gallicam in Tyrãnidem transformare conatus est, quod Regij Parasiti Regem emancipare seu seruitio eximere, appellant) meritò accusaretur, quòd pessimè Regnum administraret, dati sunt illi ab ordinibus apud Turones conuocatis XXX. viri tanquam curatores, à quibus se regi & gubernari pateretur. Verum est quidem, ipsum posteà facilè ab illis sese expediuisse, vtpote cui (Claronensis Idoli prætextu, quod summa superstitione colebat) iuramenta omnia & promissa, non nisi ludus & iocus essent: sed tanto cum ipsius præiudicio, & infelici successu, vt prȩter infamiam, qua etiamnum hodie notatur, quandiu vixit nulla vnquam quiete aut pace frui potuerit: & in ipsa adeò morte expertus sit, quid valeat à subditis potius timeri quàm amari. Et quandoquidem de iuramenti violatione mentio incidit, addere libet aliud exemplum valde memorabile. Carolus huius nominis VII. dum adhuc Delphinus esset, nefario consilio Ioannem vltimum Burgundiæ ducem è Gallicorum regum prosapia ortum, coram se miserè trucidari iussit contra fidem, pacem, atque amicitiam paulò antè prope Melodunum iuratam.

Aliàs XXXVI.

Insigne exemplum vltionis diuinæ in periurum principē.

iuratam. Hoc periurium deinde (quamuis tanto Dei iudicio Dux ille eſſet dignisſimus) multis animarum millibus fuit in Gallia expiatum, cum totius penè Regni ſubuerſione. Et Carolus ipſe Rex eò adactus miſeriarum, vt à patre ſuo primùm exhæredatus, capitalem ſuum hoſtem poſtea Regno inaugurari Lutetiæ conſpexerit, ac proinde Biturigum ipſe, potius quàm Galliæ, rex diceretur. Tandem verò pacem multo ſuo dedecore redimere coactus eſt, vt ex tractatu apud Atrebates concepto, apparet: In quo (etſi ipſe rex cum duce Philippo, Ioannis interempti filio, tanquā ſubdito ſuo tranſigeret) hæc clauſula nominatim expreſſa habetur: cui; inquit, rex ipſe aſſentietur, & diplomate ſuo comprobabit. Quòd ſi verò hanc tranſactionem ab ipſo violari contigerit, ipſius clientes, feudatarij, & ſubditi, præſentes & futuri, illi deinceps neq; obedire neq; inſeruire tenebuntur, ſed Duci potius Burgundiæ, ipſiusque ſucceſſoribus, aduerſus ipſum omnem obedientiam præſtabunt: cuncti denique illi ipſi clientes, beneficiarij, ſubditiq; ab omni fide, iureiurando, obſequio, promisſionibus, & obligationibus, ac quibuſcunque officiis, quibus Carolo Regi deuincti prius eſſent, liberati, immunes, ac prorſus ſoluti hoc caſu habebuntur: ne deinceps illis

quicquam horum fraudi, aut oneri imputari, aut ab illis culpa vlla exigi posſit. Quinimo hoc ipſum iam iá facere Carolus Rex illis præcipiat, & liberos abſolutosq́; ab omnibus iuramẽtis, & obligationibus pronuntiet, ſi quid tale euenerit. Hic ſcilicet fuit exitus violatæ fidei Regiæ improbo conſilio. Hæc autem pacta conuenta, quia bona fide in poſterum obſeruata fuerunt, maxima Regno quies & pax obtigit. Porrò ſi æquum tunc viſum eſt, hanc clauſulam inſeri accidentariæ huic promiſsioni, quæ ad Regni adminiſtrationem propriè non pertinebat, an minus æqua legitimaq́; illa promiſsio, aut conditio cẽſenda erit, quam populus à Rege ſuo dum vel crearetur vel inaugurararetur, fuerit ſtipulatus: cum & æquitate maxima & naturali ratione nitatur: videlicet vt Rex ex Legum præſcriptis (quarum ipſe ſummus eſt, eſſeúe debet, cuſtos & protector) omnem ſuam adminiſtrationem moderetur?

Epilogus ac concluſio de authoritate ordinum.

Huc ergo omnium ſupradictorum ſumma redit: ſummum Imperium ita demum eſſe penes Reges aut alios ſupremos Magiſtratus, vt ſiquidem illi optimas leges iuratasq́; conditiones tranſgredientes in apertos Tyrannos degenerent, nec ſanis conſiliis auſcultent, liberum licitumque ſit inferioribus Magiſtratibus tũ ſibi, tum iis quorum

rum curam gerunt, prouidere & publico Tyranno obsistere. Ordines verò vel status Regionis quibus hæc authoritas à legibus est collata, eatenus sese tyranno opponere atq; adeò ipsi iustas, & promeritas pœnas, si opus erit, irrogare & possunt & debent, donec res in pristinū statum restitutæ sint. Quod si præstiterint, tantum abest vt seditiosi, aut perduelles habuendi sint, vt contrà officio suo & iuramento (quo & Deo & patriæ sunt obstricti) probè defuncti tum demum censeri debeant. Ac quamuis iam suprà euidentissimis Regnorum & Imperiorum, tam veterum quàm recentium, exemplis harum rerum praxim comprobauerimus, ne tamen quisquam obiiciat legibus potius quàm exemplis iudicādum, addam ad maiorem sententiæ nostræ confirmationē quamplurimas & alias rationes.

I. Ratio à iure & æquitate naturali.

Dico enim primum duas esse propositiones, quas æquitas ipsa iusúe illud naturæ (à quo vno pendet totius humanæ societatis conseruatio) in dubium vocari non patitur: quarum prior est, in omnibus pactis, & conuentionibus, quę mutuo ac solo con sensu inter partes contrahuntur, eos ipsos per quos obligatio contracta est, eandem soluere & dirimere posse, quoties id ratio postulat. Itaque quibus est potestas Regis creandi, iisdem quoque eius abdicandi ius

Conditiones pacto addita si-

non impleantur, irritum erit pactum, si parti læsæ placuerit.

erit. Altera verò: si quæ est iusta soluendæ conuentionis aut pacti occasio, qua obligatio ipsa per se euanescat, & pro nulla habeatur, hanc vnam esse, si essentiales conditiones propter quas propriè obligatio contracta est, manifestè violentur. Ostendant igitur qui eo vsque Regum ac supremorum Magistratuum authoritatem euehunt, vt dicere audeant, illos non aliũ quàm Deum solum Iudicem habere, cui factorum suorũ rationem reddere teneantur: vllam gentem vsquam fuisse, quæ scienter, & absque metu, aut vi aliqua, sese arbitrio supremi alicuius Magistratus submiserit, non addita expressè, aut tacitè subintellecta hac conditione, vt ab eo iustè, & ex æquo regatur & gubernetur. Quod si quis exemplum aliquod proferat populorum, qui bello superati sese iis omnino conditionibus iurati submiserunt, quas victores proponerent: non satis mihi fuerit cum Iurisconsultis respondere, ea quæ vi, iniustoúe metu extorta sunt, pro legitimis non esse habenda (fateor enim Theologiam, quæ conscientiarum est Regula, non facilè permittere, vt eiusmodi Iuramenta temerè violentur.) Sed addam pręterea, etiamsi populus quispiam scienter & sponte rei per se euidenter irreligiosæ, Iuriq; naturali contrariæ, assensum præbuerit, nullam esse eiusmodi obligationem:

Nulli vnquam Reges admissi, nisi aut expressè aut tacitè subintellecta conditione, si iustè sanctéque populos rexerint.

Conditiones apertè

nem: tantum abest vt dubitari iure posit, an ea valida ac rata sit existimanda, quę per vim ac metum, aut aperta fraude & malis artibus contracta fuerit. Hæc enim generalis iuris & æqui regula communibus, naturæ principiis subnixa (quæ adhuc post lapsum in homine, quantumuis corrupto resident) tam certa firmaque est, vt nihil quod illis apertè aduersetur & repugnet, pro iusto & rato inter homines sit habendum. Hoc porrò de rebus penitus iniustis atque manifestè irreligiosis intelligendum est, quas nemo non videt (nisi sensu communi prorsus destitutus) non posse bona conscientia à quoquam vel exigi vel præstari. Tale fuit pactum quod primis temporibus inter Minoen Cretensis Insulæ Regem, & Athenienses intercessisse ferunt: nempe vt quotannis illi septem adolescentes, septemque puellas adducerent, vt vel à Minotauro deuorarentur (sicut fabulæ tradunt) vel (quod magis est credibile) vt illius libidini, atque Tyrannidi inseruirent. Eiusmodi etiam fuit conditio ab Ammonitis, habitatoribus Iabes proposita, fore scilicet vt illis parcerent, atq; illos in suam tutelam reciperēt, si modo singuli alterum sibi oculum eruerent. Minusque adhuc tolerabilis fuit cōditio ciuibus Hierosolymitanis ab Antiocho execrando Tyrāno proposita;

irreligiosas & contra cōscientiam, nullius esse momenti.

1. Sam. 11. 2

1. Mach. 1. 55.

& à plerisq; eorum promissa, vt scilicet conseruandæ vitæ suæ gratia, veram Religionem abiurarent. Si verò conditio à victore proposita, & à victis promissa, difficilis est duntaxat atque dura, vitæq; huius tantùm incommoda continens, concedo eo casu iurisiurandi potius rationem habendam, quàm vllorum commodorum, vel incommodorum. Quam ob causam Deus acriter Sedechiam, vltimum è familia Dauidis Regem, increpauit & puniuit, quòd cõtra iuratam fidem à Chaldæorum Rege defecisset. Gabaonitę certè etsi in durissimam seruitutem à Iosua adacti, nusquam de eo conqueruntur. Præcipuè verò cùm de Religione agitur, summopere cauendum est, nequis temerè ab iis quæ Deo iuratus promisit deficiendi licentiam captet. Qua in re tamen modus quoq; eiusmodi seruandus erit, vt quemadmodum nihil facilè in Religione quisquam immutare debet: sic (quoniam non nisi cum maximo dispendio in ea decipi possumus) nemo pertinaciter ea tueatur, quæ impiè & illicitè Deo promissa, obtentu Religionis fuisse constiterit. Quod quia non satis cautè hactenus animaduersum fuit, multę graues ac periculosæ in mũdo conuersiones acciderunt.

Ezech. 16.17. *Iof. 9.25.*

Quod ratio. Verum demus, fuisse gentem aliquam, quæ aut imprudentia, aut blandimẽtis, aut deni-

denique, quia bonum principem semel ex quapiam familia nacta, nimia facilitate præsumpserit, tales quoq; semper futuros omnes illius posteros: sese omnino, nulla expressa conditione, cuipiam submiserit: an propterea dicemus Principi illi omnia licere, quæ libuerint? An ne potius ea quæ natura sua, sancta sunt & legitima, tanquam expressa habenda erunt? Quorsum enim alioqui res euadet? aut qualis demum vita hominum futura est? Si Princeps huiusmodi eousq; licētiæ proruperit, vt subditorum parentes truculentus occidat, vxores ac filias constupret, domos ac possessiones expilet, deniq; singulos pro arbitrio iugulet: quia scilicet populus, ipsius probitate confisus, hunc ab initio sibi Principem sine vllis conditionibus assumpserit?

Adhæc iniquissimum sanè fuerit, vniuersæ alicui genti ac populo id denegare, quod æquitas ipsa priuatis personis (quales sunt Minores, Mulieres, mente capti, & qui vltra dimidium iusti pretij se fraudatos conquerũtur) vltrò concedit, maximè si de mala eorum fide constiterit, quibus se eiusmodi personæ obstrinxerunt. An verò quisquã magis improbæ fidei reperiri potest eo Tyranno, qui sit vsque adeò impudens, vt persuasum esse velit, sibi omnia licere per fas nefasque, quia scilicet aut ita cum populo

II. à Comparatis. l. Comparat. qualis. Populos in integrũ potiùs esse restituendos quam priuatos homines.

pepigerit, aut à maioribus suis talem potestatem acceperit? Fateor equidem interea (sicuti abundè suprà demonstratum est) authoritatem ordinum siue statuum tunc implorandam, & interponendam: ne priuatis hominibus quicquam ex seipsis aggredi aut moliri in statum publicum liceat, néue inferiores Magistratus vocationis suæ cancellos transcendant.

Comparatio cũ aliis hominib. qui inferiores in potestate habent.

Sed quæro prætereà: an maior sit subditorum erga Regem obligatio, quàm liberorum erga parentem, Mancipiorum erga Dominum, aut libertorum erga patronũ, qui eos manumisit? Audiamus verò in primis quid Cicero, æquitate & ratione ductus, scribat de officio filiifamiliàs, cuius pater vi, patriæ suæ dominium vsurpare contendat: Si Pater, inquit, Dominationem manifesta vi occupare, aut patriam prodere tentet, an filius tacebit? Minimè, sed patrem supplex rogabit ne id faciat: si autem precibus nihil profecerit, accusabit illum, atq; minis terrebit: quòd si eò iam res processerit, vt periculum sit ne tandem patria obruatur, vitæ patris salutem patriæ præferet. En qualis fuerit eius viri sententia, non solum rationi consentanea, sed etiam maximę authoritatis. Quod verò ad seruos seu mancipia attinet: iure Romanorum cautum est, vt seruus, cui Dominus ægrotanti opem

II. Cõpar. Quid liberis in patrẽ liceat.

opem non tulerit, liber habeatur. Et quod etiam maius est, seruo ex iuris scripti dispositione, Dominum læsæ Maiestatis reum accusare licet. Quis verò hoc crimine magis tenetur, quàm Tyrannus omnia iura tam diuina quàm humana manifestè peruertens? Sed apud quem, inquies, accusabitur? Respondeo, vel apud eos qui cùm eius creandi potestatem habuerint, habent etiam iudicandi ipsum authoritatem: vel apud eos qui præcipui sunt supremæ potestatis defensores, & à quibus nulla est prouocatio. Sic quamuis Liberti omnem Patronis suis obseruantiam debeant, adeò vt iure ordinario non nisi ciuiliter cum eis agere possint: certis tamen de causis, (vtpote si atroci aliqua iniuria à patrono fuerint affecti, eumúe in adulterio cum vxore deprehēderint) possunt capitalem accusationem aduersus eos, ex iure ciuili instituere. His argumentis ago, non, vt conscientiam legibus ciuilibus, aut Philosophorum dictis tanquam regulis certissimis astringam: sed duntaxat vt euidentissimè ostēdam, quam iniqua sit eorum opinio, qui nullam prorsus hominibus viam relinquunt, qua cursum imminentis vel apertè grassantis tyrannidis abrumpere valeant, quantumuis crudelis & iniqua illa fuerit.

III. Comparatio. Quid serui in Dominos.

IIII. Comparatio. Libertis in Patronos.

Certè quod excipere solent, Regem legi-

Ad varias obiectiões solutio.

I. Ob.

bus non astringi, in genere nec potest nec debet accipi, vt Regū assentatores, Re-gnorumq; euersores occinunt: Nam vt taceam tot, omnium ferè nationum, exempla, quæ suprà allata sunt, quorsum tot graues veterum Iurisconsultorum sententiæ, è iure naturæ excerptæ? Cuiusmodi sunt, eos qui leges ferunt, legibus quoq; obtemperare: Et, quod quisq; iuris in alium statuerit, ipse vt eodem iure vtatur: Et, nihil Imperio magis conducere, quàm vt ex Legibus vtatur: dignam denique vocem esse, Principem legibus sese subditum profiteri? Itaq; quod alibi à Iurisconsultis dici videtur, Principem esse supra Leges, aut Principem legibus esse solutum, non nisi de legibus ciuilibus, deq; particulari & priuatorum iure est intelligēdum: Verbi gratia de testamentis, de detractione Trebellianæ, aut Falcidianæ: non autem de iure publico, & ad statum, vt dici solet, pertinente: multoq; minus de iure naturali, aut diuino: cui cum omnes & singuli homines subiiciantur, quatenus homines nati sunt: omnino efficitur, aut Reges homines non esse, aut illos hoc iure teneri.

Quomodo intelligi oporteat Reges legibus non subiici.

II. Ob.

Quæ sit inter ius Regnorum et ius gentiū differētia.

Siquis rursus obiiciat, ius illud publicū, & ad statum populi, aut gentis pertinēs (de eiusmodi enim loquimur) longè esse diuersum à iure Naturæ, ac gentibus omnibus cōmuni: Verùm id quidem esse quibusdam in

in rebus fatebor, sed ita vt omne illud discrimen, in circunstantiis hæreat, quæ efficere nequeunt, quin generalis illa æquitas, & ἐπιείκεια firma constansque eousque maneat, vt omni politia, quæ illi aduersetur (veluti, exempli causa, si manifestæ impietates, latrocinia, eiusque generis facinora, tum aduersus Deum, tum aduersus ius gentium, ac bonos mores, probarentur) prorsus sit & damnanda, & abiicienda.

III. Ob. Ordines supra Reges esse. Posset & illud excipi, supremum Magistratum reum quidem esse, si aliter quàm dictum sit, dominetur. At nō habere alium Iudicem, quàm Deum ipsum: quod Dauidis quispiam exemplo probauerit, qui cùm esset adulter, & homicida nefarius, à nemine tamen mortalium iudicatus fuit. Sed respondeo primum: ex supradictis satis perspici Gentes ipsas populiq; ordines, ius sibi plerunque retinuisse frænandorum Principum, cui nulla vel vetustas, vel temporis præscriptio obesse posit. Deinde multum interesse inter eum qui crimen aliquod semel, aut etiam repetitis vicibus commiserit, & eum qui ex professo omni scelerum generi sit addictus: Item, inter Principem vitæ flagitiosæ, & eum qui iustam omnem gubernandi rationem in regno suo euertat: neque enim supremum Magistratum censuerim pro priuatis delictis (& quę propriè

Non omnes Principes flagitiosos statim & Tyrãnos esse.

priè perſonalia ſunt) eodem modo, quo ſubditos, coercendum, ſed tamen poſſe vſque adeò perditum fieri, vt meritò pœnis ac ſuppliciis in eum animaduerti & poſsit & debeat. Quanto igitur æquius fuerit, cùm de publico ſtatu agitur, vt his quibus hoc officij incumbit, liceat prouidere & omnino ſatagere, nequid Reſpublica detrimenti patiatur? quòd ni fecerint, perfidi & in Deum, & in Patriam (quibus ſe iuramento obſtrinxerunt) habeantur. His diſtinctionibus probè expenſis, & ad Dauidis mores in genere (necnon ad publicam illam ſatisfactionem, quam de admiſsis publicè agit pœnitentiam) comparatis: nemo mirabitur non fuiſſe quicquam grauius aduerſus eum ſtatutum, vel tentatum. Præterea falſa eſt in vniuerſum eius argumenti concluſio, ex qua infertur, non debuiſſe pœnas de delicto aliquo ſumi, quia ſcilicet ſumptæ non ſint.

Cur Dauid neque de adulterio, neq; de homicidio damnatus fuerit.

IIII. Ob. De Turcica Tyrannide.

Sed nec deerunt etiam fortaſſe qui Turcarum Imperatoris in ſuos ſubditos authoritatem prætexant. Quibus vno verbo reſponſum velim, eiuſmodi Imperium neque Regium neque humanum dici mereri, ſed prorſus barbarum, Tyrannicum, brutum atque execrandum: eo maximè, quòd cùm cæteræ Monarchiæ, & imperia (quantumuis multis vitiis obnoxia) inſtrumenta tamen

men fuerint ad humanam societatem conseruandam idonea: contrà, Turcicam hanc tyrannidem appareat horrendum esse Dei flagellum, quo Deus mundo huic extremā ruinam, & euersionem iusto suo iudició minitetur. Itaque clara voce & sonora profiteor, si qui hodie reperiantur, qui Regibus suasores sint, vt inde gubernationis suæ exemplar, & typum effingant, eos tanquam publicos humani generis hostes habēdos, & exterminio profligandos.

Cæterùm, vt comparationes suprà institutas de iure priuatorum in priuatos persequar, an vlla strictioris iuris obligatio inter homines dabitur quàm Mattimonij? (in quo Deus ipse tanquam huius contractus præcipuus author intercedit, & per quod qui duo erant, vna caro fiunt.) At in matrimonio etiam ipso, si pars vna alteram deserat, eam quæ deserta est Apostolus, ab omni obligatione liberam pronūciat: quia deserens, præcipuam matrimonij conditionem violat. Fingamus verò quēpiam profiteri, se velle vxorem apud se retinere, idque conari: si tamen innotuerit, ideò vxorem hunc appetere, vt illi mortem inferat, vel eam alia via de medio tollat: annon pro desertore manifesto habēdus erit? At certè huic diuersa non est Tyrannorum mens, quum nō alia ratione subditos in potestate

V. Cōpar. Quid vxori in maritū liceat.

1. Cor. 7. 15.

habere contendant, quàm vt miseris suis cupiditatibus indulgentes, eos ad internecionem vsq; persequantur & opprimant: quidni igitur idem de vtrisq; statuant, qui iudicandi authoritatem obtinent? Quod si ne Ecclesiastici quidem canones, vxorem quæ tutò apud maritum degere non potest, cogendam esse statuunt vt cum illo habitet: cur inferiori Magistratui, sibi suisque prouidere non concedetur, & aduersus manifestum Tyrannum ad ordines recurrere?

VI. Compar. Imperatores Imperij, & Reges sui regni, sunt Clientes.

Quid Vasalli in Dominos feudi iuris habeant.

Adhæc, cùm & Regna, & Imperia ipsa, in feudis censeantur (quæ supremæ potestati hominis & fidelitatem seu subiectionem, & seruitutem etiam debeant) videamus quale sit Ius Feudorum. Ex lib. igitur 2. tit. 26. § Domino, & tit. 47. apparet, Dominum non minus in Vassallũ (siue clientem) crimen perfidiæ committere posse, quàm Vassallum in Dominum: quo casu feudum quidem domini, ad Vassallum non deuoluitur, sed redit ad directum feudi Dominum à quo primariò illud dependet, vel ad Domini agnatos. Hoc tamẽ certum firmumq; manet, Dominum perfidiæ conuictum, omne suum ius amittere, quod in Vassallum haberet. Cuius rei ratio ex eo pendet, quòd Dominus in omnibus vicem fideli suo reddere debet, alioqui meritò maleficus censetur, vt habetur in tit. 6. de forma fidelitatis

ad

ad finem. Dico igitur in proposita quæstione, Regem vel etiam Imperatorem, cuius dominatio à suprema pendet potestate, si in crimen illud perfidię erga Vassallos suos, hoc est subditos, inciderit (quod vtinā nunquam accidat) amittere feudum suum, nō vt Vassallis adiudicetur: sed vt de eo disponant ij, qui supremam illam potestatem referunt. Vt verò huius argumenti firmitas cognoscatur, notandum est: eiusmodi indirectos (seu vt vulgò vocant subalternos) Dominos, nullum præstare iusiurandum Vassallis, cùm eos inuestiunt, adeò vt quod diximus obseruari aduersus eos qui crimē perfidiæ admittunt, non alia quàm naturalis illius æquitatis ratione nitatur, quæ etsi expressa non fuerit, per se tamen semper subintelligenda veniat. Quid igitur (vt à minori ad maius fiat comparatio) statuendum erit de eo, qui in crimen illud lapsus est erga subditos, quibus se expressò iureiurādo deuinxit? Prætereà etsi demus Dominum in crimen illud perfidię nunquam posse ita incurrere aduersus, Vassallum, vt ius feudi amittat: At nemo dubitat Vassallum huius criminis reum aduersus Dominum suum, feudo meritò priuari. Cùm ergo Imperator ipse, vt suprà annotatum est, subiectionem (seu hominium, vt vulgus appellat) Imperio debeat, vtpóte cuius ipse sit primus, &

supremus Cliens: (qua cõditione etiam Reges in regnis suis esse multò maiori, aut saltem pari ratione æstimandum est) quis dubitet, quin Imperatores, aut reges à feudis suis decidãt, si eo vsq; perfidiæ proruperint, vt in manifestos, & deploratos Tyrannos degenerent? quandoquidem id experimento vbiq; comprobatum fuisse ostendimus.

VIII. Comparat. Deniq; cum apud saniores omnes, eorũ etiam qui se Catholicos Romanos vocant, tum certis rationibus, tum infinitis exemplis iampridem constitutum sit & persuasum: *Si conciliũ est supra Papam, ordines supra Reges erunt.* concilium Oecumenicum seu generale, esse supra Papam, eumq́; deponendi saltem propter crimen hæreseos potestatem habere: consequens est profectò, aut Reges maioris authoritatis quàm pontifices, crimenq́; hæreseos minus quàm Tyrannidis, crimen esse: aut populus tantundem saltem potestatis habere in Reges Tyrannos factos, quantum habet concilium in Pontificem hæreticum. Hæc est igitur nostra de hac quæstione sententia, qua quæritur, quid iuris habeant subditi (cuiuscunq; status fuerint) in supremum magistratum, qui Tyrannus euidens sit effectus.

Qvaest. vii.

Superest tamen adhuc in hac disputatione non exigua difficultas. Quæritur enim, *Quid tum agendum,* Quid tum fieri debeat, cùm Tyrannis eousq;

uſque potentiæ excreuit, vt Ordinum conuentus (quod legitimum remedium aduerſus eam eſſe diximus) prorſus vel conniuentia, vel metu, vel malitia valentioris multitudinis ita impeditur, vt cogi nullo modo poſsit? Reſpondeo, Priuatos quidem homines, niſi vel ab inferiori Magiſtratu, vel à ſaniore ſtatuum parte (de qua mox fuſius) authoritatem habeant: nihil hîc remedij iuſti habere, quàm reſipiſcentiam, cum patientia & precibus coniunctam, quas Deus vtique non eſt aſpernaturus, & ſine quibus reliqua omnia remedia quantumuis legitima, Dei maledictioni ſuberunt. Nihil tamen impedit quin priuatæ cõditionis ſubditi ad intermedios magiſtratus confugiant, eoſque de officio ſuo interpellent: qui ſi vel omnes, vel ſanior ipſorum pars, priuatorum eiuſmodi opera vti voluerint, ſatis ſuprà oſtendi quid hi & Deo & patriæ debeant. Sanè inferiorum magiſtratuum partes ſunt, concordibus animis ſimul ſtatuum conuentum vrgere: ſeſeque intereà quantum & poſſunt & licet, aduerſus manifeſtam tyrannidem tueri, & conſeruare: denique ſingulis quoque ordinibus hoc officij incumbit, vt legitimum ac generalem omnium ordinum conuẽtum ſeriò procurent: ne improbi, bonos: tardi, diligentes: multitudo, potiorem ſanioremq; partem,

cum ordines cogi cõtra Tyrannum non poſſunt.

Quæ Priuatorum remedia legitima & neceſſaria.

Quod ſit magiſtratuum inferioris officium.

Quid ordines eo caſu agere debeant.

aut impediant aut remorentur. Quinetiam priuati quiq; in eiusmodi necessitate, magistratibus suis subalternis sese adiungere tenentur, & officium subditorum pręstare: & si res postulet, licebit etiam saniori parti oppressæ, auxilia aliunde conquirere, præsertim apud Regni confœderatos & amicos. Ad cuius sententiæ confirmationem citabo probatissima aliquot exempla. Ecce duæ integræ Tribus Ruben, & Gad, & dimidia Tribus Manassis, cùm Idololatriá incidisse existimarētur, à reliquis omnibus tribubus armis impetuntur. Veruntamen nulla tribus, in aliam ius potestatemq; habebat, cum omnes duodecim non nisi vnū vniuersitatis corpus constituerent. Hinc igitur apparet, potiorem partem posse alteram in ordinem cogere, non expectato omnium communi consensu, si simul omnes conuenire non possint. Idem etiam in bello iustissimè ab vndecim tribubus aduersus tribum Beniamin suscepto, videre est, cum hi horrendum facinus in Gibea patratum defenderent. Quid si ergo aut duæ illæ tribus cum dimidia Manassis, aut tribus ipsa Beniamin in fratres & consanguineos suos tyrannidē affectassent? Sic & Romani, Constantini opem aduersus Maxentium implorarunt, cùm Occidentis Imperiū obtinens, crudelissimum Tyrannum apertè ageret.

I. Exemplum. Iosu. 22. 12. Potior saniorq; pars alterā ad officium compellere in negotio aperto potest.

II. Exemplum. Iud. 20.

III. Exemplum. Potissimā & magis sanam partem auxilia aliunde posse expetere.

Quod

Quod bellum non solùm Deo propitio, & votis ipsorum fauēte gestum est, sed habet etiam ab omnibus historiographis approbationis testimonium. At Constantinus supremum imperium in Maxentium non habuit, cùm hic non minus summum Principatum in Oriente, quàm ille in Occidente obtineret. Quo iure verò, aut quo titulo Occidentis Imperiū adeptus est Carolus magnus? Nisi quòd à potiore Italiæ parte, ac nominatim à Patriciis Romanis (qui tunc nondum, ac ne multis quidem post annis in potestatem Pontificem venerant) aduersus Longobardorum Tyrannidem euocatus est, propter Orientalium Imperatorum ignauiam, qui in Græcia delitescebant? Existimo igitur sententiam meam hactenus abunde confirmatam probatamq; esse, modò hęc tria exiomata cōstanter in omnibus hisce definitionibus, retineantur, nempe. *IIII. Exemplum.*

Tyrannidem manifestam notamq; esse oportere: nec prius ad arma progrediēdum esse, quàm cætera remedia omnia tentata sint: ac denique quàm probè exploratum fuerit, nō solum quid liceat, sed etiam quid expediat, ne remedia ipso morbo periculosiora existant. *Tres exceptiones semper retinendæ.*

Reliquum est opinor, vt pro huius tractationis catastrophe argumētis præcipuis respondeamus, quæ in contrariam senten- *Responsio ad obiectiones quæ contra fiunt.*

tiam adduci solent, præter ea quæ inciden-ter iam & per occasionem attigimus.

I. Ob. Supremorum Magistratuũ potestatẽ infinitam non esse.

Iactari verò illud in primis solet: Magistratuum esse, maximè supremorum, præcipere, & imperium exercere. Assentior & ipse, sed addo hanc potestatem legibus tum diuinis, tum humanis esse definitam.

II. Ob.

Addunt præterea: si reges in Tyrannos degenerent, neminem quidem iniquorum mandatorum ministrum esse aut fieri debere: sed subditorum esse pati, ac supremi Magistratus mores patienter ferre, non sese illis vlla vi opponere. Istud ego nisi adhibitis superioribus distinctionibus non facilè concesserim. Quarum summa est, priuatas quidem personas (nisi autoritate legitimi alicuius magistratus inferioris, vel ordinum gentis illius, tueri se poßint) aut omnino secedere, vsq; dũ melior illis aura affulgeat, aut colla iugo subdere debere, à Deo patientiam aßiduis precibus poscẽdo, & interim sub ipsius correctionibus proficiendo. Magistratuum autem inferiorum partes esse, bonas leges, quarum defensionem ipsi iurauerint, strenuè aduersus omnes tueri, pro ea quam quisq; in statu publico statione sortitus est: & huc in genere omnes incumbere, ne leges ac conditiones quibus status publicus nititur, vlla vi, vel externa, vel interna, labefactentur. Denique Imperatores, Reges,

Reges, aliosúe ſupremos Magiſtratus ſumma poteſtate ita potiri, vt ſiquidem intereà conſpicuum ſit, eos quam regendam prouinciam ſuſceperint, potius depopulari, iurique ac rationi verſutè, & impotenter aduerſari, & quod iurati promiſerint proterúe tranſgredi, poſsint ac debeant ad officium etiam armata manu (ſi aliter fieri nequit) reduci, compelli, adigique, ab iis, qui eos ad hanc dignitatem certis conditionibus promouerunt.

Adhæc communiunt ſeſe exemplo Dauidis, cui etſi iam Regni ſucceſsio promiſſa eſſet & ducis præcipui officio in bello fungeretur, dum tamen tyrannicè impetitur à Saule, tantæ apud ſe authoritatis vnctum Domini fuiſſe oſtendit, vt depreheſum neque ipſe lædere, neq; ab aliis lædi voluerit: ſed extemplò illum mortis ſupplicio affici iuſſerit, qui de eo ab ſe occiſo gloriaretur: illum denique, quantumuis iniquiſsimum Tyrannum, viuum & mortuum honore maximo ſit proſecutus. Cuncta hæc, ego nõ inuitus agnoſco, & fateor etiam Fidem, Patientiam, ac bonitatem Dauidis dotes fuiſſe incomparabiles & commendatiſsimas, quas deceat omnes Chriſtianos quàm maximè imitari, & in exemplar ſibi proponere: addo etiam omnibus promiſcuè ſiue ſuperioribus, ſiue æqualibus, ſiue inferio-

III. Ob. Dauidem intra cancellos ſuæ vocationis conſtitiſſe, dum ſe aduerſus Saulem tueretur.

1. Sam. 24. 7. & 26. 4. 2. Sam. 1. 16.

ris conditionis, bona pro malis rependenda esse. At nego interim Patientiam, & mansuetudinem, quæ in Christianis requiritur, impedire, quominus quis legitimis remediis vti posit, ad propulsandam iniuriam, quæ illi infertur. Licitum est sanè rem suam in iudicio ab iniusto possessore vendicare, & apud summum magistratum de iniuria inferioris conqueri: Quídni igitur eadem ratione apud ordines aduersus Tyrannum ius experiri licebit? Quòd si præ tyrannide nulla ad iustitiam via pateat, tantum abest, vt Dauidis exemplum, iis quę à nobis dicta sunt aduersetur, vt manifestè etiam pro nobis faciat. Dauid enim Saulis furori ita cessit, vt interim militum copias non paruas secum aggregarit: quibus haud dubiè liberiùs ad suam, suorumq; vitam asserendam vsus fuisset, si eò necesitatis à Deo adactus foret, vt non nisi conserta manu vim sibi illatam valuisset propellere. Quòd verò Tyranni vitæ cum in manus suas incidisset, pepercit, id certè meritò, & pro officio fecit: Saul enim solium adhuc Regium obtinebat: neq; vel Dauidi, vel cuiquam alteri ius fuit Regnum illi aut vitam adimere, sed solius Dei, aut ordinum, vt supra ostēsum est. Cæterùm longè aliud est aduersus Tyrannum, vel in iudicio, vel oppositis armis, sese tueri, aliud ex professo aliquid, aut in Tyranni

ranni vitam, aut in eius ditionem moliri.

Aiunt postmodum, Sedechiam Regem Iuda grauiter fuisse reprehensum atq; mulctatum, quod contrà iusiurandum à Chaldæorum Rege defecisset: qui tamen legitimus Iudææ Dominus non erat, sed apertissimus alienæ ditionis vsurpator. Quomodo igitur plus licebit subditis aduersus legitimum Regem, qui Tyrannus euaserit? Respondeo, Sedechiam expresso Dei mandato, ac etiam præstito iuramento, sese cum suis Regi Chaldæorum subiecisse, qui nullam non soluendi tributi occasionem præbuisset. Quæ circunstantiæ, conuincunt omnino Sedechiam, & eius populares, tanquam reos tum defectionis, tum periurij. Deinde concedo etiam non licere subditis à iuramento suo discedere: neque probo, quòd dici solet trito prouerbio, frangenti fidem, fides frangatur eidem: contrà enim censeo, non licere vnquam fidem iustè datam fallere: sed nego fidem à subditis falli, aut violari erga Tyrannum, quoties singuli ipsorũ intra metas vocationis suæ sese continentes, cursum Tyrannidis impedire conantur. Est enim Regula generalis, pactum sub conditione vel expressa, vel tacitè subintellecta, contractum ab eo solui qui conditionem violarit, nõ autem ab eo qui, cùm sub conditione tantùm obligatus esset, ab

IIII. Ob. Sedechiã nõ debuisse à Rege Chaldæorum deficere.

2. Paral. 36.13. Ezech. 17. 12.13.14.

obligatione liber fit: non per se (esset enim perfidus) sed per eum ipsum, qui prior rupit vinculum obligationis, nempe conditionem appositam. Supremo igitur Magistratu, Tyranno facto, ipse suo periurio populum à iuramento liberasse censendus est, non contrà cùm populus meritò in eum suo iure vtatur.

V. Ob. *Ier.29.7.* *Iudæos seruos Babyloniorum fuisse nedum subditos.*

Prætexunt adhęc mandatum Dei, qui iubeat nominatim Israelitas preces, pro pace & felici statu Nebuchadnezaris crudelissimi Tyranni fundere: nedum vt Iudæis ab illius obedientia & Imperio sese subducere licuerit. Concedo id quoque: at primùm respondeo, Iudæos non solùm subditos priuatæque conditionis sed etiam plerosque seruos fuisse sub Chaldæorũ Imperio. Iam verò suprà à nobis positum est, priuatæ conditionis hominibus non licere in suos Magistratus insurgere, vel sese illis aperta vi opponere: multo minus seruis in Dominos, quantumuis duros iniquosúe: quandoquidem hi & corpora ipsorum & bona in sua potestate habeant. Hoc præceptum ergo iis, quæ suprà à nobis sunt posita, nihil derogat. Prætereà repeto rursus, Iudæos (quod in tota hac historia maximè est obseruandum) in potestatem Chaldæorum expressa Dei voluntate venisse, quæ illis, per Prophetas sæpe fuit prędicta: tam abest igitur,

tur,

tur, vt Sedechiæ & reliquæ multitudini licuerit tẽpore captiuitatis Tyrannidi Chaldæorum resistere, vt ne anteà quidem bona conscientia potuerint sese illis opponere, aut vrbem Ierusalem aduersus illorum oppugnationem protegere, quãdoquidem præceperat Deus nominatim per Ieremiã, vt vrbem in manus Chaldæorum dederẽt, seseq; illis vltro subiicerent. *Ier.38.17.*

Hic etiam frustra regerunt quidam, hanc eandem Dei voluntatem in omni Tyrannide locum habere, cùm nulla vel sine, vel præter Dei voluntatem obtingat. Possem enim hoc idem argumentum in Tyrannos retorquere: quoniam non minus à Dei voluntate pendet, quòd Tyrãni à suis subditis & popularibus expelluntur (vt plerisq; accidit) quàm quòd populos tyranni sæpenumero opprimãt. Sed verior hæc erit responsio, si dicamus, Dei voluntatem eatenus nobis spectãdam, quatenus ipse nobis eam patefacere dignatus est: alioquin nullum erit tam atrox facinus, quod Diuinæ voluntati imputari non possit (cùm ne ea quidẽ, quæ maximè fortuita censentur, casu vel fortuitò contingant. Hinc fit, vt qui latronibus publicis occurrit (à quibus nemo trucidatur, nisi id diuina voluntate permittente) iustam illis ac inculpatam tutelam ex legum authoritate opponere valeat: nempe, *VI.Ob. Dei prouidentiam iustam defensionem non prohibere.*

quia speciale à Deo mā datum nemo habet, vt sese à latronibus vltro iugulari patiatur. Idem est omnino iudicium de ordinaria illa, de qua loquimur, aduersus tyrannos defensione. Quæ tamen tum demum locum habere desinit, cùm de Dei contraria voluntate apparet, sicut euenit in eo Sedechiæ facto, de quo proximè diximus : & prius etiá in Roboami ipsius antecessoris causa: qui iure alioquin decem alias tribus à se deficientes fuisset insectatus, nisi Deus id fieri expresse vetasset. At contrà Mathathas ipsiusque liberi summa laude digni celebrantur, quòd sese crudelissimo Tyranno Antiocho tam cordatè opposuerunt, nullo id vetante Dei mandato, etsi absq; illius iusto iudicio populum Dei non inuasisset Antiochus, & plerisq; etiam probaretur, gratusq; esset.

2. Paral. 11.4.

1. Mach. 1.2.

VII. Ob. Decem tribus iustā causam, iniustè aduersus Roboamum persecuti sunt. 1. Reg. 12. v. 18. 20.

Obiiciunt hoc quoque, Israelitarum defectionem illam à Roboamo, quanquam iniquo exactore, maximè improbari. Respondeo & ipse, dupliciter in eo peccasse Israelitas. Primùm, quòd non conuocatis Israelitici populi ordinibus (quo Roboamum siue volentem, siue nolentem ad officium cogerent) nouum Regem eligendo, Regnum illud, quod vnicum esse Deus voluit, in duo discerpserint. Deinde, quòd à Dauidis familia (quam non ignorabant ad Regnum à Deo ipso fuisse selectam) discesserint

ferint. Sed hæc aduersus nos minimè militant. Nec quicquam etiam iuuerit Ieroboami vocationem ab Ahia Propheta ipsi patefactam, prætexere: quandoquidem tota historia satis testatur, non eò respexisse populum cum à Domo Dauidis rebellaret, & Aburamum Quęstorem occideret: sed viam, qua sunt ingressi manifestam fuisse defectionem: cùm potius legitimo iustoque armorum vsu Tyrannidi occurrere & potuerint & debuerint. Ita fit sæpe aliquid iniustè quod tamen per se iustũ esse nihil prohibet. 1. Reg. 11. v. 30.

Contendunt insuper & illud pro se facere, Quòd diui, Petrus & Paulus iubent apertè preces pro Regibus ac aliis Magistratibus fieri, qui tamen ipsorum tempore non solùm Ethnici, sed immanissimi adeò Tyranni erant. Fateor sanè: sed præterquam quòd ad priuatas personas adhortationes illæ diriguntur (quibus nullum aliud remedium quàm preces & patientiam reliquum esse semper diximus) meminisse hic quoq; oportet, cum dicimus, Magistratus inferiores, aut Regni alicuius ordines posse, imò & debere Tyrannidi obsistere: id neq; officio priuatorum Christi fidelium quicquam detrahere, quo vetãtur malum malo rependere, sed in bono vincere malum, & pro inimicis etiam orare: neq; Magistratuum eiusmodi defensionẽ prohibere, quin pro con- VIII. Ob. 1. Pet. 2. 17 1. Tim. 2. 2. *Quo sensu accipiendum. Quòd iubentur fideles pro Tyrannis orare.*

uersione etiam ipsius Tyranni, cui resistũt, apud Deum sint supplices: illiq; resistendo, quantam fieri potest reuerentiam ex animo & verè exhibeant. Quanquam & illud notandum fuerit, posse Tyrannum eo vsq; impietatis prouolui, & tam execrandas in Deum inimicitias exercere, vt nominatim aduersus eum publicas preces & execrationes cõcipere non solum liceat, sed sit etiam aliquando operæpretium: quod exemplo suo olim vetus ac primitiua Ecclesia palàm testata est, quum Iuliano Cæsari cognomine Apostatæ, non solùm publicè imprecata, sed etiam exaudita est.

IX. Ob. Quid Iudæi aduersus Rom. seditionẽ mouentes à Christo differant, qui sese illis volens submisit. Matt. 17. 27. Act. 5. 36. 37.

Citant deniq; Christi ipsius exemplum qui tributum Tyberio Cæsari, quamuis iniusto Iudæ vsurpatori, monstroque potius, quàm homini, pependit, cùm cõstet ex aduerso, quotquot Romanis Imperatoribus per seditionem restiterũt (quales imprimis memorantur Iudas ille Galonites, Theudas, aliiq; factiosi: ac tota tandem Iudæorũ natio, ne falsam Ethnicorum Religionem amplecti cogeretur) miserè periisse. Quibus respondeo: magnum esse discrimen inter Ius Regium & Tyrannidem: itaque quamuis Iesus Christus cœli terræque Dominus esset: ad quem etiam, tanquam ex Dauide prognatum Regnum Iudæorum potius quàm ad Romanos, vel ad Herodem, iure perti-

pertineret: quia tamen non ideò in mundum venerat, vt humano more dominaretur, sed vt quasi priuatus hac in parte, & prærogatiuæ Dauidicę familiæ renuncias, vitam hic degeret: ideò suo illo exemplo confirmare voluit, iustè Regibus, ac principibus tributa ac reliqua subsidia, & deberi & persolui. Quanquam enim Romani Imperatores iniustè ab initio Regnum Iudæorum inuaserunt, eius tamen legitimi tãdem Domini euaserunt, partim iusto Dei iudicio, partim consensu, & approbatione, si non omnium at certè valentioris multitudinis Iudæorum, quod satis apertè significarunt, cum omnes ferè acclamarent: non habemus Regem nisi Cæsarem.

Rom. 13. 7.

Ioan. 19. 15

Qvaest. viii.

Quid liceat aduersus iniustos exactores.

Quid si verò, dicet quispiam, Princeps populũ nimis iniustisq; tributis opprimat? Tunc vbi decenter admonitus fuerit, possunt certè ac etiam debent, ij qui prima ac summa valent authoritate ex Regni legib. publicæ vtilitati cõsulere. Sed & hîc notandum est: Principem qui eiusmodi in rebus modũ excedit (quia aut prodigus, aut auarus, aut aliis est vitiis deditus) non statim pro Tyranno esse habendum: Tyrannidis enim index ac veluti indiuiduus comes est, obfirmata malignitas, quæ ad statum

Non omnem Principem exactorẽ, pro Tyranno habẽdum.

publicum, legesque (quibus Regnum ceu fundamentis constat) euertendas totis viribus enititur. Addo & istud quamuis iusta occasio opponendi sese manifestæ Tyrannidi quandoq; offeratur, meditandam tamen subinde, atq; si fieri potest sequēdam, eximiam illam ab homine Ethnico prolatam γνώμην: Omnia prius experiri consilio sapientem, quàm armis, decet. Itaq; cùm Imaginem Cæsaris in templum inferre conaretur Petronius, iustam quidem videbantur habere Iudæi ad arma capessenda occasionem (vt suadebat Mathathiæ zelus) potius quàm vt Templum Dei idolo violari paterentur: at multò prudentius consilium inierunt, cui etiam Deus benedixit, cum Petronio liberè iudicarent, nolle se equidem aduersus ipsum pugnare: verum nunquam passuros quandiu essent superstites idolum illud in Templo collocari. Cæterùm etsi Albini & Flori exactiones æquissimam illis denuò querimoniarum causam prębérent, & tum quoq; de rebus ad Religionem pertinentibus quadantenus ageretur: omnia tamen Iudæorum acta satis ostenderunt, non aliud eos, quàm meram defectionem, ac rebellionem affectasse, quæ cum legitimis, de quibus diximus, remediis, nihil haberent commune.

Non quicquid licet, idē semper expedit.

QVAEST.

Qvaest. IX.

An Subditi cum Principibus poßint pacisci.

Respondendum est porro nunc illis quoque qui existimant non decedere subditos cum superioribus pacisci. Quęro igitur primum quibus nitantur fundamétis? Si enim rationibus agendum est, quales quæso illas satis firmas prætexent? Subditorum est, inquiunt, à Principum suorum authoritate, & mãdatis pendere, non contrà. Vnde consequens est, posse quidem Subditos modestè ac reuerenter Principibus suas exponere querimonias, atq; illis liberè suum consilium impertiri, si rogentur: at minimè vlterius progredi. Respondeo: Non licere omnino Subditis Magistratus suos siue inferiores siue supremos, nisi cum summa reuerentia accedere: idque non solùm propter metum indignationis eorũ, sed etiam propter consciẽtiam, vt docet Apostolus, cum hæc Potestas à Deo sit constituta. Ast nego ex hoc fundamento talem posse necti consequutioné: Oportere ergo Subditos, quoties de rebus politicis & ad statum, vt dicitur, Regni pertinentibus agitur, vbi quod iustum & æquum, legibusque (sub quibus Princeps ille electus & cõstitutus fuit) consentaneum ipsis videtur, modestè ac reuerenter illi exposuerint, deinceps necessariò *Rom.13.5.*

ſeſe illius arbitrio totos ſubiicere, idq́; omnino abſq; vlla exceptione ſequi, quod illi fuerit cohibitum. Quinimo contrà liberè aſſero: nullam ipſi iniuriam fieri, ſi ad officium compellatur: & vbi nullus amplius rationi locus ſupereſt, vlterius etiam aduerſus eum fiat progreſſus. Siquidem cùm non niſi certis conditionibus adminiſtratio illi ſit commiſſa: minimè cenſendum eſt, nouas pactiones cum ipſo initi, quoties interpellatur vt vel priores conditiones ratas habeat, easq́; deinceps obſeruet: vel alteri locum cedat, qui de illarum obſeruatione magis ſit futurus ſollicitus. Quod ſi exemplis probandum eſt, arbitror ſatis multa ſuprà à me allata eſſe, quibus conſtet apertè, nulla ratione nullaq́; vſu aut bene conſtitutę Monarchiæ vlla experientia niti, aut defendi eorum propoſitionem poſſe, qui audent affirmare, ſufficere cunctis debere Subditis nudam Regis ſui voluntatem.

Qvaestio. X.

An, qui propter religionem perſecutionem patiuntur, aduerſus Tyrannos ſeſe tueri ſalua conſcientia poßint.

Reliquum eſt tandem, vt maximi momenti Quæſtionem ſoluam, qua quæritur, an Tyrannidi, veram religionem impetenti atque etiam quoad poteſt opprimenti, liceat iuxta ſuperius poſitas conditiones diſtin-

ſtinctionesque, armata manu obſiſtere, & perſecutioni obuiam ire? Dubitãdi hæ præcipuæ cauſę eſſe poſſunt: Primum Cùm Religio ad conſcientias pertineat, quibus nullo modo vis inferri poteſt, non videtur illa vllis armis ſtabilienda aut defendenda: quàm ideò prædicatione verbi Dei, precibus, ac patientia hactenus potius propagatam conſpicimus. Extãt præterea loci permulti in ſcripturis, quibus oſtenditur quanta ſit inter Regna huius Mũdi, & Regnum Chriſti ſpirituale, differẽtia. His deniq; ſubiiciuntur exempla ſanctorum Prophetarũ, ac ipſius demũ Domini noſtri Ieſu Chriſti, penes quẽ etſi omnis foret authoritas, potentia & virtus, nunquam tamen ipſe hanc defenſionis rationẽ eſt aggreſſus, quemadmodũ nec ipſi Apoſtoli, nec ſubſequẽtes vlli Martyres: vſqueadeò vt ne integræ quidẽ Chriſti fidelium legiones, armis inſtructiſſimæ, mortem oppetere recuſarint, potius quàm exerto gladio aduerſus hoſtes veritatis ipſos inſectãtes, ſeſe defenderent. Reſpondeo primum: abſurdã eſſe, imò etiam falſam eorum opinionem, qui putant Media illa, quibus propriè res ac negotia huius mũdi defendũtur (qualia ſunt tum Iudicia, tũ Arma) nõ modò differre à mediis, quib. ſpiritualia defendi poſſunt, ſed cũ illis velut ex diametro pugnare, adeoq; iis aduerſari,

Cauſæ dubitandi.

Media Ciuilia non pugnare cum Religioſis mediis.

vt nullum posſint aut debeant illa, in Religionis negotio locum habere. At ego contrà Præcipuum Optimi piiq; Magiſtratus munus eſſe dico, vt quicquid mediorum Authoritatis, & potentię, illi à Deo conceſſum eſt, huc totum omnino conferat, vt inter ſibi Subditos Deus ipſe verè agnoſcatur, agnitusq; tanquam ſummus regum omnium rex, colatur, & adoretur., Itaq; qui talis erit non ſolùm omnes Iuriſdictionis ſuæ vires, legumq; authoritatem, aduerſus veræ Religionis contemptores, perturbatoresúe (qui cenſuris, admonitionibusque Eccleſiaſticis nullum locum relinquunt) exeret, ſed armata etiam manu in eos animaduertet, qui aliter ab impietate cohiberi nequeunt. Ad cuius ſententię confirmationem ſcriptura ipſa, & rationes, & exempla innumera nobis ſuppeditat. Rationes quidem ſunt huiuſmodi. Cùm finis omnium benè conſtitutarum Politiarum non ſit ſimpliciter huius vitæ tranquillitas (vt quidam Ethnicorum Philoſophorum ſunt arbitrati) ſed Dei gloria, ad quam tota hæc hominum vita dirigenda eſt: Inde conſequitur, Eos qui populis præſunt, omnia ſua ſtudia omnesq; facultates à Deo acceptas, huc referre debere, vt purus Dei cultus, à quo ipſius gloria pendet, maximè apud eos quos in poteſtate habent conſeruetur, promouea-

Potiſſimũ munus Principis, puram Religionem inter ſuos, tum conſeruare tũ propagare.

Ratio. 1.

ueaturq;. Deinde vt demus vltimum politiarum finem esse huius vitæ quietam conseruationem: fatendum tamen fuerit, eius & obtinendæ & conseruãdæ vnicam hanc esse rationem, si Deus vitæ nostræ tum author, tum moderator piè, recteque colatur. *Ratio.3.*
Testimonia autem seu exempla sunt propriè infinita in scripturis. Patet enim inprimis Patriarchas illos Veteres summos fuisse simul, & sacerdotes, & Magistratus apud suos: quod de Melchisedecho & Heli nominatim traditur. & quamuis distincta postea duo hæc munera fuerint à Domino, hoc ideo non accidit, quòd illa inter se pugnarent: sed quòd vnus vir, vtriq; exercendo vix sufficeret. Præterea cùm Rex iubetur volumen legis apud se habere, vt dies & noctes in illius se lectione exerceat, non tan quam à priuato homine istud exigitur, sed tãquam à Rege & publico Magistratu. Porrò inter leges, quarum executio de mandatur Magistratibus, illę præcipuæ habentur, quæ veræ Religionis contemptores morti adiudicant. Quarum obseruationem in Da uide cernimus, qui totum Dei cultum certis legibus sanxit: in Salomone qui Mandata patris in transgressores impleuit. Item in Edictis regum Asæ, Iosaphat, Ezechiæ, Iosiæ, Imò etiam Nabuchadnezaris, & Darij, cùm à Daniele Propheta ad Deum adoran-
Exempla. *Gen.14.18* *1.Sam.4.18.* *II.* *Deut.17.18.* *III.* *Deut.13.* *1.Par.28.* *2.Par.15.* *& 20.v.23.* *& 31.2. & 34.21.*

Dan.3.96. & 6.26. dum persuaderentur. Postremò cum Apostolus affirmat reges, & principes à Deo in
IIII. 1.Tim.2.2. hoc esse constitutos, non vt honestè tantū, sed etiam vt piè vitam trāsigamus, (hoc est vt non solum sicut probos & honestos homines decet, conuersari in hac vita, sed etiā vt religiosos & secundū pietatem in Deum viuere possimus) non est dubium quin totam hanc quæstionem paucissimis verbis definierit. Hinc videmus prisca Cōcilia aduersus hæreticos, non authoritate Romanorum Pontificum (qui nondum tales deprehensi fuerant, quales longo pòst tempore innouerunt) sed Imperatorum mandato fuisse coacta hoc remedio, ex piorum Episcoporum suasionibus cognoscerent. Extant quoque innumeræ Constitutiones, & Ecclesiastici Canones tam ab Imperatore Iustiniano, quam ab eius successoribus atq; etiā à Carolo Magno, aliisq; editi, qui idem comprobant. Quorsum verò hodie etiam Monarchæ à Romana illa meretrice tam furiosè incitantur, ad eos quos ipsi hæreticos vocant, igni ferroque persequendos, & eliminandos, nisi quod hoc ipsorum muneris esse contēdit? Qua in re optimo quidem & certissimo nititur fundamento, sed quo non minus quàm innumeris aliis veritatis testimoniis abutitur, ad suas scilicet impietates & blasphemias vel stabiliendas, vel

tuendas. Sed quorsum, inquies, tam prolixa digresſio? neque enim quæritur, An Reges aut Magiſtratus Pietatem tueri, & promouere debeant: ſed an Subditi aduerſus perſecutores ſeſe armis tueri poſsint? Reſpondeo ergo ad id quod priore loco ſuprà fuit propoſitum: aliud eſſe religionem nūc primum in aliqua regione introducere: aliud eam iam alicubi receptam conſeruare, ſeu collapſam hominumq́; aut conniuentia, aut inſcitia, aut malitia, ſepultam velle reſtituere. Nam plantandam quidem ac propagandam ab initio ſola ſpiritus Dei virtute confiteor, idq́ue verbo Dei ad docendum, arguendum, hortandumq́ue idoneo. Hoc enim propriū ſpiritus ſancti opus eſt, inſtrumentis ſpiritualibus vtentis. Itaq; pij principis qui ſuos ab idololatria & falſis ſuperſtitionibus ad veram religionem pellicere cupit, partes erunt, curare primum, vt illi veris firmisq́; argumentis in pietate inſtituantur: Sicut è diuerſo Subditorum partes ſunt, veritati rationiq́; aſſentiri, ac facilè cedere. Tandem verò Princeps piis ſanctisque edictis, veram Religionem ſtabilire ſataget, aduerſus eos qui mera pertinacia illā impugnabunt eiúe reſiſtent. Quemadmodum noſtris temporibus in Anglia, Dania, Suedia, Scotia, & maxima Germaniæ atq; Heluetiæ parte factum cernimus aduerſus

Veram Religionem non eſſe quidem vi & armis introducēdam: ſed iā receptam conſeruari & defendi armis poſſe aduerſus Tyrānos, nihil prohibet.

Pontificios, Anabaptiſtas, aliosq; hæreticos. Quorum exemplum ſi reliquæ nationes ſequi mallent, quam Romanæ illi, tam ſanguinarię meretrici fidere, & obſequi: nę maior in toto orbe tranquillitas, tam in ſtatu Religionis, quam Politiæ conſpiceretur? Quid igitur Subditis erit agendum, ſi contrà ad idola colenda à ſuo Magiſtratu compellantur? Certè non patitur quidem ratio, vt principem ad mutationẽ omnimodam ſtatus ſui aſtringant, quinimò ad perſecutionem patienter ferre (dum interea Deũ m purè colant) aut omnino ſolum vertere, nouasq; ſedes quærere neceſſe habebunt. At ſi Edictis legitimè rogatis & publica authoritate conſtitutis confirmatisque, ſemel puræ religionis liberum exercitiũ fuerit conceſſum: tum principem dico ad eorum obſeruationem tanto magis obligari, quantò negotium religionis, maioris eſt præ cæteris omnibus rebus momẽti: adeo vt illi fas non ſit, ea pro ſuo arbitrio, & ſine cauſæ cognitione abrogare, ſed eadem authoritate duntaxat intercedente, qua ab initio fuerunt ſancita. Si ſecus fecerit, manifeſtam tyrannidem ipſum exercere affirmo: cui ſeſe opponere (adhibitis tamen ſupradictis obſeruationibus) eò etiã liberius licebit, quò animarum ſalutem, conſcientiæq; libertatem debemus pluſquam res, vllas quantumuis

tumuis optabiles, chariorē pretiosioremq; habere. Nemini igitur iam mirum fuerit, quod Dominus noster Iesus Christus, Prophetę item ac Apostoli, reliquiúe martyres, cum priuati essent homines, sese intra metas vocationis suæ continuerint. Et quod vel ad illos spectat, qui publicum gerebant munus: vel ad legiones illas, quæ cum ducibus suis martyriū in media acie sunt perpessæ, nulla opposita defensione, etiamsi qui illas insectabantur Edicta in fauorem Christianorum prius facta violassent (vt sub Diocletiano & Iuliano Imperatoribus prę sertim accidit.) Duplex est, inquam, de illis responsio. Nam primò etsi quidam Imperatores ante Diocletianum, persecutiones aliquatenus leniissent (vt fecisse Adrianum, Antoninum, & Alexandrum constat) publicum tamen religionis Christianæ exercitium nunquam quisquam eorum concesserat. Deinde repeto hic quoq; illud, non quicquid licet, idem quoq; semper expedire. Neq; enim dixerim semper necesse esse, Religionem publicis Edictis concessam, armis aduersus manifestam tyrannidem tueri & retinere: sed illud tamen fas esse, & licere, præsertim illis quibus hoc onus incūbit, & quibus Deus opportunitatem dederit: vt Lobnensium exemplum aduersus Ioramum, & Ierosolymitanorum aduersus

Amasiam, bellumq; Constantini aduersus Maxentium rogatu Ciuium Romanorum susceptum (de quibus suprà) abunde euincunt. Hinc conficio, inter Martyres censendos esse non solum eos, qui tyrannidem hostium veritatis, nulla alia defensione, quàm patientiam peruicerunt: verumetiam illos qui legum, aut eorum quibus ius est leges tueri, authoritate, vt par est, suffulti, manus suas Deo ad defensionem veræ religionis consecrarunt. Atq; hæc quidem hactenus ad hanc postremam obiectionem respondere placuit, in eorum gratiam qui eam in medium proponunt, vt cõscientiæ suæ consulant, quia verentur népe, ne contra Deum peccent, si quid eiusmodi tentauerint. Ad genus verò illud hominũ quod attinet, qui aliud mundo emolumẽtum non præstant, quàm quod innocuo sanguine omnia compleant: principum authoritate abutentes, vt ex eorum ruinis, sua commoda venentur, & augeant: quiq; interim tanta sunt impudentia, vt his obiectionibus eos impetere, & oppugnare audeant, qui non vltrò sese illis iugulandos præbent, suam scilicet crudelitatem & effrenem licentiam, prætextu Religionis & zeli, falsò palliantes. Hoc inquam genus hominum non alia responsione dignaret, quàm ea quæ prędonibus meritò fieret, qui mercatores, aliosúe Viatores in

Qui martyres censendi.

in ius vocarent, quod non nisi gladio accincti ad sui defensionem itineri sese committerent, illis hoc non licere contendentes, etsi ipsi quoduis genus armorum ad illos iugulandos vsurparent. Quin mihi isti execrandum illum Fimbriam Romanum (cuiusmodi sicarios, ære conductos, multos hodie videre est) in memoriam reducunt: cuius tam insolens fuit audacia, aut potius impudens proteruia, vt cum tempore Syllanę proscriptionis Scæuolam, (virum inter Romanos Ciues eximia tum virtute, tum probitate clarum) vulnere sauciandum curasset, nec vt optabat illo interemptus esset: conqueri, illiq; minari audebat, futurum vt in Iudicium abs se quasi maxima iniuria affecto, vocaretur, quòd ficam ad præcordia vsq; non vltro admisisset. Cum eiusmodi verò hominibus, quia superflua, & inutilis foret omnis disputatio: omnes non tam ad propriam ipsorum conscientiam (qua pleriq; iam prorsus destituuntur) quàm ad illius Tribunal mihi sunt relegandi: cuius summum Imperium iudiciumque, ipsos vitare nequiuisse, & tempus & res ipsa tandem certo experimento comprobarunt.

FINIS.

INDEX QVAESTIONVM, QVIBVS TOTVS HIC Tractatus continetur, & absoluitur.

INDEX OBIECTIONVM, QVIBVS IN SINGVlis quæſtionum reſponſionibus, occurritur.

INDICIS FINIS.